Cilt 1

Sir Arthur Conan Doyle

SPİRİTÜALİZMİN TARİHİ

Maví Kalem yayınevi

SPİRİTÜALİZMİN TARİHİ

Cilt I

SIR ARTHUR CONAN DOYLE

Maví Kalem
yayınevì

Mavi Kalem yayınevi

Mavi Kalem Yayınevi - 85

Yayın Yönetmeni
Renan Seçkin

SPİRİTÜALİZMİN TARİHİ

Sir Arthur Conan Doyle

Birinci Basım
Kasım 2021

978-605-9423-45-8 *(1. Cilt)*

Editör
Serdar Durna

Tasarım - Uygulama
Merhaba Grafik

Kapak Tasarım
Şendoğan Yazıcı

Baskı
Ezgi Matbaacılık Sanayi Tic. Ltd. Şti.
Sanayi Cad. Altay Sok. No:10/A Yenibosna
Çobançeşme B. Evler-İstanbul
Sertifika No:45029

Mavi Kalem Yayınevi
Zümrütevler mh. Handegül sk. No: 86/25 Maltepe/İstanbul
Tel: 0216 675 51 35 - 0542 422 66 51
e-posta: mavikalemyayinevi@gmail.com
www.mavikalemyayinevi.com
Sertifika No: 24539

Bu eserin tüm hakları saklıdır.
Yayınevinden izin alınmaksızın kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz,
hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayınlanamaz.

SPİRİTÜALİZMİN TARİHİ

Cilt I

Sir Arthur Conan Doyle

(Uluslararası Spiritüalizm Fedarasyonu Onursal Başkanı
Londra Spiritüalistler Birliği Başkanı
İngiliz Ruhsal Bilimler Akademisi Başkanı)

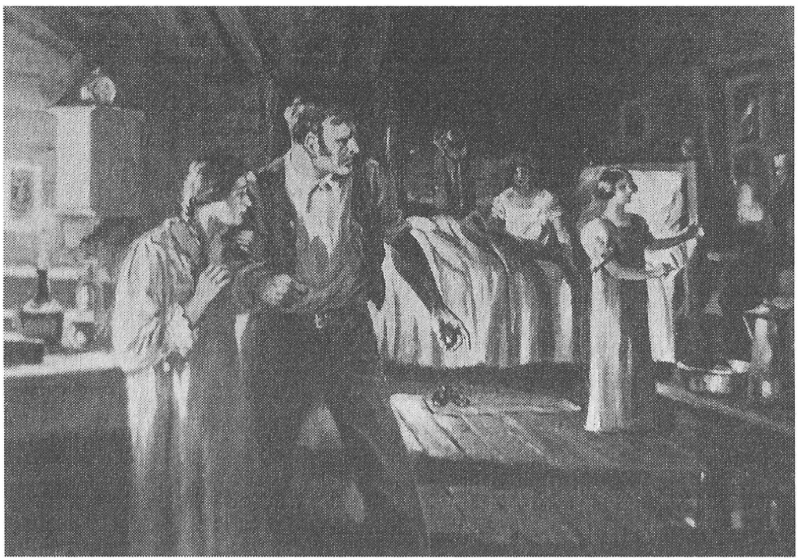
Çeviren
FARUK GÜLTEKİN

Bu kitabı hem fiziksel hem de ruhsal bilimlerde
büyük bir önder olan, Londra Kraliyet Derneği üyesi
Sir Oliver Lodge'un
saygıdeğer kişiliğine ithaf ediyorum.

Londra, 1926

İçindekiler

Çevirmenin Önsözü	7
Yazarın Önsözü	9
Bölüm I - Swedenborg'ün Öyküsü	11
Bölüm II- Edward Irving - Shaker'lar	27
Bölüm III - Yeni İfşaatın Habercisi	47
Bölüm IV - Hydesville Dönemi	67
Bölüm V - Fox Kız Kardeşlerin Kariyeri	95
Bölüm VI - Amerika'daki İlk Gelişmeler	127
Bölüm VII - İngiltere'de Şafak Söküyor	155
Bölüm VIII - İngiltere'deki Diğer Gelişmeler	179
Bölüm IX - D. D. Home'un Kariyeri	197
Bölüm X - Davenport Kardeşler	223
Bölüm XI - Sir William Crookes'un Çalışmaları (1870-1874)	243
Bölüm XII - Eddy Kardeşler ve Holmes'lar	267
Bölüm XIII - Henry Slade ve DR. Monck	297
Bölüm XIV - Kolektif Spiritüalizm Araştırmaları	325

Resim 1. Küçük Katie Fox, İşaretlerine Cevap Alıyor

ÇEVİRMENİN ÖNSÖZÜ

Sir Arthur Ignatius Conan Doyle (1859 – 1930) İngiliz doktor ve yazar. Unutulmaz Sherlock Holmes ve Doktor Watson karakterlerinin yaratıcısı. Ve aynı zamanda döneminin en şöhretli ve itibarlı spiritülalistlerinden biri. Tıp doktorluğunun yanı sıra botanik uzmanı olarak da çalıştı. Tıp dergilerinde makaleleri yayınlandı. Yirmili yaşlarında dergilerde bir yandan da öyküleri yayınlanmaya başlamıştı bile. Zamanında Dedektif Holmes karakteri halk tarafından o kadar tutulmuştu ki pek çok kişi onun bir kurgu kişilik değil de gerçek olduğuna inanmıştı. Sherlok Holmes'ün yaratıcısının aynı zamanda çok önemli bir spiritüalist olduğunu ise kamuoyu pek bilmez. Ben burada onun araştırmalarına dair bir şeyler söylemeyeceğim. Şu kadarını belirtmekle yetineyim; bu kitabın asıl önemli yönü, çok itibarlı bazı bilim insanlarının yaptıkları çalışmalara dair detaylı bilgi vermesidir. Doyle'un araştırmalarında ve kitaplarında bana göre doğru ve yanlış olan fikirleri, zaman zaman aşırı saf davranarak düştüğü hataları veya tam tersine tamamen haklı olduğu halde nasıl insafsız ithamlarla karşılaştığı gibi hususları, halen yazmakta olduğum ve tıpkı bu kitap gibi Ruhçuluk'un tarihini ele alan yeni kitabımda değerlendirmeyi umuyorum. Biz yine Doyle'a dönelim... Artık klasikleşmiş olan bu kitabını uzun yıllar önce okumuş ve "Türkçeye de çevrilse ne güzel olur" diye düşünmüştüm. Ben bunu söylerken yukarıda birileri kıs kıs gülüyordu sanırım, şimdi daha iyi anlıyorum! Zira sonunda hayat yolculuğumun beni, söz konusu kitabı bizzat çevirecek bir yöne doğru götüreceği, o sıralarda aklımın ucundan bile geçmemişti. Kırk yıldır aralıksız süren Spiritizm yolculuğumun bu durağında, bir çevirmen olarak Doyle'un bu kitabıyla karşılaşmam ve onun artık büyük bir klasik haline gelmiş olan bu eserini Türkçeye kazandırma ayrıcalığına erişmem, bana büyük bir manevi mutluluk veriyor ve dünyadaki vazifemin bir kısmını daha ikmal etmiş bulunduğumu düşünmeme neden oluyor. Ruhselman'ın ardından ülkemizde su başlarını tutmuş bir takım liyakatsiz şahısların elinde maalesef büyük bir dejenerasyona ve istismara maruz bırakılan Ruhçuluk, bugün içler acısı bir du-

rumdadır ve eğer bu alandaki en büyük sorunlardan biri, konuya bilim camiasının ilgisinin hiçbir şekilde çekilememiş olması ise, bir diğer yakıcı sorun da temel, klasik eserlerin Türkçeye kazandırılmamış olmasıdır. İşte elinizdeki bu kitap, bu alandaki büyük boşluğu bir nebze olsun dolduracaktır. Öğretinin en muazzam ve kıymetli eserleri geçen yüzyılda büyük bilim insanları ve onların yanı sıra Doyle gibi donanımlı, ciddi ve vakur araştırmacılar tarafından yazılmış ve bu temel eserler üzerinde de sonraki nesiller tarafından, bizim dışımızda pek çok ülkede binlerce yeni çalışma yayınlanmıştır. Soralım o zaman; Ruhselman'ın çalışmaları üzerine yazılmış kitaplar nerede? Bütün o dernekler, vakıflar, uzmanlar, üstatlar ne iş yaparlar? Sürekli, hiç durmadan konuşmaktan analiz yapmaya, tez yazmaya, sentez oluşturmaya vakit kalmıyor mu acaba? Üstat piyasasında enflasyon var... Ama ortada ciddiye alınacak tek bir çalışma yok. İki satır makale yazmaktan aciz kifayetsizler, her gün medyada konferanslar veriyorlar.

Neyse, biz işimize bakalım. Ayakların baş, başların ayak olduğu bir dünyada başka türlüsünü beklemek de yanlış olur zaten.

Kelamın iyisi kısa olanıdır. Şimdi okuyucuyu daha fazla meşgul etmeyelim ki bu muazzam eserin sayfalarında onu bekleyen bu bilgi dolu, esrarengiz, şaşırtıcı ve de pek keyifli gezintisine bir an önce çıkabilsin. Çorbada biraz tuzumuz olduysa ne mutlu bize.

Faruk Gültekin

YAZARIN ÖNSÖZÜ

Bu çalışma, önce birbiriyle bağlantısı olmayan küçük bölümlerden ibaretken, daha sonra Spiritüalist hareketin tüm tarihini bir şekilde kapsayan bir anlatıya dönüşmüştür. Bu doğumun küçük bir açıklamaya ihtiyacı olduğunu düşünüyorum. İnsan ırkının modern ruhsal tekâmülünde bana önemli kısımlar gibi görünen hususların net bir manzarasını zihnimde oluşturmak ve bunu başkalarına da aktarmak dışında hiçbir özel amacı olmayan bazı makaleler yazmıştım. Bunlar arasında Swedenborg, Irving, A. J. Davis, Hydesville olayı, Fox kız kardeşlerin öyküsü, Eddy'ler ve D. D. Home'un hayatı üzerine bölümler de dahildi. Bunların hepsi de Spiritüalist hareketin şimdiye kadar ortaya konulanlardan daha kapsamlı bir tarihini yazmak hususunda zaten biraz mesafe kat ettiğimi fark etmeden önce yazılmışlardı —bu tarihçe, söz konusu modern gelişmelerin karakteristiği olan faktörlere dair içeriden, ilk elden alınan bilgilere ve kişisel birikimlerime dayanıyor olmak gibi bir avantaja sahip olacaktı.

Birçoğumuzun İsa döneminden bu yana dünya tarihinde meydana gelen en önemli şey olarak kabul ettiği bu hareketin içinde, bizzat yer alan ve hareketin gelişimiyle ilgili geniş kişisel deneyime sahip olan bir tarihçinin şu ana kadar ortaya çıkmamış olması, gerçekten ilginç bir durum. Bay Frank Podmore çok sayıda olguyu bir araya getirdi, ama amacına uygun olmayanları görmezden geldi ve geri kalanların çoğunun da –özellikle fiziksel fenomenlerin– sahtekarlık olduğunu söyleyerek bunların değersizliğini öne sürmeye çalıştı. Bay McCabe'nin yazdığı Spiritüalizm tarihinde de her şey yine sahtekarlıkla açıklanmaya çalışılmakta; oysa bizatihi kitabın adı bile insanları yanlış yönlendiriyor, zira halk böyle bir başlığa sahip olan kitabın sadece bir takım sahtekarlıklarla alay etmek amacına yönelik olduğunu anlayamayacak ve gerçekten de Spiritüalizmin tarihine dair bir çalışma olduğu izlenimiyle onu satın alacaktır. Ayrıca J. Arthur Hill'in katı bir psişik araştırmalar bakış açısıyla yazdığı, ama gerçekten kanıtlanabilen olguların çok gerisinde kalan bir çalışması var. Sonra o harika kadın ve görkemli propagandacı Bayan Emma Hardinge Britten'ın *"Modern Amerikan Spiritü-*

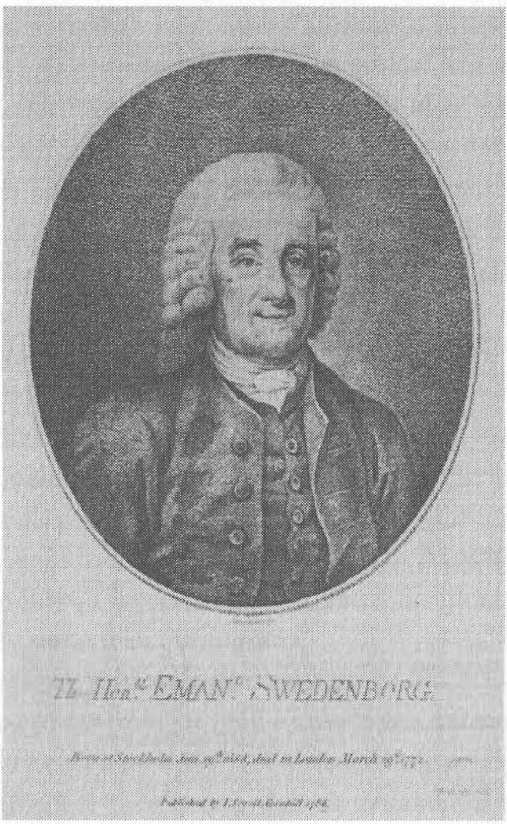
alizmi: Yirmi Yıllık Kayıtlar" ve *"Ondokuzuncu Yüzyıl Mucizeleri"* isimli eserleri de var, ancak bunlar son derece değerli olmalarına rağmen, sadece belirli dönemlerle sınırlıdır. Son olarak —ve hepsi arasında en iyisi— Rahip Charles L. Tweedale'ın yazdığı *"Ölümden Sonra Yaşam"* adlı kitabından da söz edelim; ne yazık ki bu eser de bize ayrıntılı ve ardışık bir tarihçeden ziyade, inanç gerçeğinin çok ince bağlantılı bir yorumunu sunmaktan öteye gidemiyor. Elbette Ennemoser ve Howitt'inkiler gibi genel mistisizm tarihleri de var, ancak dünya çapındaki bu hareketin birbirini izleyen gelişmelerine dair net ve kapsamlı bir anlatıma bunlarda da rastlayamıyoruz. Elinizdeki kitap baskıya gitmeden hemen önce Campbell-Holms tarafından, *"Ruhsal Bilim ve Felsefenin Olguları"* isminin de ima ettiği gibi, ruhsal olguların çok yararlı bir özeti olan bir kitap yayınlandı, ancak burada da yine bağlantılı bir tarih anlatımı olduğunu söyleyemeyeceğiz. Böyle bir çalışmanın çok fazla araştırmaya ihtiyacı olduğu aşikardı —koşuşturmalı hayatımda ona ayırabileceğim zamandan çok daha fazlasına. Her halükarda zamanımın bu çalışmaya adanmış olduğu doğrudur, ancak literatür çok genişti ve hareketin dikkatimi çeken birçok yönü vardı. Bu şartlar altında, konu hakkındaki bilgisi ve çabaları paha biçilmez olan Bay W. Leslie Curnow'un vefakar yardımını talep ettim ve aldım. Kendisi bilgi taşlarını çıkarmak için bu büyük taş ocağını titizlikle kazdı; cevheri cüruftan ayırdı ve bana her bakımdan en büyük yardımı yaptı. Başlangıçta hammaddeden fazlasını beklemiyordum ondan, ancak zaman zaman tamamlanmış haldeki makaleler verdi bana; sadece kendi kişisel bakış açımı vurgulamak için birkaç noktasını değiştirmek suretiyle, memnuniyetle yararlandığım metinler oldu bunlar. Yardımlarının kapsamını tam olarak ifade edebilmekten acizim, ve eğer kitabın kapağında ismimin yanına onunkini eklemediysem, bu kendisinin çok iyi bildiği ve razı olduğu sebepler yüzündendir.

ARTHUR CONAN DOYLE

The Psychic Bookshop
Abbey House
Victoria Street
S. W.

BÖLÜM I

SWEDENBORG'ÜN ÖYKÜSÜ

Resim 2. Emanuel Swedenborg

Daha yüksek veya daha düşük seviyeden harici ve zeki bir gücün, insanların işlerine etki ettiğine dair ortaya çıkan ilk düşünceler için herhangi bir tarih vermek mümkün değildir. Spiritüalistler 31 Mart 1848'i tüm ruhsal şeylerin başlangıcı olarak alma alışkanlığı içindedirler, çünkü kendi hareketleri o tarihte başlamıştır. Bununla birlikte, kaydedilen dünya tarihinde doğaüstü müdahalelerin izlerine ve bunların insanlık tarafından gecikmeli de olsa kabul edilişine rastlamadığımız hiçbir dönem olmamıştır. Bu dönemler ile modern hareket arasındaki tek fark, birincisinin başka bir alemden gelen avare gezginler vakası olarak tanımlanabilirken, ikincisinin maksatlı ve organize bir nüfuz edişin veya tabiri caizse bir istilanın işaretini taşıyor olmasıdır. Ancak tıpkı bir istiladan önce bölgeyi araştıran öncülerin gönderilmesi gibi, ruhların son yıllardaki akını da, izleri Orta Çağlara veya ötesine kadar izlenebilecek olan bir dizi olayla müjdelenmiştir. Anlatının başlangıcı için bir terimde karar kılmak gerekiyor ve zannederim ki bunun için, ilahi meseleler hakkındaki yeni bilgilerimizin babası olduğunu iddia eden büyük İsveçli kahin Emanuel Swedenborg'ün hikayesinden daha iyisi bulunamaz.

Spiritüel bilginin yükselen güneşinin ilk ışınları yeryüzüne düştüğünde, daha küçük akıllara ışık tutmadan önce, en büyük ve en yüksek akılları aydınlatmıştır. Tıpkı İsa'nın kendi takipçileri tarafından pek az anlaşılabilmiş olması gibi değeri anlaşılamamış olan bu adam, aklın bir zirvesi, büyük bir dinsel reformcu ve bir durugörü medyumuydu.

Swedenborg'ü tam olarak anlamak için, bir Swedenborg beynine sahip olmak gerekir ve bu, yüzyılda bir kez bile kar-

şılaşılacak bir şey değildir. Yine de karşılaştırma gücümüz ve Swedenborg'ün de o zamanlar bilmediği gerçeklere dair tecrübemizle, hayatının bir bölümüne ondan daha açık bir şekilde ışık tutabiliriz. Bu çalışmanın amacı, söz konusu insanı bir bütün olarak ele almak değil; amacımız dar görüşlülük sebebiyle kendi kilisesinin bile ondan esirgediği bir şeyi yerine getirmek ve onun bu kitapta ele alınan genel ruhsal tekâmül şemasına, kendisini yerleştirmeye çalışmaktır.

Swedenborg, ruhsal genellemeler bağlamında bazı yönlerden tam bir çelişkiydi, çünkü büyük bir zekanın, kişisel ruhsal deneyimlerin önünde bir engel olduğunu söylemek alışkanlık olmuştur. Bir mesajın yazılması için en uygun olan şey, elbette temiz bir sayfadır. Swedenborg'ün zihni ise temiz bir sayfa değildi, zira insanın edinebileceği her türden kesin bilgiler ile yazılıp çizilmiş durumdaydı. Böyle bir bilgi yoğunluğuna başka hiç kimsede rastlanmamıştır. Öncelikle büyük bir maden mühendisi ve metalürji konusunda otoriteydi. İsveç Kralı XII. Charles'ın düzenlediği pek çok askeri seferde hazineyi idare etmesine yardım eden bir askeri mühendisti. Astronomi ve fizik üzerine büyük bir otoriteydi, gelgitler ve enlemin belirlenmesi üzerine kapsamlı eserler yazmıştı. Zoolog ve anatomistti. Adam Smith'in ulaşacağı sonuçları önceden gören bir finansör ve politik ekonomistti. Nihayet, çocukluğundan itibaren annesinin sütüyle beraber teolojiyi de emmiş ve hayatının en etkiye açık yıllarında Lutherci bir papazın sert Evanjelik atmosferinde yaşamış olan derinlikli bir İncil öğrencisiydi. Elli beş yaşındayken ortaya çıkmaya başlayan ruhsal gelişimi, zihinsel aktivitesine hiçbir şekilde müdahale etmedi ve bu tarihten sonra da birçok bilimsel broşür yayınladı.

Böyle bir zekanın, düşünebilen her insanın önüne bir şekilde çıkan dünya-ötesi güçlere dair kanıtlar karşısında bü-

yük bir ilgi göstermesi son derece doğaldır, ancak bu kişinin bizatihi bu tür güçlerin bir aracısı olması gerekmez. Onun aklının, elde ettiği sonuçlar bakımından aslında bir anlamda zararlı olduğu ve bu sonuçları bozduğu bile düşünülebilir, öte yandan böyle bir aklın en yüksek derecede yararlı olduğu da söylenebilir. Bu hususu açıklamak için, eserlerini iki kategori halinde göz önünde bulundurmak gerekiyor.

İlki teolojiktir. Bu kategorideki çalışmaları, belirli bir grup insan dışındaki çoğu kişinin gözünde yararsız ve tehlikelidir. Bir yandan İncil'i çok özel bir anlamda Tanrı'nın eseri olarak kabul eder, öte yandan, gerçek anlamının bariz anlamından tamamen farklı olduğunu ve onun gerçek anlamı da meleklerin yardımıyla kendisinin ve sadece kendisinin verebileceğini iddia eder. Böyle bir iddia kolayca kabul edilemez elbette. Papa'nın yanılmazlığı iddiası bile, eğer böyle bir durum kabul edilirse, Swedenborg'ün yanılmazlığıyla karşılaştırıldığında önemsiz kalıyor. Papanın en azından, doktrinin bazı noktaları hakkında karar verirken etrafında kardinalleriyle birlikte yanılmaz olduğu kabul edilir. Swedenborg'ün yanılmazlığı iddiası ise evrensel ve sınırsızdır. Açıklamaları da en azından insanın mantığına hitap eder gibi görünmez. Tanrı tarafından verilmiş mesajın gerçek anlamına erişmek için, bir atın aslında entelektüel gerçeği, bir eşeğin bilimsel gerçeği, bir alevin tekâmülü ifade ettiğini ve mesajın bunun gibi sayısız sembol aracılığıyla verildiğini varsaymamız gerektiğini gördüğümüzde, kendimizi adeta Shakespeare'in oyunlarında bazı usta eleştirmenlerin tespit ettiği şifrelerle karşılaştırılabilecek bir hayaller aleminde buluruz. Tanrı hakikati dünyaya bu şekilde göndermez. Eğer böyle bir görüş kabul edilirse, Swedenborgcü inanç ancak bin türlü sapkınlığın kaynağı olur ve kendimizi yeniden orta çağ okullarının kılı kırk yaran kıyas çıkarımlarının ortasında buluruz. Tüm harika ve gerçek

şeyler basit ve anlaşılırdır. Swedenborg'ün teolojisi ise ne basit ne de anlaşılırdır ve kınanmasının sebebi de işte budur.

Bununla birlikte, her şeyin açıkça ifade edilenden farklı bir anlama geldiği Kutsal Metinler hakkındaki yorucu tefsirlerinin arka planına geçtiğimizde ve öğretisinin genel sonuçlarından bazılarına ulaştığımızda görürüz ki bunlar, liberal modern düşünceyle ya da ruhlarla iletişim açık hale geldiğinden beri Öte Alem'den alınan öğretiyle uyumsuzluk içinde değildir. Bu nedenle bu dünyanın aslında ruhların bir laboratuvarı olduğu, maddesel olanın ruhsal olanı rafine ettiği bir ortam olduğu şeklindeki genel önermenin itiraz edilecek bir yanı yoktur. Swendenborg Teslis'i bilindik anlamıyla reddeder, ancak onu bir Üniteryen [Teslik karşıtı] için de eşit derecede sakıncalı olabilecek olağanüstü bir anlamda yeniden yapılandırır. Her sistemin ilahi bir amacı olduğunu ve faziletin Hristiyanlıkla sınırlı olmadığını kabul eder. Güçlü bir örnek olarak İsa'nın yaşamının gerçek anlamını ararken Spiritualist öğretiye katılır ve kefareti ve insanın günahkar doğduğu inancını reddeder. Tüm kötülüklerin kökenini bencillikte görür, ancak Hegel'in dediği gibi sağlıklı bir egoizmin de gerekli olduğunu kabul eder. Cinsel konulardaki teorileri neredeyse umursamazlık noktasına kadar liberaldir. Hiç kimse Yaratıcısıyla kendi başına ilişki kuramazmış gibi, kiliseyi mutlak bir gereklilik olarak kabul eder. Koca ciltler halindeki eserlerinin hepsini bir arada değerlendirdiğimizde, son derece belirsiz bir üslupla ifade edilmiş olan bir fikirler karmaşası karşısında kalıyoruz; öyle ki bunları bağımsız bir tarzda yorumlayan her bir kişi, onlarda sadece kendisine ait bir din bulmakta zorluk çekmez. Fakat Swedenborg'ün kıymeti zaten burada yatmıyor.

Bu kıymet aslında onun ruhsal güçlerinde ve eğer kaleminden teolojiye dair tek bir kelime bile dökülmemiş olsay-

dı, aynı derecede değerli olacak olan ruhsal bilgilerinde yatmaktadır. İşte şimdi bu güçleri ve bilgileri ele alacağız.

Henüz genç bir adamken bile Swedenborg zaman zaman vizyonlar görüyordu, ancak sonraki yıllarında daha belirgin hale gelen son derece pratik ve enerjik yapısı, yaradılışının bu daha hassas yönünü bir süreliğine örtü altında bıraktı. Yine de bu özelliği tüm hayatı boyunca zaman zaman yüzeye çıktı ve bu güçlere sahip olduğunu gösteren birkaç örnek kayıtlara geçti. Bunlar ruhun bedeni terk ettiği, belli bir mesafeden bilgi edindiği ve başka yerde olup bitenlerle ilgili haberlerle geri döndüğü ve genellikle "gezici durugörü" olarak adlandırılan olaylardı. Bu, medyumlar için alışılmadık bir özellik değildir ve Spiritüalist duyarlılıklar arasında binlerce örneği mevcuttur, ancak eğitimli insanlar arasında nadir rastlanır ve fenomen meydana gelirken, buna görünüşte normal bir vücut halinin eşlik etmesi daha da nadir bir durumdur. Nitekim kahinin 300 mil ötedeki Stockholm'de çıkan bir yangını mükemmel bir doğrulukla gözlemlediği ve rapor ettiği, sık sık alıntılanan Gothenburg örneği, değerli tanıklar olan on altı konuğun bulunduğu bir akşam yemeğinde yaşanmıştı. Hikaye, Swedenborg'ün çağdaşı olan filozof Kant tarafından da araştırıldı.

Bununla birlikte, böyle ara sıra meydana gelen olaylar, 1744 yılının Nisan ayında Londra'da aniden meyve veren gizli güçlerinin sadece ön işaretleriydi. Kahinin iyi bir İsveçli aileden olmasına ve İsveç asil sınıfına yükselmiş olmasına rağmen, temel eserlerinin Londra'da basıldığını, aydınlanmasının bu şehirde başladığını ve nihayet orada öldüğü ve gömüldüğünü de ilave edelim. İlk vizyonunu gördüğü günden yirmi yedi yıl sonraki ölümüne kadar öteki dünya ile sürekli temas halinde olmaya devam etti.

> "Aynı gece ruhlar dünyasının, cehennem ve cennetin kapıları önümde apaçık açıldı ve oralarda her sınıftan tanıdığım birçok kişiyi karşımda buldum. O andan itibaren Rab, diğer dünyada olup bitenleri mükemmel bir uyanıklık hali içinde görmem ve melekler ve ruhlarla tamamen uyanık halde sohbet edebilmem için her gün ruhumun gözlerini açtı."

İlk vizyonuna dair Swedenborg "Vücudumun gözeneklerinden çıkan bir tür buhar vardı. Bu görünür haldeki sulu buhar gibiydi ve halının üzerinde yere doğru iniyordu" diyor. Bu, tüm fiziksel medyumluk fenomenlerinin temeli olan ektoplazmanın çok gerçekçi bir tasviridir. Bu madde aynı zamanda "ideoplazma" olarak da adlandırılmıştır, çünkü ruhun tesiri altında, anında herhangi bir şekli alır. Bu olayda söz konusu madde bir takım haşaratın şeklini almıştır ve Swedenborg bunun, Hami Ruhlarının onun diyetini onaylamadıklarına dair bir işaretleri olduğunu düşünür, hatta olaya bu konuda daha dikkatli olması gerektiğine dair sesli bir uyarı da eşlik etmiştir.

Peki ama böyle bir anlatıdan ne çıkarılabilir? Bazıları adamın deli olduğunu söyleyebilirler tabii, ancak sonraki yıllarda yaşamında hiçbir zihinsel zayıflık belirtisi göstermedi. Ya da yalan söylediğini söyleyebilirler. Ama bu şahıs titizlik derecesindeki dürüstlüğüyle ünlü bir adamdı. Amsterdamlı bir bankacı olan arkadaşı Cuno "Bana o gülümseyen mavi gözleriyle baktığında, sanki onların arkasından hakikatin ta kendisi konuşuyormuş gibi gelirdi" diyor. O hale acaba kendini kandırmış ve basitçe yanılmış mıydı? Fakat yaptığı ruhsal gözlemlerin, zamanından bu yana sayısız ruhsal gözlemci tarafından da onaylandığı ve daha da genişletildiği gerçeğiyle yüzleşmek zorundayız. Gerçek şu ki bu adam, büyük medyumlar ailesinin ilki ve birçok yönden en büyüğüydü ve medyumluğun getirdiği ayrıcalıklara olduğu

kadar hatalara da maruz kalmıştı. Onun güçleri ancak yapılacak yeni medyumluk çalışmalarıyla gerçekten anlaşılabilir. Onu Spiritüalizmden ayrı bir yere koymaya çalışan Yeni Kilisesi ise, onun yeteneklerinin ve bunların Tabiat'ın genel planındaki gerçek yerlerinin tamamen yanlış anlaşıldığını göstermiştir. Spiritüel hareketin büyük bir öncüsü olarak konumu hem anlaşılır hem de görkemlidir. Anlaşılmaz güçlere sahip izole bir figür olarak, dinsel düşüncenin geniş kapsamlı herhangi bir şemasında ona yer yoktur.

Sahip olduğu güçlerin solunum sistemiyle yakından bağlantılı olduğunu düşünmesi ilginçtir. Hava ve eter her yerdedir ve sanki bazı insanlar daha az hava ve daha fazla eter soludukları için, daha eterik bir duruma ulaşabilmektedirler. Kuşkusuz bu, olayın çok kaba ve beceriksiz bir ifadesi oluyor, ancak bu türden bir fikir birçok ruhsal düşünce ekolünün çalışmalarında da geçer. Swedenborg'le bariz bir bağlantısı olmayan Laurence Oliphant, bunu açıklamak için *"Sympneumata"* adlı kitabını yazmıştır. Hint Yoga sistemi de aynı fikre dayanır. Ancak sıradan bir medyumun transa girdiğini gören herhangi biri, sürecin başında ortaya çıkan, tıslama sesinin eşlik ettiği tuhaf soluk almaları ve süreç sona ererken ortaya çıkan derin soluk vermeleri gayet iyi bilir. Geleceğin Bilimi için burada verimli bir çalışma alanı var. Ancak diğer ruhsal konularda olduğu gibi bunda da çok dikkatli olmak gerekir. Yazar, derin nefes alıp vermeye dayalı ruhsal egzersizlerin cahilce kullanılmasının ardından ne türden trajik sonuçların meydana geldiğine dair birkaç vakaya şahit olmuştur. Spiritüel güç, tıpkı elektrik gücü gibi kendisine tahsis edilmiş bir kullanım alanına sahiptir, ancak kullanırken biraz bilgi ve dikkat gerektirir.

Swedenborg ruhlarla iletişim kuruduğu her seferinde bir saat boyunca zorlukla nefes aldığını, sadece "düşüncelerine

bir destek olarak hizmet etmeye yetecek kadar hava aldığını" söyleyerek konuyu özetliyor. Bu tuhaf solunumdan ayrı olarak Swedenborg, bu tür zamanlarda doğal olarak gözlerden uzak kalmayı tercih etse de, vizyonları sırasında normaldi. Öteki dünyayı çeşitli katmanlarıyla birlikte gözlemleme ayrıcalığına sahipmiş gibi görünüyor ve teolojik zihin alışkanlığı bu katmanlara dair tanımlarını biraz gölgelemiş olsa da, maddi bilgisinin geniş yelpazesi ona, alışılmadık gözlem ve karşılaştırma güçleri de vermiştir. Şimdi gelin sayısız yolculuğundan bize getirdiği temel gerçekler nelerdi ve bunlar o zamandan bugüne ruhsal yöntemlerle elde edilenlerle ne kadar örtüşüyorlar, ona bir bakalım.

Swedenborg ölümden sonra hepimizin gittiği öteki dünyanın çeşitli parlaklık ve mutluluk tonlarını temsil eden bir dizi farklı katmandan oluştuğunu ve her birimizin, ruhsal durumumuza göre bize en uygun düşen yere gittiğimizi görmüştü. Orada otomatik bir şekilde yargılanırız, ruhsal bir kanuna uygun olarak benzer benzerin yanına gider ve durumumuz hayatımızın toplam sonucu tarafından belirlenir, dolayısıyla affedilme diye bir şey yoktur ve ölüm döşeğinde tövbe etmek pek işe yaramaz. Bu katmanlarda dünyamızdaki manzara ve koşulların çok benzeri olan ortamlar vardır ve aynı zamanda toplumun genel çerçevesi de hemen hemen aynıdır. Ailelerin yaşadığı evler, ibadet edilen tapınaklar, sosyal amaçlarla toplanılan salonlar, hükümdarların yaşayabileceği saraylar mevcuttur.

Ölüm, yeni gelenin bu yeni varoluşuna yardım eden göksel varlıkların mevcudiyetiyle kolaylaştırılır. Yeni gelenler derhal tam bir istirahat dönemine alınırlar. Fakat dünya zamanımıza göre birkaç gün içinde bilinçlerini geri kazanırlar.

Hem melekler hem de şeytanlar vardır, ama onlar da bizimkinde başka bir düzenden değildirler. Onların hepsi de

yeryüzünde yaşamış ve ya çok tekâmül ederek melek olmuş ya da tekâmül etmeyerek şeytanlaşmış ruhlar olan insanlardır.

Ölümle hiçbir şekilde değişmeyiz. İnsan ölümle hiçbir şeyini kaybetmez, yine her bakımdan insandır, ancak beden içinde olduğundan daha mükemmeldir. Yanına sadece güçlerini değil, edindiği düşünce biçimlerini, inançlarını ve ön yargılarını da alarak gelmiştir.

Vaftiz edilmiş olsun ya da olmasın tüm çocuklar eşit olarak kabul edilir. Onlar öte alemde de büyürler. Genç kadınlar, gerçek anneleri gelene kadar onlara annelik yaparlar.

Ebedi ceza yoktur. Cehennemde olanlar, eğer gerekli çabayı gösterirlerse oradan çıkabilirler. Cennettekiler de orada kalıcı değidirler, onlar da daha yüksek bir şey için çalışmaktadırlar.

Öte dünyada evlilik, ruhsal bir birleşme şeklindedir. Tam bir insan birimi yapmak için bir erkek ve bir kadın gerekir. Bu noktada Swedenborg'ün hiç evlenmediğini hatırlatalım.

Ruh katmanlarındaki gözlemlerinde her alanda en küçük ayrıntılar bile eksik değil. Mimariden, zanaatkarların çalışmalarından, çiçeklerden ve meyvelerden, katiplerden, nakkaşlardan, resimden, müzikten, edebiyattan, bilimden, okullardan, müzelerden, kolejlerden, kütüphanelerden ve spordan bahseder. Bunlar geleneksel zihinlere şok edici gelebilir, ancak öbür alem tasvirlerinde bulut üstünde harp çalmaya, taçlara ve tahtlara müsamaha gösterildiği halde, böyle daha az maddi şeylerin neden reddedilmesi gerektiğini anlamak da zor doğrusu.

Bu dünyayı yaşlı, zayıf, hastalıklı veya deforme olmuş bir halde tek edenler, orada gençliklerini yeniler ve yavaş yavaş eski güçlerine kavuşurlar. Evli çiftler, eğer birbirlerine olan duyguları samimi ve sempatik ise birlikte olmaya de-

vam ederler. Aksi takdirde evlilik feshedilir. "İki gerçek aşık, birinin ölümü durumunda ayrılmazlar, çünkü ölen kişinin ruhu, hayatta kalanın ruhu ile birlikte ikamet eder ve bu durum dünyada kalanın ölümüne kadar böyle sürer, böylece tekrar karşılaşıp yeniden bir araya geldiklerinde birbirlerini eskisinden bile daha fazla şefkatle sevmeye devam ederler."

Bunlar Tanrı'nın Swedenborg aracılığıyla dünyaya gönderdiği muazzam bilgi deposundan bazı derlemelerdir. Bunlar Spiritüalist camiadaki pek çok aydın tarafından da söylenmiş ve yazılmış bilgilerdir. Dünya bu bilgileri şimdiye kadar görmezden geldi ve eskimiş ve anlamsız kavramlara sarılmaya devam etti. Bununla birlikte yeni bilgi tedricen yolunu açıyor ve gün gelip tamamen kabul edildiğinde, Swedenborg'ün misyonunun gerçek büyüklüğü kabul edilirken, İncil tefsiri ise unutulacaktır.

İsveçli ustanın öğretisini sürdürmek için kurulan Yeni Kilise, ruhsal bilginin orijinal kaynağı olarak bu metinlerin hak ettiği yeri korumak yerine, onları durgun bir su haline getirmiştir. Spiritüalist hareket 1848'de patlak verdiğinde ve Andrew Jackson Davis gibi kişiler öğretiyi Swedenborg'ünkilerden neredeyse hiç ayırt edilemeyen felsefi yazılar ve ruhsal güçlerle desteklediklerinde, Yeni Kilise'ye düşen de bu gelişmeyi, kendi liderleri tarafından belirtilen çizgi yönünde selamlamak zorunda kalmaktı. Ama onlar bunu yapmak yerine, anlaşılması zor olan bir nedenle, iki taraf da neredeyse düşman konumuna sürüklenene kadar her bir farklılık noktasını iyice abartmayı ve her benzerlik noktasını ise görmezden gelmeyi tercih ettiler. Aslında her Spiritüalist Swedenborg'ü onurlandırmalı ve onun büstü, modern medyumların ilki ve en büyüğü olarak her Spiritüalist cemiyetinde bulundurulmalıdır. Öte yandan Yeni Kilise de tüm küçük farklılıkları ortadan kaldırmalı ve yeni hare-

kete gönülden katılmalı, örgütlenmelere yardımcı olarak bu ortak davaya katkıda bulunmalıdır.

Swedenborg'ün hayatını incelemek suretiyle onun bugünkü takipçilerinin diğer ruhsal topluluklara olumsuz bakmalarının sebeplerinin neler olduğunu keşfetmek zor. Onun o zaman yaptığı şeyler, günümüz medyumlarının şimdi yaptıkları şeylerdir. Polhem'in ölümünden bahsederken kahin şöyle diyor: "Pazartesi günü öldü ve Perşembe günü benimle konuştu. Cenazeye davet edilmiştim. Orada cenaze arabasını gördü, tabutun mezara indirilişini izledi. Bütün bu süreçte benimle konutu ve hâlâ yaşadığı halde kendisini neden gömdüklerini sordu. Rahip yargı gününde dirileceğine dair şeyler söylediğinde, bana bunun nedenini sordu, o zaten diriydi. Şu anda zaten hayatta olduğuna göre, böyle bir inancın ne manaya geldiğini merak etti."

Bu, günümüz medyumlarının deneyimleriyle tamamen uyumludur. Eğer Swedenborg haklı idiyse, günümüzdeki medyum da haklıdır.

Yine: "Brahe'nin başı sabah 10'da kesildi ve o gece 10'da benimle konuştu. Birkaç gün boyunca neredeyse hiç ara vermeden benimleydi."

Bu tür örnekler Swedenborg'ün ölülerle sohbet etme konusunda, İsa'nın dağda Musa ve İlyas ile konuştuğunda hissettiği kadar endişe duymadığını gösteriyor.

Swedenborg kendi görüşünü çok açık bir şekilde ortaya koymuştur, fakat bunu değerlendirirken, onun yaşadığı zamanı hesaba katmak ve yeni vahyin hedefine ve ima ettiği şeylere ilişkin deneyimlerden henüz yoksun bulunduğunu da hatırlamak zorundayız. Bu görüş Tanrı'nın iyi ve bilgece amaçlar için ruhlar dünyasını bizimkinden ayırdığını ve ikisi arasında iletişime, ikna edici nedenler dışında izin verilmediğini söyler –örneğin salt merak dürtüsü bunlar ara-

sındadır. Her ciddi ruhsal araştırmacı bu görüşe katılacak ve her ciddi Spiritüalist yeryüzündeki bu en ciddi hususu bir tür eğlenceye dönüştürmekten mutlak surette kaçınacaktır. İkna edici nedenlere gelince; temel nedenimiz şudur: Bizler Swedenborg'ün asla hayal edemeyeceği bir materyalizm çağında, ruhun varlığını ve üstünlüğünü o kadar objektif bir şekilde kanıtlamaya çalışıyoruz ki, iddiamız materyalistleri kendi zeminlerinde bile yenecek kadar güçlü. Bundan daha inandırıcı bir neden hayal etmek zor olurdu doğrusu ve bu nedenle, eğer Swedenborg şimdi yaşıyor olsaydı, modern ruhsal öğretide de bir lider olacağını iddia etme hakkına sahibiz.

Öte yandan izdeşlerinden bazıları, bilhassa Dr. Garth Wilkinson başka bir itiraz ileri sürdüler: "İnsanın ruhlarla konuşmasının tehlikesi şudur ki, hepimiz kendi benzerlerimize doğru çekiliriz ve eğer kötülükle dolu benzer ruhlarla karşılaşacak olursak, yapacakları şey bizim görüşlerimizi onaylamak olacaktır."

Bunu ancak, bu iddia iyi niyetli gibi görünse de tecrübelerin bunun yanlış olduğunu kanıtladığını söyleyerek yanıtlayabiliriz. İnsan doğal olarak kötü değildir. Ortalama bir insan iyidir. Ruhlarla iletişim kurmak gibi saf ve ağırbaşlı bir niyet, zaten kişinin manevi tarafını ortaya çıkarır. Bu nedenle kural olarak, seansların güzel ve ahlaki sözlerle dolu zabıtlarının da göstereceği gibi, karşılaşılan şey kötü değil, iyi tesirlerdir. Bendeniz, pek çok ülkede sayısız seansa katıldığım yaklaşık kırk yıl süren ruhsal çalışmalarımda hiçbir zaman en hassas bir bayanın bile kulaklarını rahatsız edebilecek türden müstehcen bir kelime veya böyle herhangi bir mesaj duymadığımı katiyetle ifade edebilirim. Diğer kıdemli Spiritüalistler de aynı şeyi söyleyeceklerdir size. Bu nedenle, kötü ruhların kötü bir çevreye çekildiği şüphesiz doğru olsa da, fiiliyatta herhangi bir insanın bu şekilde ra-

hatsız edilmesi çok nadir görülen bir durumdur. Bu tür ruhlar geldiğinde, doğru prosedür onları geri püskürtmek değil, onları nazikçe ikna etmek ve böylece kendi durumlarını fark ederek kendilerini geliştirmek için ne yapmaları gerektiğini anlamalarını sağlamaktır. Bu, yazarın kişisel tecrübelerinde de birçok kez yaşanmış ve hepsi de mutlu şekilde sonuçlanmıştır.

Swedenborg'ün öğretisine dair olan ve temelde onun genel şemadaki konumunu göstermeyi amaçladığımız bu kısa incelememizi, bazı küçük kişisel bilgiler sunarak bitirmemiz uygun olacak. Çok kanaatkar, pratik, çalışkan ve enerjik bir gençti ve ilerleyen zamanlarda da çok sevilen yaşlı bir adam olmuştu. Görünüşe göre hayat onu çok nazik ve saygıdeğer bir varlık haline getirmiş. Sakin, dingin ve sohbete her daim hazırdı ve arkadaşları arzu etmedikçe ruhsal konulara girmezdi. Bu tür konuşmalarının malzemesi ise her zaman dikkat çekiciydi, ancak akıcı konuşmasını engelleyen bir kekemelikten mustaripti. Zayıf, uzun boyluydu, ruhani bir yüzü, mavi gözleri vardı, omuzlarına kadar inen bir peruk takar, kopçalı, koyu renk kıyafetler giyer, baston kullanırdı.

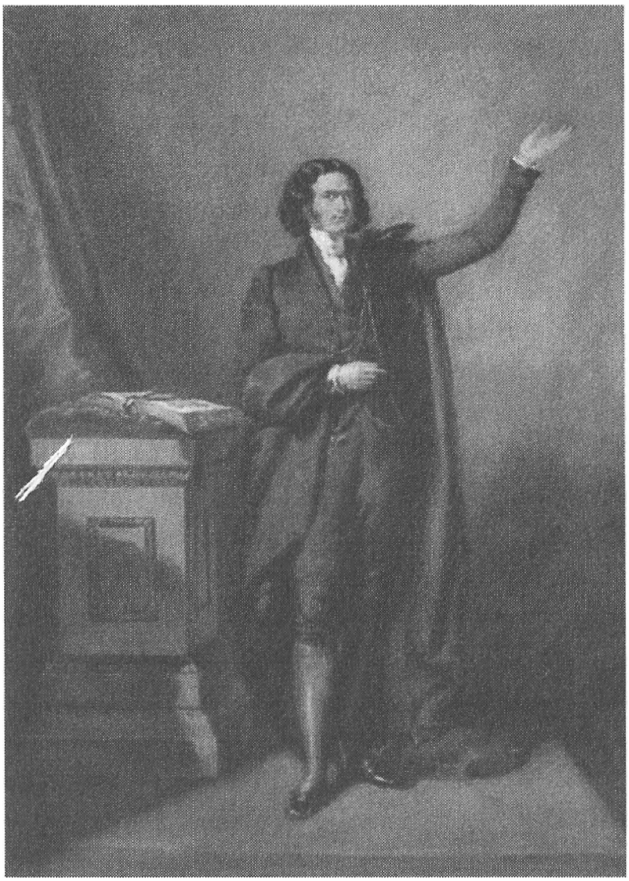
Swedenborg insanların iğrençlikleri yüzünden yeryüzünün üzerinde ağır bir bulutun oluştuğunu ve zaman zaman fırtınalar maddesel atmosferi temizlese bile, bir yargılama ve temizleme gününün yakın olduğunu iddia etmişti. Bir yanda kiliselerin mantıksızlığı, diğer yanda da bunun neden olduğu mutlak inanç yokluğuna duyulan tepkiler sebebiyle, daha kendi zamanında bile dünyanın tehlikeli bir konuma doğru sürüklenmekte olduğunu görmüştü. Modern ruhsal otoriteler, bilhassa Vale Owen da sürekli birikmekte olan bu buluttan bahsetmişlerdir ve gerekli temizlik sürecinin uzun süre ertelenmeyeceğine dair bu çevrelerde çok genel bir his vardır.

Spiritüalist bakış açısından Swedenborg'ün anlattıkları en iyi, kendi günlüğünden bir alıntıyla ifade edilebilir, şöyle diyor: "Teolojiyle ilgili konulardaki tüm tasdikler, insanların beyinlerine adeta zamkla yapıştırılmıştır ve ancak zorlukla çıkarılabilirler; ve onlar orada kaldıkları müddetçe, asıl hakikatler kendilerine asla yer bulamazlar." O çok büyük bir kahin, ruhsal bilginin büyük bir öncüsüydü ve genel geçer düşünce karşısındaki aczi de yukarıdaki bu sözlerinde yatıyordu.

Daha fazlasını öğrenmek isteyen okuyucu, Swedenborg'ün en karakteristik öğretilerini *"Cennet ve Cehennem"*, *"Yeni Kudüs"* ve *"Arcana Coelestia"* adlı eserlerinde bulacaktır. Hayatı, Garth Wilkinson, Trobridge ve *İngiliz Swedenborg Topluluğu*'nun şu anki başkanı Brayley Hodgetts tarafından takdire şayan bir şekilde kitaplaştırılmıştır. Tüm teolojik sembolizmine rağmen onun adı, ölüm sürecini ve ölüm ötesindeki dünyayı tanımlayan modern insanlardan ilki olarak ebediyen yaşayacaktır. Onun verdiği bilgiler eski kiliselerin muğlak vecd hallerine ve imkansız vizyonlarına dayanmaz; bunlar öldükten sonraki yeni varoluşlarına dair bize net bir fikir iletmeye çalışan ruhlardan edindiğimiz tanımlamalara tam olarak tekabül eden bilgilerdir.

BÖLÜM II

EDWARD IRVING - SHAKER'LAR

Resim 3. Edward Irving (1792-1834)

Edward Irving'in hikayesi ve 1830'dan 1833'e kadar olan yıllardaki ruhsal tezahür tecrübeleri ruhsal konuları araştıranların büyük ilgisini çekiyor ve bir tarafta Swedenborg ile diğer tarafta Andrew Jackson Davis arasındaki boşluğu kapatmaya yardımcı oluyor. Bu hikaye şöyledir:

Edward Irving pek çok büyük insan yetiştiren çalışkan, fakir sınıftan bir İskoç soyundan geliyordu. Aynı soydan ve aynı dönemde ve bölgede Thomas Carlyle da Irving, 1792 yılında Annan'da doğdu. Zorlu, çalışma dolu bir gençliğin ardından, çok kendine has bir adama dönüştü. Dev gibi cüsseli ve Herkül kadar güçlüydü, muhteşem fiziğinin yegane kusuru bir gözünün dışarı doğru fırlak oluşuydu -Byron'ın topal ayağı gibi, bir şekilde karakterindeki aşırılıklara yönelik bir benzetmeye hizmet edecek olan bir kusur. Enerjik, kapsayıcı ve cesur bir zihni vardı, fakat bu zihin İskoç Kilisesinin dar görüşlü okulunda aldığı ilk eğitimle çarpıtılmıştı; burada eski presbiteryen Ahit'çilerinin -imkansız bir Katolikliğe karşı bir tepkiyi temsil eden imkansız bir Protestanlık- haşin ve kaba fikirleri, insanların ruhlarını hâlâ zehirlemeye devam etmekteydi. Zihinsel konumu garip bir şekilde çelişkiliydi, çünkü bir yandan insanı bunaltan bu teolojiyi miras alırken, diğer yandan da daha fakir olan İskoçyalıların doğuştan hakkı olan pek çok şeyi ise miras almayı başaramamıştı. Liberal olan her şeye ve hatta 1832 Reform Yasa Tasarısının apaçık adalet önlemlerine karşı bile kararlı bir muhalefet sergiliyordu.

Bu tuhaf, alışılmadık ve ürkütücü adam aslında kendisine ancak 17. yüzyılda uygun bir ortam bulabilirdi; o zamanlar Irving'in prototipleri Gallo tarzında kır toplantıları

düzenler ve Claverhouse'ın ağır süvarileri tarafından tespit edilmemeye çalışır, hatta böyle bir durumda çıplak elleriyle onlara saldırırlardı. Fakat bu adam güçleninceye kadar yaşamak ve adını, zamanının kroniklerine kendisine özgü bir şekilde yazdırmak kaderiyle yüklüydü. Belgelerde İskoçya'daki yorucu gençliğini, zeki ve hayat dolu Jane Welsh için arkadaşı Carlyle ile giriştiği rekabeti, muazzam uzun yürüyüşlerini ve güç gerektiren antrenmanlarını, Kirkcaldy'de oldukça sert bir öğretmen olarak sürdürdüğü kısa kariyerini, aynı kasabadaki bir papazın kızıyla olan evliliğini ve son olarak da o zamanlar İskoçya'nın en ünlü din adamı olan ve Glasgow'daki cemaatinin idaresi İskoç Kilisesi tarihindeki en önemli dönemlerden birini teşkil etmiş bulunan büyük Dr. Chalmers'ın asistanı olduğunu okuyoruz. Bu görevi sayesinde yoksul sınıftan insanlarla birebir iletişim kurma fırsatını elde etti ki bu, yaşam için yapılabilecek tüm hazırlıkların en iyisi ve en pratik olanıdır. Bu olmadan, aslında hiçbir insan tamamlanmış sayılmaz.

O zamanlar Londra'da Holborn yakınlarındaki Hatton Garden'da papazını kaybetmiş ve hem manevi hem de mali açıdan kötü bir konumda olan küçük bir İskoç kilisesi vardı. Boş pozisyon Dr. Chalmers'ın asistanına teklif edildi ve biraz araştırma yaptıktan sonra Irving görevi kabul etti. Burada son derece güzel konuşmaları ve İncil mesajını eksiksiz olarak aktarması sebebiyle hemen dikkat çekmeye başladı ve bu tuhaf İskoç devi kısa zamanda herkes tarafından tanınır oldu. Bir Pazar sabahı kasabanın mütevazı caddesi arabalarla kapatılmış ve Londra'nın en seçkin erkek ve kadınlarından bazıları kalabalık içinde oturacak yer bulabilmek için epeyce uğraşmışlardı. Ancak bu aşırı popülerliğin pek de uzun sürmediğine ve muhtemelen vaizin kısa bir metni bile bir buçuk saat boyunca açıklama alışkanlığının Tweed'in kuzeyinde

kabul edilebilir olsa da İngiliz sabırsızlığı için çok fazla geldiğine dair kanıtlar var. Sonunda Regent Meydanında iki bin kişiyi alabilecek daha büyük bir kiliseye geçildi ve vaiz artık önceki günlerde olduğu kadar ilgi çekemiyor olsa da kiliseyi epeyce doldurmak için yeterli sayıda sadık mümin halen vardı. Hitabet yeteneğinin yanı sıra Irving'in, vicdanlı ve çalışkan bir papaz olarak tanındığı, cemaatinin içinde daha fakir olanların dünyevi ihtiyaçlarını karşılamak için titizlikle çabaladığı ve günün veya gecenin her saatinde görevinin başına koşmaya her zaman hazır olduğu anlaşılıyor.

Ancak kısa süre sonra kendisiyle kilise yetkilileri arasında bir sürtüşme meydana geliyor. Tartışılan mesele, dünyaya çiçek hastalığından daha fazla zarar veren türden bir teolojik kavga için çok ince bir temel oluşturuyor. Soru, İsa'nın kalbinde günahın küçük de olsa mevcut olma olasılığı var mıdır, yoksa onun varlığının ilahi kısmı, bu türden fiziksel ayartmalara karşı tam ve mutlak bir engel mi teşkil etmektedir sorusudur. Tartışanlar günah ve İsa gibi fikirlerin ilişkilendirilmesinin bile bir küfür olduğunu iddia ederler. Bunun üzerine inatçı din adamımız soruyu mantıksal bir şekilde yanıtlayarak, İsa günah kapasitesine sahip olmadıkça ve buna başarılı bir şekilde direnmedikçe, O'nun dünyevi kaderinin de bizimkiyle aynı olamayacağını ve o zaman da erdemlerinin hayranlığımızı kazanmayı daha az hak edeceğini söyler. Bu mesele Londra'da muazzam bir ciddiyetle ve sabır taşıran bir süre boyunca tartışılmış ve sonuç olarak presbiteryen kilisesi bu papazın görüşlerini onaylamadıklarını oy birliğiyle ilan etmiştir. Bununla birlikte cemaati onu onaylamaya devam etmekteydi ve bu sayede söz konusu resmî kınamayı göz ardı edebildi.

Ancak ileride bekleyen daha büyük bir engel vardı ve onunla karşılaşması, Irving'in adını, kendilerini gerçek ru-

hani meseleleri araştırmaya adayan tüm isimler gibi ölümsüz kılacaktı. İlk olarak şu nokta iyi anlaşılmalıdır ki, Irving İncil'deki kehanetlerle, özellikle de Aziz Yuhanna'nın o belirsiz ve korkunç imgeleri ve Danyal'in o tuhaf metodik tahminleriyle derinden ilgilenmekteydi. Rab'bin İkinci Gelişi'ni işaret eden gazap günlerinden önce gelmesi gereken belirli bir zaman aralığı vardı ve İrving bu günler ve yıllar üzerinde çok sık tefekkür ediyordu. O zamanlarda -1830 ve sonrası- aynı kasvetli spekülasyonlara derinlemesine dalmış başkaları da vardı. Bunların arasında Guildford yakınlarındaki Albury'de büyük bir kır evi olan Drummond adında zengin bir bankacı da bulunmaktaydı. Bu evde bazı İncil öğrencileri zaman zaman bir araya geliyor, görüşlerini büyük bir titizlikle tartışıyor ve karşılaştırıyorlardı, öyle ki bu çalışmaların bir hafta boyunca her gün kahvaltıdan akşam yemeğine kadar uzaması alışılmadık bir durum değildi. Bu gruba "Albury Kahinleri" adını vermişlerdi. Reform Yasa Tasarısı'na yol açan siyasi alametlerden heyecan duyan bütün bu insanlar, artık düzenin derin temellerinin gevşemeye başladığını düşünüyorlardı. Eğer Büyük Savaş'a tanık olacak kadar yaşasalardı tepkilerinin ne olacağını hayal etmek zor. Her şeyin sonunun yaklaştığına tamamen ikna olmuşlardı ve peygamberlerin belirsiz ve uğursuz sözlerini her türden fantastik yorumlara çevirerek, büyük bir hevesle her yerde işaret ve alametler arıyorlardı.

Nihayet, toplumsal olayların tekdüze ufkunun üzerinde, gerçekten garip bir tezahür göründü. Eski zamanların ruhsal yeteneklerinin, zamanların sonu gelmeden evvel kendilerini yeniden göstereceklerine dair bir efsane vardı ve bilinmeyen dillerde konuşma yeteneği denen fenomen görünüşe göre şimdi burada yeniden insanlığın deneyimine sunuluyordu. Olaylar 1830'da İskoçya'nın batı yakasında

başlamıştı ve hassas kişiler oldukları ve Kelt kanı taşıdıkları söylenen Campbell ve MacDonald'ın isimleri geçiyordu. Kelt soyunun daha ağır Töton soyuna göre ruhsal etkilere daha duyarlı olduğu söylenir. Albury Kahinleri adı verilen bu kişileri araştırmak ve rapor vermek üzere Irving'in kilisesinden bir yetkili gönderildi. Neticede yetkili konunun çok gerçek olduğunu gördü. Yöre halkı iyi insanlar olarak bilinmekteydi ve içlerinden biri de azize olarak tanımlanabilecek bir kadındı. İki şahıs zaman zaman tuhaf lisanlarda konuşuyorlardı ve bu tezahüre aynı zamanda şifa mucizeleri ve diğer bazı yetenekler eşlik ediyordu. Bunun bir sahtekarlık ya da rol yapma durumu olmadığı çok belliydi; bu, havarilerin yaşadığı zamanlara kadar giden tuhaf bir gücün gerçek bir akışıydı. İnançlı insanlar daha fazla gelişmeler olması için hevesle bekliyorlardı.

Nitekim uzun sürmedi ve olaylar bu sefer de Irving'in kendi kilisesinde patlak verdi. Temmuz 1831'de cemaatin bazı üyelerinin kendi evlerinde aynı tuhaf yetenekleri sergilemeye başladıkları ve kilisedeki giyinme odasında ve diğer bazı tenha yerlerde gizli toplantılar yaptıkları söyleniyordu. Papaz ve danışmanları halka açık bir gösteriye izin verip vermemek konusunda kararsızdılar. Fakat kısa süre sonra konu kendi kendisini dayattı; ruhsal fenomenlerin bir özelliğidir bu. Aynı yılın Ekim ayında bu İskoçya kilisesinin sıradan faaliyeti, ruhlar tarafından ele geçirildiği söylenen kişilerin tuhaf feryatlarıyla aniden kesintiye uğradı. Olay o kadar ani ve şiddetli bir şekilde gelmişti ki, hem sabah hem de öğleden sonra ayininde kilisedekiler paniğe kapıldılar ve eğer iri cüsseli papazları "Yüce Tanrım, sakinleştir bu insanları!" diye bütün gücüyle haykırmasaydı büyük bir trajedi yaşanabilirdi. Cemaat içinde muhafazakar olanlar bile hoşnutsuzluklarını ifade ediyor ve bu insanları kınıyorlardı,

ortalıkta tam bir hengame vardı. Büyük bir heyecan dalgasıydı bu ve yorumları saygılı ya da olumlu olmaktan uzak olsa da günün gazeteleri tamamen bu haberle doluydu.

Sesler hem kadınlardan hem de erkeklerden geliyordu ve ya sadece anlamsız ya da tamamen bilinmeyen bir dilde, anlaşılmaz konuşmalardan oluşuyordu. Bir tanık "Ani, hüzünlü ve anlaşılmaz seslerdi" diyor. Başka biri "Hassas kadın vücudundan çıkamayacak kadar güçlü ve yoğun seslerdi" diye tanımlıyor. Bir üçüncüsü "Şaşırtıcı ve korkunç bir gürültüyle bir anda patlıyordu adeta" diyor. Ancak şurası kesin ki oradakilerin çoğu bu seslerden çok etkilenmişti ve aralarında Irving de vardı. "Bu seslerde daha önce hiç hissetmediğim bir şekilde kalbi heyecanlandıran ve ruhu aşan bir güç var. Benzerini duymadığım bir yürüyüşün sesi bu, ihtişam ve azametle dolu. En basit ve en eski ilahilerden birine o kadar çok benziyor ki, bu seslerin ilk kilisenin ilham verici sözlerinin hatıraları olduğunu ve izlerinin Aziz Ambrose'a kadar sürülebileceğini düşünmeye başladım."

Dahası, çok geçmeden bu garip haykırışlara anlaşılır İngilizce kelimeler de eklenmişti. Bunlar genellikle, makul olmayan saatlerde ve konuşmacının iradesinden bağımsız olarak patlak vermeleri dışında herhangi bir olağanüstü karakter belirtisi göstermeyen bir takım nidalar ve dualardan oluşuyordu. Bununla birlikte bazı durumlarda, bu güçler o kadar gelişiyordu ki, etkisi altındaki şahıs uzun vaazlar verebiliyordu. Üstelik bunu, kilise doktrininin bazı hususlarına ve kanunlarına dair en dogmatik tarzda konuşarak yapıyordu.

Bu fenomenlerin gerçekten ruhsal bir kökeni olabilir – aslında muhtemelen de vardı– ama, onları yok etmeye azmetmiş olan dar kafalı, bağnaz bir teolojinin topraklarında gelişmişlerdi. Swedenborg'ün dinsel sistemi bile ruhun çarpıtılmamış tüm yeteneklerini alamayacak kadar dardı,

bu yüzden her bir gerçeğin fantastik bir metne karşılık gelene kadar kırpıldığı veya çarpıtıldığı bir İskoç kilisesinin dar sınırları içine kıstırıldığında, bu fenomenlerin de nasıl bir akıbetle karşılaştıklarını tahmin etmek zor değil. Yeni ve iyi şarap, eski ve dar şişelere sığmayacaktı. Eğer söz konusu olan daha kapsamlı bir vahiy olsaydı, şüphesiz başka yöntemlerle başka mesajlar da alınırdı ve bunlar meseleyi, adil bir şekilde ortaya koyabilir ve bir ruhsal yeteneği diğer yeteneklerle karşılaştırıp sağlamasını yapabilirdi. Ancak kaosa yönelik olanın dışında bir gelişme olmadı. Alınan öğretilerin bir kısmı ortodoksluk ile bağdaştırılamadı ve bu nedenle şüphesiz şeytan işi olduğu kabul edildi. Olayı yaşayan hassaslardan bazıları diğerlerini sapkın olmakla suçladılar. Seslere karşı sesler yükseldi. Hepsinden kötüsü, hassasların belli başlı olanlarından bazıları bile neticede kendi konuşmalarının şeytani olduğuna kani oldular. Buna gerekçe olarak da, söyledikleri şeylerin kendi manevi inançlarına uymadığını söylediler ki, bu ifade bazılarımız için, aslında o konuşmaların meleksi olduklarının bir göstergesi gibi görünebilir. Onlar kehanetlerin kaygan zeminine girdiler ve kehanetleri gerçekleşmeyince de küçük düştüler.

Bu kişilerin ağzından çıkan ve onların dinsel hassasiyetlerini şok eden bazı ifadeler, daha aydınlanmış bir nesil tarafından ciddi bir değerlendirmeyi hak ediyor olabilir. İncil'e tapan bu kişilerden birinin İncil Cemiyeti ile ilgili olarak "Tanrı'nın Kelamı'nı kullanarak Tanrı'nın Ruhu'nu söndüren ve bütün ülkeye yayılan bir lanettir bu" dediği kaydedilmiştir. Doğru ya da yanlış böyle bir ifade, onu söyleyen kişiden bağımsız olabilir ve günümüzde aldığımız birçok ruhsal öğretiyle yakın bir uyum içindedir. Kelam kutsal kabul edildiği sürece, herhangi bir şey, hatta saf materyalizm bile o kitaba dayanarak ispat edilebilir elbette.

Böyle köktenci söylevcilerden biri de Robert Baxter'dı -otuz yıl sonra bazı dikkate değer kehanetlerle ilişkilendirilen Baxter ile karıştırılmamalıdır. Bu Robert Baxter, Kutsal Metinleri tıpkı bir avukatın yasal bir belgeyi gördüğü gibi gören ve her cümleyi –özellikle de kendi sapkın din şemasına uyanları– birebir kelime anlamıyla değerlendiren sıradan, ciddi ve samimi bir vatandaş gibi görünüyor. Aslında huzursuz bir vicdanı olan dürüst bir adamdı ve vicdanı onu sürekli olarak daha küçük ayrıntılar konusunda endişelenmeye sevk ediyor, bu arada inançlarını üzerine inşa ettiği geniş platform konusunda sürekli bir tedirginlik içinde bırakıyordu. Bu adam sözü edilen ruhsal akışlardan güçlü bir şekilde etkilenmişti – kendi deyimini kullanacak olursak "ağzı büyük bir kuvvet tarafından zorla açılmıştı" Ona göre 14 Ocak 1832, İkinci Geliş'ten ve dünyanın sonundan önceki mistik 1.260 günün başlangıcıydı. Böyle bir öngörüye, milenyuma dair rüyalar görmekte olan Irving bilhassa sempati duymuş olmalı. Ancak Irving o günler tamamlanmadan önce ölecekti ve zaten Baxter'ın da, en azından bu örnekte, onu aldatan sesler adına yalan yere yemin etmiş olduğu ortaya çıkacaktı.

Baxter konuyla ilgili şu muazzam başlığı taşıyan bir kitapçık yazdı: "İngiltere ve İskoçya'da Bay Irving'in Cemaatinin Üyeleri ve Diğer Bireyler ve Daha Önce de Yazarın Kendisi Tarafından Tecrübe Edilen Doğaüstü Tezahürlerin Nitelikleri" Beyaz ışık dağılmadan bir prizmadan nasıl geçemezse spiritüel hakikat de böyle bir zihinden geçip gelemez, nitekim Baxter de bu anlatılarda açıkça doğaüstü görünen pek çok şeyin, diğer birçok tartışmalı şeyle karışmış olduğunu ve bazı şeylerin açıkça sahtekarlık gibi göründüğünü kabul etmek zorundadır. Kitapçığın amacı esas olarak Irving'in kötü ve görünmez rehberlerini bırakıp tekrar İskoç Kilise-

sinin düz ama güvenilir bağrına geri dönmesini sağlamaktır. Bununla birlikte Irving'in cemaatinden ikinci bir üyenin de buna cevap olarak yine acayip ve hatta daha da uzun bir başlık taşıyan bir broşür yazmış olduğunu ve bu metinde Baxter'ın iyi ruhlar tarafından yönlendirildiği sürece haklı olduğunun ve şeytani çıkarımlarında ise yanlış olduğunun anlatıldığını ekleyelim. Bu broşür bilinmeyen dillerde konuşma yeteneğine sahip olduğu söylenen çeşitli kişilerden gelen mektupları içermesi ve söz konusu şahısların herhangi bir bilinçli aldatmaca yapacak beceriden yoksun, samimi düşünen basit insanlar olduklarını göstermesi bakımından ilginçtir.

O halde daha modern çalışmalara aşina olan tarafsız bir ruhsal araştırmalar öğrencisi bu olayları nasıl değerlendirebilir? Bendeniz bunun gerçek bir ruhsal akış olduğu ve kutsal metinleri sadece kelime anlamıyla alan bağnaz bir mezhep teolojisi tarafından örtülen ve boğulan bir takım ruhsal yetenekleri işaret ettiği kanaatini taşımaktayım. Oysa kutsal metinleri böyle harfi harfine ezberleyen ve bunları kullanarak insanlara hükmeden bağnazlık, İncil'de Ferisilerin kınandığı bölümlerde de çok açık bir şekilde ortaya konulmuştur. Eğer bireysel görüşlerini bir an için bir kenara bırakmayı göze alabilirse, ruhsal öğretinin açık fikirli ve samimi öğrencisi, tüm ortodoks inançlar arasında kendi yolunu açabilecek ve hevesli ve bilgiye açık zihni ile tıpkı yeni bir harfi en gerçek haliyle üzerine kaydetmeye her an hazır boş bir sayfa gibi olacaktır. O zaman öteki dünya öğretisinin gerçek çocuğu ve öğrencisi olur ve diğer tüm Spiritüalist yaklaşımlarla da uzlaşması daha kolay hale gelir. Elbette bu, kişisel karakter soyluluğunun dürüst bir uzlaşmacıyı saf bir Spiritüalistten çok daha yüksek bir kişi haline getirebileceği gerçeğini değiştirmez, ancak bu yalnızca gerçek felsefe için geçerlidir. Spiritüaliz-

min kapsamı sonsuz derecede geniştir ve her yaklaşımdan Hristiyan gibi her Müslüman, Hindu veya Zerdüşti de onun zemini üzerinde kardeşlik içinde yaşayabilir. Ancak ruhun ölümsüzlüğü inancının ve birlik ve kardeşlik duygusunun salt kabulü, yeterli değildir. Birçok vahşi kabilede bile bunlar mevcuttur. Bir ahlaki kurala da ihtiyacımız var ve İsa'yı müşfik bir öğretmen veya ilahi bir elçi olarak görüp görmediğimiz, ve O'nun adıyla birleştirilmese bile, gerçek etik öğretisini şu veya bu şekilde insanlığın yükselmesi için zaruri bir şey olarak görüp görmediğimiz de önem arz eder. Ama bu inanç her zaman mantıkla kontrol edilmeli ve lafzına göre değil, manası içinde hareket edilmelidir.

Konumuzdan fazla uzaklaşmayalım: 1831 yılındaki o seslerde gerçek ruhsal gücün bir takım işaretleri var. Dar mezhepsel dinin peceresinden bakıldığında tüm ruhsal tezahürlerin çarpıtıldığı, bilinen bir spiritüel yasadır. Ayrıca kendini beğenmiş, egosu yüksek kişilerin geri ruhsal varlıkları kendilerine çekmesi ve bu varlıkların da bazı büyük isimleri ve kehanetleri bir oyun haline getirip kullanarak gerçek medyumları gülünç hale getirmeleri de bir diğer yasadır. İşte Bay Irving'in cemaatine musallat olan ve kullandıkları enstrümana göre iyi ya da kötü çeşitli etkiler üreten sözüm ona rehberler bu tür varlıklardı.

Daha önceki papazın suçlanmasıyla sarsılan söz konusu kilisenin birliği, bu yeni davada tamamen dağılmıştı. Büyük bir ayrılık yaşandı ve binaya mütevelli heyeti tarafından el konuldu. Irving ve ona sadık olanlar yeni bir yer aramak üzere ayrıldılar ve yirmi yıl sonra Spiritüalizm öncülerinden biri olacak olan sosyalist, hayırsever ve özgür düşünce taraflısı Robert Owen'ın kullanmakta olduğu bir salonda kendilerine yer buldular. Irving ve cemaati artık burada, *Gray's Inn Road*'da toplanacaklardı. Onun düzenlediği şekliyle, yani

meleği, azizleri, papaz yardımcıları, bilinmeyen diller konuşan cemaat üyeleri ve kehanetleriyle birlikte burasının, ilk, orijinal Hristiyan kiliselerinin şimdiye kadar yapılmış en iyi yeniden inşası olduğu inkar edilemez. Eğer Petrus veya Paul Londra'da reenkarne olsalardı Aziz Paul veya Westminster Katedralini gördüklerinde şaşkına döner, muhtemelen dehşete düşerlerdi, ancak Irving'in başkanlık ettiği toplantıya gelecek olsalar, kendilerini kesinlikle çok tanıdık bir atmosferde bulurlardı. Bilge bir adam, Tanrı'ya sayısız yoldan yaklaşılabileceğini kabul eder. İnsanların zihinleri ve zamanın ruhu, büyük merkezi etkiye verdikleri tepkiler açısından farklılık gösterir ve kişi yalnızca hem kendi içinde hem de başkalarında geniş bir hayırseverlik ruhunu oluşturmak için kullanacağı yöntem üzerinde ısrar edebilir. Anlaşıldığı kadarıyla Irving'de eksik olan şey de buydu. Onun da evreni ölçmek için kullandığı şey, mezhepler arasında sadece bir diğer mezhep olmuştu. Bunun belli belirsiz bilincinde olduğu zamanlar oldu ve belki de Apollyon'la giriştiği o güreşin tuhaf bir açıklaması bu olabilir. Apollyon aslında Hakikatin Ruhu'ydu ve söz konusu içsel mücadele, İnanç ile Günah arasında değil, miras alınan dogmanın karanlığı ile Tanrı tarafından bahşedilen ve insanın saçmalıklarına karşı sonsuza dek ayaklanacak olan içsel ve içgüdüsel aklın ışığı arasındaydı.

Ancak Irving çok yoğun bir şekilde yaşadı ve art arda yaşadığı krizler onu alt üst etti. Tartışmacı ilahiyatçılar ve cemaatin inatçı üyeleriyle yaşadığı çekişmeler, uzun yılların ardından geriye dönüp baktığımızda bize önemsiz şeyler gibi görünebilir, ama bunlar onun hevesli, samimi ve fırtınalardan harap olmuş ruhu için öldürücü ve korkunçtu. Özgür düşünen bir zihne göre şu veya bu mezhep arasında hiçbir fark yoktur, ama Irving'e göre, hem kalıtımı hem de aldığı eğitim sebebiyle İskoç Kilisesi, Tanrı'nın eviydi ve bu

kilisenin gayretli, sadık oğlu olan Irving kendi vicdanının sesini dinleyerek harekete geçmiş, koşarak ileri atılmış, ama sonunda Kurtuluş'u çevreleyen büyük kapıları arkasından çarpılarak kapatılmış halde bulmuştu. Ağaçtan kesilmiş bir daldı o ve sonunda soldu. Bu gerçek bir benzetmedir ve hatta bir benzetmeden daha fazlasıdır, çünkü fiziksel bir gerçek haline gelmiştir. Bu dev gibi adam orta yaşa geldiğinde gerçekten soldu ve küçüldü. Kusursuz bedeni artık eğilmişti. Yanakları çukurlaşmış, yüzü solmuştu. Gözleri, onu tüketen uğursuz bir ateşle parlamaktaydı. Ama bu haldeyken bile sonuna kadar çalışarak, "Ölürsem, Rab'bin yanında ölürüm" sözlerini dudaklarından hiç eksik etmedi ve sonunda yorgun beyninin dinleneceği ve huzursuz ruhunun, hayatın hiç vermediği bir huzur ve güven alemine geçeceği, o daha berrak ve daha parlak altın ışığa kavuştu.

❋ ❋ ❋

O günlerde Irving Kilisesi ile ilgili bu olayların dışında, sonunda Hydesville hadisesiyle daha doğrudan bir ilgisi olacak olan başka ruhsal tezahürler de yaşanmıştı. Bunlar, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Shaker tarikatında yaşanan ve hak ettiğinden daha az ilgi gören bazı ruhsal fenomenlerdi.

Bu iyi insanların bir yandan Quaker'lardan, diğer yandan da XIV. Louis zulmünden kaçmak için İngiltere'ye gelen Cevennes'li mültecilerle ilişkileri vardı. Kimseye zararı olmayan yaşamları İngiltere'de bile onları bağnazların zulmünden koruyamadı ve Bağımsızlık Savaşı sırasında Amerika'ya göç etmek zorunda kaldılar. Orada çeşitli yerleşim yerleri kurdular, basit bir şekilde komünist ilkelere göre, sloganları olan ağırbaşlılık ve iffetle yaşıyorlardı. Öte-

ki dünyanın gücünün ruhsal bulutu yavaş yavaş yeryüzüne inerken, ilk cevabını bu tür fedakar topluluklardan almış olması şaşırtıcı değildir. 1837'de bu türden altmış grup vardı ve hepsi de bu yeni güce çeşitli derecelerde yanıt verdiler. O dönemde deneyimlerini çok sıkı bir şekilde kendilerine sakladılar, çünkü daha sonra liderlerinin de açıkladığı gibi, gerçekte neler olduğunu söyleseler kesinlikle Bedlam'e [akıl hastanesi] gönderilirlerdi. Ancak daha sonra onların deneyimlerine dayanan *"Kutsal Bilgelik"* ve *"Kutsal Tomar"* adlı iki kitap yazıldı.

Görünüşe göre bu fenomen, bir takım olağan uyarı sesleriyle başlamış ve bunu zaman zaman neredeyse toplulukta tüm şahısların bazı ruhlar tarafından ele geçirilmiş gibi göründüğü durumlar takip etmiştir. Bu ele geçirilme olaylarına erkek, kadın herkesin açık olduğu anlaşılıyor. Fakat bu ruhlar, izin istedikten sonra ve topluluğun işine müdahale etmeyen aralıklarla gelmekteydiler. Belli başlıları, kabile olarak toplu halde gelen Kızılderili ruhlarıydı. "Aşağıda odada büyüklerden bir veya iki kişi olurdu ve birden kapı çalınır ve Kızılderililer içeri gir[illegible]o giremeyeceklerini sorarlardı. İzin verilirse bütün bir Kızılderili kabilesi eve doluşur ve birkaç dakika içinde evin her yerinde 'Hoo! Hoo!' diye sesler duyulmaya başlardı." Çığlıklar elbette Shaker'ların kendi ağızlarından çıkıyordu, ancak Kızılderililerin kontrolü altındayken kendi aralarında yerli dansları ediyorlar ve böylece her bakımdan Kızılderili ruhları tarafından ele geçirildiklerini gösteriyorlardı.*

Shaker'lar: titremek, çırpınmak anlamına gelen shake kelimesi bu tarikat üyelerinin, ayinlerinde kendilerinden geçtikleri zamanki hallerini anlatır. Asıl adı İsa'nın İkinci Gelişine İnananlar Derneği olan bu tarikatın mensupları aslında Quaker mezhebindendiler ve Shaking Quakers, yani Titreyen Quaker'lar olarak da bilinmekteydiler (ç.n.)

Bu Kuzey Amerika yerlilerinin yalnızca başlangıçta değil, bu hareketin devamında neden bu kadar büyük bir rol oynaması gerektiği sorulabilir. Bu ülkede ve Amerika'da, kendisinin Kızılderili bir rehberi olmayan çok az fiziksel medyum vardır, hatta bunların bazılarının ortam var.fotoğrafı nadiren psişik yollarla elde edilmeyen, hatta bazılarının uzun saçlarıyla ve yerli kıyafetler içinde, ruhsal yöntemlerle alınmış fotoğrafları da mevcuttur. Bu da hâlâ çözmemiz gereken birçok gizemden biridir. Sadece kendi deneyimlerimize dayanarak şunu söyleyebiliriz ki, bu tür ruhlar fiziksel fenomenler meydana getirmekte güçlüdürler. Öte yandan bu ruhların bize, diğer Avrupalı ya da Doğulu ruhlardan gelen yüksek öğretilerin benzerlerini asla sunmadıklarını da söyleyebiliriz. Bununla birlikte fiziksel fenomenler, şüphecilerin dikkatini konuya çekmesi açısından hâlâ çok büyük önem taşımaktadır ve bu nedenle vazifenin Kızılderililere verilmiş olan bu kısmı da çok hayati bir önem arz ediyor. Hayatı açık havada geçmiş, haşin tabiatlı bazı insanlar, ruhsal dünyada da bilhassa ruhsal faaliyetin daha kaba tezahürleriyle ilişkiliymişler gibi görünüyor ve bunun nasıl kanıtlanabileceğini söylemek zor olsa da, sözünü ettiğimiz varlıkların organizatörlerinin de dünyadayken Henry Morgan olarak bilinen ve II. Charles zamanında atandığı Jamaika Valiliği görevinin başındayken ölen şahıs olduğu defalarca iddia edilmiştir. Kabul edilmelidir ki, bu tür kanıtlanmamış iddialar elimizdeki bilgiler kapsamında hiçbir değere sahip değildir, ancak elde edilebilecek daha fazla bilgi, zamanla bunlara da yeni bir ışık tutacağından kayıt altına alınmalıdırlar. Sözü edilen Henry Morgan'ın ruhsal adı olan John King ise çok gerçek bir varlıktır ve onun kaba sakallı yüzünü görmemiş ve amirane sesini duymamış olan çok az tecrübeli Spiritüalist vardır. Meslektaşları veya astları olan Kızılderi-

lilere gelince; belki de onların Tabiat'ın çocukları oldukları ve ilkel sırlara diğer daha karmaşık ırklardan daha yakın oldukları varsayımını ortaya atabiliriz. Onların bu özel çalışmaları bir kefaret niteliği taşıyor da olabilir –nitekim benim de onların ağızlarından duyduğum bir açıklamadır bu.

Bu açıklamalar Shaker'ların gerçek deneyimlerinden bir sapma gibi görünebilir, ancak araştırmacının zihninde ortaya çıkan zorluklar, büyük ölçüde, karşısına çıkmakta olan çok sayıda yeni olgunun mevcudiyetinden kaynaklanmaktadır, üstelik bunlar da halen açıklanmaya ve bir düzene oturtulmaya muhtaç olgulardır. Zihnimde bunları içine kolaylıkla yerleştirebileceğim hazır kutular yok. Bu nedenle bu sayfalarda mümkün olduğunca kendi tecrübelerimden veya güvendiğim kişilerin tecrübelerinden örnekler sunarak meseleyi daha anlaşılır hale getirmeye gayret edeceğim ve bu olayların ardında yatmakta olan ve bizleri olduğu kadar ruhları da bağlayan yasalara dair en azından bir ipucu vermeye çalışacağım. Bu bilgi yolundaki araştırmacı, her şeyden önce dezenkarne [ölmüş] bir varlığın zorunlu olarak bilge veya güçlü bir varlık haline geldiği fikrini aklından tamamen çıkarmalıdır. Onlar da bizim sahip olduğumuz bireyselliklerine ve sınırlarına sahipler ve bu sınırlamalar, ruhlar kendilerini madde gibi artık tamamen yabancısı oldukları bir cevherle tezahür ettirmek zorunda kaldıklarında, daha da belirgin hale geliyor.

Shaker'lar arasında F. W. Evans adında olağanüstü zekaya sahip bir adam vardı ve bu şahsın tüm bu konuyu çok açık ve eğlenceli bir şekilde anlattığı bir makalesi 24 Kasım 1874 tarihli *New York Daily Graphic*'te yayınlanmıştı. Merak edenler Albay Olcott'un "*Diğer Dünyadan Gelen İnsanlar*" adlı çalışmasında da genişçe yer verdiği bu sözlere, söz konusu gazetenin arşivinden erişebilirler.

Bay Evans ve arkadaşları, bu ruhsal ele geçirilme olayından kaynaklanan bir takım fiziksel ve zihinsel rahatsızlıklar yaşadıktan sonra, bunun gerçekte ne anlama geldiğini araştırmak için el ele verirler. Neticede konunun üç aşamaya ayrılabileceği sonucuna varırlar. İlk aşama, gözlemciye o şeyin gerçek olduğunu kanıtlayan aşamaydı. İkinci aşama, en alçakgönüllü ruhun bile ölüm sonrası koşullarla ilgili kendi tecrübelerine ilişkin insanlara bilgi getirebildiği öğretme aşamasıydı. Üçüncü aşama ise misyonerlik aşaması olarak adlandırıldı ve bu da pratik uygulamalardı. Sonunda Shaker'lar Kızılderililerin bize öğretmek için değil de bizden öğrenmek için geldikleri gibi beklenmedik bir sonuca ulaştılar. Bu nedenle de, tıpkı dünyada yaptıkları gibi Kızılderilileri de kendi dinlerine çekmeye çalıştılar. O zamandan beri birçok Spiritüalist çevrede buna benzer tecrübeler yaşanmıştır; alçakgönüllü ve geri seviyeli ruhlara bu celselerde yardım edilmiş ve dünyadayken öğrenemedikleri şeyleri öğrenmeleri için destek olunmuştur. Bu noktada neden öte alemdeki yüksek ruhların bu isteği karşılamadığı sorulabilir. Dikkate değer bir celsede bendenize verilen cevap şu şekilde olmuştu: "Bu insanlar size bizden çok daha yakınlar. Bizim başarısız olduğumuz yerde siz onlara ulaşabilirsiniz."

Bundan da anlıyoruz ki Shaker'lar aslında yüksek rehberlerle hiçbir zaman temas halinde olmamışlardı -muhtemelen zaten rehberliğe ihtiyaçları yoktu- ve onları ziyaret eden ruhlar daha aşağı bir ruhsal plandandılar. Bu ziyaretler yedi yıl boyunca devam etti. Ruhlar giderlerken bunu ev sahiplerine haber verdiler, ancak kısa zaman sonra geri döneceklerini ve geldiklerinde de bu sefer dünyanın her yanını saracaklarını ve sadece sıradan insanın evine değil saraylara da gireceklerini söylediler. Nitekim sadece dört yıl sonra Rochester'daki darbe sesleri hadisesi vuku buldu. Olay du-

yulduğunda Evans ve başka bir Shaker derhal Rochester'e giderek Fox kardeşleri gördüler. Onların gelişleri, görünmeyen güçler tarafından büyük bir coşkuyla karşılandı ve bu güçler bunun gerçekten de önceden söylenmiş bir iş olduğunu ilan ettiler.

Evans'ın bir yorumu yazıya dökülmeye değer: Kendisine "Sizin bu tecrübeleriniz Orta Çağlar'da keşiş ve rahibelerin yaptıklarına çok benzemiyor mu?" diye sorulduğunda buna bir cevap vermedi. Aslında "Bizim temasta bulunduklarımız melekti, ama sözünü ettiğiniz diğerleri şeytandılar" diye cevap verebilirdi, ama o büyük bir açık kalplilik ve açık görüşlülük içinde şöyle yanıtladı: "Kesinlikle. Tüm çağlar boyunca yaşanan bütün bu olayların en doğru açıklaması da zaten budur. Aziz Theresa'nın vizyonları, tıpkı topluluğumuzun üyelerine ihsan edilenler gibi Spiritüel vizyonlardı." Daha sonra ona "Ruh çağırma ve büyücülüğün aynı kategoriye girip girmediğini" sordular ve cevap olarak "Evet," dedi, "ama bu ancak, Spiritüalizmi bencil amaçlar için kullanıldığı zaman olur." Yaklaşık bir asır önce yaşayan böyle bazı kişilerin, günümüzün akıllı geçinen adamlarına öğretmenlik yapacak kapasiteye sahip olduğu görülüyor.

Hardinge Britten adındaki olağanüstü hanımefendi *"Modern Amerikan Spiritüalizmi"* isimli eserinde Shaker topluluğuyla nasıl yakın temasa geçtiğini anlatır ve topluluk tarafından ruhani ziyaretler sırasında tutulan zabıtlardan örnekler verir. Bu metinlerde manevi zenginliğin yanı sıra maddi zenginliğe de dair olağanüstü bir keşif ile birlikte, yepyeni bir çağın başlayacağı belirtilmiştir. Gerçekten de ruhsal fenomenlerin yayılmaya başlamasından çok kısa bir süre sonra Kaliforniya'nın altın yataklarının keşfedildiğini biliyoruz ve dolayısıyla bu, çok dikkate değer bir kehanettir. Swedenborg'ün tekabüliyet doktrini açısından baktığımızda

bu gelişmelerin birbirlerini tamamlayıcı nitelikte oldukları iddia edebilir.

Gerçekten de Shaker tezahürlerinin bu dönemi, Swedenborg'ün öncü çalışmaları ile Davis ve Fox kardeşler dönemi arasında yer tutan çok belirgin bir bağlantıdır. Sıradaki bölümde, modern ruhsal hareketin yükselişi ve ilerlemesiyle yakından ilişkili olan Davis'in kariyerini ele alacağız.

BÖLÜM III

YENİ İFŞAATIN HABERCİSİ

Resim 4. Andrew Jackson Davis

Andrew Jackson Davis bu alanda hakkında ayrıntılı bilgiye sahip olduğumuz en dikkat çekici insanlardan biridir. 1826'da Hudson Nehri kıyısında doğan Davis'in annesi eğitimsiz bir kadındı, zaman zaman vizyonlar görüyor ama bunları batıl inançlarıyla örtüştürüyordu, babası ise sürekli sarhoş gezen bir deri işçisiydi. Geçen yüzyılın ilk yarısındaki Amerikan vilayetlerinin ilkel ama yine de etkileyici yaşam tarzını evimize kadar getiren ilginç bir kitap olan Sihirli Değnek'te Davis kendi çocukluğunun ayrıntılarını yazar. İnsanlar kaba ve eğitimsizdir, ancak manevi yönleri çok canlıdır ve sürekli olarak yeni bir şeyler arar gibidirler. Nitekim birkaç yıl içinde hem Mormonizm hem de modern Spiritüalizmin geliştiği yerler, New York'un bu kırsal bölgeleri olmuştur.

Sağlık bakımdan Davis'ten daha az avantajlı doğan çok insan yoktur. Bedeni çok zayıftı ve zihni de neredeyse bomboştu. Ara sıra göz attığı bir okul kitabının dışında, on altın yaşına kadar okuduğu yalnızca bir kitabı hatırlayabiliyor. Yine de bu zavallı varlıkta öyle manevi güçler pusuda yatmaktaydı ki, daha yirmi yaşına gelmeden şimdiye kadar ortaya konulmuş olan en derin ve orijinal felsefe kitaplarından birini yazmıştı. Bu kitabın içeriğinde kendisinden gelen hiçbir şey olmadığına ve kendisinin, bu geniş bilgi rezervuarının akıp geçtiği bir kanaldan ibaret olduğuna dair bundan daha açık bir kanıt olabilir mi? Joan of Arc'ın yiğitliği, Theresa'nın kutsallığı, Jackson Davis'in bilgeliği, Daniel Home'un olağanüstü güçleri, hepsi de aynı kaynaktan geliyorlar.

Daha sonraki yıllarda Davis'in gizli ruhsal güçleri gelişmeye başladı. Joan gibi o da tarlalarda gezerken sesler duy-

du –ona iyi öğütler ve teselli veren nazik sesler. Bu duruişiti kabiliyetini durugörü kabiliyeti takip etti. Annesinin öldüğü saatlerde aydınlık bir diyarda güzel bir yuvaya dair çarpıcı bir vizyon gördü ve burasının annesinin gittiği yer olduğunu tahmin etti. Bir gün büyücülük numaraları sergileyen gezgin bir şovmen köye gelerek birçok eğitimsiz taşralı genç üzerinde bir takım denemeler yaptı ve Davis'in de üzerinde mesmerizm uygulamaya kalktığında genç adamın bütün yeteneği birden zincirlerini kırıp o andan itibaren akmaya başladı. Kısa süre sonra Davis'in çok dikkat çekici bir durugörü yeteneğine sahip olduğu anlaşıldı.

Nitekim onun bu yeteneği gezici bir mesmerist tarafından değil, bu alanda öncü bir düşünür olduğu anlaşılan ve bölgede terzilik yapan Levingston adındaki biri tarafından geliştirilecekti. Adam süjesinin harika yeteneklerinden o kadar etkilenmişti ki, başarılı giden işini bıraktı ve tüm zamanını Davis'le çalışmaya ve onun durugörü güçlerini hastalık teşhislerinde kullanmak için geliştirmeye adadı. Davis normal bir insan görüşüyle hiçbir durumda görülemeyecek şeyler de dahil olmak üzere, medyumlar arasında yaygın olan, gözsüz görme gücünü geliştirmişti. Başlangıçta yeteneğini, gözleri bir bezle bağlanmış haldeyken mektupları okumak veya saati dakikası dakikasına söylemek gibi eğlenceler için kullandılar. Bu gibi durumlarda vücudun tüm kısımları görme işlevini üstlenebilir ve bunun nedeni muhtemelen fiziksel bedenle aynı organlara sahip olan eterik veya ruhsal bedenin, bu haldeyken tamamen veya kısmen serbest kalması ve böylece izlenimleri doğrudan kaydetmesidir. Eterik beden herhangi bir duruş alabileceği veya istediği yöne dönebileceği için, doğal olarak herhangi bir açıdan görebilir. Nitekim İngiltere'nin kuzeyinde tanıştığım ünlü medyum Tom Tyrrell bir odada yürür ve sırtının dönük olduğu duvar-

lara asılı duran tabloları büyük bir zevkle izleyerek onların tasvirlerini yapardı. Böyle durumlarda eterik gözlerin gerçekten tabloyu mu yoksa tablonun da eterik kopyasını mı gördüğü meselesi, çözmek üzere torunlarımıza bıraktığımız birçok hususun birini teşkil ediyor.

Levingston, Davis'i öncelikle tıbbi teşhisler için kullanmıştı. Anlattığına göre insan vücudu Davis'in ruhsal gözleri karşısında şeffaf hale gelmekteydi ve bu gözler sanki onun alnının ortasından doğru hareket ediyor gibi görünmekteydiler. Her organ net bir şekilde ve kendine has bir ışıltıyla görülüyordu ve hastalık durumunda bu ışıltı solmuş oluyordu. Aslında muhalif olmadığım ortodoks tıbbın yaklaşımına göre, bu tür güçler şarlatanlığa kapı açabilecek şüpheli şeylerdir, yine de şunu kabul etmek zorundayım ki Davis'in söylediği her şey, Melbourne'li Bay Bloomfield ile birlikte yaşadığı tecrübeler bağlamında doğrulanmıştır; bir gün ikisi sokakta yürürlerken Davis aniden üzerinde şaşırtıcı bir kuvvet hisseder ve o sırada tam önlerinde yürümekte olan iki kişinin anatomilerini tasvir etmeye başlar. Aslında bunlar o kadar iyi kanıtlanmış yeteneklerdir ki, zaman zaman tıp adamlarının tanı koymaya yardımcı olmak üzere durugörü medyumlarından faydalanmaları alışılmadık bir durum değildir. Hipokrat "Bedenin çektiği rahatsızlıkları, ruh kapalı gözlerle görebilir" der. Anlaşılan o ki kadim insanlar bu tür yöntemler hakkında bir şeyler biliyorlardı. Davis'in hizmetleri, onun yanında bulunanlarla sınırlı değildi; ruhu veya eterik bedeni, Levingston'ın manyetik manipülasyonu ile özgür hale geliyor ve tıpkı bir posta güvercini gibi, istenen bilgilerle geriye döneceğinden emin olarak başka yerlere gönderilebiliyordu. Genellikle meşgul olduğu insani görev dışında, bazen istediği gibi dolaşır ve bu gezintilerinde gördüğü harika manzaraları anlatırdı. Altında toprak yarı

saydam hale gelmiş gibi görünüyordu, her biri kendi ateşli ışıltısına sahip, erimiş metal kütleleri gibi parıldayan büyük maden yataklarını tasvir ediyordu.

Davis'in ruhsal deneyimlerinin bu erken safhasında, transtan çıktığı zaman izlenimlerine dair hiçbir anısının olmaması dikkat çekicidir. Ancak bunlar bilinçaltına kaydediliyordu ve ilerleyen zamanlarda hepsini net bir şekilde hatırlayacaktı. O dönem için başkaları açısından tam bir bilgi kaynağıydı ama kendisi bütün bunlardan bihaberdi.

O zamana kadarki gelişiminin pek de alışılmadık olmadığını ve her ruhsal öğrencinin deneyimiyle karşılaştırılabilecek bir çizgi takip ettiğini söyleyebiliriz. Ancak daha sonra tamamen yeni olan ve otobiyografisinde detaylı bir şekilde anlatılan bir aşamaya geçti. Bunları kısaca anlatmaya çalışalım: 6 Mart 1844 akşamı Davis, bir güç tarafından aniden ele geçirildi ve bu güç onu, yaşadığı küçük Poughkeepsie kasabasından alarak ve yarı trans halinde uçurarak çok uzaklara doğru sürükledi. Net algılarını yeniden kazandığında kendisini vahşi dağların arasında buldu ve iddia ettiğine göre orada, iki saygıdeğer adamla tanıştı. Bunlar kendisiyle, biri tıp, diğeri ahlak üzerine olmak üzere yükseltici ve samimi konuşmalar yaptılar. Bütün gece boyunca dışarıdaydı ve ertesi sabah birilerine nerede olduğunu sorduğunda, ona Catskill Dağlarında, evinden altmış kilometre uzakta olduğunu söylediler. Anlatının tamamı öznel bir deneyim, bir rüya veya bir vizyon gibidir. Dağlara uçuşun bir gerçeklik olması, konuştuğu şahısların rüya olması ise diğer bir ihtimal. Daha sonra söz konusu iki akıl hocasının Galen ve Swedenborg olduklarını iddia ediyor ki bu, o zamana kadar ölülerle kurduğunu kabul ettiği ilk temas olması bakımından ilginçtir. Tüm bu süreç vizyonsal gibi görünüyor ve Davis'in olağanüstü geleceği ile de doğrudan bir ilgisi yok aslında.

Davis içinde daha yüksek güçlerin kıpırdandığını hissetmişti ve ona mesmerik transtayken derin ve zor sorular sorulduğunda her zaman "Bunu kitabımda cevaplayacağım" diye cevaplandırmak gibi bir adeti vardı. Nitekim on dokuz yaşına geldiğinde artık kitabı yazma saatinin de geldiğini hissetti. Levingston'ın mesmerik etkisinin bazı nedenlerden dolayı buna uygun olmadığını düşündüler ve yeni mesmerist olarak Dr. Lyon seçildi. Lyon muayenehanesini kapattı ve tek asistanıyla birlikte New York'a gitti. Burada Rahip William Fishbough'dan da yazmanlık yapmasını rica ettiler. Bu sezgisel seçimin haklı çıktığı görünüyordu, çünkü o da hemen işini bırakarak yanlarına koşmuştu. Sonra medyum hazır olunca Lyon delikanlıyı her gün manyetik transa soktu ve söyledikleri, sadık yazmanları tarafından bir bir kağıda döküldü. Yaptıkları çalışmanın paraya ya da reklamla hiç bağlantısı yoktu; en şüpheci eleştirmenin bile elinden, bu üç adamın mesleklerinin ve amaçlarının, etraflarındaki maddiyata batmış dünyayla muazzam bir tezat oluşturduğunu itiraf etmekten başka bir şey gelmez. Onlar bu dünyanın ötesine uzanıyorlardı ve insan, bundan daha soylu ne yapabilir ki?

Bir borunun, kendi çapının izin verdiğinden daha fazlasını taşıyamayacağı açıktır. Davis'in çapı ise Swedenborg'unkinden çok farklıydı. İkisi de trans halindeyken bilgiler aldılar. Ancak Swedenborg, Avrupa'nın en bilgili adamıydı, Davis ise New York Eyaleti'nde her yerde bulunabilecek cahil gençlerden biriydi sadece. Swedenborg'ün ifşaatı belki de daha büyüktü, ancak bu bilgilere muhtemelen kendi aklının gölgesi düşmüştü. Davis'in ifşaatı ise, kıyaslanamayacak kadar büyük bir mucizeydi.

New York Üniversitesi'nde İbranice profesörü ve Davis'in trans halindeki konuşmaları sırasında orada hazır bulunanlardan biri olan Dr. George Bush şöyle yazıyor:

> Davis'in, bu konuşmalarında İbraniceden doğru bir şekilde alıntılar yaptığını duyduğumu ve bu alanda araştırmalara yıllarını adamış olsaydı bile onun yaşındaki bir kişi için şaşırtıcı olabilecek seviyede bir jeoloji bilgisi sergilediğini kesinlikle onaylayabilirim. Tarihsel olaylara ve İncil arkeolojisine, mitolojiye, dillerin kökenine ve birbirlerine yakınlığına ve dünyanın farklı milletleri arasında medeniyetlerin ilerleyişine dair en derin soruları bile çok büyük bir beceriyle tartışmıştır. Hristiyan dünyasındaki tüm kütüphanelere erişim avantajına bile sahip olsa, onun yaşındaki herhangi bir bilim insanının onurlandırılması için fazlasıyla yeterli bir bilgi seviyesidir bu. Nitekim, eğer bu konuşmalarında verdiği tüm bu bilgileri, ayakkabı tamiri işinden ayrıldıktan sonraki iki yıl içinde değil de, tüm hayatı boyunca süren en titiz çalışmalarla edinmiş bile olsaydı, dünyanın şimdiye kadar tanıdığı dahilerden hiçbirini onunla yine kıyaslayamazdık, oysa bu genç adam bu zamana dek tek bir kitap, hatta tek bir sayfa bile okumamıştı.

Davis'in sıralarda çizilmiş güzel bir kara kalem resmi var. Dr. Bush bununla ilgili şunları söylüyor: "Başının çevre uzunluğu alışılmadık derecede küçük. Eğer zihinsel gücün ölçüsü büyüklükse, o zaman bu gencin zihinsel kapasitesi alışılmadık şekilde sınırlı olmalıdır. Ciğerleri zayıftı ve geniş değillerdi. Sağlık açısından çok da ideal olan şartlarda büyümemişti. Tavırları kaba ve beceriksizdi. Tek bir kitap dışında kitap okumamıştı. Dilbilgisi veya dilin kuralları hakkında hiçbir şey bilmiyordu, edebiyat veya bilim alanındaki kişilerle ilgili hiç bilgisi yoktu." İşte son derece karmaşık ve imalarla dolu olmasına her zaman tutarlı bir mantığa dayanan ve altında daima bir metot bulunan sözler, on dokuz yaşındaki bu gencin ağzından dökülüyordu; bu sözlerde ifade edilen fikirler eğer eleştirilecekse, basit olmakla değil, ancak karmaşık ve entelektüel terimlerle örtülmüş olmaları bağlamında eleştirilebilir.

Bilinçaltı zihinden bahsetmek çok güzel elbette, ancak bu genellikle, önce alınan ve sonra derinlikler içinde kaybolan fikirler olarak kabul ediliyor. Örneğin daha sonraki yıllarda Davis, önceki zamanlarda trans altındayken neler olduğunu hatırlayabildiğinde bu, gömülü izlenimlerin tekrar ortaya çıkışının açık bir örneğiydi. Ancak, bilinçli olsun ya da olmasın, normal yollarla zihnin herhangi bir katmanına asla ulaşamayacak bir şeyle uğraşırken, bilinçsiz zihinden söz etmek, sadece kelimelerin kötüye kullanılması gibi geliyor bana.

Davis'in sonunda birçok kitapta anlatılan ve hepsinde de *"Uyum Felsefesi"* adıyla aktarılan büyük ruhsal ifşaatının başlangıcı da işte böyle olmuştu. Bu metinlerin özellikleri ve ruhsal öğretideki yeri hakkında daha sonra bir şeyler söyleyeceğiz.

Davis, hayatının bu evresinde, daha sonra Swedenborg olarak tanımladığı kişinin hâlâ doğrudan etkisi altında olduğunu iddia ediyor –o zamanlar kendisine oldukça yabancı bir isimdi bu. Zaman zaman bu varlıktan duruişiti yoluyla "dağa çıkma" çağrıları alıyordu. Söz konusu dağ Poughkeepsie'nin karşısında yer alan Hudson'ın en uzak kıyısındaki bir tepeydi. Orada dağda saygıdeğer bir kişiyle tanıştığını ve onunla konuştuğunu iddia ediyor. Görünüşe göre bu, bildiğimiz tarzda bir materyalizasyon değildi, ayrıca bizim ruhsal deneyimlerimizde de buna benzer hiçbir şey olmamıştır, tabii –bütün saygımızla– İsa'nın dağa çıkarak orada Musa ve Elias'ın formlarıyla karşılaşıp iletişime geçmesi örneğini hariç tutarsak. Orada benzeşim eksiksiz görünüyor.

Anlaşılan o ki Davis gerçek ruhsal güçle tepeden tırnağa dolmuş olmasına rağmen, sıradan geleneksel anlamda dindar bir adam değildi. Onun görüşleri, bilebildiğimiz kada-

rıyla, İncil vahyi ile ilgili olarak son derece eleştireldi ve en basit şekilde söylemek gerekirse kutsal kitabın birebir, kelime kelime yapılan tefsirlerine inanmıyordu. Ama dürüst ve samimiydi ve tek endişesi de, gerçeğe ulaşmak ve onu yaymak sorumluluğunun bilincinde olmasından kaynaklanmaktaydı.

Davis iki yıl boyunca, Tabiat'ın sırları üzerine olan kitabını trans altında dikte etmeye devam ederken, normal halindeyken de zaman zaman New York'ta Poughkeepsie'ye canlandırıcı ziyaretler yaparak biraz kendi kendisini eğitmeye çalışıyordu. Bazı ciddi insanların dikkatini çekmeye başlamıştı; Edgar Allan Poe da ziyaretçilerinden biriydi. Medyumsal gelişimi devam etti ve yirmi bir yaşına gelmeden önce, artık onu transa sokacak ikinci bir kişiye ihtiyaç duymadığı, bunu kendi başına rahatça yapabildiği bir duruma erişmişti. Sonunda şuuraltı hafızası da açılmış ve kapsamlı deneyimlerini artık tamamen gözden geçirebilir hale gelmişti. Bir seferinde, ölmekte olan bir kadının yanına oturdu ve ruhun bedenden ayrılışının her ayrıntısını gözlemledi. Daha sonra bu olayın harika bir tasvirini *"Büyük Uyum"* adlı eserinin ilk cildinde sunacaktı. Bu metin ayrı bir kitapçık olarak da yayınlanmış olmasına rağmen, gerektiği kadar iyi bilinmemektedir ve bu yüzden kısa bir özeti okuyucunun ilgisini çekebilir.

Davis yazısına, kendi ruhsal uçuşlarının [astral seyahat] ne kadar "ilginç ve zevkli" olduğunu anlatarak teselli edici bir tonla başlıyor ve bu deneyimlerin de, geçici bir süre için olması haricinde, ölümle aynı şey olduğunu söylüyor. Ölüm sırasında ağrı semptomları gibi görünen şeylerin de aslında şuursuz refleksler olduğunu hiçbir önem arz etmediklerini belirtiyor. Daha sonra kendisini "Üst aşama" olarak adlandırdığı duruma sokarak, ölüm sürecindeki aşamaları ruhsal

gözle nasıl gözlemlediğini anlatıyor. "Maddi göz yalnızca maddi şeyleri, spiritüel göz ise spiritüel olanları görebilir" diyor, fakat her şeyin spiritüel bir karşılığı olduğuna göre, sonuç aynıdır. Bu yüzden bir ruh bize geldiğinde, algıladığı şey biz değiliz aslında, o bizim eterik bedenlerimizi algılamaktadır ve eterik bedenlerimiz de zaten maddesel bedenlerimizin birer kopyasıdır.

İşte Davis'in tıpkı buruşmuş bir krizalitin içinden çıkarak serbest kalan kelebek gibi, bir insanın da içi boşalmış bir halde ölüm döşeğinin üzerine bıraktığı, perişan haldeki, yıpranmış protoplazmik zarfından çıkıp gittiğini gözlemlediği şey, bu eterik bedendi. Süreç, eterik bedenin şahsın baş kısmında aşırı yoğunlaşmasıyla başlamış ve bedenin uzuvlarında rengi daha koyulaştıkça baş kısımda daha parlak hale gelmişti. Düşünceye dair bütün ifade araçları insanı terk ettiği zaman, belki de kişi, hiç olmadığı kadar net bir şekilde düşünebilmekte veya hiç olmadığı kadar şuurlu olmaktadır. Sonra ilk olarak baş kısmından çıkarak bu yeni beden şekillenmeye başlar. Kısa bir süre sonra da bu eterik beden yatakta yatmakta olan fiziksel bedene dik açı yapacak şekilde tamamen serbest kalır; yani ayakları cesedin başına yakındır ve iki beden arasında, göbek kordonuna karşılık gelen parlak bir hayatsal enerji kordonunun dalgalanmakta olduğu görülür. Kordon koptuğunda küçük bir kısmı ölü bedene geri çekilir ve onu anında çürümekten koruyan da budur. Eterik bedene gelince, kendisini yeni çevresine adapte etmesi biraz zaman alır ve Davis'in anlattığı vakada açık duran kapıdan çıkıp gitmiştir. "Onun bitişik odadan geçip kapıdan çıktığını ve evden ayrılarak havaya yükseldiğini gördüm. Evden çıktıktan hemen sonra, ruhsal alemden iki dost ruh tarafından karşılandı. Birbirlerini tanıdılar ve şefkatli bir tavırla bir müddet konuştuktan sonra üçü birlikte,

çok zarif bir şekilde, dünyamızın eterik zarfına eğik bir açıda yükselmeye başladılar. Birlikte o kadar doğal ve kardeşçe bir tavır içinde yürüyorlardı ki, havada olduklarını bile hissedemiyordu insan –görkemli ama tanıdık gelen bir dağın kenarında yürüyor gibilerdi. Mesafe onları görüş alanımdan çıkarana kadar bakmaya devam ettim."

A. J. Davis'in gördüğü ölüm vizyonu işte budur –insanların hayal güçlerine çok uzun zamanlardan bu yana musallat olmuş olan o karanlık dehşetten çok farklı. Ve eğer doğruysa, Dr. Hodgson'a "Gitmek için sabırsızlanıyorum" şeklindeki heyecanlı ifadesi için sempati duyabiliriz. Peki ama doğru mu? Bu hususta söyleyebileceğimiz tek şey, konuyla ilgili çok sayıda destekleyici kanıt olduğunu eklemekten ibarettir.

Kataleptik durumda olan veya derin komaya giren birçok kişi, Davis'in açıklamasıyla büyük tutarlılık sergileyen izlenimlerinden bahsetmiş, ancak bazıları da bu deneyimlerinden zihinleri tamamen boş dönmüşlerdir. 1923'te Cincinnati'deyken tanıştığım Bayan Monk, geçirdiği hastalık sonrasında doktorları tarafından ölü ilan edilmesinin ardından çok tuhaf bir şekilde hayata geri dönmüş ve yaklaşık bir saat süren bir ölüm sonrası varoluş tecrübesi geçirmişti. Yaşadığı tecrübeye dair yazdığı kısa metinde tıpkı Davis'in anlattığı gibi odadan çıkıp gidişini net bir şekilde hatırladığını aktarıyor, ayrıca ruhunu komadaki bedeniyle bir arada tutmaya devam eden gümüş kordonu da tasvir ediyor. *Light* dergisinde 25 Mart 1922'de yayınlanan dikkat çekici bir vaka daha vardır. Bu olayda, ölmekte olan bir kadının, hepsi de durugörür olan beş kızı, annelerinin ölüm sürecini baştan sona izleyerek rapor etmişlerdir. Burada da sürecin açıklaması yukarıda anlatılanlarla çok benzerdi, fakat bu ve diğer anlatımlarda göze çarpan bir takım farklılıklar, olayların sırasının her zaman aynı yasalarla düzenlenmediğini düşünmemize

yol açıyor. Çok ilgi çekmiş olan benzer bir olay da Bayan De Morgan'ın *"Maddeden Ruha"* adlı kitabında (s. 121) anlatılır. Bu olayda bir çocuk medyum tarafından yapılan çizimde, ruhun bedeni terk ettiği tasvir edilmiştir. Ünlü matematikçi Profesör De Morgan'ın kıymetli önsözünü de içeren bu kitap, İngiltere'deki spiritüel hareketin öncü eserlerinden biridir. Eserin ancak 1863'te yayınlanabildiğini düşündüğümüzde, basın dünyasında güçlü bir hakimiyeti olan engelleyici güçlerin başarısının bu misali karşısında üzülmemek elde değil. Gerçekten de bu güçler bunca yıldır Tanrı'nın mesajı ile insan arasına girmeyi çok iyi becermişlerdir.

Davis'in kahinlik gücü, bir şüpheci tarafından ancak eldeki bütün kayıtlar görmezden gelinirse inkar edilebilir. Daha 1856'dan önce motorlu arabanın ve daktilonun icadından bahsetmiştir. *"İçerisi"* adlı kitabında şunlar yer alır:

> "*Soru*: Utilitarizm [faydacılık] ulaşım araçlarında başka keşifler de yapacak mı sizce?"
>
> "Evet; bir zaman gelecek ve atsız , buharsız, herhangi bir görünür kuvvet olmadan ve şu andakinden çok daha fazla emniyetle hareket eden arabalar ve seyahat eden salonlar [vagonlar] yollarımızda arz-ı endam edecekler. Arabalar, sulu ve atmosferik gazların tuhaf, güzel ve basit bir karışımı ile hareket ettirilecek –bunlar o kadar kolay yoğunlaştırılacak ki, çok basit bir şekilde ateşlenebilecekler ve böylece şimdiki motorlarımıza benzeyen bir makine tarafından kullanılacaklar, ancak bu motor dışarıdan görülmeyecek, ön tekerlekler arasında bir yerden çalıştırılabilecek. Bu araçlar, nüfusun az olduğu bölgelerde yaşayan insanların halen karşı karşıya oldukları pek çok sıkıntıyı ortadan kaldıracak. Bu kara lokomotiflerinin kullanımının ilk şartı ise üzerinde motorunuzla, atlarınız olmadan büyük bir hızla seyahat edebileceğiniz iyi yapılmış yollar olacak. Gördüğüm kadarıyla bu arabaların pek de karmaşık olmayan bir yapıları var."

"Daha sonra kendisine 'Yazma sanatını hızlandıracak herhangi bir icat plan görüyor musunuz?' diye soruluyor."

> "Evet, otomatik bir psikograf, yani yapay bir ruh-yazıcısı icat etmek üzere yakında harekete geçeceğim. Temel sesleri verecek bir anahtar ölçeği olan bir piyano gibi bir şey yapılabilir; bir kombinasyonu temsil etmek için başka ve daha düşük bir katman [sıra] ve hızlı bir yeniden kombinasyon için yine başka bir katman; böylece kişi bir müzik parçası çalmak yerine, bir tuşa dokunarak bir vaaz veya şiiri de çalabilir."

Ardından, o günlerde "atmosferik seyrüsefer" olarak adlandırılan şeyle ilgili bir sorguya yanıt olarak, "bu çok gerekli mekanizmadan derinden etkilendiğini" söylüyor. Böyle bir araç sayesinde ters hava akımlarının ötesine geçmenin, böylece kolayca ve güvenli bir şekilde yelken açabilmenin ve kuşlar gibi hoş bir şekilde seyahat edebilmenin mümkün olacağını söyleyerek, bu aracın icadının yeni bir hareket gücüne bağlı olduğunu vurguluyor. "Bu güç mutlaka bulunacak. Ve sadece lokomotifi demiryolunda, arabayı toprak yolda götürmekle kalmayacak, aynı zamanda gökyüzünde ülkeden ülkeye gitmeyi sağlayacak olan hava arabalarını da hareket ettirecek."

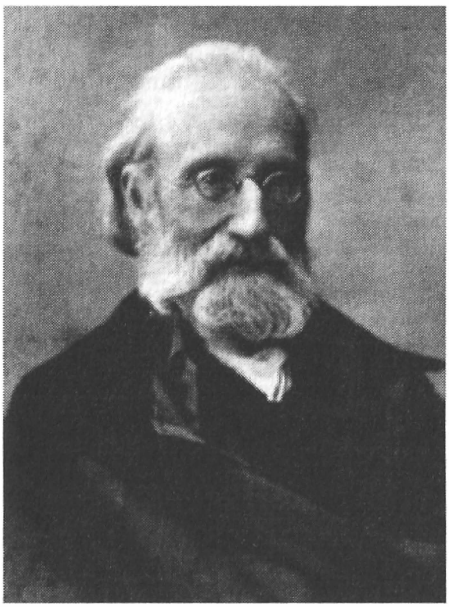
1847'de yayınlanan *"Tabiat'ın Prensipleri"* adlı eserinde Spiritüalizmin gelişini öngördü ve şöyle dedi:

> Ruhların biri bedendeyken, diğeri yüksek alemlerdeyken de birbirleriyle iletişim kurdukları bir gerçektir –fakat bu, bedendeki kişi bu akışın farkında olmadığı zamanlarda olur ve dolayısıyla söz konusu kişi olayın gerçekliğine ikna edilemez; ancak bu hakikat çok yakında kendisini apaçık kanıtlarla gösterecektir. Ve dünya, insanların iç alemlerinin açılacağı ve halen Mars, Jüpiter ve Satürn sakinlerinin sahip olduğu gibi bir spiritüel birlikteliğin kurulacağı o dönemin başlangıcını sevinçle selamlayacaktır.

Bu konuda Davis'in öğretisi çok kesindi, ancak kabul edilmelidir ki, çalışmalarının büyük bir kısmında belirsizdir ve okuması da zordur, çünkü kullanılan uzun cümleler metnin şeklini bozmaktadır. Hatta ve ara sıra tamamen kendi icat ettiği kelimeler kullanır. Bununla birlikte eserleri çok yüksek bir ahlaki ve entelektüel seviyedeydi ve bunların, İsa'nın ahlakının modern sorunlara uygulanmış bir hali ve dogmanın izlerinden tamamen kurtulmuş, güncel bir Hristiyanlık olduğunu söylersek, gayet iyi bir tanım yapmış oluruz. Davis'in adlandırdığı şekliyle "Metinsel Din"in, ona göre dinle hiç ilgisi yoktu. Bu isim ancak akıl ve maneviyatın kişisel neticesine uygulanabilir. İşte onun öğretisinin genel çizgisi, Tabiat'ın birçok ifşasıyla karışmış halde bundan ibaretti ve bu yaklaşım, *"Tabiat'ın İlahi Vahiyleri"*nde ve ardından hayatının sonraki birkaç yılını meşgul eden *"Uyum Felsefesi"*nde ortaya konulmuştur. Öğretinin çoğu *"The Univercoelum"* adlı garip bir gazetede yayınlanmış ve verdiği konferanslar vasıtasıyla da epeyce yayılmıştı.

Gördüğü bir ruhsal vizyonla ilgili olarak Davis, Swedenborg'ün daha önce belirttiği ve daha sonra ruhlar tarafından öğretilen ve Spiritüalistler tarafından da kabul edilen bilgilerle yakından örtüşen bir evren düzeninden bahseder. Yeryüzündekine benzeyen, fakat yarı-maddi denebilecek bir yaşam görmüştür. Burada yapımıza hitap eden zevkler ve arayışlarla dolu bir yaşam, ölümle hiç değişmemiş bir şekilde sürüp gitmektedir. Orada enerjik kişiler için tam aradıkları türden işler, araştırmacı kişiler için bolca tetkik imkanı, sanata yatkın olanlar için her türden sanat, Tabiat aşıkları için bolca güzellik, yorgun olanlar için de dinlenme imkanları görmüştü. Ayrıca kişinin tedricen daha yüce ve göksel olana doğru yükseldiği, ruhsal yaşam kademelerini de gördü. Görkemli vizyon gücünü mevcut evrenin ötesine

taşıdı ve evrenin, ilk seferinde birleştiği ateş sisi içinde bir kere daha eridiğini ve sonra daha yüksek bir tekâmülün gerçekleşebileceği vasatı bir kere daha meydana getirişini gördü, öyle ki dünyadaki en yüksek sınıfı oluşturanlar orada en düşük sınıftan başlayacaklardı.

Resim 5. Andrew Jackson Davis

Trilyonlarca yılı kapsayan bir zamanda sayısız kez kendini yenileyen bu süreç, sürekli bir tekâmül ve arınma yoluydu. Davis bu küreleri dünyayı çevreleyen eşmerkezli halkalar olarak resmetti, ancak vizyonlarında ne zaman ne de mekan kendilerini net bir şekilde tanımladıkları için, bunların coğrafyasını kelime anlamıyla almamıza da gerek yok. Yaşamın amacı, bu muazzam şemada ilerlemeye hak kazanmaktı ve insani ilerlemenin en iyi yöntemi de günahtan da uzaklaşmaktı –ama sadece genel olarak kabul edilen günahlardan

değil, ama aynı zamanda, bilhassa sadece dünyevi bedeni değil, kalıcı olan ruhu da lekeleyen bağnazlık, dar kafalılık ve inatçılıktan uzaklaşmak gerekiyordu. Bu amaçla basit hayata, basit inançlara ve temel bir kardeşlik anlayışına dönüş şarttı. Para, alkol, şehvet, şiddet ve -dar anlamıyla- rahiplik, ırksal ilerlemenin önündeki başlıca engellerdi.

Davis'in hayatını incelediğimizde, bu sözlerine kendisinin de sonuna kadar riayet ettiğini görürüz. Çok alçakgönüllü biriydi, öte yandan azizlerden hiç farkı yoktu. Otobiyografisi yalnızca 1857'ye kadar uzanır, yani onu yayınladığında otuzun biraz üzerindeydi, yine de bize onunla ilgili çok eksiksiz bir görüş açısı sağlıyor. Çok fakirdi ama adil ve yardımseverdi. Çok ciddiydi, yine de tartışmada sabırlı ve çekişme durumunda nazikti. Kendisine isnat edilen çok kötü bazı özellikleri ise hoşgörülü bir gülümsemeyle kaydeder. Kendisiyle ilgili her şey gibi sıra dışı olan, ancak ona övgüden başka bir şey getirmeyen ilk iki evliliğini geniş bir şekilde anlatıyor. *"Sihirli Değnek"*i tamamladığı tarihten itibaren, 1910 yılında seksen dört yaşında ölünceye kadar, dünyanın ilgisini giderek daha fazla çekti ve hayatını yazı yazarak, konferans ve dersler vererek sürdürdü. Hayatının son yıllarını ise Boston'da küçük bir kitapçıyı işleterek geçirdi. Onun *"Uyum Felsefesi"*nin şu anda Amerika Birleşik Devletleri'nde kırk baskıdan fazla yapmış olması, bu kadar titizlikle serptiği tohumun tamamen çorak bir toprağa düşmediğinin kanıtıdır.

Burada bizim için önemli olan, ruhsal ifşaatın başlangıcında Davis'in oynadığı roldür. İfşaat gerçekleşmeden önce, Davis zemini hazırlamaya başlamıştı. Hydesville'deki fiziksel tezahürlerden derhal haberdar olduğu, bu olayla yakından ilgilendiği bellidir. Notları arasında 31 Mart 1848 tarihine ayrı bir önem verdiğini görüyoruz. Bir yerde şöyle diyor: "Bu sabah gün ışımak üzereyken yüzümün önünden

ılık bir nefes geçti ve yumuşak ve güçlü bir sesin 'Kardeşim, o güzel çalışma artık başladı, bak, capcanlı bir kanıt geliyor' dediğini duydum. Böyle bir mesajla neyin kastedilmiş olabileceğini merak ettim." Kastedilen şey, kendisinin en önemli öncülerinden biri olacağı o güçlü hareketin başlangıcıydı. Davis'in güçlerinin zihinsel açıdan normal ötesi oluşu gibi, söz konusu fiziksel tezahürler de maddesel bakımdan normal ötesi idi. Ve bunlar birbirlerini tamamladı. Davis kapasitesinin son sınırına kadar bu hareketin canı olmuştu. Bu kadar tuhaf ve alışılmadık bir şekilde müjdelenen mesajın en berrak vizyonuna sahip olan tek beyindi onunki. Hiç kimse tüm mesajı alamaz, çünkü bu sonsuzdur ve biz daha yüksek varlıklarla temasa geçtikçe daha da yükselir, ancak Davis o mesajı kendi zamanı ve nesli için o kadar doğru yorumladı ki, şimdi bile onun ortaya koyduğu anlayışa çok az şey eklenebilir. Swedenborg'ün başardıklarını elde edecek zihinsel donanımı olmasa da onun bir adım ötesine geçmişti Davis. Neticede Swedenborg, Davis'in de gördüğü ve daha ayrıntılı olarak tanımladığı gibi bir cennet ve cehennem görmüştü. Ancak Swedenborg, ölülerin konumları ve ruh dünyasının gerçek doğası hakkında, Davis'e ifşa edildiği şekliyle dünyaya geri dönme olasılığıyla ilgili net bir görüş elde edememiştir. İşe bu bilgi, tedricen Davis'e geldi. "Materyalize olan ruhlar" olarak tanımladığı şeylerle yaptığı garip görüşmeler istisnai şeylerdi ve onların söylediklerinden hiçbir ortak sonuç çıkaramamıştı. Bunların tam anlamını ancak, daha sonra gerçek spiritüel fenomenlerle temasa geçtiğinde kavrayabilecekti. Bu temas Rochester'da değil, daha ziyade Davis'in bir poltergeist fenomenine tanık olduğu Connecticut'taki Stratford'da kurulmuştur. Söz konusu hadise 1850'nin ilk aylarında bir din adamı olan Dr. Phelps'in evinde patlak vermişti. Bunlarla ilgili yaptığı çalışma, onu

"Ruhsal İletişimin Felsefesi" adlı bir broşür yazmaya yöneltti. Bu çalışma daha sonra, dünyanın henüz hakim olamadığı pek çok konuyu içeren bir kitaba dönüşecekti. "Spiritüalizm, gelecekteki bir varoluşun yaşayan bir kanıtı olarak yararlıdır" diyor kitabında. "Ruhlar bana pek çok kez yardım ettiler, ama onlar şahsiyetimi ya da aklımı kontrol ediyor değiller. Yeryüzündekiler için iyi şeyler yapabilirler ve yapıyorlar da. Ancak bu türden faydalar, ancak onların efendimiz değil de öğretmenlerimiz olmalarına izin vermemiz –onları tapılacak tanrılar olarak değil, yoldaşlar olarak kabul etmemiz– koşuluyla temin edilebilir." Akıllıca sözler –Aziz Pavlus'un, bir peygamberin kendi yeteneklerine hayran ve köle olmaması gerektiğine dair sözlerinin modern bir yorumu gibi.

Davis'in yaşamını yeterince açıklayabilmek için bir takım normalüstü koşulları hesaba katmak gerekir. Ama o zaman bile alternatif açıklamalar vardır. Eğer bildiklerimizi sıralayacak olursak:

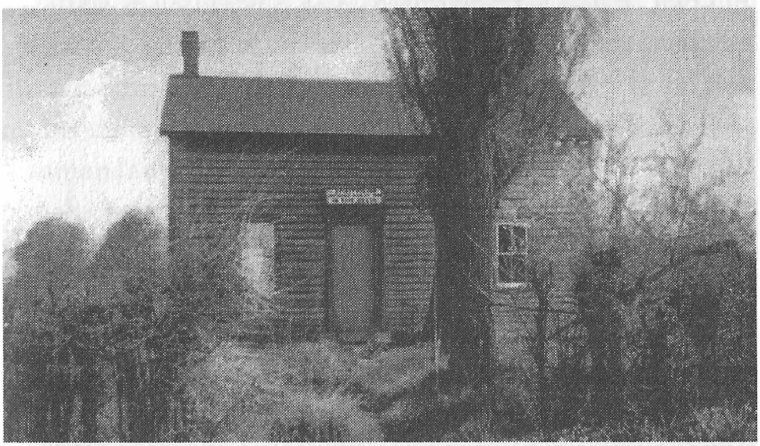
1. Davis, onun öğretileri hakkında hiçbir şey bilmeden önce Swedenborg'ün materyalize olmuş halini gördüğünü ve duyduğunu iddia ediyor.
2. Bu cahil gencin ruhunu ele geçiren *bir şey*, ona büyük bilgiler veriyor.
3. Bu bilgiler tıpkı Swedenborg'ün verdiği bilgiler gibi geniş kapsamlı evrensel nitelikler taşımaktadır.
4. Dahası bu bilgiler, Swedenborg'ün ancak kendi ölümünden sonra elde etmiş olabileceği ruhsal gücünden gelebilecek olan ek bilgilerle bir adım daha ileri gidiyorlar.

Öyleyse bu dört noktayı göz önünde bulundurursak, Davis'i kontrol eden gücün aslında Swedenborg olduğu, makul bir hipotez değil midir? Değerli ama çok dar ve sınırlı

bir yapısı olan Yeni Kilisenin bu tür olasılıkları hesaba katması iyi olurdu doğrusu. Ancak Davis ister tek başına olsun, ister kendisinden daha büyük birinin yansıması olsun, gerçek şu ki, o mucize bir adamdı, yeni bilginin ilhamlı, bilgili ama eğitimsiz havarisi idi. Etkisi o kadar kalıcı olmuştur ki, tanınmış sanatçı ve eleştirmen E. Wake Cook, olağanüstü kitabı "Sanatta Yozlaşma"da Davis'in öğretisini, dünyayı yeniden şekillendirebilecek tek modern hareket olarak tanımlıyor. Davis Spiritüalizmin üzerinde çok derin bir iz bırakmıştır. Örneğin Cennet'i tanımlarken kullandığı "Yaz Ülkesi" terimi onun bir buluşudur. Baseden Butt'ın da belirttiği gibi [*Occult Review*, Şubat 1925] "Onun etkisinin tam ve nihai boyutunun değerlendirilmesi, imkansız olmasa da, son derece zordur."

BÖLÜM IV

HYDESVILLE DÖNEMİ

Resim 6. Hydesville'deki Ev

Şu ana kadar, ortaya konan vakalarda çeşitli bağlantısız ve düzensiz ruhsal güç tezahürü artışlarını ele aldık, şimdi de aslında bunlardan daha düşük bir seviyede cereyan eden bir olaydan bahsedeceğiz. İntikamdan daha yüksek bir motivasyonu olmadığı için söz konusu olayın düşük bir seviye arz ettiği, baş aktörlerinin sıradan kişiler, olayın yaşandığı yerin ücra ve kurulan ruhsal iletişimde alınan bilgilerin de bayağı olduğu doğrudur. Bununla birlikte mesela bir telgraf telinin çalışıp çalışmadığını test etmek istesek, öncelikle mesajın gelip gelmediğini kontrol ederiz, mesajın yüksek veya düşük seviyesi ikincil planda kalan bir düşüncedir. Nitekim transatlantik kabloyla alınan ilk mesaj da, test mühendisinin yolladığı sıradan bir sualden ibaretti. Yine de o zamandan itibaren bu aleti krallar ve başkanlar da dahil olmak üzere herkes kullandı. Öyleyse, Hydesville'de öldürülen seyyar satıcının sıradan ruhu da, arasından meleklerin geçebileceği bir yarık açmış olabilir. Tabii perdenin bu tarafında olduğu gibi diğer tarafında da iyi ve kötü ve bu ikisi arasında yer alan her şey mevcuttur. Kendinize doğru çektiğiniz ruhun niteliği, yine size ve sizin kendi güdülerinize bağlıdır.

Hydesville hiç şüphesiz pek eğitimli sayılamayacak, primitif bir nüfusa sahip, tipik bir New York Eyaleti mezrasıdır, ama insanları muhtemelen tıpkı şu diğer küçük Amerikan yaşam merkezleri gibi ön yargılardan uzaktılar ve yeni fikirlere o dönemdeki diğer topluluklardan daha açıktılar. Gelişmekte olan Rochester kasabasından yaklaşık otuz kilometre uzaklıkta bulunan bu köy, çok mütevazı tipte bir dizi ahşap evden oluşuyordu. Sözünü edeceğimiz olay da bunlardan

birinde, Fox adında iyi bir çiftçi ailesinin yaşadığı bir evde geçmekteydi. Metodist mezhebine mensup olan baba ve annenin yanı sıra, tezahürlerin herkesin dikkatini çekecek kadar yoğun bir noktaya ulaştığı sırada evde ikamet etmekte olan iki de çocuk vardı; on dört yaşındaki Margaret ve on bir yaşındaki Kate. Ailenin birkaç çocuğu daha vardı ama bunlardan sadece birinden daha bahsetmemiz gerekecek; Rochester'da müzik öğreten Leah'dan.

Küçük ev o zamana kadar zaten biraz esrarengiz bir üne kavuşmuştu. Tezahürlerle ilgili kanıtlar olaydan çok kısa bir süre sonra toplandı ve yayınlandı ve bunlar bu türden kanıtların olabileceği kadar güvenilir görünüyordu. Şimdi gelin 11 Aralık 1847'de eve taşınan Fox ailesinin öyküsünü izlemeye başlayalım. Aradan bir yıl geçer ve önceki kiracıların da duyduğu bazı sesler evde yeniden işitilmeye başlandı. Bunlar bir takım çarpma, vurma sesleridir. Evinize gelen bir misafirin kapınızı tıklatması gayet normal bir şeydir, ama eğer sesi ortada kimse yokken duyarsanız farklı düşünürsünüz. Aslında bu türden sesler (ki bu eğitimsiz çiftçi ailesinin hiç bilmediği bir konuydu) örneğin 1661'de İngiltere, Tedworth'ta Bay Mompesson'un evinde de duyulmuştu. Yine 1716'da Epworth Vicarage'da aynı türden sesler rapor edilmişti [*Saducismus Triumphatus*, Joseph Glanvil]. 1520'de Almanya, Oppenheim'da yaşanan benzer bir hadise Melancthon tarafından aktarılır. İşte şimdi bir kez daha kapıları çalmaktaydılar ve kapı açılana kadar da ısrarcı olacakları anlaşılıyordu.

Bu sesler 1848 Martının ortasına kadar Fox ailesini pek de rahatsız etmiş gibi görünmüyor. Fakat o tarihten itibaren yoğunlukları sürekli arttı. Bazen sadece kapıyı çalıyorlardı, diğer zamanlarda ise sanki evdeki mobilyalar hareket ediyormuş gibi sesler çıkmaktaydı. Çocuklar o kadar kork-

muşlardı ki ayrı yatmayı reddettiler ve ebeveynlerinin yatak odasına geçtiler. Sesler o kadar titreşimliydi ki yataklar bile titreyip sallanmaya başlamıştı. Olası her açıklama için her yer arandı, baba kapının bir tarafında, karısı diğer tarafında bekledi ama sesler devam ediyordu. Kısa bir süre sonra, gün ışığının tezahürlere engel teşkil ettiği fark edildi ve bu durum doğal olarak hile fikrini güçlendirdi, ancak olası her çözüm test edildi ve başarısız oldu. Sonunda 31 Mart gecesi çok yüksek ve sürekli, açıklanamayan sesler geldi. İşte ruhsal araştırmalarda en büyük buluşlardan biri de bu noktada yapıldı; zira küçük Kate Fox bu görünmeyen güce meydan okudu ve parmaklarını şaklatarak sesten bunu tekrar etmesini istedi. Bu sıradan, kaba kaba evin samimi, endişe ve beklenti içindeki aile bireylerinin gece kıyafetleri içindeki duruşlarını ve mum ışığı altındaki yüzlerini ve köşelerde pusuya yatmış koyu gölgeleri gösteren resim, pekala büyük bir tarihi resmin de konusu olabilir. 1848'in tüm saraylarını ve malikanelerini araştırın; tarihteki yerini bu kulübenin küçük yatak odası kadar sağlamlaştırmış olan başka bir yer daha bulabilir misiniz acaba?

Çocuğun meydan okuması, küstah sözlerle de olsa anında cevaplandı. Her parmak şaklatmasına mukabil bir vuruş sesi yankılandı. Operatör ne kadar mütevazı olursa olsun, ruhsal telgraf neticede işe yarıyordu ve bu yöntemin gelecekte ne kadar yüksek kullanımlara sahip olabileceğini belirlemek de insan ırkının sabrına ve ahlaki ciddiyetine bırakılacaktı. Açıklanamayan kuvvetler dünyada çoktu, ancak burada, arkasında bağımsız biz zekanın olduğunu iddia eden bir kuvvet söz konusuydu. İşte bu, yeni bir başlangıcın en büyük işaretiydi.

Bayan Fox olanlara hayret etmişti ve söz konusu gücün hem gördüğünü hem de işitebildiğini anlamıştı; nitekim

Kate parmaklarını ses çıkarmadan şaklatır gibi yaptığında da darbeler yanıt verdiler. Bunun üzerine anneleri bir dizi soru sordu ve cevaplar rakamlarla verildi; bu cevaplar söz konusu gücün, ailenin özel meseleleri hakkında bile bilgi sahibi olduğunu, hatta onlardan bile fazlasını bildiğini gösteriyordu. Zira sesler ailenin yedi çocuğu olduğu konusunda ısrar ettiğinde Bayan Fox bunu şiddetle reddetmiş ve sadece altı çocukları olduğunu söylemiş ama sonra birden aklına erken yaşta kaybettikleri çocukları gelmişti. Sonra komşuları Bayan Redfield çağrıldı ve o da özel bazı sorularına doğru cevaplar alınca merak duygusu yerini şaşkınlığa bıraktı.

Bu mucizevi olaylara dair söylentiler yayılınca komşular eve akın ettiler. Bunun üzerine iki çocuk komşulardan birine götürüldü, Bayan Fox ise geceyi Bayan Redfield'in evinde geçirmeye gitti. Onların yokluğunda da fenomenler önceki gibi tam olarak aynı şekilde devam etti. Bu da gerçeklerden habersiz insanlar tarafından sıklıkla öne sürülen, seslerin aslında ayak parmaklarını ve diz eklemlerini oynatarak çıkarıldığına dair tüm o teorileri bütünüyle geçersiz kılıyordu. Bir tür gayri resmi soruşturma komitesi kuran kalabalık, kurnaz Yankilere özgü tarzda 31 Mart gecesinin büyük bir bölümünü bu görünmeyen zekayla soru cevap oynayarak geçirdi. Kasabalılara göre bu bir ruhtu, o evde yaralanmıştı, evde kendisini yaralayan eski bir sakinin adını vermekteydi, ölüm anında otuz bir yaşındaydı (yani beş yıl önceydi), para için öldürülmüş ve mahzene, üç metre derinliğe gömülmüştü. Kalabalık mahzene indi ve müfettiş tam ortada dururken, görünüşe göre yerin altından gelen donuk, ağır darbeler işitildi. Zeminin diğer kısımlarında hiç ses duyulmuyordu. O halde cesedin yeri orasıydı! Bunun üzerinde komşulardan Duesler adında birinin aklına alfabeyi kullanarak sesten tek tek harfler yoluyla cevaplar almak geldi. Böylece ölü adamın

adı elde edildi –Charles B. Rosma. Fakat bununla bağlantılı başka mesajlar alma fikri, dört ay sonra Rochester'lı bir Quaker olan Isaac Post'un olaya dahil olmasına kadar akıl edilemedi. İşte çok kısa bir özet olarak 31 Mart'ta yaşananlar bunlardı. Bir sonraki gece, evin etrafında birkaç yüz kişiden az olmayan bir kalabalığın toplandığı zamana kadar tezahürler devam etti ve doğrulandı. 2 Nisan günü ise vuruş seslerinin gece olduğu kadar gündüz de işitildiği görüldü.

31 Mart 1848 gecesi olaylarının bir özeti böyledir, ancak bu küçük kökten çok büyük bir ağaç çıktığını söylemek gerekir. Nitekim bu kitap da aynı zamanda söz konusu olayların anısına yazılmıştır. Hikayenin iki yetişkin tanığın sözleriyle aktarılmış olması mühimdir. Kanıtlar, olay meydana geldikten sonraki dört gün içinde toplanmıştır ve yerel komitenin yaptığı takdire şayan araştırmanın bir kısmını biz de birazdan yorumlayacağız. Bayan Fox'un ifadesi şu şekilde:

> "İlk kargaşanın olduğu gece hepimiz ayağa fırladık, bir mum yaktık ve tüm evi aradık, bu sırada sesler devam ediyor ve aynı yerin yakınında duyuluyordu. Önceleri çok gürültülü olmasa da, karyola veya sandalye gıcırtısını andırıyordu. Ani bir gıcırıtıdan ziyade titreşim gibiydi. Zeminin ayaklarımızın altında titreştiğini duyuyorduk. Biz uyuyana kadar bütün gece devam etti. Saat on ikiye kadar uyuyamamıştım. 30 Mart'ta ise rahatsızlık bütün gece sürdü. Evin her yerinde sesler duyuluyordu. Ben içeride beklerken kocam kapının dışında durdu ve aramızdaki kapıdan vuruş sesleri geldi. Kilerde ve alt katta ayak sesleri duyduk. Dinlenememiş, yorgun düşmüştük, sonunda evin mutsuz, huzursuz bir ruh tarafından ele geçirilmiş olması gerektiği sonucuna vardım. Bu tür şeyleri sık sık duymuştum ama o güne kadar, açıklayamayacağım türden hiçbir şeye bizzat tanık olmamıştım.
>
> 31 Mart 1848 Cuma gecesi, erken yatmaya ve seslere kafamızı takmamaya karar verdik, bir gece olsun dinlenmeye

çalışacaktık. Kocam bütün bu olaylar sırasında buradaydı, sesleri o da duydu ve kaynağını aramama yardım etti. O gece yatağa girdiğimizde vakit çok erkendi –hava yeni kararmaya başlamıştı. O kadar yorgun düşmüştüm ki hasta gibiydim. O akşam ilk gürültüyü duyduğumuzda kocam daha yatmamıştı. Ben de daha biraz önce uzanmıştım. Her zamanki gibi başladı. Bunu daha önce duyduğum diğer tüm seslerden biliyordum. Odadaki diğer yatakta uyuyan çocuklar darbe seslerini duydular ve parmaklarını şıklatarak benzer sesler çıkarmaya çalıştılar.

En küçük çocuğum Cathie ellerini çırparak "Bay Splitfoot, benim yaptığım gibi yap" dedi. Ses hemen aynı sayıda vuruşla onu taklit etti. Kızım durduğunda ses de kısa bir süre için kesildi. Sonra Margaretta oyun oynar gibi "Şimdi de aynen benim yaptığım gibi yap. Bir, iki, üç, dört diye say" dedi ve aynı anda bir elini diğerine ses çıkardı; görünmeyem kaynaktan gelen ses de aynı şekilde yanıtladı. Kızım bunu tekrar etmekten korkmuştu. Sonra Cathie o çocuksu saflığıyla "Ah, anne, ne olduğunu anladım, yarın 1 Nisan ya, biri şaka yapmaya çalışıyor" dedi.

O zaman aklıma benden başka kimsenin cevap veremeyeceği bir soru sormak geldi. Sesten, sırasıyla çocuklarımın yaşları kadar vuruş yapmayı istedim. Çocuklarımın her birinin yaşlarını derhal ve doğru bir şekilde verdi, aralarında yeterince uzun süre duruyordu ve böylece her bir rakam belirgin bir şekilde anlaşılıyordu, ama sonra epeyce uzun bir duraklamanın ardından üç vuruş sesi daha geldi; ki bu da küçük olan ve üç yaşında kaybettiğimiz çocuğumuzdu.

O zaman sordum: "Sorularıma bu kadar doğru şekilde cevap veren bir insan mıdır?" Ses yoktu. "Bu bir ruh mudur? Öyleyse, iki kez vur." Bunu der demez iki vuruş sesi geldi. Sonra "Sen eğer yaralı bir ruhsan, iki kere daha vur" dedim ve o anda o kadar şiddetli iki vuruş sesi geldi ki neredeyse bütün ev titredi. "Bu evde mi yaralandın?" diye sordum. Cevap es-

kisi gibi verildi. "Seni yaralayan kişi hâlâ hayatta mı?" Sesler aynı şekilde yanıtladı. Böylece aynı yöntemle onun otuz bir yaşında bir adam olduğunu, bu evde öldürüldüğünü ve kalıntılarının bodruma gömüldüğünü tespit ettim; karısı ve beş çocuğu vardı, iki oğlu ve üç kızı. Öldüğü sırada onların hepsi hayattaymış, ancak karısı daha sonra ölmüş. Ben de sordum: "Seni işitebilmeleri için komşularımı çağırırsam bu sesleri aynı şekilde çıkarmaya devam edecek misin?" Yine olumlu manada ve çok yüksek seslerle cevap verdi.

Kocam gidip en yakın komşumuz olan Bayan Redfield'ı çağırdı, çok samimi bir insandır. Kızlar birbirlerine yapışarak yatakta oturmuş dehşetle titriyorlardı. Bense sanırım şimdi olduğum kadar sakindim. Bayan Redfield derhal geldi (saat yedi buçuk civarındaydı), ve ilk anda bunun, çocukların bir haylazlığı olduğunu düşündü. Ama onları korkudan yüzleri solmuş ve sus pus durumda görünce şaşırdı ve ortada sandığından daha ciddi bir şey olduğuna kani oldu. Onun adına sese birkaç soru sordum ve daha önce olduğu gibi yine cevap aldım. Ses arkadaşımın yaşını doğru olarak söyledi. Daha sonra arkadaşım eşini çağırdı ve onunla ilgili olarak da aynı sorular sorularak cevaplar alındı.

Sonra Bay Redfield, Bay Duesler ve eşini ve diğer birkaç kişiyi daha çağırdı. Bay Duesler de Bay ve Bayan Hyde'ı, ayrıca Bay ve Bayan Jewell'ı çağırdı. Bay Duesler birçok soru sordu ve cevaplar aldı. Daha sonra aklıma gelen tüm komşularımın adlarını söyledim ve onu yaralayan şahsın içlerinden herhangi biri olup olmadığını sordum, ama yanıt alamadım. O zaman Bay Duesler bir takım sorular sordu, önce "Öldürüldünüz mü?" dedi; vuruş sesleri olumluydu. "Katilinizi adalete teslim edebilmenin bir yolu var mı peki?" Ses yoktu. "Yasa tarafından cezalandırılabilir mi?" Yine cevap yoktu. Sonra şöyle dedi: "Eğer katiliniz kanun tarafından cezalandırılamayacaksa, olan biteni bize vuruş sesleriyle anlatır mısınız?" Bunun üzerine açık ve net bir şekilde olumlu sesler geldi. Bay Duesler aynı yöntemle şahsın yaklaşık beş

yıl önce doğuya bakan yatak odasında öldürüldüğünü ve cinayetin bir erkek tarafından Salı gecesi saat on ikide işlendiğini, kurbanın bir kasap bıçağıyla boğazının kesildiğini öğrendi. Sonra cesedin kilere indirildiğini, ertesi geceye kadar gömülmemiş olduğunu, sonra kilerden alınarak aşağıya taşınıp, yerin üç metre altına gömüldüğünü. Ayrıca sesler onun parası için öldürüldüğünü de söylemişti.

"Ne kadardı, yüz mü?" Ses yok. "İki yüz müydü?" vs. Sonra beş yüz müydü diye sorulduğunda sesler olumlu yanıt verdi. O akşam pek çok kişi çağrıldı eve ve hepsi de aynı cevapları duydular. Birçoğu bütün gece evde kaldı. Ben ve çocuklarım evden ayrılmıştık. Kocamsa bütün gece Bay Redfield ile evde kaldı. Ertesi Cumartesi günü ev dolup taşıyordu. Gündüz hiçbir ses duyulmuyordu, ancak akşam tekrar başladılar. O sırada üç yüzden fazla kişinin toplandığı söylendi. Pazar sabahı eve gelen herkes tarafından sesler gün boyu duyuldu.

1 Nisan Cumartesi gecesi mahzeni kazmaya başladılar; su gelene kadar kazdılar ve sonra bıraktılar. Sesler Pazar akşamı ve gece hiç duyulmadı. Stephen B. Smith ve eşi (kızım Marie) ve oğlum David S. Fox ve eşi o gece odada uyudular.

O zamandan beri, yani düne kadar hiçbir şey duymadım. Dün öğleden evvel her zamanki gibi vuruş sesleri ile cevaplanan birkaç soru soruldu. Sesleri bugün de birkaç kez duydum.

Ben perili evlere veya doğaüstü şeylere inanan biri değilim. Bu konu etrafında bu kadar hengame koparıldığı için de çok üzgünüm. Bizim için büyük bir sorun oldu. Bu zamanda burada oturuyor olmak bizim talihsizliğimizdi, ama gerçeğin bilinmesi ve doğru bir açıklamanın yapılması gerektiği konusunda istekli ve endişeliyim. Bu seslerin sebebini bilemiyorum, tüm bildiğim, belirttiğim gibi defalarca duyulduklarıdır. Sesleri bu sabah (4 Nisan) tekrar duydum. Çocuklarım da duydu.

Yukarıdaki ifademin bana okunduğunu ve tamamen doğru olduğunu onaylıyorum; ve gerekirse, böyle olduğuna dair yemin etmeye de hazır olduğumu beyan ederim."

(*İmza*) MARGARET FOX

11 Nisan, 1848

John D. Fox'ın ifadesi

"Eşim Margaret Fox'un yukarıdaki ifadesini okudum ve burada yazılan her şeyin tüm ayrıntılarıyla doğru olduğunu onaylıyorum. Sorularına cevap olarak aldığını söylediği vuruş seslerini, kendisinin belirttiği gibi ben de duydum. Onun sorduğu ve aynı şekilde cevaplanan soruların yanı sıra daha çok sayıda başka soruya da cevap alındı. Bazı sorular defaaten soruldu ve hep aynı cevaplar alındı. Cevaplarda hiçbir zaman çelişki söz konusu değildi.

Bu gürültüleri doğal yollarla açıklamanın herhangi bir yolunu ben bilmiyorum. Evin içindeki ve çevresindeki her köşeyi farklı zamanlarda aradık, gürültüyü çıkarabilecek herhangi bir şey olup olmadığına veya herhangi birinin orada bir yerde saklanıp saklanmadığına baktık, ama bu gizemi açıklayacak veya açıklayabilecek hiçbir şey bulamadık. Bu hadise çok fazla sorun ve endişeye neden oldu.

Yüzlerce kişi evimizi ziyaret etti, bu yüzden günlük işlerimizle ilgilenmemiz mümkün olamadı. Umarım, ister doğal ister doğaüstü yollardan kaynaklansın, sebebi yakında tespit edilir. Mahzendeki kazılara su çökelir çökelmez yeniden başlanacak ve o zaman umuyorum ki, eğer oraya gömülmüş bir ceset varsa buna dair herhangi bir belirti olup olmadığı tespit edilebilecek; ve eğer varsa, o zaman bu olayın doğaüstü bir kökene sahip olduğuna dair benim de hiç şüphem kalmayacak.

(*İmza*) JOHN D. FOX

11 Nisan, 1848

Komşular kendi aralarında bir araştırma komitesi kurmuşlardı ve olaya yaklaşım biçimleri sonraki birçok araştırmacı için makul olmak bakımından bir ders niteliği taşımakta. Bu insanlar hadise araştırmaya kendi koşullarını empoze ederek başlamadılar; sadece ön yargısız olarak gerçekleri tam olarak gördükleri şekilde kaydettiler. Sadece ilgili herkesin izlenimlerini toplamak ve kaydetmekle kalmadılar, aynı zamanda delilleri olaydan sonraki bir ay içinde basılı olarak ortaya koydular. Canandaigua, New York'ta yayınlanan "Bay John D. Fox'un Evi'nde Duyulan Gizemli Gürültüler Hakkında Bir Rapor" adlı broşürün orijinal bir kopyasını bendeniz de temin etmeye çalıştım ama muvaffak olamadım. Ancak orijinal dokümanın bir tıpkı-basımını edindim ve şahsi görüşüm şudur ki bu belge bize, insanın ölümden sonra da yaşadığına ve dünyadakilerle iletişim kurabildiğine dair, herhangi bir aklı selim kişi için kesinlikle sağlam kanıtlar sunmaktadır.

Komite başkanı Bay Duesler tarafından yapılan açıklama, Fox'ların kızları evde olmadığı zamanlarda da vuruş seslerinin ve gıcırtıların sürdüğüne dair önemli bir tanıklık sunuyor ve bu olayda suç ortaklığının mevcudiyetine dair tüm şüpheleri tamamen ve sonsuza dek yok ediyor. Bayan Fox, 31 Mart Cuma gecesine atıfta bulunarak, yukarıda gördüğümüz gibi "Ben ve çocuklarım evden ayrıldık" demiştir. Bay Duesler'in ifadesinin bir kısmı şöyle:

> Bu seslerin duyulduğu evin oldukça yakınında yaşıyorum. Olaydan ilk kez bir hafta önce geçen Cuma akşamı haberdar oldum (31 Mart). Bayan Redfield, eşimin Bayan Fox'lara gitmesini istemek için evimize geldi. Bayan R. çok heyecanlı görünüyordu. Eşim benim de onlara katılmamı istedi ve ben de gittim. Akşam saat dokuz civarıydı. Oraya vardığımızda evde on iki veya on dört kişi vardı. Bazıları o kadar kork-

muştu ki odalardan birine girmek istemiyorlardı. Odaya girdim ve yatağa oturdum. Bay Fox bir soru sordu ve sözünü ettikleri sesleri açıkça duydum. Sesler sırasında karyolanın da gıcırdadığını hissettim.

Amerika Birleşik Devletleri Kongresi'nin bir üyesi ve Napoli'nin Amerika eski elçisi Robert Dale Owen [*Başka Bir Dünyanın Sınırları Üzerinde (1860) ve Tartışmalı Diyar (1871)* adlı kitapların yazarı], Bayan Fox ve kızları Margaret ve Catharine ile yaptıkları konuşmalardan sonra yazdığı öyküsünde birkaç ek ayrıntı sunuyor. 31 Mart 1848 gecesini anlatırken şöyle der (*Başka Bir Dünyanın Sınırları Üzerinde*, s. 287):

> Ebeveynleri çocuklarının yataklarını kendi yatak odalarına taşımış ve duysalar bile söz konusu gürültülerden hiç bahsetmemelerini kesin bir dille bildirmişler. Ama sonra anneleri daha onları yataklarına yatırır yatırmaz çocuklar "İşte yine başladı!" diye bağırmışlar. Fakat anneleri onları azarlamış ve tekrar yatmalarını söylemiş. Bunun üzerine sesler daha yüksek ve daha ürkütücü bir hale gelmiş. Çocuklar yatakta oturmuşlar. Bayan Fox kocasını çağırmış. Rüzgarlı bir gece olduğu için Bay Fox sebebin pencere kanatlarının tıkırtısı olabileceğini düşünmüş. Birkaçını denemiş, gevşek olup olmadıklarını görmek için test etmiş. O sırada en küçük kız olan Kate, babası pencere kanatlarını sarsarken de sanki seslerin cevap veriyormuş gibi olduğunu fark etmiş. Enerji dolu bir çocuk olduğundan ve olup bitenlere de bir ölçüde alışmış bulunduğu için, gürültünün olduğu yere dönerek parmaklarını şıklatmış ve "Yaşlı bay Splitfoot, benim yaptığım gibi yapın" diye seslenmiş. ***Tıklama anında yanıt vermiş.*** İşte bu her şeyin başlangıcıydı. Sonunun nereye varacağını kim bilebilir? O sırada diğer küçük kızı ile (yaklaşık Kate'in yaşlarında) yatakta yatmakta olan Bay Mompesson "tıpkı davul çalar gibiydi, cevapları büyük bir kesinlikle ve bir yerlerden gelen vuruş sesleri ile alıyorduk" diyor. Gerçi merakı onu daha ileriye götürmemiş. Ama Kate Fox için durum

> farklı. O başparmağını ve işaret parmağını bu sefer ses çıkarmadan şıklatır gibi yapmış ve buna rağmen bir yanıt alıp alamayacağını denemiş Evet! Demek ki sesin kaynağı aynı zamanda görebiliyordu da! Küçük kız annesine "Bak anne!" demiş, yine parmaklarını aynı şekilde hareket ettirmiş ve sesler onun bu hareketi yaptığı sayıda cevap vermişler.

1848 yazında Bay David Fox, Bay Henry Bush, Rochester'dan Bay Lyman Granger ve diğerlerinin yardımıyla mahzeni kazmaya devam etti. Bir buçuk derinlikte bir tahta parçası buldular, daha sonra bir miktar odun kömürü ve sönmemiş kireç çıktı ve nihayet insan saçı ve kemikleri. Bunların, uzmanların tıbbi tanıklığıyla bir insan iskeletine ait olduğu açıklandı. Elli altı yıl sonra ise, Fox'ların evinin mahzenine birinin gerçekten gömüldüğünü tüm şüphelerin ötesinde kanıtlayan başka bir keşif yapıldı.

Bu ifade, 23 Kasım 1904 tarihli *The Boston Journal*'da (Spiritüalizmle ilgili olmayan bir gazete) yayınlandı ve şu şekilde devam ediyor:

> Rochester, NY, 22 Kasım 1904: Fox kardeşlerin ilk kez 1848'de duydukları seslere neden olduğu varsayılan adamın iskeleti, kız kardeşlerin oturduğu evin duvarları arasında bulundu ve böylece onları, ruhsal iletişime dair iddialarındaki samimiyetleri üzerine düşen şüphe gölgesinden kurtardı.
>
> Fox kardeşler, bir adamın ruhuyla iletişim kurmayı öğrendiklerini ve bu şahsın onlara, öldürüldüğünü ve mahzene gömüldüğünü söylediğini açıklamışlardı. Defaaten yapılan kazılarda önce cesedin yeri tespit edilememiş ve bu nedenle hikayelerinin gerçek olduğunu kanıtlanamamıştı.
>
> Fakat sonunda Fox kız kardeşlerin bu tuhaf sesleri işittikleri ve Hydesville'de bulunan, bazıları tarafından da "Hayalet Ev" olarak adlandırılan binanın mahzeninde oynayan okul çocukları söz konusu keşfi yaptılar.

> Evin şimdiki sahibi ve saygın bir Clyde vatandaşı olan William H. Hyde bir araştırma yaptı ve zemin ile artık neredeyse çökmekte olan mahzen duvarları arasında neredeyse eksiksiz bir insan iskeleti buldu. İskeletin evin doğuya bakan odasında öldürülen ve cesedi mahzende saklanan seyyar satıcıya ait olduğu söylenmekte.
>
> Bay Hyde keşfini derhal Fox kardeşlerin akrabalarına haber vermiştir, ayrıca gelişme Ulusal Spiritüalistler Derneği'ne de bildirilecektir. Kemiklerin bulunması, Margaret Fox'un 11 Nisan 1848'de verdiği yeminli ifadeyi tam olarak doğruluyor.
>
> Kemiklerin yanı sıra bir seyyar satıcıya ait bir teneke kutu da bulunmuştur ve bu kutu şimdi, eski Hydesville evinin de taşındığı, Amerikan Spiritüalistlerinin merkezi olan Lilydale'de muhafaza edilmektedir.

Bu keşifler olayı bütünüyle çözmekte ve gerçekten evde işlenen bir suç olduğunu ve bu suçun dünyadakilere ruhsal yollarla ifşa edildiğini kesin olarak kanıtlamaktadır. Kazılardan elde edilen kanıtlar incelendiğinde, makul bir insanın aklında şüpheye yer kalmıyor.

Öncelikle, cesedin mahzenin ortasına sönmemiş kireçle gömüldüğü açıktır. Daha sonra suçlu, bu yerin şüpheye çok açık olduğunu fark ederek paniğe kapılmış ve cesedi veya büyük kısmını çıkararak gözden daha uzak olacağını düşündüğü duvarın altına yeniden gömmüştür. Bu iş o kadar aceleyle ya da o kadar az bir ışık altında yapılmıştı ki, ilk kazılan yerden bazı izler geride kalmıştı.

Peki ama böyle bir suçun işlendiğine dair ortada açık bir kanıt var mıydı? Bu soruya cevap bulmak için, dört yıl öncesine kadar evde kiracı olarak ikamet eden Bay ve Bayan Bell'e ev işlerinde hizmet eden Lucretia Pulver'ın ifadesine başvurmamız gerekiyor. Bayan Pulver bize bir seyyar satıcının söz konusu eve nasıl geldiğini ve satılık eşyalarıyla birlikte geceyi orada nasıl geçirdiğini anlatıyor. İşverenleri

[Bell'ler] Bayan Pulver'a o gece artık eve gidebileceğini söylemişler.

> Ben de seyyar satıcıdan bir şeyler satın almak istedim ama yanımda hiç param yoktu ve istersem ertesi sabah benim evime de uğrayabileceğini söyledi. Ama ondan sonra onu hiç görmedim. Bundan yaklaşık üç gün sonra Bell'ler beni geri çağırdılar. Ben de gittim.
>
> Bahsettiğim bu seyyar satıcının yaklaşık otuz yaşında olduğunu söyleyebilirim. Bayan Bell'e ailesinden bahsederken böyle dediğini duydum. Bayan Bell bana bu kişinin eski bir tanıdıkları olduğunu, onu daha önce birkaç kez gördüğünü söyledi.
>
> Bundan yaklaşık bir hafta sonra bir akşam, Bayan Bell dış kapıyı kapatmam için beni mahzene gönderdi. Mahzenden geçerken ortasına yakın bir kısımda ayağım takılıp yere düştüm. O kısımda zemin engebeli ve gevşek görünüyordu.
>
> Yukarı çıktıktan sonra, Bayan Bell bana niye çığlık attığımı sordu ve ben de ona söyledim. Korktuğum için bana güldü ve o kısmın altında fareler olduğu için oyuk olabileceğini söyledi. Bundan birkaç gün sonra, Bay Bell gece vakti mahzene bolca çamurlu toprak götürdü ve bir süre orada bir şeyler yaptı. Bayan Bell bana onun fare deliklerini doldurduğunu söyledi.
>
> Bundan kısa bir süre sonra Bayan Bell bana bu seyyar satıcıdan aldığını söylediği bir yüksük verdi. Bundan yaklaşık üç ay sonra Bayan Bell'e tekrar gittiğimde seyyar satıcının yine geldiğini söyledi ve bana ondan satın aldığını söylediği başka bir yüksük gösterdi. Satın aldığı başka şeyler de gösterdi.

Bu noktada 1847'de Bayan Lape adında bir hanımın söz konusu evde bir hayalet gördüğünü iddia ettiğini ve bu vizyondaki kişiyi gri pantolonlu, siyah fraklı ve siyah şapkalı orta boylu bir adam olarak tarif ettiğini ilave etmek gerek. Lucretia Pulver da seyyar satıcının siyah bir frak ve açık renkli pantolon giydiğini söylemişti.

Öte yandan, o süreçte evde ikamet etmekte olan Bay Bell'in de kötü şöhretli bir adam olmadığını ve sadece ruhsal kanıtlara dayanan böyle bir suçlamanın haksızlık ve tahammül edilemez bir suçlama olacağını da kabul etmek adil bir davranış olur. Bununla birlikte, bir suçun kanıtlarının gerçekten keşfedilmesi ile o zamanki kanıtların yalnızca o belirli dönemde orada kalan kiracıya odaklanması farklı şeylerdir. Bu yüzden Lucretia Pulver'ın ifadesi, bu konudaki etkisi bakımından hayati bir öneme sahiptir.

Vakayla ilgili tartışılması gereken bir veya iki nokta var. Birincisi, Charles B. Rosma gibi gösterişli bir ismin, olaya kamuoyunda gösterilen bütün o büyük ilgiye rağmen hiç bir zaman araştırılmamış olmasıdır. Bu o dönem için önemli bir itiraz olarak ortaya koyulabilirdi kuşkusuz, ancak bugün elimizde olan daha kapsamlı bilgilerimize dayanarak biliyoruz ki bu tür ruhsal iletişimlerde verilen isimleri doğru şekilde alabilmek son derece zor bir iştir. İsim dediğimiz şey netice itibarıyla tamamen geleneksel bir şeydir ve bu nedenle bir fikirden çok farklıdır. Her uygulayıcı Spiritüalist, zaman zaman yanlış isimlerle birlikte doğru mesajlar almıştır. Dolayısıyla gerçek ismin Ross veya muhtemelen Rosmer olması ve bu hatanın teşhise zarar vermiş olması mümkündür.

Yine denebilir ki, irtibat kuran varlık madem ki bu şahıstı, o halde cesedinin mahzenin ortasından alınarak diğer tarafa taşındığını bilmemesi çok tuhaftır. Bu gerçeği, açıklamaya çalışmadan, sadece burada kaydetmekle yetineceğiz. Öte yandan, küçük kızların medyum olduğunu ve gücün onlardan geldiğini kabul edersek, kızlar evden çıkarıldıklarında fenomenler nasıl devam edebilmiştir? Buna belki şöyle yanıt verilebilir: söz konusu güç gerçekten bu kızlardan gelmiş olsa da, belki eve de iyice nüfuz etmiş durumdaydı ve bu

sayede, kızların orada olmadığı süre içinde de tezahürlerin devamını sağlayabildi.

Fox ailesi olaylardan ciddi şekilde rahatsız olmuştu –Bayan Fox'un saçları bir hafta içinde beyazlaştı– ve olayların iki genç kızla ilişkili olduğu anlaşılınca, kızlar evden gönderildi. Ama Margaret'i yolladıkları kardeşi David Fox'un ve Catharine'i yolladıkları Rochester'da yaşayan ablası Leah'ın [Bayan Fish] evinde de aynı sesler duyulmuştu. Bu tezahürleri halktan gizlemek için her türlü çaba gösterilmesine rağmen kısa sürede herkes haberdar olmuştu bile. Müzik öğretmeni olan Bayan Fish mesleğine devam edemedi ve yüzlerce kişi yeni mucizelere tanık olmak için onun evine akın etti. Şunu da belirtmek gerekir ki bu güç adeta bulaşıcıydı ya da belirli bir ortak kaynaktan bağımsız olarak pek çok kişide tezahür etmeye başlamıştı. Nitekim abla Bayan Leah Fish de, Kate veya Margaret'ten daha düşük bir dereceyle de olsa bu tezahürlere vasıtalık etmişti. Yani söz konusu kuvvet artık Fox ailesiyle sınırlı değildi. Bu sanki yükseklerden inen ve duyarlı kişilerde kendisini gösteren ruhsal bir bulut gibiydi. Rochester'da yaşayan Metodist bir papaz olan A. H. Jervis'in evinde de benzer sesler duyuldu. Rochester'a yakın bir kasaba olan Greece'de yaşayan diyakoz Hale'in ailesinde de güçlü fiziksel olaylar meydana geldi. Kısa bir süre sonra Auburn'den Bayan Sarah A. Tamlin ve Bayan Benedict dikkate değer medyumluklar sergilemeye başladılar. Hareketin ilk tarihçisi olan Bay Capron, Bayan Tamlin'i şimdiye kadar tanıştığı en güvenilir medyumlardan biri olarak tanımlıyor ve onun mevcudiyetinde işitilen sesler Fox ailesindekiler kadar yüksek olmamasına rağmen, mesajların eşit derecede güvenilir olduğunu belirtiyor.

Böylece kısa sürede anlaşılmış oldu ki bu görünmeyen güçler, herhangi bir binaya bağlı değildiler. Fox ailesi Me-

todist komşularıyla bir araya gelip dualar da etmiş ama bir sonuç elde edilememişti. Ayrıca çeşitli mezheplerden din adamları tarafından yapılan şeytan çıkarma işlemleri de boşunaydı. Görünmeyen varlıklar bu dinsel uygulamalara hiç aldırış etmediler, hatta amin sesleri yükseldiğinde onlar da çıkardıkları sesleri yükseltiyorlardı.

Ruhların rehberliğini körü körüne takip etmeye kalkmanın tehlikesi, birkaç ay sonra komşu kasaba Rochester'da açıkça ortaya çıkmıştı. Burada bir adamın şüpheli koşullar altında ortadan kaybolduğu söyleniyordu. Hevesli bir Spiritüalist ruhlardan mesaj aldığını ve olayın bir cinayet olduğunu ilan etmekte gecikmedi. Evin yakınındaki bir su kanalında adamın cesedi aranmaya başladı ve ruhların verdiği talimatla adamın eşinin kanala girmesi sağlandı; bu neredeyse kadının hayatına mal oluyordu. Birkaç ay sonra adam ortaya çıkıverdi; bir borç meselesi yüzünden Kanada'ya kaçmıştı. Bu olay, tahmin edilebileceği gibi, henüz çok genç olan bir inanca büyük bir darbe oldu. O zaman halk, şu anda bile çok az anlaşılan şeyi, yani ölümün insan ruhunda hiçbir değişikliğe neden olmadığını, zararlı ve muzip varlıkların sayısının çok olduğunu ve araştırmacının her fırsatta kendi içgüdülerine ve kendi sağduyusuna müracaat etmesinin şart olduğunu anlayamazdı. "Onları tanımak için, ruhları sınayın." Aynı yıl aynı bölgede, bu yeni felsefenin bir yanda doğruluğu, diğer yanda sınırlamaları ve tehlikeleri en açık şekilde ortaya koyuldu. Bu tehlikeler bugün de halen geçerlidir. Ahmak insan, kibirden balon gibi şişmiş insan, kendisini beğenmiş insan her zaman en kolay avdır. Her kurnaz tipin, böyleleri üzerinde oynayacağı bazı numaraları vardır. Bendeniz de zaman zaman böyle aldatmaca girişimleri ile karşı karşıya kalmışımdır. Bazı insanlar aldatmaca ve hileden nasıl zevk alıyorlarsa, bazı bedensiz zekaların da aynı

şekilde bu aptalca şeylerden keyif alabildiklerini artık biliyoruz ve bu tür olayların da araştırmacılar için birer ders niteliği taşıdıklarını artık anlamış bulunuyoruz.

Hareketin tüm seyri artık genişlemiş ve daha önemli bir hal almıştı. Artık adalet isteyen öldürülmüş bir adamdan ibaret değildi. Seyyar satıcı sanki bir öncü olarak kullanılmıştı ve bu varlık dünyayla irtibatın kapısını ve bu kapıyı açmanın yöntemini bulduğu için, artık onu sayısız varlık takip etmekteydi. Isaac Post vuruş sesleriyle heceleme yöntemini başlatmıştı ve artık mesajlar akıyordu. Tüm bunları düşündüğümüzde anlıyoruz ki bütün sistem ruhsal plandaki bir grup düşünür ve mucidin icadıyla tasarlanmıştı; bir iddiaya göre bunların en başında da, dünya hayatındaki araştırmacı zihni ve elektrikle ilgili bilgisi kendisini böyle bir girişime gerçekten de yönlendirmesi muhtemel olan Benjamin Franklin geliyordu. Bu iddia doğru olsun ya da olmasın, Rosma'nın bu aşamada tablonun dışına çıktığı ve vuruş seslerinin arkasındaki varlıkların, konuya ciddi şekilde ilgi göstermeye hazırlanan ve onların mesajların almak için saygılı bir ruh hali içinde toplanan araştırmacıların vefat etmiş arkadaşlarından meydana geldiği bir gerçektir. Onlar buradaki arkadaşlarına hâlâ yaşadıklarını ve hâlâ sevildiklerini söylemekte, onlara çok sayıda maddesel kanıt göstermekte ve bu da hareketin yeni taraftarlarının inançlarını pekiştirmektedir. Ruhlara çalışma yöntemleri ve onları yöneten yasalar sorulduğunda verdikleri cevaplar, bugün neyse en başından itibaren de aynıydı: bunun insan ve ruh manyetizması ile ilgili bir mesele olduğunu söylüyorlardı; kendisine bu fiziksel özelliğin bahşedildiği kişilerin medyum olduğunu; bu yeteneğin ahlak veya zeka ile zorunlu olarak bağlantılı olmadığını; ve iyi sonuçlar elde etmek için uyum sağlama koşulunun özellikle gerekli olduğunu. Yetmiş küsur yılda bu

hususta bilgilerimize çok az şey ilave etmemiz gerekti, ve tüm bu yıllardan sonra, uyumun temel yasası, sözüm ona sınama seanslarında halen sürekli olarak ihlal ediliyor. Bu seansları düzenleyenler olumsuz ya da düzensiz sonuçlar elde ettiklerinde, öğretinin felsefesini de çürüttüklerini zannederken, aslında ruhların söylediği bu temel hususu doğrulamış olmaktadırlar.

İlk iletişimlerden birinde ruhlar Fox kardeşlere "bu tezahürlerin kendileriyle sınırlı kalmayacağı ve tüm dünyaya yayılacağı" konusunda güvence vermişlerdi. Nitekim bu kehanet kısa süre sonra kesin bir şekilde gerçekleşti, çünkü ruhların fark edilip işitilmesini ve nesnelerin temassız hareketlerini sağlayan bu yeni güçler ve daha sonraki gelişmeler Fox ailesinden bağımsız birçok başka grupta ve çevrede daha ortaya çıktı. İnanılmaz derecede kısa bir zaman diliminde hareket, birçok eksantriklik ve fanatizm aşamaları ile birlikte Kuzey ve Doğu eyaletlerine yayıldı ve bunu yaparken de somut gerçeğin sağlam özünü her zaman muhafaza etmeyi başardı. Zaman zaman sahtekarlar tarafından taklit edilse de, kendisini ön yargılardan kurtarmış ciddi araştırmacıların huzurunda her zaman tekrar tekrar kanıtladı. Fakat şimdilik bu gelişmeleri bir kenara bırakarak, Rochester'daki ilk grupların hikayesine devam edelim.

Ruhların mesajları, bu küçük öncüler grubunu, Rochester'da halka bir toplantıda gösteriler yapmaya teşvik ediyordu –doğal olarak iki utangaç köylü kızını ve arkadaşlarını dehşete düşüren bir teklifti bu. Bunun üzerine, bedensiz rehberler, dünyevi araçlarının bu muhalefetine o kadar öfkelendiler ki, tüm hareketi bir nesil boyunca askıya almakla tehdit ettiler ve kızları birkaç hafta boyunca tamamen yalnız bıraktılar. Bu sürenin sonunda iletişim yeniden sağlandı ve bu zaman zarfında kendilerini toparlayan kızlar,

yeteneklerini kayıtsız şartsız bu varlıklara emanet ederek bu dava için her şeyi göze alacaklarına dair söz verdiler. Hafife alınacak bir konu değildi bu. Bazı din adamları, özellikle Metodist papaz A. H. Jervis onların yardımına koştu, ama çoğu kürsülerinden onlara karşı gürlediler ve bu yapılanların kafirlik olduğunu düşünen kitleler, kızlara adeta linç edercesine yapılan bu korkakça saldırıya büyük bir hevesle iştirak etmekte hiç tereddüt etmediler. 14 Kasım 1849'da Spiritualistler ilk toplantılarını Rochester'daki en büyük salon olan Korint Salonu'nda gerçekleştirdiler. Dinleyiciler, baş konuşmacı olan Auburn'den Bay Capron'un yaşanan olaylarla ilgili açıklamasını dikkatle dinlediler. Ardından konuyu incelemek ve ertesi akşam tekrarlanacak olan toplantıda bir rapor sunmak üzere, temsili olarak beş vatandaştan oluşan bir komite seçildi. Bu raporun aleyhte olacağına o kadar kesin gözüyle bakılıyordu ki, *Rochester Democrat* baş makalesi için şu manşeti çoktan hazırlamıştı: "Ruhsal Ses Şarlatanlığı Teşhir Edildi." Ancak sonuç, editörün beklediği gibi olmadı. Komite, rapor edilen her şey tamamen doğru olmamasına, yani seslerin verdiği cevaplar her zaman tam doğru ya da tam yanlış olmamasına rağmen, evde işitilen seslerin kesinlikle gerçek olduğunu" bildiriyordu. Ayrıca söz konusu seslerin kızların çok yakınında durmadığı duvar ve kapılardan da geldiğini ve hissedilebilir titreşimlere neden olduklarını ekliyorlardı. Kızların "Bunu yapabilmelerinin hiçbir yolunun olmadığını" söylüyorlardı.

Bu rapor dinleyiciler tarafından olumsuz karşılandı ve muhalifler arasından ikinci bir komite kuruldu. Bir avukatın ofisinde bir inceleme daha yapıldı. Kate bir sebeple o sırada orada değildi, sadece Bayan Fish ve Margaret hazır bulunmuştu. Yine de sesler eskisi gibi devam etti, ancak vantrilogluk olasılığını test etmek için Dr. Langworthy adında bir

uzman getirildi. Nihai rapor şuydu: "Bazı sesler duyuldu ve yapılan kapsamlı araştırmalar, bunların ne bir mekanizma ne de vantriloglug yoluyla oluşturulabileceğini kesin olarak gösterdi, seslerin kaynağının ne olduğu belirlenememiştir."

Fakat katılımcılar kendi komitelerinin raporunu bir kere daha geri çevirdiler ve yine en aşırı muhalifler arasından bir heyet seçildi, öyle ki bunlardan biri, hileyi ortaya çıkaramazsa kendisini Genesee Nehri'ne atacağına yemin etmişti. İncelemeleri o kadar ileri boyutlara vardırdılar ki neredeyse işkence halini almıştı. Bayanlardan oluşan bir komite kurulmuş ve bunlar korkmuş haldeki kızları tamamen soymuşlardı. Maruz kaldıkları muameleler karşısında kızlar ağlıyorlardı. Çıkarılan elbiseleri ayak bileklerine sıkıca bağlanmış ve kızlar cam ve diğer bazı yalıtkan maddeler üzerine çıkarılmışlardı. Bütün bunlara rağmen neticede komite "kızlar elbiseleri bir mendille ayak bileklerine sıkı bir şekilde bağlanmış bir halde yastıkların üzerinde dururken, duvardan ve zeminden gelen tıkırtıları net bir şekilde duyduk" diye rapor vermek zorunda kaldı. Komite ayrıca, bazılarını sadece zihinlerinden sordukları sorularına doğru cevaplar aldıklarını da ifade ediyordu.

Halk, harekete bir tür şaka olarak baktığı sürece, hoşgörülü bir şekilde eğlenmeye hazırdı, ancak ardı ardına gelen bu raporlar meseleyi daha ciddi bir noktaya taşımıştı ve böylece bir takım çirkin dedikodular bütün kasabanın üzerine kara bir bulut gibi çökmeye başladı. Vaziyet öyle bir boyuta ulaştı ki, cesur bir Quaker olan Bay Willetts, dördüncü halka açık toplantıda "Kızları linç etmeyi planlayan kabadayılar güruhunun, eğer buna teşebbüs ederlerse, önce kendi cesedini çiğnemeleri gerektiğini" ilan etmek zorunda kaldı. Yine de utanç verici bir ayaklanma yaşandı, genç kızlar arka kapıdan kaçırıldı ve bir an için akıl ve adalet, zorbalık

ve budalalık tarafından gölgelendi. O zaman da, şimdi olduğu gibi, ortalama insanın kafası önemsiz şeylerle o kadar doluydu ki, önemli olan şeylere yer yoktu. Ama Kader asla telaş göstermez ve hareketine devam eder. Neticede birçok insan birbirini izleyen komitelerin bulgularını kabul etti. Gerçekten de, söz konusu iddiaların nasıl bundan daha ciddi bir şekilde sınanabileceğini bilemiyoruz doğrusu. Tabii bu arada bu güçlü, yeni, fermente şarap, içine döküldüğü bazı eski tulumları da patlatmaya ve halkın mazur görülebilir tiksintisine yol açmaya başlamıştı.

Pek çok sağduyulu, ciddi ve inançlı grup, ortalıkta cirit atan ve havarilerden başlamak suretiyle her türden yüksek varlıkla temas halinde olduklarını hayal eden kibirli palavracılar yüzünden uzunca bir zaman boyunca kendilerini gizlemek zorunda kaldılar. Bu palavracılar arasında doğrudan Kutsal Ruh'tan ilham aldıklarını söyleyenler bile vardı. Bunların sözüm ona mesajları seviyesizlik ve saçmalık örnekleri ile doluydu. Bu fanatikler arasında kendilerine *Dağdaki Mağara Havarileri Grubu* adını veren bir topluluk, aşırı iddialarıyla özellikle dikkati çekiyor ve yeni bilginin düşmanları için gerçekten iyi malzeme sağlıyordu. Spiritüalistlerin büyük bir kısmı bu tür abartılardan hoşlanmadıkları için çevirdiler, ancak onların yayılmasını engelleyemediler. Neyse ki fanatiklerin aşırılıklarından sıkıntı duyanların zayıflayan ruhlarını rahatlatmak ve desteklemek için, iyice tasdik edilmiş pek çok olağanüstü fenomen tam zamanında ortaya çıkmaya başlamıştı. 20 Şubat 1850'de Rochester'da ayrı odalarda bulunan iki araştırmacı grubu, son derece inandırıcı ve iyi rapor edilmiş bir olayda, kendisine Benjamin Franklin adını veren bir güçten aynı mesajı aldılar. Bu ikili mesaj şuydu: "On dokuzuncu yüzyılda büyük değişimler olacak. Şimdi size karanlık ve gizemli gelen şeyler gözü-

nün önüne apaçık serilecek. Gizemler açıklanacak. Dünya aydınlanacak." Şu ana kadar bu kehanetin yalnızca kısmen gerçekleştiğini kabul etmek gerek. Tabii bazı şaşırtıcı istisnalar dışında, özellikle zaman unsuru söz konusu olduğunda, ruhların öngörülerinin her zaman tam olarak gerçekleşmediği de kabul edilebilir.

Sıklıkla şu soru sorulmuştur: "İddiaların doğru olduğunu kabul etsek bile, böylesine tuhaf bir hareketin bu zaman diliminde ortaya çıkmasının amacı nedir?" Bu yeni harekete ilk giren kişilerden biri olan ABD'nin ünlü senatörü Vali Tallmadge da bu soruyu birkaç yıl arayla iki ayrı zamanda farklı medyumlara sorduğunu söylemiştir. Aldığı cevaplar ise neredeyse birebir aynıydı. İlk cevap şöyle olmuştur: "İnsanları uyum içinde bir araya getirmek ve şüphecileri ruhun ölümsüzlüğüne ikna etmek." İkincisi: "İnsanlığı birleştirmek ve şüpheci zihinleri ruhun ölümsüzlüğüne ikna etmek." Bunun kötü bir amaç olduğu elbette söylenemez. Öte yandan bugüne kadar gerçek Spiritüalistlerin de son derece rahatsız oldukları ve aşağı seviyeden bir takım ruhların aktardığı bağnaz ve acımasız saldırıları da haklı çıkarmaz. Tanımın ilk yarısı özellikle önemlidir, çünkü bu hareketin nihai sonuçlarından birinin, inancı çok güçlü ortak bir temel üzerinde birleştirmek olması pekala mümkündür ve aslında bu tanım kendi içinde o kadar tutarlı ve yeterlidir ki, günümüz kiliselerini birbirinden ayıran laf kalabalığı bu sayede gerçek boyutlarıyla görülerek bir kenara bırakılacak veya göz ardı edilecektir. Hatta böyle bir hareketin Hristiyanlığın sınırlarının ötesine yayılabileceğini ve insan ırkının büyük kesimleri arasında duran bazı engelleri yıkacağını da umabiliriz.

Zaman zaman söz konusu fenomenlerin sebeplerini ortaya çıkarma girişimlerinde bulunulmuştur. Şubat 1851'de, Buffalo Üniversitesi'nden Dr. Austin Flint, Dr. Charles A.

Lee ve Dr. C. B. Coventry bir bildiri yayınladılar [Capron, *Modern Spiritüalism*, s. 310-31]. Fox kardeşlerin huzurunda çıkan seslerin aslında kızlar tarafından diz eklemlerinin çıtırdatılması yoluyla oluşturulduğuna kani olmuşlardı. Bunun üzerine Bayan Fish ve Margaret Fox'tan üç doktora hitaben basında karakteristik bir yanıt geldi:

> Bu sahtekarlık suçlamasına sessiz kalmak gibi bir niyetimiz olmadığı hasebiyle, ortamda hazır bulunacak üç erkek ve üç bayan arkadaş seçmemiz koşuluyla, uygun ve dürüst bir testten geçmeyi çok isteriz.
>
> Halkı temin ederiz ki, bu gizemli tezahürlerin kökenini keşfetmek bakımından bizden daha hevesli kimse yoktur. Eğer bunlar "anatomik" veya "fizyolojik" ilkelerle açıklanabilecekse, gerekli araştırmanın yapılması ve "aldatmacanın" bir an önce ortaya çıkarılması sizlere kalmıştır.
>
> Halkın bu konuda gösterdiği ilgi çok fazla olduğu için, söz konusu araştırmanın mümkün olduğu kadar erken bir tarihte gerçekleştirilmesinin, aşağıda imzası bulunanlar için tamamıyla uygun olduğunu bildiririz.
>
> Ann L. Fish
> Margaretta Fox

Araştırma gerçekten de yapıldı, ancak sonuçlar olumsuzdu. *New York Tribune*'deki doktor raporuna eklenmiş bir notta editör (Horace Greeley) şu gözlemlerini aktarıyor:

> Doktorlar araştırmaya, daha önce de sütunlarımızda yer verdiğimiz gibi "vuruş seslerinin" kaynağının fiziksel olması gerektiği ve bunların birincil nedeninin de yukarıda adı geçen hanımların iradesi olduğu varsayımıyla başladılar –kısacası onlara göre bu hanımlar "Rochester sahtekarları" idiler.
>
> Bu nedenle, yukarıdaki açıklamada bu doktorlar adeta bir davanın savcıları gibi hareket etmiş görünüyorlar ve bu durumda yargılamanın yargıçları ve muhabirleri olarak da başka kişileri seçmeleri gerekirdi. Öte yandan olayın açıkla-

masının başka bir versiyonunun daha mevcut olması oldukça muhtemeldir.

Bu arada Fox kardeşleri destekleyen pek çok tanıklık çabucak ortaya çıkmış ve profesörlerin "teşhirlerinin" tek etkisi, halkın tezahürlere olan ilgisini iki katına çıkarmak olmuştu.

Ayrıca 17 Nisan 1851'de verdiği yeminli ifadesinde Bayan Norman Culver'ın, Catharine Fox'un bu sesleri nasıl çıkardıklarına dair işin tüm sırrını kendisine ifşa ettiğine yönelik iddiası da çok konuşulmuştu. Oysa bu haber tamamen uydurmaydı ve Bay Capron bu konula ilgili olarak, Catharine Fox'un, Bayan Culver'a itirafta bulunduğu iddia edilen tarihte, yüz on kilometre ötedeki evinde olduğunu kanıtlayan ezici bir cevap yayınladı.

Bayan Fox ve üç kızı, 1850 baharında New York'ta Barnum's Hotel'de halka açık toplantılar düzenlemeye başladılar ve birçok meraklı ziyaretçi buraya akın etti. Basın, onları kınama konusunda neredeyse oy birliğiyle hareket ediyordu. Bunun parlak bir istisnası, gazetesinde konuyla ilgili takdire değer bir makale yazan Horace Greeley olmuştu.

Rochester'a döndükten sonra Fox ailesi Batı eyaletlerini gezdi ve ardından aynı yoğun ilginin gösterildiği New York'a ikinci bir ziyarette bulundu. Ruhların bu gerçekleri dünyaya ilan etme emrine itaat etmişlerdi ve duyurulan yeni çağ artık başlıyordu. Amerika'da gerçekleştirilen bu celselerin ayrıntılı zabıtlarını okuyan ve celselere katılanların eğitim durumlarını göz önünde bulunduran tarafsız kişilerin, bunların hepsinin bir aldatmaca olduğunu zannedecek kadar saf olabilmeleri gerçekten şaşırtıcıdır ve bu tutumları belki de ancak, ön yargılarla körleşmiş olmalarıyla açıklanabilir. Bilimdeki ve dindeki gerici güçlerin yeni bilgiyi boğmak ve onu yeni araştırmacıların gözünde tehlikeli hale getirmek

için birleşmelerinden bu yana bariz bir şekilde eksik olan ahlaki cesaret, bazı kesimler tarafından o tarihlerde gösterilmiştir. Nitekim mesela 1850'de New York'ta yapılan bir celsede peder Dr. Griswold, romancı Fenimore Cooper, tarihçi Bancroft, peder Dr. Hawks, Dr. J. W. Francis, Dr. Marcy, şair Willis, şair Bryant, *The Evening Post*'tan Bigelow ve General Lyman'ın bir araya geldiklerini görüyoruz. Bütün bu isimler olayların gerçekliğinden tatmin olmuş ve celse zaptını şu sözlerle bitirmişlerdi: "bu hanımların (yani üç Fox kız kardeşin) görgülü tavırları, haklarında herhangi olumsuz bir şeyi düşünebilmeye başlı başına bir engel teşkil edecek niteliktedir". Beşeriyet o zamandan beri yerden kömürler ve demirler çıkardı, muazzam yapılar inşa etti ve korkunç savaş motorları icat etti, ancak manevi bilgide veya görünmeyene yönelik saygıda ilerlediğimizi söyleyebilir miyiz? Materyalizmin rehberliğinde yanlış bir yol izlendi ve her geçen gün giderek daha aşikar hale geliyor ki insanlık ya eski değerlerine geri dönmek ya da yok olmak zorundadır.

BÖLÜM V

FOX KIZ KARDEŞLERİN KARİYERİ

Resim 7. Katie Fox-Jencken, Leah Underhill (Fox), Margaretta Fox-Kane

Kitabımızda devamlılığı sağlamak adına şimdi de Fox kardeşlerin Hydesville'deki olaylardan sonraki yaşamlarına değineceğiz. Bu, dikkate değer ve Spiritüalistler için acı verici bir hikayedir, ancak önemli bir dersi taşımaktadır ve bu yüzden gerçekler sadakatle kaydedilmelidir. İnsanlar dürüst ve içten bir hakikat arzusuna sahip olduklarında, son tahlilde onları utandıracak hiçbir gelişme yoktur.

Birkaç yıl boyunca iki küçük kız kardeş, Kate ve Margaret, New York'ta ve diğer bazı yerlerde seanslar düzenlediler ve kendilerine uygulanan her testi başarıyla geçtiler. Sonra Amerika Birleşik Devletleri başkanlığına aday olan Horace Greeley, daha önce de belirttiğimiz gibi kızlarla yakından ilgilendi ve dürüstlüklerine bütünüyle inandı. Hatta daha küçük olan kızın yarım kalmış eğitimini tamamlaması için gereken parayı da onun sağladığı söyleniyor.

Bu halka açık medyumluk yıllarında, yeni bilginin inanca dair önemi hakkında hiçbir fikri olmayanlar ve konuyla tamamen dünyevi menfaat edinmek ümidiyle ilgilenenler de kızların yetenekleriyle yakından ilgilenmeye başlamışlardı. Böylece kızlar hiçbir samimi ve ciddi Spiritualistin kabul edemeyeceği bir şekilde bir takım karışık nitelikli seansların sinir bozucu etkilerine maruz kaldılar. Bu tür uygulamaların tehlikeleri o zamanlar şimdiki kadar net bir şekilde anlaşılmış değildi ve yüksek ruhların demiryolu stoklarının durumu ya da bireylerin aşk meseleleri konusunda tavsiyede bulunmak için yeryüzüne inmiş olmalarının mümkün olamayacağı, insanların aklına gelmiyordu. Cehalet evrenseldi ve bu zavallı öncülerin yanında da onlara daha yüksek ve daha güvenli yolu gösterecek bilge bir akıl hocası yoktu.

Hepsinden kötüsü, içlerinden en az birinin henüz çocuk sayılacağı bir zamanda, zaten yorgun düşmüş olan enerjileri sürekli şarap ikramıyla yenilenmekteydi. Ailede zaten alkolizme yatkınlık olduğu söylenir, ancak böyle bir kusur olmasa bile, tüm çalışma prosedürleri ve yaşam tarzları son derece telaşlıydı. Gerçi kızların ahlaki karakterlerine karşı hiçbir zaman en ufak bir şüphe esintisi bile olmamıştı, ancak daha ciddi etkilerin ortaya çıkmasına daha yıllar olmasına rağmen, neticede zihin ve karakter yozlaşmasına yol açacak olan bir yola girmişlerdi.

O dönemde Fox kardeşler üzerinde kurulmuş olan baskı hakkında bir fikir edinmek için Bayan Hardinge Britten'ın kendi gözlemlerinden yola çıkarak yaptığı tanımlamaya müracaat edebiliriz [*Otobiyografi,* s. 40]: "Birinci katta alfabenin harflerini saatlerce tekrarlayan zavallı, hasta Kate Fox'un söyleyeceklerini dinlemek için toplanan ve sürekli şikayet edip homurdanan bir güruhun ortasında, Kate'den daha az zavallı durumda olmayan sabırlı ruhlar, gelen bütün bu insanların duymak istedikleri isimleri ve tarihleri, darbe sesleri vasıtasıyla vermeye çalışıyorlar." Bütün anlatılanlara bakıldığında, annelerinin güzel ve özenli korumasının ortadan kalkmasıyla birlikte, hasmane kalabalıklar tarafından bu şekilde taciz edilip duran ve artık canlılıklarını neredeyse tamamen yitirmiş duruma gelen bu kızların, uyarıcı maddeler yönünde giderek artan bir cazibeye yenik düşmüş olmalarına şaşılabilir mi?

"*Dr. Elisha Kane'in Aşk Mektupları*" adlı enteresan kitapçıkta o dönemde Margaret'in yaşadığı şeylere son derece net bir ışık tutulmuştur. 1852'de, daha sonra ünlü Kuzey Kutbu kaşifi olan Dr. Kane, güzel ve çekici bir kız olan Margaret Fox ile tanıştı. Kane ona edebiyattaki en ilginç flörtlerden birini teşkil eden aşk mektuplarını yazdı. Elisha Kane, adından da

anlaşılacağı gibi Püriten kökenli bir adamdı ve Püritenler, İncil'in ruhsal ilhamda kesinlikle son sözü temsil ettiğine ve bu son sözün ne anlama geldiğini de sadece kendilerinin anladıklarına inanıyorlardı. Dolayısıyla yeni kaynakların ve yorumların hâlâ mevcut olduğunu iddia eden yeni bir inanca içgüdüsel olarak düşmandılar.

Kane bir tıp doktoruydu ve tıp, dünyanın en asil ve fakat aynı zamanda en alaycı ve şüpheci mesleğidir. Kane ilk andan itibaren genç kızın dolandırıcılığa karıştığına karar verdi ve bu işi Margaret'ın ablası Leah'nın teşvik ve istismar ettiği gibi bir teori oluşturdu. Leah'nın kısa bir süre sonra Wall Street sigorta patronu Underhill adında zengin bir adamla evlenmesi de, Kane'in onun yasa dışı kazanç konusundaki açgözlülüğüne dair görüşlerini değiştirmiş gibi görünmüyor. Doktor, Margaret ile yakın bir dostluk kurdu, Kuzey Kutbu'ndayken eğitimi amacıyla onu kendi teyzesinin himayesi altına aldı ve sonunda, o sıralarda geçerli olan şu tuhaf Gretna Green tarzı evlilik yasası uyarınca onunla evlendi. Kane bundan kısa bir süre sonra (1857'de) öldü ve artık kendisine Bayan Fox-Kane diyen dul kadın, bir süre ruhsal fenomenlerle ilgili bütün çalışmalardan uzak durdu ve Roma Katolik Kilisesine kabul edildi.

Söz konusu mektuplarda Kane, Margaret'i sürekli olarak aldatma ve ikiyüzlülük içinde yaşamakla kınıyor. Margaret'in yazdığı mektuplardan ise çok azı elimizde; bu yüzden kendisini ne kadar savunduğunu bilemiyoruz. Kitabın derleyicisi, Spiritüalist olmamasına rağmen şöyle diyor: "Zavallı kız, bütün o sadeliği, içtenliği ve ürkekliği ile, eğer gerçekten isteseydi bile en ufak bir aldatmacayı başarma şansı bulamazdı." Yazar, ilgili herkesi yakından tanıdığı için bu tanıklık değerlidir. Kane'in kendisi de küçük kız kardeş Kate'e yazdığı bir mektupta şöyle diyor: "Tavsiyeme uyun ve

şu ruhlardan ne arkadaşlarınıza ne de yabancılara bahsedin. Biliyorsunuz ki Maggie ile bütün bir ay süren çalışmalarımıza rağmen onlardan hiçbir şey elde edemedik. Yani, bu konu büyük bir gizem."

Öte yandan aralarındaki yakın ilişki ve Margaret'ın Kane'e güçlerini açıkça gösterdiği göz önüne alındığında, eğer olay gerçekten de sadece parmak veya diz eklemlerinin çıtırdatılması ile ilgili olsaydı, eğitimli bir tıp adamının bir ay süren denemelerden sonra bundan hiçbir şey elde edemedik demesi pek mantıklı olmaz. Bu mektuplarda olayın sahtekarlık olduğuna dair hiçbir kanıt bulamıyoruz, ancak bu iki genç kızın, yani Margaret ve Kate'in, bu güçlerin ima ettiği inançsal hususlara veya medyumluğun ciddi sorumluluklarına dair en ufak bir fikre bile sahip olmadıkları, yazılanlardan açık bir şekilde anlaşılıyor. Nitekim bu yeteneklerini kötüye kullanarak bunları sadece evlerine her gelen kişiye bazı dünyevi tavsiyeler vermek veya komik ya da anlamsız soruları cevaplamak için kullandıkları açıktır. Bu yaklaşımlarından ötürü eğer bir noktada karakterleri bozulduğu gibi güçlerini de kaybettilerse, bu durum hiçbir deneyimli Spiritüalisti şaşırtmayacaktır. Yaşları ve cehaletleri bir nebze mazeret oluştursa da, daha iyisini hak ettiklerini söylemek güç.

Durumlarını anlamak için, onların çocukluktan henüz çıkmış olduklarını, kötü bir eğitim almış olduklarını ve konunun felsefesinden oldukça bihaber olduklarını hatırlamak gerekir. Dr. Kane gibi bir adam Margaret'ı, yaptıklarının çok yanlış olduğuna ikna ettiğinde, aslında New York'taki kilise kürsülerinin yarısı da dahil olmak üzere her yerden kulağına gelen söylentileri aktarmaktaydı. Muhtemelen, en azından nedenini bilmeden, yapılanların yanlış olduğuna dair içinde bir huzursuzluk vardı ve Margaret'ın onun bu

şüphelerine karşı çıkmadığı gerçeğini bu durum açıklayabilir. Gerçekten de Kane'in *bazı bakımlardan* haklı olduğunu ve uygulamaların bazı yönlerden kabul edilemez olduğunu teslim etmek gerekir. Eğer kızlar yeteneklerini D. D. Home gibi, yani dünyevi şeylerle hiçbir ilgisi olmadan ve sadece ruhun ölümsüzlüğü kanıtlamak ve acı çekenleri teselli etmek amacıyla kullanmış olsalardı, o zaman gerçekten her türlü eleştirinin ötesinde olurlardı. Yeteneklerinden şüphe etmek haksızlık olur, ama onları kullanma tarzlarına ilişkin bazı örnekler hakikaten can sıkıcıdır.

Bazı yönlerden Kane'in konumu son derece mantıksızdır. Anne ve iki kızla çok yakın ve içten bir ilişkileri vardı, ancak yine de onların, halkın saflığından faydalanan dolandırıcılar olduğunu düşünmüştü. Mektuplarında "Benim için Katie'yi öp" diyor ve sürekli olarak anneye sevgilerini gönderiyor.

Çok genç olmalarına rağmen, geç saatlere kadar ve rastgele arkadaşlıklar nedeniyle maruz kaldıkları alkol tehlikesini de tespit edebilmiş aslında. "Katie'ye şampanya içmemesini söyle, sen de aynı tavsiyeye uyuyorsun değil mi?" diye yazıyor. Bu önemli bir öğüttü ve eğer ikisi de buna uysalardı hem kendileri hem de Ruhçuluk adına çok iyi olurdu; yine de çok deneyimsiz gençler olduklarını ve etraflarında onları ayartan çok fazla koşul olduğunu unutmamalıyız.

Kane, kahraman ile ukalanın tuhaf bir karışımıydı. Ona göre, herhangi bir dinsel veya bilimsel onayla güçlendirilmeyen bir ruh çağırma işi, aşağılık bir şeydi, okuma yazma bilmeyenlerin batıl inancıydı ve bu durumda, itibarlı bir adam, bir ruh çağırıcı ile evlenmeli miydi? Bu konuda çok bocaladığı anlaşılıyor. Mektuplarından birine onun erkek kardeşi gibi olduğunu iddia ederek başlıyor ama sonra öpücüklerinin sıcaklığını hatırlatarak bitiriyor. "Artık bana kalbini

verdiğine göre ben de senin kardeşin olacağım" diyor. Bu adamın, başkalarına atfettiği saflığın çok altında gerçek bir batıl inanç damarı vardı. Kehanet gücüne sahip olduğuna ve bunu "Hindistan'daki bir büyücüden" öğrendiğine yeminler ediyor. Bazen bir ukala olduğu kadar züppe de oluveriyor. "Başkanın yemek masasında bile seni düşündüm.", yine "Sen benim düşüncelerimin ve hedeflerimin seviyesine asla çıkamazsın. Ben de kendimi seninkine indiremem." Genç kızın mektuplarından yapılan birkaç alıntı ise bu adamı akıllı ve sempatik bulduğunu gösteriyor. Bir keresinde Kane'in ona hilekarlık imasında bulunduğunu ve kızın buna şiddetle karşı çıktığını anlıyoruz.

Mektuplardan yola çıkarak dört noktayı tespit edebiliriz:

1. Kane'in belli belirsiz bir şekilde de olsa ortada bir hile olduğunu düşündüğü;
2. Yakın ilişki içinde oldukları yıllarda kızın bunu asla itiraf etmediği;
3. Kane'ın hilenin ne olduğuna dair hiçbir imada bulunmadığı;
4. Kızın, güçlerini ciddi Spiritüalistlerin şiddetle kınayacağı şekilde kullandığı.

Aslında Margaret da bu güçlerin doğası hakkında, etrafındakilerden daha fazlasını bilmiyordu. Editör şöyle diyor: "Her zaman söylediği şey, bu seslerin ruhların işi olduğuna asla tam olarak inanmadığı, ancak bazı okült doğa yasalarının söz konusu olduğunu tahmin ettiğiydi." Bu onun daha sonraki hayatındaki tavrını da belirlemiş ve bastırmış olduğu kartının üzerine, bu güçlerin niteliği ile ilgili olarak, kendisine gelen kişilerin kendilerinin karar vermesi gerektiğini yazdırmıştı.

Medyumluğun ve özellikle fiziksel medyumluğun tehlikesinden bahsedenlerin, örnek olarak hâlâ Fox kardeşleri

göstermesi doğaldır. Ama bu vaka çok da abartılmamalıdır. 1871 yılında, yirmi yıldan fazla süren yorucu çalışmaların ardından, hâlâ günün önde gelen birçok erkek ve kadınının coşkulu desteğini ve hayranlığını kazandıklarını görüyoruz. Hayatlarında asıl olumsuz koşullar ancak kırk yıl süren halka açık çalışmalarından sonra ortaya çıkmıştı; bu nedenle, yapılan yanlışların üzerini hiçbir şekilde örtmeye kalkmadan şunu rahatlıkla ifade edebiliriz ki, onlarla ilgili elimizdeki kayıtlar, medyumluğu şeytan işi bir meslek gibi görenleri haklı çıkarmaktan son derece uzaktır.

Kate Fox'un 1871 yılındaki İngiltere ziyareti, New York'un önde gelen bankacılarından Bay Charles F. Livermore'un, onun harika güçlerinden aldığı teselli için ifade etmek istediği minnettarlığı ve Spiritüalizm davasına yönelik cömertliği sayesinde gerçekleşti. Bayan Fox'un tüm ihtiyaçlarını karşıladı ve böylece onun profesyonel celseler düzenleme zorunluluğunu ortadan kaldırdı. Ayrıca cana yakın bir kadın arkadaşının da ona eşlik etmesini ayarladı.

Spiritüalist harekette tanınmış bir isim olan Bay Benjamin Coleman'a yazdığı bir mektupta [*The Spiritual Magazine*, 1871, s. 525-6.] Bay Livermore şöyle diyor:

> Genel olarak bakıldığında Bayan Fox, şüphesiz halen yaşayan en harika medyumdur. Karakteri kusursuz ve saftır. Son on yılda onun medyumluk gücünden o kadar çok şey aldım ki, bu gerçekten teselli edici, öğretici ve hayret vericidir. Ona çok şey borçlu olduğumu hissediyorum ve evinden ve arkadaşlarından uzaktayken ona iyi bakılmasını istiyorum.

Daha sonraki sözlerinin ise, muhtemelen Bayan Fox'un hayatının sonraki üzücü olaylarıyla ilgisi olsa gerek:

> Kendine özgü niteliklerini daha iyi anlayabilmeniz için, onun en yüksek düzeyde duyarlı ve çocuksu bir basitliğe sahip olduğunu açıklamama izin verin; temasa geçtiği her-

kesin etrafındaki atmosferi keskin bir şekilde hissediyor ve bu durum bazen o dereceye varıyor ki zaman zaman aşırı gergin ve görünüşte kaprisli biri hale geliyor. Bu nedenle ona karanlık odalarda yaptığı şu seanslardan vazgeçmesini tavsiye ettim ki, şüphecilerin, merak tacirlerinin ve mucizelere tapınanların verdiği sıkıntılardan kurtulsun. Onun aracılığıyla elde edilecek tezahürlerin mükemmelliği, çevresindeki insanlara bağlıdır ve sizinle olan yakınlığı veya sempatisi oranında, ruhsal güce daha açık olduğu anlaşılıyor. Onun aracılığıyla kurulan iletişimler çok dikkat çekicidir ve bana sık sık eşimden (Estelle) mükemmel bir Fransızca ve bazen İspanyolca ve İtalyanca dillerinde mesajlar iletmiştir ki, kendisi bu dillerden hiçbirini bilmiyor.

Siz bütün bunları zaten anlayacaksınız, ancak bu açıklamalar başkaları için gerekli olabilir. Söylediğim gibi, artık profesyonel bir medyum olarak seanslar düzenlemeyecek, ama umuyorum ki İngiltere'de kaldığı süre içinde büyük hakikatin sessizce ilerlemeye devam etmesi için elinden gelen her şeyi yapacaktır.

Onunla New York'ta bir celseye iştirak eden Bay Coleman, on yedi yıllık deneyiminde, bir ruhun kimliğine dair şimdiye kadar karşılaştığı en çarpıcı kanıtlardan birine sahip olduğunu söylüyor.

Atlantik kablosunu döşeyen elektrikçi olan Cromwell F. Varley, 1869'da Londra Diyalektik Derneği huzurunda sunduğu kanıtlarda, bu medyumla yaptığı ilginç elektrik deneylerinden bahsetmiştir.

Kate Fox'un İngiltere ziyaretinin son derece önemli bir vazife gibi algılandığı anlaşılıyor, zira Bay Coleman'ın ona, sadece tanık oldukları gerçekleri teyit etmek için isimlerinin gazetelerde yayınlanmasından korkmayacak kişileri celselere kabul etmesini tavsiye ettiğini görüyoruz. Nitekim bu tavsiyenin bir dereceye kadar benimsenmiş olduğu anla-

şılıyor, çünkü diğer pek çok isim arasında Profesör William Crookes, S. C. Hall, W. H. Harrison (*The Spiritualist*'in editörü), Rosamund Dale Owen (daha sonra Laurence Oliphant ile evlendi) ve John Page Hopps gibi kişilere rastlamaktayız.

Medyum ülkeye geldikten kısa bir süre sonra seanslara başlamıştı. Bunlardan ilkinde, 24 Kasım 1871'de, *The Times*'ın bir temsilcisi de hazır bulundu ve medyumun yakın arkadaşı D. D. Home ile ortaklaşa düzenlenen bu seansın ayrıntılı bir anlatımını yayınladı. Bu anlatım üç buçuk sütunluk "*Spiritüalizm ve Bilim*" başlıklı bir makale olarak basıldı. *The Times*'ın temsilcisi, Bayan Fox'un onu odanın kapısına kadar götürdüğünü ve yanında durarak ve ellerini tutmasını rica ettiğinden söz ediyor; bir an sonra ahşabın içinden, "sanki yumrukla yapılmış gibi yüksek sesle gümbürtüler" geliyor. Muhabir "Bu sesler bizim isteğimiz üzerine defalarca tekrarlandı" diyor. Aklına gelen her testi denediğini, Bayan Fox ve Bay Home'un onları kontrol etmesi için her şeye izin verdiklerini, hatta ayaklarını ve ellerini tuttuğunu ekliyor.

The Times'da 6 Ocak 1873'te yayınlanan ve yukarıdaki raporu ve arkasından yapılan tartışmaları ele alan bir makalede ise, olayın bilimsel araştırmaları ilgilendiren bir yanı olup olmadığı tartışılmıştır:

> Birçok mantıklı okuyucumuz, korkarız ki, sütunlarımızı Spiritüalizm gibi bir konuya ayırdığımız için ve bu yüzden de, aslında bir sahtekarlık ya da bir yanılsama olarak derhal bir kenara atılarak reddedilmesi gereken bir şeyi tartışmaya açık bir konu gibi ele aldığımız için onlara bir özür borçlu olduğumuzu düşünecektir.
>
> Ancak bir sahtekarlığın bile öncelikle maskesinin düşürülmesi gerekebilir ve ne kadar saçma olursa olsun popüler sanrılar, çoğu zaman insanlığın daha akıllı kısmı tarafından bile ihmal edilemeyecek kadar önemlidirler. O halde

avukatların tabiriyle, sormamız gerekmiyor mu; "ortada jürinin önüne gitmesi gereken bir şey gerçekten var mı" diye?

Bu olayda, bir yanda pek de kanıt olarak adlandırılamayacak çok sayıda sözde deneyime ve daha dikkate değer ve etkileyici bir karaktere sahip birkaç ifadeye sahibiz. Öte yanda, hüküm giymiş sahtekarlarla ilgili birçok olay ve bu tür olayların nasıl büyük hayal kırıklıkları ile sonuçlandığına dair de pek çok rapor mevcut.

14 Aralık 1872'de Bayan Fox, Londralı bir avukat, "*Modern Roma Hukukunun Özeti*" ve benzeri bazı kitapların yazarı ve *Milletler Hukuku Kanununda Reform Derneği*'nin onursal genel sekreteri olan H. D. Jencken ile evlendi. Bu kişi İngiltere'deki en eski Spiritüalistlerden biriydi.

The Spiritüalist'de evlilik töreniyle ilgili olarak, törende ruhların da hazır bulundukları yazılıyor, zira düğün kahvaltısında odanın çeşitli yerlerinden gelen yüksek vuruş sesleri gelmiş ve üzerinde düğün pastasının durduğu büyük masa defalarca yerden yukarıya doğru kalkmış.

John Page Hopps o sıralar Bayan Kate Fox-Jencken'i (artık bu adla biliniyordu) "ufak tefek, zayıf, çok zeki ama oldukça sade, hoş, nazik tavırları olan ve en ufak bir kendini beğenmişlik içinde olmayan ya da yapmacık bir gizem havasına bürünmüş izlenimini vermeyen ve yaptığı çalışmadan sessizce keyif alan küçük bir hanımefendi" olarak tanımlıyor.

Medyumluğu esas olarak vuruş seslerinden (genellikle büyük bir güçle), ruhsal ışıklardan, doğrudan yazıdan ve materyalize olmuş el görüntülerinden oluşuyordu. Amerika'daki düzenlediği seanslarda ara sıra sergilediği bir özelliği olan tam form materyalizasyonları, İngiltere'de çok nadir gerçekleşmişti. Bazı durumlarda, seans odasındaki nesneler ruhsal etkenler tarafından hareket ettirilmiş, bazı durumlarda da başka bir odadan oraya getirilmişti.

Bu sıralarda Profesör William Crookes medyumların güçleri hakkındaki araştırmalarına devam etmekteydi. Nitekim daha sonra Crookes'un Spiritüalizm ile olan ilk bağlantısı tartışılmaya başlandığında ele alınacak olan o samimi raporu, bundan kısa süre sonra yayınlandı. Bu dikkatli gözlemler, vuruş seslerinin Kate Fox'un psişik güçlerinin yalnızca küçük bir bölümünü oluşturduğunu ve normal yollarla yeterince açıklanabilseler bile, bizi yine de büyük bir gizem örtüsü altında bırakacaklarını gösteriyordu. Bunun üzerine Crookes, kendisi ve Bayan Fox'tan başka orada bulunan tek kişinin karısı ve bir bayan akrabaları olduğu bir çalışmada neler olduğunu anlattı:

"Medyumun iki elini bir elimde tutuyordum, ayakları da aynı şekilde ayaklarım altındaydı. Kağıt masanın üzerinde, önümüzde duruyordu. Serbest elimde bir kalem tutuyordum.

Odanın üst tarafından parlayan bir el aşağıya doğru indi ve birkaç saniye yanımda gezindikten sonra kalemi elimden alarak hızla kağıda bir şeyler yazdı, sonra kalemi yere atarak başımızın üzerine doğru yükseldi ve yavaş yavaş karanlığın içinde kayboldu."

Diğer birçok gözlemci de çeşitli vesilelerle bu medyumla yaşadıkları benzer fenomenleri tanımlıyorlar.

Bayan Fox-Jencken'ın medyumluğunun çok sıra dışı bir aşaması, ışık saçan maddelerin ortaya çıkışıydı. Bayan Makdougall Gregory, bir Londra gazetesinin editörü olan Bay W. H. Harrison ve diğerlerinin huzurunda celsede, yaklaşık on santimetre karelik fosforlu bir malzeme taşıyan bir el belirdi ve el bu malzemeyle zemine vurdu ve celsedekilerden birinin yüzüne dokundu [*The Spiritualist*, Cilt VIII, s. 299; *Light*, 1884, s. 170]. Bu soğuk bir ışıktı. Bayan Rosamund Dale Owen bu fenomeni anlatırken, nesneleri "aydınlatılmış kris-

taller" olarak tanımlar ve daha önce bu zarif ışıklar kadar gerçekçi bir ruhsal yakınlık hissi veren hiçbir cisimleşme görmediğini söyler. Ayrıca bendeniz de bu ışıkların, başka bir medyumla gözlemlediğim gibi genellikle soğuk olduğunu doğrulayabilirim; nitekim bu türden bir ışık birkaç saniyeliğine sözünü ettiğim medyumun yüzüne konmuştur. Bayan Owen ayrıca kitapların ve küçük süs eşyalarının hareket ettirildiğini belirtiyor ve yandaki bir sehpadan yaklaşık on kilo ağırlığında bir müzik kutusunun taşındığından söz ediyor. Üstelik bu enstrüman aylardır bozuktu, fakat görünmeyen güçler onu bir anda tamir edip çalmasını sağlamışlardı.

Bayan Jencken'ın medyumluğu günlük yaşamının dokusuyla iç içe geçmişti. Profesör Butlerof bir keresinde, sabah saatlerinde M. Aksakof ile birlikte onu ve kocasını ziyarete geldiklerinde zeminden gelen vuruş sesleri duyduğunu söylüyor. Jencken'ların evinde geçirdikleri bir akşam boyunca da çay içerken yine çok sayıda ses işitmişler. Bayan Rosamund Dale Owen ayrıca, bir seferinde iki bayanla birlikte sokakta bir mağazanın vitrini önünde durmakta olan medyumun ayaklarının altındaki kaldırımın titreyerek sohbete karıştığı bir olaya atıfta bulunur. [*Light*, 1884, s. 39; *The Spiritualist*, IV, s. 138 ve VII, s. 66; *Light*, 1882, s. 439-40]. Seslerin yoldan geçenlerin dikkatini çekecek kadar yüksek olduğu anlatılıyor. Bay Jencken, ev yaşamlarında geçen birçok spontane fenomen vakasını aktarıyor.

Bu medyumun seanslarının ayrıntılarıyla bütün bir cilt doldurulabilir, ancak bir başka kayıt dışında St. Petersburg Üniversitesi'nden Profesör Butlerof'un şu sözleriyle yetinmek durumundayız. Londra'da, *The Spiritualist*'te (4 Şubat 1876) şöyle yazıyor:

> Bayan Jencken'ın huzurunda gözlemleyebildiğim her şeyi hesaba kattığımda, bu medyuma özgü fenomenlerin son de-

rece nesnel ve ikna edici bir yapıya sahip olduğu sonucuna varmak zorundayım ve bence bunlar en keskin ama ***dürüst*** şüphecinin bile vantrilogluğu, kas hareketlerini ve fenomenin bu türden bütün diğer açıklamalarını reddetmesini sağlamak için kesinlikle yeterli olacaktır.

Bay H. D. Jencken 1881'de öldü ve dul eşini geride iki oğluyla birlikte bıraktı. Bu çocuklar da çok erken yaşlarda, ayrıntıları günümüzdeki bazı kayıtlarda bulunabilecek olan harika medyumluk yetenekleri sergilediler.

Tanınmış bir edebiyatçı ve önde gelen bir Spiritüalist olan Bay S. C. Hall, doğum günü olan 9 Mayıs 1882'de Kensington'daki evinde, ölen karısının geldiği bir celseyi anlatır:

> Bayan Jencken'ın her zamanki el yazısıyla bana birçok ilginç ve dokunaklı bir mesaj iletildi. Sonra ışığı söndürmemiz istendi. Ardından, daha önce hiç şahit olmadığım ve çok sık da karşılaşıldığını sanmadığım bir dizi tezahür başladı.
>
> Masadan küçük bir el zili çıkardım ve kendi elimde tuttum. Sonra bir elin onu benden aldığını açıkça hissettim ve en az beş dakika boyunca odanın her yerinde çalındı. Ardından masanın altına bir akordeon yerleştirdim, oradan aynı şekilde kaldırıldı ve oturduğumuz masadan bir-bir buçuk metre uzakta bir takım ezgiler çalındı. Zil ve akordeon odanın çeşitli yerlerinde çalındı, ayrıca masadaki iki mum yakıldı.
>
> Ara sıra ışıklar söndürülse de, celsenin tamamen karanlıkta geçtiğini söylemek doğru olmaz. Tüm bu süre boyunca Bayan Jencken'ın bir elini Bay Stack, diğerini de ben tuttum –ve ikimiz de sık sık "Bayan Jencken'ın eli elimde" diye uyarıyorduk.
>
> Önümdeki bir kağıdın üzerine elli kadar hercai menekşe konulmuştu. Bu çiçekleri sabah bir arkadaşımdan almıştım, ama onların içinde durduğu vazo oturma odasında değildi. Hemen gidip baktım ve vazoyu orada bıraktığım halde buldum. Buket zerre kadar bozulmamıştı. Sonra "Doğrudan

> Yazı" denen yöntemle, önümde duran bir kağıda çok küçük bir elle, kurşun kalemle yazılmış şu sözleri buldum: "Sana aşkımın nişanını getirdim."
>
> Birkaç gün önceki bir celsede (Bayan Jencken ile yalnızken) şu mesajı almıştım; "Doğum gününde sana bir aşk nişanı getireceğim."

Bay Hall bu kağıdı adının baş harfleriyle işaretlediğini ve ekstra önlem olarak, tanımasını sağlayacak şekilde kağıdın köşelerinden birini yırttığını da ekliyor.

Bay Hall'un, gördüklerinden çok etkilendiği açık. Şöyle yazıyor: "Birçok harikulade tezahüre tanık oldum ve bunları kaydettim; bundan daha inandırıcı ve net bir şey olabileceğinden şüpheliyim. Bu alanda başka hiç kimse saf, iyi ve kutsal ruhların iletişim kurduğuna dair bundan daha kesin kanıt sunamamıştır." Muhtemelen iki oğlunun eğitimi için fon sağlamak amacıyla Bayan Jencken'ın "bankacısı" olmayı kabul ettiğini de belirtiyor. Bu yetenekli medyuma daha sonra olanlar göz önüne alındığında, Hall'un son sözlerinde üzücü tespitler de var:

> Bir yandan Yeni Kilise'nin Emanuel Swedenborg'a ve Metodistlerin John Wesley'e yaptıkları gibi kendisine büyük bir saygı duyan birçok kişinin dostluğunu ve güvenini muhafaza etmeyi sürdürürken, diğer yandan da bir medyum olarak gücünü artıracak veya en azından azaltmayacak şekilde hareket etmek zorunda olan bu insana büyük bir güven besliyorum.
>
> Şüphesiz Spiritüalistler bu hanımefendiye, büyük ölçüde Kader tarafından kendilerine bu bilgileri iletmek için seçilen bir araç olarak çok şey borçludurlar.

Bu kısmı biraz ayrıntılı olarak verdik çünkü bu, medyumun yeteneğinin o dönemde ne kadar yüksek ve güçlü olduğunu gösteriyor. O tarihten birkaç yıl önce, 14 Aralık

1873'te, evliliğinin birinci yıldönümü münasebetiyle evinde düzenlediği bir seansta, ruhlardan şu mesajı almıştı: "Üzerine gölgeler düştüğünde, her şeyin daha parlak tarafını düşün." Bu, kehanet niteliğinde bir mesajdı, çünkü hayatının sonu gerçekten de tamamen gölgelerle kaplanacaktı.

Margaret (Bayan Fox-Kane) 1876'da İngiltere'de kız kardeşi Kate'e katılmış ve birazdan ele anlatacağımız çok acı verici olay gerçekleşene kadar onunla birkaç yıl birlikte kalmıştı. Anlaşılan o ki ablası Leah (şimdi Bayan Underhill) ve ikisi arasında çok sert bir tartışma çıkmış. Leah muhtemelen onun artık alkolizme eğilimi olduğunu duymuş ve duruma müdahale etmiş, ama bunu pek de nazik bir şekilde yapmamış. Bazı Spiritüalistler de araya girmiş ve Kate'in çocuklarının ondan alınması gerektiği yönündeki bazı önerilerde bulununca iki kız kardeşin öfkesine maruz kalmışlar.

Bu şahıslar ellerine bu kadar nefret ettikleri kişileri yaralayabilecekleri bir silah –herhangi bir silah– geçirmek için aranırken, akıllarına bir fikir gelmiş, ya da daha sonraki ifadelerine göre maddi bir ödül vaadiyle kendilerine bir teklifte bulunulmuş. Ve buna göre, eğer bütün hareketi bir sahtekarlık itirafıyla yaralarlarsa, Leah ve arkadaşlarını da en hassas yerlerinden vuracaklarına karar vermişler. Alkolizmin ve bu nefret dalgasının tesirlerinin üzerine bir de dini fanatizm eklenmişti, zira Margaret, Roma Kilisesinin önde gelen bazı vaizlerinden dersler almış ve o da tıpkı Home'un da kısa bir süre için tecrübe ettiği gibi kendi güçlerinin şeytani şeyler olduğuna ikna edilmişti. Margaret, Kardinal Manning'in, aklını bu şekilde karıştırdığından bahseder, ancak açıklamaları çok ciddiye alınmayacaktır. Her halükarda, tüm bu nedenler birleşmiş ve onu tehlikeli bir şekilde deliliğe yakın bir duruma getirmişti. Londra'dan ayrılmadan önce *The New York Herald*'a ruhçuluğu kınayan bir yazı yazmış, ancak

makalede geçen bir cümlede vuruş seslerinin "bütün fenomenlerin en dikkate değer kısmı" olduğunu belirtmiştir. Kendisinin sonradan vereceği ifadeden anlıyoruz ki, New York'a vardığında orada yaratmaya söz verdiği sansasyon için gazete kendisine bir miktar para ödemeyi vaat etmiş ve bunun üzerine gerçekten de ablasına karşı büyük bir öfkeyle saldırıya geçmişti.

Bu olay çok ilginç bir psikolojik inceleme konusudur ve aynı derecede ilginç olan bir şey de, yalnızca nefret güdüsüyle değil, aynı zamanda -kendisinin de itiraf ettiği gibimaddi ödül umuduyla da hareket eden dengesiz bir kadının iddialarının, bütün bir nesil boyunca bu alanda incelemeler yapan çok sayıda bilim insanının eleştirel çalışmalarını kolayca rafa kaldırmaya yeteceğine dair bir zihinsel tutumu benimseyen toplumun halidir.

Yine de, New York Müzik Akademisi'nde yapılan müteakip bir toplantıda, Margaret vuruş seslerini yeniden çıkartmış veya seslerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu kadar büyük bir salonda önceden ayarlanmış herhangi bir sesin medyuma atfedilebileceği düşünülemez. Daha da önemlisi, toplantıdan önce yapılan özel bir performansa iştirak eden *Herald* muhabirinin söyledikleridir:

> Önce yerin altında, ayaklarımın yanında, sonra oturduğum sandalyenin altında ve yine yaslandığım bir masanın altında bir tıkırtı duydum. Sonra Margaret beni kapıya götürdü ve aynı sesi kapının diğer tarafında da duydum. Sonra piyano taburesine oturduğunda enstrüman daha yüksek bir sesle yankılandı ve enstrümanın içinde tak-tak sesleri gelmeye başladı.

Bu ifade, Margaret'ın sesleri kontrol altında tuttuğunu açıkça ortaya koyuyor, ancak muhabir, hem nitelik hem de konum olarak sürekli değişen bu seslerin hepsinin, med-

yumun ayaklarıyla çıkardığı tıklamalardan ibaret olduğunu düşünseydi, gerçekten de tanıdığım çoğu basın mensubundan daha kifayetsiz biri olması gerekirdi. Açıkçası muhabir seslerin nasıl çıktığını bilmiyordu ve bana kalırsa bunu Margaret da bilmiyordu. Fakat sergilemekte olduğu bu şey, yalnızca muhabirin deneyimiyle değil, aynı zamanda Amerika'ya gitmeden önce özel bir gösteri yaptığı Londra'lı Spiritüalist Bay Wedgwood'un deneyimiyle de kanıtlanmıştı. Bu nedenle Margaret'ın açıklamalarında hiçbir temel olmadığını iddia etmek boşunadır. Şimdi bu temelin ne olduğunu tanımlamaya çalışmalıyız.

Margaret Fox-Kane sansasyonu 1888 Ağustos ve Eylül aylarında gerçekleşti –olayı sömüren girişimci gazete için hoş bir nimet. Ekim ayında Kate, kız kardeşiyle güçlerini birleştirmek üzere geldi. Bilindiği kadarıyla asıl kavganın Kate ve Leah arasında olduğunu belirtmek gerek, çünkü Leah, onlar üzerindeki etkisinin iyi olmadığı gerekçesiyle Kate'in çocuklarını kendisinden almaya çalışmıştı. Bu nedenle Kate kamuoyu önünde ya da şahsi hayatında konuyla ilgili hiçbir şey söylememesine ve hatta hiçbir kızgınlık belirtisi sergilememesine rağmen, genel olarak Leah'ı ne pahasına olursa olsun "aşağılama" planında kız kardeşiyle tamamen aynı fikirdeydi:

> Geçen bahar tutuklanmama ve çocuklarıma karşı acımasız olduğum gibi akıl almaz suçlamalara maruz bırakılmama neden olan oydu. Maggie ve beni neden hep kıskandığını bilmiyorum. Sanırım Spiritüalizmde onun yapamadığı şeyleri biz yapabildiğimiz için.

21 Ekim'de Margaret'ın diğer fenomenleri reddederek sadece vuruş seslerini yeniden sergilediği Müzik Akademisi toplantısında o da hazır bulundu. Bu olayda da sessiz kaldı, ancak bu sessizlik, kendisine söylenenlere verdiği bir destek olarak alınabilir.

Eğer gerçekten böyleyse ve gazeteciye gerçekten bu şekilde konuşmuşsa, bundan çok çabuk pişman olmuş olmalı. Ünlü toplantıdan bir aydan kısa bir süre sonra, 17 Kasım'da, Londra'daki bir bayana, Carlyle'ın eski evinin kiracısı olan Bayan Cottell'e, New York'tan yolladığı şu önemli mektubu yazdı (*Light*, 1888, s. 619):

> Sana bundan önce yazacaktım ama buraya vardığım zaman Maggie'nin Spiritüalizmi teşhir ettiğini duyduğumda o kadar şaşırdım ki, kimseye bir şey yazacak halim kalmadı.
>
> Toplantının yöneticisi New York City'deki en büyük eğlence yeri olan ***Müzik Akademisi*** ile anlaşmış ve salon tıka basa doluydu.
>
> En azından bin beş yüz dolar kazanmış olmalılar. Sık sık keşke senin yanında kalsaydım diye hayıflanıyorum, eğer imkanım olsaydı, tüm bunlardan kurtulmak için de hemen geri dönerdim.
>
> Sanırım artık seslerin ayak parmaklarıyla çıkarılmadığını kanıtlayarak para kazanabilirim. Bana Maggie'nin bu fikir değiştirmesi hakkında soru sormak için o kadar çok insan geliyor ki, kendimi onlardan saklamak zorunda kalıyorum.
>
> Her şeyi ortaya çıkarmak için çok cebelleşiyorlar, ama bunu asla yapamazlar.
>
> Maggie Amerika'nın bütün büyük yerlerinde halka açık toplantılara çıkıyor, buraya geldiğimden beri onu sadece bir kez gördüm.

Kate'in bu mektubu, onun açısından olayda büyük bir rol oynadığı anlaşılan maddi cazibeye işaret ediyor. Diğer taraftan Maggie, çok geçmeden bu işte çok az para olduğunu ve yalan söylemenin artık bir yararı olmadığını ve kendisine para getirmeyeceğini anlamış görünüyor. Bu da bize Spiritüalist hareketin ne kadar sağlam bir şekilde kurulduğunu ve bu tür ihanetlerin hareketi yolundan kıl kadar saptıramadığını açık bir şekilde kanıtlıyor. Kendisi bu ya da başka ne-

denlerle –oynadığı rol konusunda son bir vicdan azabı ile olduğunu umalım– şimdi en seviyesiz türden motivasyonlarla yalan söylediğini itiraf etmiş durumda. Röportaj, harekete yapılan saldırıdan yaklaşık bir yıl sonra, 20 Kasım 1889'da *New York Press*'te yayınlandı.

Yoğun bir heyecanla titreyen bir sesle "Tanrım, keşke.." diyor, "keşke Spiritüalizme düşman olan kişilerin güçlü psikolojik etkisi altında söylediğim o adaletsiz sözleri geri alabilseydim; aslında hiçbir temeli olmayan saçmalıklardı söylediklerim. Bu itiraf ve pişmanlık, neyin doğru olduğuna dair kendi anlayışımdan çok, benim organizmamı kullanan ruhların, karşılığında zenginlik ve mutluluk vaat eden hain kalabalığın düşmanlığı pahasına içimde işitmeye devam ettiğim sessiz tavsiyelerinden gelmiştir."

"Bu konu hakkında herhangi biriyle konuşmadan çok önce, ruhlar tarafından ne yapmam gerektiğine dair sürekli ikaz edildim ve sonunda onların bu yöndeki teşviklerini daha fazla engellemenin benim için faydasız olacağı sonucuna vardım."

"Bu açıklama için size parasal bir vaatte bulunulmadı mı?"

"Hayır, hem de hiç, hiçbir şey."

"Öyleyse hiçbir finansal kazanç peşinde değil misiniz?"

"Dolaylı olarak olabilir. Biliyorsunuz ki, ruhların elindeki ölümlü bir vasıtanın da yaşamı sürdürmesi gerekir. Ben de bunu vereceğim derslerle yapmayı umuyorum. Fakat bu yolu seçmiş olduğum için kimseden tek kuruş almış değilim."

"Ruhsal seslerin sahtekarlık olduğuna dair o açıklamayı yapmanıza sebep neydi size göre?"

"O zamanlar paraya çok ihtiyacım vardı ve şu an için ismini vermemeyi tercih ettiğim kişiler bu durumumdan faydalandılar; her şey bu yüzden yaşandı. Heyecanlı halim de zihinsel dengemin bozulmasına katkıda bulundu."

"Sizin ve diğer tüm medyumların insanların saflığı üzerinden ticaret yaptığınızı itiraf etmeye sizi ikna edenlerin amacı neydi?"

"Birkaç amaçları vardı. İlk ve en önemlisi Spiritüalizmi ezmek, bunun üzerinden para kazanmak ve büyük bir sansasyon yaratmaktı. Bu sansasyon onları için kârlı bir ortam oluşturuyordu."

"Spiritüalizme yönelttiğin suçlamalarda gerçeklik payı var mıydı peki?"

"O suçlamaların hepsi de asılsızdı. Bunu hiç tereddütsüz söyleyebilirim... Benim Spiritüalizme olan inancım hiç değişmedi. O korkunç açıklamaları yaptığımda ise ne dediğimi bilmiyordum. Bu yadsınamaz bir gerçektir. Bazı medyumlar aracılığıyla meydana getirilen fenomenleri dünyanın bütün Herrman'ları bir araya gelseler bile taklit edemezler [Büyük Herrman adındaki sahne sihirbazı kastediliyor]. Belki parmaklarının mahareti ve zekalarının kıvraklığıyla kağıtlara ve tahtalara yazı yazabilirler, ama bu bile yakından yapılacak bir incelemeyi kaldıramaz. Materyalizasyon, sihirbazların sahnede yapabileceklerinin ve onların zihinsel kapasitelerinin çok ötesindedir ve o sesleri aynı koşullar altında çıkartabilmeleri için herkese meydan okuyorum. Yeryüzünde sesleri benim aracılığımla olduğu gibi çıkarabilecek hiçbir insan mevcut değil."

"Seanslar düzenlemeyi mi teklif ediyorsunuz?"

"Hayır, kendimi artık tamamen derslerime adayacağım, çünkü bu bana Spiritüalizme attığım iğrenç iftiraları çürütmek için daha iyi bir fırsat sunacak."

"Kız kardeşiniz Kate seçtiğiniz bu yeni yol hakkında ne diyor?"

"Çok iyi karşıladı. Geçmişte yürüdüğüm yolu hiçbir zaman onaylamamıştı."

"Ders turlarınız için bir menajeriniz olacak mı?"

"Hayır efendim. Onlardan tiksiniyorum. Bana çok acımasız davrandılar. Frank Stechen bana karşı utanç verici şekilde davrandı. Menajerliği sırasında benim sırtımdan hatırı sayılır paralar kazandı, sonra da beni cebimde tek kuruş olmadan Boston'da bıraktı. Alabildiğim tek şey sözleşmenin başında verilen beş yüz elli dolardı."

Bu röportaja daha fazla geçerlilik kazandırmak için, hanımefendinin önerisi üzerine aşağıya, imzasını attığı kamuoyuna açık mektubunu ekliyoruz:

128, Batı Kırk Üçüncü Cadde, New York City
16 Kasım, 1889

KAMUOYUNA

Bildiririm ki yukarıdaki röportaj bana tekrar okunmuştur ve orada sözlerimin ve duygularımın net ve doğru ifadesi olmayan hiçbir şey mevcut değildir. Beni boyun eğdirmek ve organizmam aracılığıyla ortaya konulan spiritüel fenomenlerin bir sahtekarlık olduğuna dair bir beyanda bulunmamı temin etmek için tasarlanmış olan yöntemler ve araçlar hakkında ayrıntılı bir açıklama yapmadım. Ama kürsüye çıktığımda bu eksikliği bütünüyle telafi edeceğim.

Bu röportaj, yirmi beş yıl boyunca ABD'nin Elçisi olan J. L. O'Sullivan da dahil olmak üzere bir dizi tanığın adıyla doğrulanmıştır. O'Sullivan "Hayatımda bir kadının doğru söylediğini duyduğum tek bir an varsa bu da o andı" demiştir.

Öyle olmuş olabilir, ancak asıl belirleyici faktör menajerinin ona hak ettiği ödemeleri yapmamasıymış gibi görünüyor.

Eğer konuşanın sözlerini kesin gerçek olarak kabul edebilseydik, o zaman bu ifade meseleyi çözerdi, ancak ne yazık ki bendeniz, Margaret'ın, hayatının bu döneminde güvenilemeyecek biri olduğu konusunda, yorulmak bilmeyen

ve tarafsız bir araştırmacı olan Bay Isaac Funk ile hemfikir olmaya kendimi mecbur hissetmekteyim.

Üstelik Bay Funk, Margaret'la bir celseye katılmış, "odanın her yerinden" gelen vuruş seslerini işitmiş, bunların kaynağını tespit edememiş ve ayrıca sesler ona, tamamen doğru olan ve medyumun asla bilemeyeceği bir isim ve adres vermişlerdir. Aynı celsede verilen bazı bilgiler ise yanlıştı, öte yandan Bay Funk'ın cebindeki bir mektubun içeriği okunarak anormal bir gücün mevcudiyeti de gösterilmişti. Bu tür karışık sonuçlar da, bu bölümde tartışılan diğer daha büyük problem kadar kafa karıştırıcıdır.

Bu incelemede pek değinilmeyen bir faktör var; ilk evliliğiyle Bayan Fish'in, sonra da Bayan Underhill soyadını alan en büyük kız kardeş Leah'nın karakteri ve kariyeri bütün bu olaylarda çok önemli bir rol oynamıştı. Onu esas olarak "*Modern Spiritüalizmde Kayıp Halka*" (Knox & Co., New York, 1885) adlı kitabından tanıyoruz. Aslında kitap bir arkadaşı tarafından yazılmıştır, ancak hadiseler ve belgeler, tüm metni sonradan kontrol eden Bayan Underhill tarafından verilmiştir. Bunlar basit ve hatta kabataslak bir şekilde bir araya getirilmiştir ve okuyucu, Fox celselerinde ilk temasta kurulan varlıkların her zaman en yüksek düzeyden olmadıkları sonucuna varmak zorunda kalmaktadır. Belki de düşük seviyeden olan bu varlıklar, ruhsal bilgiye dair öncü çalışmaları kendi kaba yöntemleriyle gerçekleştirerek daha sonra gelecek olan diğer daha yüksek varlıkların yolunu açmaktadırlar. Bu eleştirimizin haricinde kitabın kesin bir samimiyet ve sağduyu ile yazıldığı izlenimini verdiğini ve bu önemli olaylarla bu kadar yakından bağlantılı olan birinin birinci elden kişisel bir anlatısı olarak, mevcut literatürün çoğundan daha uzun süre değerini korumayı ve gelecek nesiller tarafından da dikkatle ve hatta saygıyla okunmayı hak

ettiğini belirtmem gerekiyor. Yeni bilginin doğuşunu bekleyen bütün o mütevazı insanlar –ilk kez konuyla ilgili halka açık bir şekilde konferans veren Auburn'lu Capron; "Bunun hakikat olduğunu biliyorum ve gerekirse bütün bu somurtkan dünyayla yüzleşeceğim!" diye haykıran cesur Metodist Jervis; bir Quaker olan George Willetts; ilk spiritüalistler toplantısını gerçekleştiren Isaac Post; ve lince her an hazır kalabalıkların ortasında, Rochester toplantısında tanıklık eden cesur grup –hepsi de tarihe isimlerini yazdırdılar. Leah'ya gelince; onun Spiritüalizmin hakiki anlamını kız kardeşlerinden çok daha açık bir şekilde kavradığı ve göksel olanın bayağılaştırılmasına ayak direyerek, hareketin tamamen dünyevi gayeler için kullanılmasına karşı koyduğu söylenebilir. Aşağıdaki pasaj, Fox ailesinin ruhların ilk ziyaretini nasıl değerlendirdiğini göstermesi açısından oldukça ilgi çekicidir ve yazan kişinin samimiyeti, bizi olduğu gibi okuyucularımızı da etkileyecektir eminiz:

> Ailemizde tüm bu garip ve tekinsiz şeylere karşı oluşan genel his olumsuzdu. Başımıza gelen büyük bir talihsizlik olarak gördük bunu; nasıl, nereden veya neden geldiğini de bilmiyorduk.
>
> Aslında ona direndik, ona karşı mücadele ettik ve ondan kurtulmak için sürekli ve ciddi bir şekilde dua ettik. Bu olağanüstü tezahürlere yönelik garip bir hayranlık duymuş olsak da, neticede irademiz dışında, karşı koyamadığımız, kontrol edemediğimiz ve anlayamadığımız bir takım görünmez etkenler söz konusuydu ve olaylar onlar tarafından bize zorla kabul ettiriliyordu.
>
> Eğer irademiz, içten arzularımız ve dualarımız galip gelebilseydi ya da işe yarasaydı, her şey o anda ve orada sona erecekti ve küçük mahallemizin dışındaki dünya, Rochester'ın tekinsiz seslerini veya talihsiz Fox ailesini bir daha asla daha duymayacaktı.

Bu sözlerde büyük bir samimiyet olduğu görülüyor ve Leah, hem kitabında hem de orada da alıntılanan birçok tanığın ifadesinde, böylesine büyük bir harekette rol oynamaya bütünüyle layık biri olarak öne çıkıyor.

Hem Kate Fox Jencken hem de Margaret Fox-Kane doksanların başında öldüler ve son yıllarını hüzün ve kasvet içinde geçirdiler. Hadiseyi okuyucumuzun önüne adil bir şekilde koyduk; gerçeklerle yüzleşemeyen aşırı hassas Spiritüalistlerin aşırılıklarından ve anlatının sadece kendi amaçlarına uygun olan kısımlarına vurgu yaparken diğer kısımlarını görmezden gelme veya bunların önemini en aza indirgeme yolunu seçen şüphecilerin hezeyanlarından uzak durduk. Şimdi anlatının akışında bir kesintiye yol açma pahasına, bu kız kardeşlerin yapabildiği şeylerin aslında gayet anormal olduğu veya en azından bir dereceye kadar onların kontrolü altında olduğu şeklindeki teoriye dair herhangi yeni bir açıklama bulunup bulunmadığına bir bakalım. Bu basit değil, son derece derin bir problemdir ve o tarihlerde mevcut olan ruhsal bilgiyi çok aşan detaylar içermektedir. Hatta Fox kardeşlerin yaşadığı kuşağın elindeki bilgiler açısından, tamamıyla erişimlerinin ötesindedir bile diyebiliriz.

Oysa günümüz Spiritüalistleri tarafından yapılan bir basit açıklama göz ardı edilmemelidir. Yani yeteneklerini kötüye kullanan ve kötü alışkanlıklar yoluyla ahlaki karakterini alçalmaya maruz bırakan bir medyum, kendisini yanlış bilgiler vermek veya saf bir davayı kirletmek için kullanabilecek olan kötü etkilere açık hale gelir. Bu bir *causa causans* olarak yeterince doğru olabilir [bir şeyi meydana getiren nedenlerin sonuncusu; en son neden anlamında]. Ama gerçekten nasıl ve neden olduğunu görmek için daha yakından bakmamız gerekir.

Bendeniz gerçek açıklamanın ancak, tüm bu olayları Dr. Crawford'ın fiziksel fenomenleri ortaya çıkaran etkenlere ilişkin son araştırmalarıyla birleştirmek suretiyle bulunacağı kanısındayım. Bir sonraki bölümde ayrıntılı olarak açıklandığı gibi, vuruş seslerine (şu anda yalnızca olayın bu aşamasını ele alıyoruz), medyumdan uzun bir çubuk şeklinde çıkan bir tür maddesel uzantının sebep olduğu çok açık bir şekilde gösterilmişti ve bu madde veya cevher, kendisini maddenin diğer formlarından ayıran belirli özelliklere sahiptir. Bu madde, ona "ektoplazma" adını veren büyük Fransız fizyolog Dr. Charles Richet tarafından yakından incelenmiştir. Bu uzantılar gözle görülmez durumdadır, ancak hassas fotoğraf plakası üzerinde kısmen görülebilir ve ayrıca enerjiyi, bir takım sesler çıkaracak veya uzaktan darbeler vuracak şekilde iletebilir.

Şimdi, eğer Margaret bu sesleri Crawford'ın çalıştığı medyumla aynı şekilde meydana getirdiyse, ürettiyse, kendi içlerinde muhtemel olan ve durumu tamamen açıklığa kavuşturmak için geleceğin biliminin kesinlikle kanıtlayabileceği bir veya iki varsayımda bulunmamız gerekir. İlk varsayım, vücudun bir bölümünde, ektoplazma uzantısının dışarı çıktığı bir psişik güç merkezinin oluştuğudur. Bu merkezin Margaret'in ayağında olduğunu varsayarsak, Seybert araştırmasında toplanan kanıtlara da çok net bir ışık tutmuş oluruz. Margaret'ı incelerken ve ondan vuruş sesleri almaya çalışırken, komitede bulunanlardan biri medyumdan izin alarak elini onun ayağının üzerine koymuştu. Ve hemen ardından sesler duyuldu. Katılımcı haykırdı: "Bu hepsinden harika Bayan Kane. Vuruşları ayağınızda açıkça hissediyorum. Ayağınızda en ufak bir hareket yok ama olağan dışı bir titreşim var."

Bu deney hiçbir şekilde eklem çıkarma veya ayak parmaklarının çıtlatılması fikrini desteklemiyor. Bununla bir-

likte, psişik gücün yansıtıldığı bir tür merkezin meydana geldiği teorisi, gayet makul bir düşüncedir. Bu güç maddi biçimdedir ve medyumun bedeninden gelmektedir, o halde arada bir bağ olmalıdır. Bu bağlantının yeri değişebilir. Yukarıdaki vakada Margaret'ın ayağındaydı. Buffalo'daki doktorlar vuruş seslerinin işitildiği anlarda medyumda da çok hafif bir hareket olduğunu gözlemlemişlerdi. Çıkarım yanlış olsa da gözlem doğruydu. Bendeniz de amatör bir medyumla çalışırken vuruş seslerini işittiğimde bedeninde genel ve hafif bir tür nabız atışını -sanki kuvvetin boşaltılmasından sonra oluşan bir geri tepme gibi- açıkça müşahede ettim.

Margaret'ın gücünün bu şekilde çalıştığını kabul edersek, şimdi geriye yalnızca ektoplazmik uzantıların herhangi bir koşulda ve istendiği anda dışarı çıkıp çıkamayacağını tartışmamız gerekiyor. Bildiğimiz kadarıyla, doğrudan konuyla ilgili hiçbir gözlem henüz yapılmamıştır. Anlaşılan o ki Crawford'ın medyumu bunu her zaman sadece transtayken yapmıştır, bu yüzden bu soru gündeme gelmemiştir. Diğer fiziksel fenomenlere gelince; bunların da, daha basit biçimler halinde medyumla yakından bağlantılı olduklarını, ancak geliştikçe onun kontrolünden çıktıklarını ve medyumun dışındaki güçler tarafından yönlendirildiklerini düşünmek için geçerli nedenler vardır. Bu nedenle, Madam Bisson ve Dr. Schrenck Notzing tarafından (son kitabında gösterildiği gibi) fotoğraflanan ektoplazma resimleri, ilk biçimlerinde, medyumun ektoplazmada görünür bir şekil alan düşüncelerine veya anılarına atfedilebilir, ancak trans derinleştiğinde bunlar bambaşka varlıkların figürleri halini almışlardır. Eğer bu iki fenomen sınıfı arasında genel bir analoji varsa, o zaman Margaret'ın bu seslere neden olan ektoplazmanın çıkışı üzerinde bir miktar kontrolü olması, ancak Funk'ın örneğinde olduğu gibi seslerin, medyumun

kendi bilgisinin ötesine taşan mesajlar vermeleri durumunda, söz konusu kuvvetin artık medyum tarafından değil, ondan bağımsız bir zeka tarafından kullanılıyor olması tamamen mümkündür.

Unutulmamalıdır ki bu tesirlerin nasıl ortaya çıktığı konusunda, aslında etkilerin merkezi olan medyumdan daha bilgisiz kimse yoktur. Dünyanın en büyük fiziksel medyumlarından biri bir keresinde bize, fiziksel bir fenomene daha hiç tanık olmadığını, çünkü bunlar ne zaman meydana gelse kendisinin trans halinde olduğunu söylemişti; öyle ki, hazirundan herhangi birinin görüşü bile kendisininkinden daha değerli olacaktı. Bu nedenle, fenomenler başladığında daha çocuk olan Fox kardeşler, konunun felsefesi hakkında çok az şey biliyorlardı ve Margaret sık sık, söylenenlerden bir şey bile anlamadığını ifade etmişti. Bunu yapma şekli ne kadar belirsiz olursa olsun, eğer bu vuruş seslerini kendi iradesiyle meydana getirme gücüne sahip olduğunu fark etmiş olsaydı, o zaman Dr. Kane kendisini suçladığı zaman ona karşı çıkacak bir kendine güven duygusuna sahip olamazdı. Bu durumda onun ve kız kardeşinin itirafı da bir dereceye kadar doğru olacaktı, ancak daha sonra kabul ettikleri gibi, her biri açıklanamayan ve kesinlikle kendilerinden kaynaklanmayan daha pek çok fenomenle karşılaşmışlardı.

Bununla birlikte, tartışılması gereken çok önemli bir nokta daha var –bu hareketin felsefi önemini kabul edenler için hepsinden önemlisi. Konu hakkında yeterli bilgisi olmayanların en sık karşılaştığımız argümanlarıdır bu. Bu insanlar "Ağacınızın verdiği meyvelere baksanıza" derler, "Kuruluşunda önemli yere sahip olanlar üzerinde bile bu kadar kötü etkisi olan bir felsefe ya da inanç iyi olabilir mi?" Doğrusu hiç kimse böyle bir itiraz karşısında bahane uyduramaz ve bu soru çok net bir cevap istemektedir. Gerçi bu

cevap sık sık verilmiştir ama bir kere daha tekrar etmek faydasız olmayacaktır.

O halde açıkça belirtelim ki, fiziksel medyumluk ile ahlak arasında, hassas bir müzik kulağı ile ahlak arasında olduğundan daha fazla bağlantı yoktur. Her ikisi de tamamen fiziksel yeteneklerdir. Müzisyen, en güzel düşünceleri yorumlayabilir ve başkalarının düşüncelerini etkileyerek ve zihinlerini yükselterek en yüksek duyguları harekete geçirebilir. Yine de bir uyuşturucu bağımlısı, bir alkolik veya sapık olabilir. Öte yandan, müzikal güçlerini meleksi bir kişisel karakterle de birleştirebilir. Her ikisinin de merkezlerinin aynı insan vücudunda olması dışında, bu ikisi arasında hiçbir bağlantı yoktur.

Fiziksel medyumlukta da aynısı geçerlidir. Hepimiz ya da hemen hemen hepimiz, çok tuhaf özelliklere sahip olan belirli bir maddeyi bedenlerimizden salgılarız. Çoğumuzda, Crawford'ın tartı sandalyelerinin de gösterdiği gibi, bu miktar önemsizdir. Fakat 100.000'de bir kişide bu miktar dikkate değer seviyededir. İşte o kişi bir fiziksel medyumdur. Ve kendisinin haricindeki güçler tarafından kullanılabilecek bir hammadde salgılamaktadır. Bireyin karakterinin bu konuyla hiçbir ilgisi yoktur. Bu bize, iki kuşak süren gözlemlerin verdiği bir bilgidir.

Peki ama eğer durum tam olarak böyleyse, o halde buna mukabil olarak fiziksel medyumun yeteneğinin de onun karakterini etkilemiyor olması gerekmez mi? Ne yazık ki bunu kabul etmek, durumu hafife almak olur. Onu maruz bıraktığımız mevcut akıl dışı koşullar altında, fiziksel medyum, belirli ahlaki risklere maruz kalmakta ve bunlara dayanabilmesi için gerçekten güçlü ve iyi korunmuş bir kişiliğe ihtiyaç duymaktadır. Böyleleri arasında yer alan en özverili ve en verimli bazı kişilerin uğradığı başarısızlıklar, bütün

özelliklerini iyice kavramadan X-ışınları ile çalışan insanların maruz kaldıkları fiziksel yaralanmalara, parmak ve el kayıplarına benzetilebilir. Ancak belirli sayıda bilim insanı bu yolda şehit olduktan sonradır ki bu fiziksel tehlikelerin üstesinden gelmek üzere yöntemler ve araçlar geliştirilmiştir. İşte aynı şekilde, bilginin kapılarını zorlayarak kendilerini riske atan öncülerin karşı karşıya kaldıkları manevi tehlikeler de, geç de olsa, gün gelecek telafi edilecektir. Bu tehlikeler, iradenin zayıflamasında, paranormal hadiselerle dolu seanslardan sonra yaşanan aşırı derecede güçsüzlükte ve geçici bir rahatlama elde etmek için alkole sığınmakta, medyumsal güç azaldığında bunu sahtekarlıkla ikmal etme yoluna sapmakta ve bilimden ziyade merak güdüsüyle rastgele bir araya gelen hazirunun etrafını sarmış olan karışık ve muhtemelen zararlı ruhsal etkilerde yatmaktadır. Çözüm, medyumları bu tür etkilerden tecrit etmek, elde ettikleri sonuçlara göre ödeme yapmak yerine onlara düzenli maaş vermek, hazirunun karakterlerini belirlemek, celselerin sayısını düzenlemek ve böylece medyumu, geçmişte Fox kız kardeşleri ve diğer çok güçlü medyumları baskı altına sokan etkilerden korumaktır. Öte yandan, o kadar ulvi amaçlarla ve öğretinin çizgisinden kıl kadar sapmadan o kadar sebatla çalışan fiziksel medyumlar da var ki, bunlar gerçek vazife insanlarıdırlar. Burada kullanılan güç Buda'nın ve Endor Kahini'nin kullandığı gücün aynısıdır. İşte kişinin karakterini belirleyen de bu gücün kullanılma yöntemleri ve ne amaçla kullanıldığıdır.

Fiziksel medyumluk ile ahlak arasında çok az bağlantı olduğunu söyledik. Ektoplazmik akış bir azizde olduğu kadar bir günahkarda da çok canlı olabilir, maddi nesnelere aynı şekilde etki edebilir ve materyalistleri kendi bilgileri dışındaki güçlere dair ikna etme hususunda eşit derecede iyi bir

etkiye sahip olacak sonuçlar meydana getirebilir. Ancak bu durum, fenomenler biçiminde değil de ruhsal ses, insan sesi, otomatik yazı ya da başka herhangi bir yöntemle verilen öğretiler ve mesajlar biçiminde tezahür eden içsel medyumluk için geçerli değildir. Burada kap, içine koyulacak olan şeyi bozulmadan taşıyacak ve koruyacak şekilde seçilir. Düşük seviyeden bir medyumun, yüksek bir ruha geçici olarak da olsa bir ikamet sağlayabileceği düşünülemez. Vale Owen, mesajlarını almadan önce Vale Owen olmak zorundaydı. Eğer yüksek bir medyum karakter olarak yozlaşırsa, mesajların da kesilmesi veya bu yozlaşmadan payını alması çok muhtemeldir. Bu nedenle, dünyayı temizlemek için periyodik olarak gönderilen yüksek ruhların, söz gelimi bir orta çağ azizinin, Joan of Arc'ın, Swedenborg'ün, Andrew Jackson Davis'in veya Londra'daki en mütevazı bir otomatik yazı medyumunun aldığı mesajlar da, eğer amaç doğru ise, çeşitli derecelerde olmakla birlikte aynı hakikatleri taşıdığı görülecektir. Bu mesajların her biri öteden gelen gerçek bir nefestir ve yine de her vasıta, gelen mesaja kendi kişiliğinin rengini yansıtır. Bu yüzden bu harikulade gizemi çok canlı ama bir o kadar da tanımlanamaz şekilde görürüz. Tanımlanmasını engelleyen şey, onun büyüklüğüdür. Bu çok geniş konuda şimdilik ancak bu kadar şey söyleyebildik. Konunun daha ileri araştırmalarını arkamızdan gelenlere bırakıyoruz. Onlar burada sunduğumuz tartışmayı temel olarak alabilir ve bundan yola çıkarak, önlerinde kendi görüşlerinin en uç sınırlarına kadar uzanan yeni tefekkür manzaraları bulabilirler.

BÖLÜM VI

AMERİKA'DAKİ İLK GELİŞMELER

THE SUNDAY TIMES-HE

The Sunday Chicago Times Herald CHICAGO, OCTOBER 25, 1896.—FORTY-FOUR PAGES.

Mrs. Renew Benedict.

Mrs Benedict's Visions of the Future

Nikola Tesla

Mrs. Benedict studying the law of Vibration

Shattering the Atomic Sheath

Resim 8. Byn. Benedicts; Geleceğe Bir Bakış

Fox ailesinin öyküsünü ve bu öykünün gündeme getirdiği problemleri ele aldıktan sonra, şimdi Amerika'ya döneceğiz ve öbür alemin verdiği bilgilerin oradaki ilk etkilerini araştıracağız.

Bu etkiler mükemmel olmaktan uzaktılar doğrusu. Bireylerde budalalıklar, kurulan topluluklarda ise aşırılıklar görülüyordu.

Bu gruplardan biri, Bayan Benedict aracılığı ile alınan ruhsal tebliğlere dayanan Apostolik Grup idi. İsa'nın ikinci gelişine inanan ve bu inancı doğrulamak için ruhsal iletişim kurmanın yollarını arayan az sayıda insan tarafından kurulmuştu. Nitekim bir süre sonra havarilerden ve mukaddes kitabın peygamberlerinden tebliğler aldıklarını ilan ettiler. 1849'da Brooklyn'den Baptist bir papaz olan James L. Scott, artık Apostolik Hareket olarak bilinen ve ruhani liderlerinin de aslında Havari Pavlus olduğu söylenen Auburn'daki bu topluluğa katıldı. Derken Scott'a rahip Thomas Lake Harris de iştirak etti ve birlikte Mountain Cove'da kendisine güçlü bir takipçi kitlesini çeken dini cemaati kurdular, ta ki birkaç yıl sonra, kandırıldıklarını söyleyen takipçileri hayal kırıklığına uğrayana ve otokratik liderlerini terk edene kadar.

Bu adam, Thomas Lake Harris, hakkında elimizde herhangi bir kayıt olmayan çok enteresan kişiliklerden biridir ve karakterinde Jekyll'ın mı yoksa Hyde'ın mı baskın olduğunu söylemek zordur. Aşırılıklarla dolu biriydi ve yaptığı her şey ya çok iyi ya da çok kötüydü. Aslen Üniversalist bir rahipti ve bu unvanını uzun süre isminin başında kullanmıştı. Derken meslektaşlarından ayrılarak Andrew Jackson Davis'in öğretilerini benimsedi, fanatik bir Spiritüalist oldu

ve sonunda, daha önce de belirtildiği gibi, Mountain Cove kolonistlerinin ruhlarının ve cüzdanlarının otokratik yöneticilerinden biri haline geldi. Bununla birlikte, bir zaman geldi ve söz konusu kolonistler hem maddi hem de manevi açıdan kendi işlerini kendileri yönetebileceklerini fark ettiler ve böylece Harris da oradaki yeni mesleğini kaybetti. Daha sonra New York'a geldi ve kültün merkezi olan Dodworth Hall'da vaazlar vermeye başladı. Olağanüstü belagati hususunda gerçekten hak edilmiş bir ün kazanmıştı ve nihayet büyük bir hevesle Spiritüalist harekete katıldı. Fakat az zaman sonra megalomanisi –ki muhtemelen bir obsesyondu- bir kez daha patlak verdi ve etrafındaki aklı başında ve ciddi Spiritüalistlerin hoş göremeyeceği abartılı iddialarda bulunmaya başladı. Bununla birlikte, iyi yönlerinden biri olarak ileri sürülen bir iddiaya göre, çok yüksek bir şiirsel ilhamı vardı; bunun doğuştan gelen bir şey mi olduğu, yoksa kendi varlığının dışından mı geldiğini söylemek zordur. İşte kariyerinin bu aşamasındayken, ya kendisi ya da onun aracılığıyla bazı güçler, çok sayıda şiir ortaya koydular; bunlar ara sıra gerçekten yıldızlara dokunan, *"Altın Çağın Gazeli"*, *"Sabah Ülkesi"* vs. adındaki şiirleriydi. Fakat bir takım doğaüstü iddialarını New York Spiritüalistlerinin kabul etmemelerine öfkelenen Harris, daha sonra (1859'da) İngiltere'ye gitti ve New York'ta bıraktığı meslektaşlarını kınadığı konferanslarında sergilediği belagat ile ün kazandı. Bu adamın hayatındaki her yeni adıma, son adımın bir lekesi eşlik ediyordu.

1860'ta Londra'da, Harris'in hayatı birdenbire Briton'ların, özellikle de edebiyata düşkün olanların ilgisini çekmeye başladı. Harris, Steinway Hall'da dersler verdi ve mükemmel belagatini konuşturduğu bu dersleri dinleyenlerden biri olan Leydi Oliphant kendisinden o kadar etkilendi ki, Amerikalı vaizi, neslinin en parlak adamlarından biri olan oğlu Lau-

rence Oliphant ile tanıştırdı. Bu kişilerin Harris'in o aşamadaki öğretisindeki hangi hususlardan bu kadar etkilendiklerini anlamak zordur, zira Davis tarafından ortaya atılan Baba-Tanrı ve Doğa-Ana fikrini benimsemiş görünmektedir ve bunun dışında da söylediği hiçbir şey yeni değildir. Oliphant, Harris'i bir şair olarak o kadar yüksek bir yere yerleştirmişti ki ondan *"çağın henüz şöhreti bilinmeyen en büyük şairi"* olarak söz etmekteydi. Oliphant şiir sanatından habersiz biri değildi, ama yine de Tennyson, Longfellow, Browning ve daha birçoğunun yaşadığı bir çağda, bu ifade çok abartılı görünüyor. Neticede bir takım gecikmeler ve tereddütlerden sonra da olsa hem anne hem de oğlu, kendilerini tamamen Harris'e teslim ettiler ve New York, Brocton'da yeni bir koloni kurmak için ona yardım ettiler. Burada kendi rızalarıyla ona tam bir köle gibi hizmet ettiler. Böyle bir fedakarlığın azizlik mi yoksa ahmaklık mı olduğunu söylemek zor. Ancak oğul Laurence Oliphant'ın evlenmek için Harris'ten izin almakta büyük zorluk yaşadığını ve sonunda izin verildiğinde de tirana alçak gönüllü şükranlarını dile getirdiğini ilave edersek, kesinlikle ahmakça görünüyor. Sonra Harris onu 1870 Fransız-Alman Savaşı'na muhabir olarak katılması için serbest bırakır ve genç adam görevini parlak bir şekilde tamamladıktan sonra esaretine derhal geri döner; buradaki görevlerinden biri, bölgeden geçen trenlerdeki insanlara sepet içinde çilek satmaktır. Bu sırada genç karısını tek başına bırakmıştır; kızcağız Güney Kaliforniya'ya gönderilmiş, Laurence ise Brocton'da kalmıştır. Laurence Oliphant'ın bu esaret zincirini kırması, ancak yirmi yıl sonra, 1882'de, yani artık annesi öldükten sonra mümkün olabilmiştir. Harris'le yaşadıkları büyük bir kavganın ardından Harris genç adamı bir akıl hastanesine kapattırmak için adımlar atar. Bunun üzerine Laurence karısının yanına döner, mülklerdeki pa-

yının bir kısmını geri alır ve ondan sonra hayatına normal bir şekilde devam eder. Daha sonraki yıllarda yazdığı *"Masollam"* adlı kitabında sözde peygamber Harris'i tavsir eder ve sonuç, hem Oliphant'ın kelimeleri kullanmaktaki büyük yeteneği, hem de resmini çizdiği adamın olağan dışı karakteri açısından çok enteresandır.

Harris ve diğer bazıları gibi isimler, genel olarak makul ve ilerici olan asıl Spiritüalist hareketin içindeki bazı aşırılıklardan ibarettir sadece. Bununla birlikte bazı ucubeler bu durumdan faydalanmış ve bu aşırı mezheplerin bazılarının komünist veya özgür aşk yanlısı olduklarını iddia ederek, bunu hareketin bütününe atfederek vicdansızca eleştirmişlerdir.

Ruhsal tezahürler Fox kardeşler aracılığıyla bütün kamuoyuna duyurulmuştu, ancak aslında bu türden tezahürler bundan çok önce de bilinmekteydi. Bu yöndeki önceki ifadelere Yargıç Edmonds'ınn ifadesini de ekleyebiliriz [*Spiritualism*, John W. Edmonds ve George T. Dexter, M.D., New York, 1853, s. 36]: "Konunun ilk kez kamuoyunun dikkatini çekmesinden bu yana yaklaşık beş yıl geçti, ancak önceki on ya da on iki yılda ülkenin farklı yerlerinde aşağı yukarı benzer hadiselerin yaşandığını, ancak alay edilme korkusu ya da ne olduğunu bilmeme korkusu yüzünden bunların örtbas edildiğini artık biliyoruz." Bu durum, Fox ailesi aracılığıyla elde edilen tezahürlerden hemen sonra isimleri duyulmaya başlayan şaşırtıcı sayıda medyumu açıklıyor. Onların sergiledikleri bu yetenek yeni bir şey değildi, yalnızca bunu yaygın olarak bilinir kılma konusundaki cesur eylemleri, diğerlerinin de öne çıkmasını ve aynı güce sahip olduklarını itiraf etmelerini sağlamaktaydı. Ayrıca medyumsal yetenekler şimdi ilk kez özgürce gelişmeye başlamıştı. Böylece medyumların giderek artan sayıda ortaya çıktıklarını gö-

rüyoruz. Nisan 1849'da, Rochester Metodist papazı A. H. Jervis'in ailesinde, yine Rochester'lı Bay Lyman Granger'ın ailesinde ve komşu Greece kasabasındaki Deacon Hale'in evinde benzer tezahürler meydana geldi. Ayrıca Auburn'a komşu kasabadaki altı ailede de medyumsal hadiseler görülmeye başladı. Bu vakaların hiçbirinde Fox'ların evinde olup bitenlerle herhangi bir bağlantı yoktu. Böylece bu öncüler, diğerlerinin izleyeceği yolu açmış oldular.

Sonraki yılların göze çarpan özellikleri, her tarafta medyumların hızla çoğalması ve Yargıç Edmonds, eski Vali Tallmadge, Profesör Robert Hare ve Profesör Mapes gibi büyük devlet adamlarının Spiritüalizm inancına dahil olmalarıydı. Bu tür tanınmış kişilerin kamuoyu desteği, konuya muazzam bir tanıtım imkanı sağlarken, öte yandan artık bir avuç aptaldan ibaret olmayan, aksine sayıları giderek artan safdilleri tuzaklarına düşüren bazı çıkarcıların sergiledikleri dejenerasyon da, muhalefete yeni saldırı olanakları sunmaktaydı. Bu tür insanlar kendilerine basında kolayca yer bulabiliyorlardı. Bu süreçte ruhsal fenomenlerin niteliğinde de bir değişiklik oldu. 1851-2 yıllarında Bayan Hayden ve D. D. Home, birçok kişinin Ruhçuluk'a girmesinde etkili oldular. İlerleyen bölümlerde bu medyumlar hakkında söyleyecek daha çok şeyimiz olacak.

New York Courier'de yayınlanan 1 Ağustos 1853 tarihli "Kamuoyuna" başlıklı bir bildiride, yüksek bir karaktere ve berrak bir zekaya sahip Yargıç Edmonds, kendi deneyimlerini ikna edici bir şekilde anlatıyordu. O zamanlar böyle önde gelen vatandaşlarında ahlaki cesaretin bariz kanıtlarını vermiş olan Amerika Birleşik Devletleri'nin son yıllarda bu açıdan geri kalmış gibi görünmesi ilginç bir şeydir. Nitekim bendeniz de son yolculuklarımda orada ruhsal hakikatlerin farkında olan çok sayıda kişiyle tanıştım ve bu insanlar, bu

fikirlerle sürekli alay eden basın yüzünden, tecrübelerini yazmaktan imtina etmekteydiler.

Yargıç Edmonds ise söz konusu makalede, görüşlerini oluşturmasına neden olan olaylar silsilesini detaylandırarak anlatıyor. Biz de burada biraz ayrıntılı olarak alıntı yapacağız, zira yüksek eğitimli bir kişinin yeni öğreti için neyi temel aldığını göstermesi açısından çok önemlidir:

> Dikkatim ***"ruhsal irtibat"*** konusuna ilk olarak Ocak 1851'de çekildi. O zamanlar kendimi toplumdan biraz çekmiştim; büyük bir ruhsal bunalım altında çalışıyordum. Bütün boş zamanımı ölüm ve insanın varoluşu konusuna dair okumakla geçiriyordum. Hayatım boyunca, bu konuyla ilgili o kadar çok çelişkili şey okudum ve kürsülerden o kadar çok çelişkili şey dinledim ki, neye inanacağımı bilemedim. Zaten anlamadığım şeye de inanamazdım ve öldükten sonra, sevdiğimiz kişilerle tekrar buluşur muyuz, hangi koşullarda tekrar buluşuruz diye çok merak ediyordum. Sonra bir arkadaşım beni "***Rochester Sesleri***"ne tanık olmaya davet etti. Gördüklerim üzerinde epeyce düşündüm ve konuyu araştırıp ne olduğunu öğrenmeye karar verdim. Eğer bu bir aldatmaca ya da bir yanılsamaysa, bunu tespit edebileceğimi düşündüm. Yaklaşık dört ay boyunca haftada en az iki akşamı ve bazen daha fazlasını fenomenin tüm evrelerine tanık olmaya ayırdım. Tutarsızlıkları ve çelişkileri tespit etmek için tanık olduğum her şeyin titiz kayıtlarını tuttum ve zaman zaman birbirleriyle karşılaştırdım. Konuyla ilgili bulabildiğim her şeyi okudum, özellikle de ***"sahtekarlık teşhirleri"*** olarak adlandırılan bütün şu iddiaları. Pek çok yere gittim, farklı medyumlar gördüm, farklı insan gruplarıyla görüştüm –bunlar genellikle daha önce hiç görmediğim insanlardı ve bazen de benim adımı bile hiç duymamış olan kişilerdi. Celseler bazen aydınlıkta, bazen karanlıkta, sık sık müzmin inançsızlarla, çok zamansa müzmin imanlılarla yapılıyordu.

> Özetle, ince eleyip sık dokumak için elimden gelen her şeyi yaptım ve elime geçen her fırsatı değerlendirdim. Bütün bu zaman boyunca inançsızdım ve şüpheciliğim, kaprisli tavırlarım ve şüphelerimden vazgeçmeyi inatla reddetmemle, celselerdeki müminlerin sabrını iyice zorluyordum. Bazen sadece bir veya iki celseye katılmakla imana gelenler olduğunu gördüm; diğer bazıları ise aynı şartlar altında inançsızlıklarını koruyorlardı; bir de bütün bu tezahürlere şahit olmayı daha baştan reddeden ve inançsızlıklarını bu şekilde korumayı tercih edenler vardı. Bense hiçbiri gibi davranamadım ve en sarsılmaz tanıklığa ulaşmadıkça pes etmeyi de reddettim. Kanıt sonunda geldi ve öyle bir güçle geldi ki, aklı başında hiç kimse inanmazlık edemezdi.

Görülüyor ki yeni hareketin ilk ve en erken göze çarpan bu önemli ismi, ruhsal iddiaların geçerliliği konusunda kanıtların kendisini ikna edişine kadar elinden gelen en büyük çabayı sarf etmiştir. Genel deneyim bize, ciddi düşünürler arasında bu iddiaların kolayca kabul edilmesinin çok nadir olduğunu ve önde gelen spiritüalistler arasında, uzun yıllar süren bir çalışma ve tefekkür dönemi geçirmeyen hiç kimsenin bulunmadığını göstermektedir. Bu durum, başlangıçtaki ön yargılara ve tarafgir yazarların ön yargılı veya skandal niteliğindeki açıklamalarına dayanan olumsuz görüşlerle çarpıcı bir tezat oluşturuyor. Yargıç Edmonds, daha önce alıntılanan makalede –eğer buna hazır olsaydı tüm Amerikan halkını bu hareketin lehine çevirmesi gereken makalede– kendi konumunun mükemmel bir özetini yapıyor ve inancının sağlam temellerini göstermeye devam ediyor. Bu tezahürler meydana gelirken asla yalnız olmadığını ve yanında birçok başka şahit daha olduğunu belirtiyor. Ayrıca aldığı ayrıntılı önlemlerden de söz ediyor:

> Fenomenlerin bu çeşitli evreleriyle ilgili olarak önce duyularıma güvendim, ama ardından bilimin yardımına başvur-

> dum ve usta bir elektrikçinin ve onun getirdiği aletlerin, ayrıca sekiz ya da on zeki, eğitimli, kurnaz kişinin yardımıyla konuyu tekrar tekrar inceledim. Soruşturmalarımızı günlerce sürdürdük ve bizi tatmin edecek şekilde iki şeyi belirledik: birincisi, seslerin orada mevcut veya yakınımızdaki herhangi bir kişinin aracılığı ile üretilmediğini; ve ikincisi, seslerin bizim arzu ve keyfimize göre ortaya çıkmadıklarını.

Edmonds gazetelerde yayınlanan ve bazıları gerçekten kötü niyetli kişilerin ithamlarını içeren, ancak genel olarak halkın bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde tarafgirlik yaptığı şu "teşhirler" ile de dürüstçe ilgilenir. Şöyle yazar:

> Bu olaylar yaşanırken bir yandan da gazetelerde çeşitli açıklamalar ve onların deyimiyle "sahtekarlıkların teşhirleri" yayınlanıyordu. Araştırmalarıma yardımı olur umuduyla onları dikkatle okudum ve bu sözüm ona açıklamaların daha ilk satırlarda kendisini belli eden aceleciliğine ve anlamsızlığına gülümsemeden edemedim. Örneğin, Buffalo'daki bazı bilgili profesörler, söz konusu seslerin ayak ve diz eklemleriyle çıkarıldığını tespit ettikleri için kendilerini tebrik ederken, bu şehirdeki tezahürler, masanın altına yerleştirilmiş bir zilin çalınması şeklinde açıklanmaktaydı. Bu açıklamalar, masaların devrilmesini, üzerlerine konulan ellerin uyguladığı bir kuvvete bağlayan ve masaların, üzerinde el olmadığında da oldukça sık hareket ettiği maddi gerçeği göz ardı eden İngiltere'deki bilgin bir profesörün son zamanlarda ortaya koyduğu çözüme benziyordu.

Olayların nesnelliğini bu şekilde ele alan yargıç, ardından bunların kaynağına ilişkin daha önemli soruya değiniyor. Zihninden sorduğu sorulara bile bu şekilde cevaplar almış olduğu gerçeğini yorumluyor ve bazı celselerde aklındaki gizli düşüncelerinin ve tamamen kendisine özel amaçlarının ifşa edildiğini belirtiyor. Ayrıca medyumların, bilmedikleri bazı dilleri, Yunanca, Latince, İspanyolca ve Fransızca'yı kullan-

dıklarını duyduğunu da ekliyor. Bu onu, bu şeylerin başka bir canlı insanın zihninin yansıması olarak açıklanıp açıklanamayacağını düşünmeye sevk ediyor. Bu teoriler gerçekten de sırayla her bir araştırmacı tarafından tüketilmiştir, çünkü Spiritüalistler kendi inançlarını bir anda oluşturmuş değildirler, aksine bu yolculuğu yaparken, yolu çok çekingen bir şekilde sürekli sınamışlardır. Yargıç Edmonds'un izlediği yol da, pek çok kişinin izlediği yoldan başka bir şey değildir. Edmonds bize, diğer insan zihinlerinin işin içinde olmadığına dair aşağıdaki nedenleri veriyor:

> Celselerde bazen o zamanlar bilinmeyen, ancak daha sonra doğru olduğu anlaşılan gerçekler iletilmiştir; örneğin geçen kış Orta Amerika'da değildim, ama şehirdeki arkadaşlarım nerede olduğuma ve sağlığımın ne durumda olduğuna dair celselerde yedi kez bilgi almışlardı ve döndüğümde bu bilgileri günlüğüme yazdıklarımla karşılaştırdığımızda hepsinin de doğru olduğu ortaya çıktı. Bir keresinde, Batı'ya yaptığım son ziyaretimde, Cleveland ve Toledo arasındaki demiryolunda seyahat ederken, bu şehirdeki bir medyuma nerede olduğuma ve durumuma dair bilgiler verildi. O zamanlar aklımda olmayan ve kendi fikirlerimden tamamen farklı olan konular hakkında düşünceler de dile getirildi. Bu, söz konusu iletişimi doğuran ya da etkileyen şeyin kendi zihnimiz olmadığı gerçeğini tam olarak ortaya koymak için bana ve başkalara sık sık yaşatılmıştır.

Edmonds daha sonra bu harika gelişmelerin amacını ele alır ve bu çalışmanın sonraki bölümünde tanımlanan genel hatlar üzerinde en büyük öneme sahip olan inanç meselesine gelir. Yargıç Edmonds'un beyni gerçekten iyi çalışıyordu ve muhakemesi netti, çünkü onun ifadesine ekleyebileceğimiz çok az şey var ve belki de bu konu, bu kadar az sayfada hiç bu kadar iyi ifade edilmemiştir. İşaret ettiğimiz gibi, Spiritüalizmin başından beri tutarlı olduğu ve öğretinin öğ-

retmen ve rehberlerinin, mesajlarını asla karıştırmadıkları iddia edilebilir. 1850'de bu yeni bilgiyi tek bir sözü ve bakışıyla ezmeye yeltenen kibirli bilimin, aslında kendi zemininde yanlış olduğunun ortaya çıkması, tuhaf ve eğlenceli bir düşüncedir. O günlerde elementlerin kesinliği, atomun bölünmezliği, türlerin ayrı kökeni gibi tartışma götürmeyen bilimsel aksiyomlar neredeyse hiç yoktur, oysa bu kadar çok alay konusu edilen ruhsal bilgi kendi bütünlüğünü her zaman korumuş ve bünyesine yeni olguları eklese bile, bu olgular başlangıçta öne sürülenlerle hiçbir şekilde çelişmemektedir. Bu yeni bilginin faydalı etkilerini yazarken Edmonds şöyle der:

> Yas tutanı teselli eden ve kalbi kırık olanların yaralarını saran bir şey var ortada; mezara geçişi kolaylaştıran ve ölümü, dehşete düşüren görünümünden arındıran; ateisti aydınlatan ve kötüyü şu veya bu şekilde mutlaka ıslah eden; hayatın tüm imtihanları ve iniş çıkışları arasında erdemlileri neşelendiren ve cesaretlendiren; ve insana görevini ve kaderini gösteren, bu kaderi artık belirsiz ve bulanık bırakmayan bir şey.

Konu hiçbir zaman bundan daha iyi özetlenmemiştir. Bununla birlikte, bu dikkate değer belgede biraz üzüntüye neden olan son bir bölüm var. Hareketin Amerika Birleşik Devletleri'nde dört yıl içinde kaydettiği ilerlemeden bahsederken şunları söylüyor: "Ülkede davaya tahsis edilmiş olan on ya da on iki gazete ve süreli yayın var ve spiritüel literatür, bazıları daha önce yayınlanmış ve 10.000'den fazla tiraj elde etmiş olan yüzden fazla farklı yayını içeriyor. Sıradan yurttaşın yanı sıra, aralarında çok sayıda yüksek rütbeli ve yetenekli insanın da olduğu bir izleyici kitlesi var –doktorlar, avukatlar ve din adamları, bir Protestan piskopos, bir kolejin bilgili ve saygıdeğer başkanı, yüksek mahkemelerimizin yargıçları, Kongre üyeleri, yabancı büyükelçiler ve ABD Se-

natosu eski üyeleri. Ruhsal alem dört yıl içinde bu kadar çok şey başardı. Peki ama durum günümüzde nedir? Evet, "sıradan yurttaş" yola cesurca devam etti ve yüzlerce yayına pek çok yenileri katıldı, ama yolu işaret eden o aydın ve önder insanlar şimdi neredeler? Profesör Hyslop'ın ölümünden bu yana, Amerika Birleşik Devletleri'nde kariyerini ve itibarını bu konu için riske atmaya hazır olan saygın bir insandan bahsetmek zor. İnsanların zorbalığından bile korkmayanlar, basının itham edici, cırlak çığlığından çekindiler. Orta çağın işkence aletinin başarısız olduğu yerde, baskı makinesi zafere ulaştı. Yargıç Edmonds da mesleki ve şahsi itibarını kaybetme tehlikesine maruz kaldı; New York Yüksek Mahkemesi üyeliğinden istifa etmek zorunda kaldı. Gerçeğe tanıklık eden diğer birçok kişinin de yaşadığı bu durum, entelektüel sınıfları bu konudan uzak durmaya zorladı. Durum günümüzde de mevcudiyetini muhafaza ediyor. Yine de bir kısım basın en azından iyi niyetli davrandı ve Yargıç Edmonds'ın bu ünlü özeti, belki de herhangi bir yargıcın şimdiye kadar sunduğu en iyi ve en önemli özet olan bu makale, aynı fikirde olunmasa da bazıları tarafından saygıyla karşılandı. *New York Courier* şöyle yazmıştı:

> Yargıç Edmonds'ın, iddia edilen ruhsal tezahürlerle ilgili olarak Cumartesi günü tarafımızdan yayınlanan makalesi, hayatın pratik meselelerinde berrak sağduyusuyla dikkat çeken seçkin bir hukukçu ve kusursuz karakterli bir beyefendiden gelen bir mektup olması hasebiyle, kamuoyunun dikkatini çekti ve birçok kişi tarafından günün en dikkat çekici belgelerinden biri olarak kabul edildi.

New York Evening Mirror'da ise şunlar yazmaktaydı:

> Bu bölgenin Yüksek Mahkeme Başkanı olanı John W. Edmonds yetenekli bir hukukçu, çalışkan bir yargıç ve iyi bir vatandaştır. Kesintisiz olarak en yüksek yargı makamlarını

> işgal ettiği son sekiz yıl boyunca, hataları ne olursa olsun, hiç kimse onu yeteneği, çalışkanlığı, dürüstlüğü veya korkusuzluğu açısından suçlayamaz. Aynı şekilde kimse onun genel akıl sağlığından şüphe edemez veya bir an için zihninin olağan işlemlerinin eskisi kadar hızlı, doğru ve güvenilir olmadığına inanamaz. Görev yaptığı barodaki bütün yetkililer tarafından Bölge Yüksek Mahkemesi'nin saygı duyulan otoritesidir.

Pensilvanya Üniversitesi'nde Kimya Profesörü olan Dr. Robert Hare'nin tecrübeleri de ilgi çekicidir, çünkü kendisi Spiritüalizmin sahteliğini ortaya çıkarmak için yola çıkan ilk seçkin bilim adamlarındandı, ama sonunda tam bir spiritüalist oldu. 1853'te, kendi sözleriyle, "her bakımdan akla ve mantığa meydan okuyan bu popüler çılgınlık dalgasını, Spiritüalizm adı verilen bu büyük sahtekarlığı durdurma girişiminde insan kardeşlerine yardımcı olmak için, akıl ve bilim lehine yapılacak her türlü çalışmaya hazır olduğunu" belirtiyordu. Bu itham edici mektubu Filadelfiya gazetelerinde yayınlanınca, ülkenin dört bir yanındaki diğer gazeteler tarafından da kopyalandı ve çok sayıda kürsüden okunmaya başlandı. Ancak, tıpkı yıllar sonra Sir William Crookes'un başına gelenlerin de göstereceği gibi, böyle sevinmek için henüz erkendi. Profesör Hare, güçlü bir şüpheci olmasına rağmen bizzat deneyler yapmak istedi ve dikkatli testlerle geçen belirli bir sürenin sonunda, tezahürlerin ruhsal kökenine tamamen ikna oldu. Crookes gibi o da medyumlarla çalışırken kullanacağı aparatlar tasarlamıştı. *The Spiritual Telegraph*'ın editörü S. B. Brittan, Hare'in deneylerinden bazılarına ilişkin aşağıdaki özet açıklamayı veriyor:

> İlk olarak, hareketlerin ölümlülerin işi olmadığına ikna olmak için, pirinç bilardo toplarını aldı, bunları çinko plakalara yerleştirdi ve medyumların ellerini topların üzerine koydu; buna rağmen büyük bir şaşkınlık içinde masaların yine

de hareket ettiğini müşahede etti. Daha sonra ileri ve geri kaydırabileceği bir masa yaptı, bu masaya çeşitli eklentiler yerleştirdi, böylece medyumların görme açısından gizlenen bir alfabeyi içeren bir tür dönebilir disk elde etti. Harfler, ardışık düzenlerinin dışında çeşitli şekillerde düzenlenmişti ve ruhlardan bunları ardışık olarak veya düzenli bir şekilde yerlerine yerleştirmeleri istenmişti. Ve gerçekten de öyle oldu! Böylece, medyumun, kendisine söyleninceye kadar göremediği veya anlamını bilmediği akıllı cümleler ortaya çıkmıştı. Yine başka bir test daha yaptı. Bir kaldıracın uzun ucu, üstüne bir ibre iliştirilmiş ve ağırlık işaretlenmiş olarak spiral terazilere yerleştirildi; medyumun eli, kirişin kısa ucuna dayalıydı, buradan aşağı doğru basmak imkansızdı, ancak basıldığında ters etki yapacak ve uzun ucu kaldıracaktı; bunlara rağmen tartıdaki ağırlığın birkaç kilo arttığını şaşkınlıkla tespit ettiler.

Profesör Hare, dikkatli araştırmalarını ve Spiritüalizm hakkındaki görüşlerini 1855'te New York'ta yayınlanan "*Ruhsal Tezahürlerin Deneysel İncelenmesi*" başlıklı önemli bir kitapta somutlaştırdı. Burada (s. 55) ilk deneylerinin sonuçlarını şu şekilde özetliyor:

> Yukarıdaki anlatıda öne sürülen tezahürlerin kanıtı, yalnızca bana dayanmaz, çünkü gözlemlendikleri sırada orada hazır bulunan başka kişiler de olmuştur ve bunlar yine benim de hazır bulunduğum ortamlarda, özel olarak bahsetmediğim birçok durumda da çeşitli değişiklikler arz etmek suretiyle esas olarak tekrarlanmıştır.
>
> Kanıtlar, çeşitli aşamalar altında değerlendirilebilir; birincisi, kaynağı herhangi bir bedenliye kadar izlenemeyen çeşitli tıkırtılar veya diğer seslerdir; ikinci olarak seslerin, harfleri işaret ederek, dil bilgisi kurallarına uygun, iyi yazılmış cümleler oluşturmalarıdır ki bu da söz konusu tezahürlerin, akıl sahibi bir varlığın rehberliği altında gerçekleştirildiğini kanıtlar; üçüncü olarak, söz konusu iletişime kaynak olan

varlığın, ancak hazır bulunanlardan birinin bir tanıdığı, arkadaşı veya akrabası olması gerektiğini kanıtlayacak şekilde verdiği bilgilerdir.

Yine, yukarıda bahsedildiği gibi, seslerle elde edilenlere benzeyen akıllı iletişimler meydana getirmek için, ağır cisimlerin hareketleriyle elde edilen neticeler vardır. Bu çeşitli delillerin *mümkün olan en büyük tedbir ve kesinlik ile* elde edilmesini sağlayan aygıt, onları usul bakımından değiştirmiş olsa da, esasen yukarıda belirtilen sonuçlara bağlı olarak elde ettiğim bütün deliller, aynı şekilde çok sayıda başka gözlemci tarafından da büyük ölçüde elde edilmiş bulunmaktadır. Daha önce hiç ruhsal iletişime şahit olmamış ve kendilerini spiritüalist olarak da tanımlamayan pek çok kimse de, bu türden ses ve hareketlerin sadece mevcudiyetini doğrulamakla kalmayacak, aynı zamanda bunların anlaşılmazlığını veya esrarengizliğini de kabul edecektir.

New York'tan bir tarım kimyacısı ve çeşitli bilimsel toplulukların üyesi olan Bay James J. Mapes ise kendi tabiriyle "aptallığa doğru koşan" arkadaşlarını kurtarmak için bu yeni çılgınlık akımını, yani Spiritüalizmi araştırmaya başladı. Fakat bu araştırmalarında daha sonra Bayan Richmond olan Bayan Cora Hatch'in medyumu ile sorularına harikulade bilimsel yanıtlar olarak nitelendireceği yanıtlar aldı. Sonunda Ruhçuluk'un tam bir taraftarı haline geldi ve sanatsal herhangi bir yeteneği olmayan karısı da çizimler ve resimler yapan bir medyum oldu. Bu arada kızının da bir yazıcı medyum haline geldiğinden uzun süre haberi bile olmamıştı; nitekim kızı yaşadığı bu gelişme hakkında babasıyla konuştuğunda, Mapes ondan gücünü sergilemesini istedi. Kızı eline bir kalem aldı ve iddia ettiğine göre Profesör Mapes'in babasından gelen bir mesajı büyük bir hızla kağıda geçirdi. Fakat profesör, yazanın kimliğine dair kesin kanıt istedi. Böylece kızının elinin şunları yazdığı görüldü: "Sana diğer bazı ki-

tapların yanı sıra bir de ansiklopedi verdiğimi hatırlarsın; o kitabın 120. sayfasına bak, orada, daha önce hiç görmediğin bir yerde ismimin yazılı olduğunu göreceksin." Bahsedilen kitap, diğer kitaplarla birlikte bir depoya kaldırılmıştı. Profesör Mapes, yirmi yedi yıldır kimsenin el sürmediği kutuyu açtığında, söz konusu kitabın 120. sayfasında gerçekten de babasının adının yazılı olduğunu hayretler içinde gördü. Onu daha ciddi araştırmalar yapmaya iten de bu olay oldu, çünkü o da tıpkı arkadaşı Profesör Hare gibi o zamana kadar gerçek bir materyalistti.

Ruhsal araştırmalarla ilgili olarak Nisan 1854'te James Shields, Amerika Birleşik Devletleri yasama meclisine, ekinde on üç bin imza bulunan ve listenin başında da Vali Tallmadge'ın adının yer aldığı bir önerge sundu [Bkz. Capron, *Modern Spiritualism*, s. 359- 363]. Elbette önerge bir kenara kaldırıldı. Bu hususta E. W. Capron'ın yorumu şöyledir:

> Dilekçeyi verenlerden herhangi birinin, bundan daha olumlu bir muamele beklemeleri doğru olmazdı zaten. Yeni gerçekleri araştıranlar bu dünyanın marangozları ve balıkçılarıdır; senatörleri ve yetkilileri buna inandıracak ve öğretiye saygı duymalarını sağlayacak kişiler de onlardır. Yeni hakikatlerin yüksek mevkilerdekiler tarafından kabulünü beklemek nafile bir çaba olur [*Modern Spiritualism*, s. 375].

İlk düzenli Spiritualist örgüt 10 Haziran 1854'te New York'ta kuruldu. Adı "Ruhsal Bilginin Yayılması Derneği"ydi ve üyeleri arasında Yargıç Edmonds ve Wisconsin Valisi Tallmadge gibi önde gelen kişiler bulunmaktaydı.

Cemiyetin faaliyetleri arasında *The Christian Spiritualist* adlı bir gazetenin kurulması ve Bayan Kate Fox'un, halkın her sabah ondan saat bire kadar ücretsiz olarak kabul edildiği günlük seanslar düzenlemesi yer alıyordu.

1855'te Capron şunları söylüyor:

> Bugüne kadar New York'ta Spiritüalizmin yayılmasıyla ilgili gelişmeleri bütün ayrıntılarıyla belirtmek mümkün değildir. Konu şehrin her tarafına yayılmıştır ve artık neredeyse hiç kimse için mucizevi bir nitelik arz etmemektedir. Düzenli olarak halka açık toplantılar yapılıyor ve araştırmalar sürekli devam ediyor, ancak konuyla ilgili heyecan verici günler artık gerilerde kaldı ve tüm taraflar bunu en azından bir oyundan öte bir şey olarak görüyorlar artık. Dini bağnazlığın bu öğretiyi kınadığı doğrudur, ancak bunu olayları doğru dürüst tartışmadan yapıyorlar ve bazen de sırf spekülasyon amacıyla sahte bir ifşa ortaya atılıyor; öte yandan ruhlarla iletişim, New York'ta artık geniş ölçüde kabul edilen bir gerçek haline gelmiştir [*Modern Spiritualism*, s. 197].

Ele aldığımız dönemin belki de en önemli olayı, örneğin Yargıç Edmonds ve Profesör Hare gibi önde gelen kişilerde medyumluğun gelişmesiydi. Hare şunları yazıyor:

> Son zamanlarda medyumluk güçlerimi ruh dostlarımızla fikir teatisinde bulunmak için kafi derecede arttırmış olmam hasebiyle, artık bir başka medyumla çalışmak ve bu yüzden de onu sahtekarlık ve aldatmaca suçlamalarından korumaya çalışmak mecburiyetinde değilim. Artık söz konusu olan sadece benim karakterim olabilir [*Experimental Investigation Of The Spirit Manifestations*, s. 54].

Böylece, Fox kardeşleri sahadan tamamen uzaklaştırsak bile, elimizde A. H. Jervis, Dekan Hale, Lyman Granger, Yargıç Edmonds, Profesör Hare, Bayan Mapes, Bayan Mapes, Bayan Tamlin, Bayan Benedict, Bayan Hayden, D. D. Home ve daha onlarcasının medyumluğu var demektir.

Bazıları son derece dramatik ve ilginç olsa da, öğretinin bu ilk döneminde, yani kanıtlama çalışmaları safhasında meydana gelen çok sayıda bireysel medyumluk vakasını ele almak bu çalışmanın kapsamını aşıyor. Okuyucu, Bayan Hardinge Britten'ın iki önemli derlemesine, yani "*Modern*

Amerikan Spiritüalizmi" ve *"Ondokuzuncu Yüzyıl Mucizeleri"* isimli kitaplarına müracaat edebilir; bunlar öğretinin ilk günlerine dair son derece kıymetli kayıtlardır. O dönemde yaşanan olağanüstü vakalar dizisi o kadar büyüktü ki, Bayan Britten ilk birkaç yılda basında kaydedilmiş beş binden fazla vakayı listelemiştir. Bu da bize, kaydedilmemiş belki de yüz binlerce olay olduğunu işaret ediyor. Tabii bu arada sözde Din ve sözde Bilim, yeni gerçeği ve onun destekçilerini insanlara yanlış tanıtmak ve onlara zulmetmek için haince bir girişimde bir kez bir araya gelmiş ve bu arada basın da ne yazık ki çıkarının, ilgisinin abonelerinin çoğunluğunun ön yargılarına ayak uydurmak olduğunu görmekte gecikmemişti. Bunu yapmak da kolaydı zaten, çünkü doğal olarak, böylesine hayati ve zorlayıcı bir harekette bazıları fanatik hale gelmişlerdi, bazıları eylemleriyle fikirlerini itibarsızlaştırmış ve bazıları da genel çıkardan yararlanarak gerçek medyumları taklit etmek yolunu seçmişti. Bu sahtekar rezil-ler bazen sadece soğukkanlı dolandırıcılardı ve bazen de psişik güçleri bir süre sonra onları terk etmiş olan gerçek medyumlardı. Büyük skandallar ve ifşalar ortaya dökülüyordu ve bunların bazıları iftira olsa da bir kısmı da gerçekti. Bu ifşalar, tıpkı şimdi olduğu gibi o zaman da, çoğu kez bizatihi spiritüalistlerden gelmekteydi. Bu samimi insanlar, ölülerden kendilerine geçim kapısı çıkarmaya çalışan mezarlık sırtlanları gibi bir takım haysiyetsizlerin, ikiyüzlülükleri ile öğretiyi kendilerine bir perde yapmaya çalışmalarına şiddetle karşı çıkıyorlardı. Böylece genel netice, öğretinin başlangıcındaki o yüksek coşkunun ortadan kaldırılması ve gerçek olanın yerini, sürekli reklamı yapılan sahte olanın almasına göz yumulması oldu.

Profesör Hare'in cesur raporu, bu saygıdeğer âlime karşı başlatılan yüz kızartıcı bir zulüm ve linç kampanyasına yol

açtı. Amerika'nın en tanınmış bilim adamı Agassiz dışında neredeyse bütün bilim camiası bu saldırıda yer almıştı. Psişik konularda en imrenilmez bir sicile sahip bir üniversite olan Harvard'ın profesörleri, onu ve "devasa bir aldatmacaya delice bağlılığını" kınayan bir karar çıkardılar. Pennsylvania Üniversitesi'ndeki profesörlük koltuğunu, zaten istifa etmiş olduğu için kaybedemezdi, ancak itibar kaybından dolayı çok acı çekti.

Bilimsel hoşgörüsüzlüğün doruk noktasını ve en saçma örneğini ise, Amerikan Bilim Derneği sergileyecekti - her zaman orta çağ kilisesininki kadar şiddetli ve mantıksız olan bir hoşgörüsüzlüğü. Bu sözüm ona aydın insanlar, Profesör Hare kendilerine hitap etmeye çalıştığında adeta uludular ve konunun dikkatlerini vermeye bile değmeyeceğini kayda geçirdiler. Bununla birlikte spiritüalistler tarafından belirtildiğine göre, aynı topluluğun aynı oturumunda, horozların neden gece on iki ile bir arasında öttüğü konusunda hararetli bir tartışma bile yapılmıştı. Bu tartışma neticesinde, o belirli saatlerde dünyanın üzerinden kuzeyden güneye doğru bir elektrik dalgasının geçtiği ve horozların da bundan rahatsız oldukları ve "doğal olarak o saatlerde ötmeye yatkın olduklarına" karar verilmişti. O zamanlar bilinmeyen -ve belki halen de kavranılmamış olan- bir gerçek şudur ki, bir insan ya da bir grup insan, uzman oldukları konularda çok bilge olabilseler bile, fikirlerin tamamen yeniden ayarlanmasını gerektiren yeni bir önermeyle karşılaştıklarında, olağanüstü bir sağduyu eksikliği gösterebilirler. İngiliz bilimi ve aslında tüm dünyadaki bilim, öğretinin Amerika'daki bu ilk günlerine damgasını vuran aynı hoşgörüsüzlüğü ve esneklik eksikliğini aslında her zaman göstermiştir.

O günler, bu çalışmalarda büyük bir rol oynayan Bayan Hardinge Britten tarafından o kadar ayrıntılı olarak tasvir

edilmiştir ki, ilgilenenler onun kitaplarından fazlasıyla yararlanabilirler. Bununla birlikte, Bayan Britten'in kendisiyle ilgili bazı notları da buraya eklememiz uygun olabilir, çünkü hareketin kadın Aziz Paul'ü olarak anılan bu olağanüstü kadının hikayesini anlatmadan Spiritüalizmin tarihi tamamlanmış olmaz. Bir tiyatro topluluğuyla New York'a gitmiş ve daha sonra annesiyle birlikte Amerika'da kalmış genç bir İngiliz kadındı. Katı şekilde yetiştirilmiş bir evanjelik olduğundan, spiritüalistlerin alışılmışın dışında olduğunu düşündüğü görüşlerinden adeta iğrenmiş ve katıldığı ilk seanstan da dehşet içinde kaçmıştı. Daha sonra, 1856'da, konuyla tekrar temasa geçti ve bu sefer doğruluğundan şüphe etmesini imkansız kılan kanıtlar elde etti. Kısa süre sonra kendisinin de güçlü bir medyum olduğunu keşfetti ve hareketin erken tarihindeki en iyi kanıtlanmış ve en sansasyonel vakalardan birinin odağında yer aldı. Bu olayda *Pacific* isimli posta vapurunun, içindeki bütün insanlarla birlikte Atlantik'in ortasında battığına dair bir sezgi almıştı. Ardından mürettebattan birinin geri dönen ruhu tarafından kendisine söylenenleri aktardığı için geminin sahipleri tarafından hakkında kovuşturma açılmakla tehdit edildi. Fakat bilginin tamamen doğru olduğu ortaya çıktı ve gemiden de bir daha haber alınamadı.

İkinci evliliğiyle adı Bayan Hardinge Britten olan Bayan Emma Hardinge, tüm coşkulu mizacını bu yeni hareketin emrine verdi ve Spiritüalizm sahasında halen geçerliliğini koruyan bir iz bıraktı. Çeşitli ruhsal yeteneklerini çok iyi bir şekilde birleştirebildiği için ideal bir propagandacıydı. Güçlü bir medyum, hatip, yazar, dengeli bir düşünür ve cesur bir gezgindi. Her yıl Amerika Birleşik Devletleri'ni boydan boya dolaşıyor ve yeni doktrini muhalif düşüncelerin tam ortasında ilan ediyordu. Doğrudan ruhsal rehberlerinden aldı-

ğını iddia ettiği fikirlerinde son derece militan ve Hristiyan karşıtıydı. Bayan Hardinge Britten'ın bu görüşleri en çok resmi Spiritüalist cemiyetlerinin Üniteryen [Teslis karşıtı] görüşüyle bağlantılıydı.

1866'da İngiltere'ye döndü ve burada yorulmak bilmeden çalışmaya devam etti. Sonuçta her ikisi de çok berrak ve mantıklı bir zihnin ve inanılmaz miktarda araştırmanın ürünü oldukları aşikar olan *"Modern Amerikan Spiritüalizmi"* ve daha sonra da *"Ondokuzuncu Yüzyıl Mucizeleri"* adlı iki büyük tarihçesini yazdı. 1870'de kendisi kadar güçlü bir spiritüalist olan Dr. Britten ile evlendi. Evlilikleri ideal ve mutlu bir evlilik gibi görünüyor. 1878'de Spiritüalizm adına Avustralya ve Yeni Zelanda'ya misyoner olarak birlikte gittiler ve birkaç yıl bu ülkelerde kaldılar. Bendeniz de kırk yıl sonra aynı görevle bu ülkeleri ziyaret ettiğimde onlar tarafından kurulmuş olan çeşitli kiliselerin ve toplulukların halen faaliyetlerini sürdürdüklerini görmüştüm. Avustralya'dayken, hâlâ birçok zihni derinden etkileyen bir kitap olan *"Dinler Tarihinde İnançlar, Gerçekler ve Sahtekarlıklar"*ı yazdı. O zamanlar, şüphesiz özgür düşünce hareketi ile yeni spiritist ifşa arasında yakın bir bağlantı vardı. Yeni Zelanda Başsavcısı Robert Stout, hem *Özgür Düşünce Derneği*'nin Başkanı hem de ateşli bir spiritüalistti. Bununla birlikte, ruhlarla iletişim ve ruhsal öğretinin, ister olumlu ister olumsuz manada olsun, herhangi bir sisteme sığdırılamayacak kadar geniş kapsamlı olduğu ve bir spiritüalistin, görünmeyen aleme saygı duyma ve çevresindekilere karşı bencil olmama esaslarına sahip olduğu sürece, herhangi bir inanca sahip olmasının da mümkün olduğu, şimdi daha açık bir şekilde anlaşılmaktadır.

Bayan Hardinge Britten bu büyük azmiyle ayrıca Manchester'da, dünyadaki diğer herhangi bir spiritüalist

gazetesi kadar büyük bir tirajı olan *The Two Worlds*'ü kurmuştur. Üç kıtanın dinsel yaşamında derin bir iz bırakarak 1899'da vefat etti.

Bu kısım kitabımızda, Spiritüalizmin Amerika'daki ilerleyişinin ilk günlerine dair belki biraz uzun ama gerekli bir ilave oldu. O ilk günlere damgalarını vuran şeyler büyük bir coşku, büyük bir başarı ve aynı zamanda hatırı sayılır bir zulüm olmuştu. Kaybedecek bir şeyi olan tüm liderler kaybetti. Bayan Hardinge ise şöyle diyor:

> Yargıç Edmonds sokaklarda çılgın bir spiritüalist olarak parmakla gösteriliyordu. Zengin iş adamları bile, ticari haklarını korumak için bu türden iddialarının doğruluğunu ve akıl sağlıklarının yerinde olduğunu kanıtlamaya davet edildiler. Profesyonel insanlar ve tüccarlar neredeyse yıkımın eşiğine getirildiler ve basın tarafından başlatılan ve kilise kürsülerinde sürdürülen amansız bir zulüm, bu kötülük dalgalarının tüm akışını davaya ve onun temsilcilerine yöneltti. İrtibat celseleri yapılan evlerin çoğu, akşam karanlığından sonra bir araya gelen ve bağırışlar, çığlıklar, ıslık sesleri ve bazen de camları kırmakla kendilerini sergileyen kalabalıklar tarafından taciz edildiler ve bu kendi halindeki sessiz araştırmacılar "ölüleri uyandırmaya" çalışmakla suçlandılar.

Hareketin bazı daha küçük gelgitlerini, yeni ve gerçek medyumların sayısındaki artışı, ara sıra sahte olanların teşhir edilmesini, araştırma komitelerini (ki bunlar bir ruhsal celse grubunun başarısının orada hazır bulunan *bütün* araştırmacıların psişik durumlarına bağlı olduğunu kavrayamamış olanlar yüzünden sıklıkla olumsuz sonuçlanmaktaydı) ve yeni fenomenlerin ortaya çıkışı gibi hususları şimdilik bir kenara bıraksak bile, o ilk günlerin özellikle dikkat edilmesi gereken birkaç olağanüstü medyumu vardır. Aralarında öne çıkanlar D. D. Home ve Davenport kardeşlerdi. Bu isimler

o kadar önemli çalışmalara vesile olmuşlar ve kamuoyunun dikkatini o kadar uzun süre üzerlerinde toplamışlardı ki, onlara kitabımızda ayrı bölümler ayırdık. Bununla birlikte daha az dikkat çekmiş olan medyumlar da söz konusuydu.

Bunlardan biri, neredeyse okuma yazma bile bilmeyen ama buna rağmen, tıpkı A. J. Davis gibi, ruhların kontrolü altında önemli bir kitap yazan demirci Linton'dı. 530 sayfalık "*Ulusların Şifası*" adlı bu kitap, kaynağı ne olursa olsun kesinlikle dikkate değer bir eserdir ve normalde böyle bir kişi tarafından kaleme alınmış olması mümkün değildir. Kitapta ayrıca Vali Tallmadge'ın kaleminden çıkan çok uzun bir önsöz de yer alır ve bu önsöz, değerli senatörün antik çağ konusunda ne kadar bilgili olduğunu göstermektedir. Klasik eserlerin ve kilisenin erken dönemdeki bakış açısının bu kadar iyi ifade edildiği bir makaleye nadiren rastlanır.

1857'de Harvard Üniversitesi, Fred Willis adlı bir öğrenciyi medyumluk yaptığı gerekçesiyle kovuşturdu ve okuldan attı, böylece kötü ününe layık olduğunu bir kere daha ispatlamıştı. Cotton Mather'ın ve Salem'in eski cadı avcılarının zihniyeti, Boston'daki bu büyük eğitim merkezini ele geçirmiş gibiydi. Bu olay, Profesör Eustis'in, Willis'in sahtekar olduğunu kanıtlamak için üstlendiği amansız bir girişimle başladı, oysa tüm kanıtlar gencin gerçekten medyumsal yeteneğe sahip olduğunu ve güçlerini de kamuya açık bir şekilde kullanmaktan büyük ölçüde kaçındığını açıkça gösteriyordu. Olay o dönemde büyük bir heyecan ve skandala yol açmıştı. Bu türden yeteneklerin maddi çıkar edinmek için suistimal edilmesine dair örnekler elbette verilebilir, ayrıca böylesine müthiş bir ifşanın neden olduğu zihinsel coşku da bazı insanları bir dereceye kadar sahtekarlığa ve bazen de fanatik aşırılıklara ve grotesk iddialarda bulunmaya sevk etmiş olabilir. Nitekim bu tür olumsuz örnekler, aklı başında

ve istikrarlı spiritüalistlerin umdukları ve hak ettikleri yeri almalarını geciktirmiştir.

O dönemde halkın dikkatini çekmiş olan bir diğer medyumluk olayı da Ohio'nun ıssız bir bölgesinde yaşayan bir çiftçi olan Jonathan Koons ve ailesinin yaşadıklarıydı. Eddy kardeşlerinin ulaştığı fenomenler diğer bir bölümde uzun uzadıya tartışılacaktır ve Koons ailesinin yaşadıkları da aynı doğrultuda olaylar olduğundan, onları burada ayrıntılı olarak ele almaya gerek duymuyoruz. Bunlar arasında çeşitli müzik aletlerinin ruhlar tarafından kullanılmasına sıkça rastlanmış ve bir süre sonra Koons'un ahşap evini bütün komşu eyaletlerde duymayan kalmamıştı. Ev o kadar ünlü olmuştu ki, ona en yakın kasaba yüz kilometreyi aşan mesafede olmasına rağmen sürekli dolup taşıyordu. Olayların mahiyetinin kaba fiziksel tezahürlere yol açan bir medyumluk türü olduğu anlaşılıyor; zaten olayın merkezindeki şahsın kaba, kültürsüz bir çiftçi oluşu bunu doğal bir hale getiriyor. Bu olayla ilgili birçok araştırma yapıldı, ancak olgular her türden eleştiriyi boşa çıkarmaya devam etti. Yine de Koons ve ailesi, aralarında yaşadıkları cahil insanların tacizlerine daha fazla dayanamayarak evlerinden ayrılmak zorunda kaldılar. Anlaşıldığı kadarıyla çiftçinin yaşam tarzı, fiziksel türden güçlü bir medyumluğun gelişimi için çok elşverişliydi. Bu türden medyumluk ilk olarak bir Amerikan çiftçisinin evinde ortaya çıkmıştı [Fox ailesi] ve şimdi de onları, Ohio'da Koons'lar, Vermont'ta Eddy'ler, Massachusetts'te Foss ve daha birçokları izliyordu.

Ruhçuluk'un Amerika'daki ilk günlerinin bu kısa incelemesini münasip bir şekilde tamamlamak için şimdi de, ruhsal müdahalenin dünya tarihinde ne kadar önemli olabildiğini kanıtlayan bir olayı anlatalım. Bu olay İç Savaş'ın en önemli anında Abraham Lincoln'ün hareket tarzını belir-

leyen ilham verici mesajlarla ilgilidir. Olayla ilgili gerçekler tartışılmazdır ve Bayan Maynard'ın Abraham Lincoln hakkındaki kitabında doğrulayıcı kanıtlarla birlikte verilmiştir. Bayan Maynard'ın kızlık soyadı Nettie Colburn'dü ve hikayenin kahramanı da kendisiydi.

Genç bayan güçlü bir trans medyumuydu ve 1862 kışında Federal Ordu hastanesinde yatan erkek kardeşini görmek üzere Washington'a gitmişti. Spiritüalizmle ilgilenen Başkan'ın karısı Bayan Lincoln, Bayan Colburn ile bir görüşme yaptı, sonuçtan çok etkilendi ve ertesi gün medyumu Başkan'ı görmeye getirmek için bir araba gönderdi. Yazar bize büyük adamın onu Beyaz Saray'ın salonunda nasıl nazik bir şekilde karşıladığını anlatıyor ve orada bulunanların isimlerinden bahsediyor. Masaya oturdu, her zamanki gibi transa girdi ve sonra olanları kendisi hatırlamayacaktı. Kitapta şöyle devam ediyor:

> Bir saatten fazla bir süre boyunca onunla ruhlar arasında iletişim sağladım ve daha sonra arkadaşlarımdan, onun anlatılanları tam olarak anlamış göründüğünü öğrendim, oysa hazır bulunan diğer kişiler, yaklaşmakta olan Özgürlük Bildirgesi ile ilgili kısma gelene kadar, anlatılanlardan çok az şey anlamışlar. Ruhlar onu büyük bir ciddiyetle ve zorlayıcı bir üslupla, bildirgenin ilan edilme şartlarını bozmamaya ve yasa olarak yürürlüğe girmesini de yılbaşından sonrasına kadar geciktirmemeye davet etmişler ve bunun, başkanın yönetiminin ve yaşamının en önemli olayı olacağına dair ona güvence verilmiş; ayrıca hükümetteki bazı güçlü hiziplerin bildirgenin yürürlüğe girmesinin ertelenmesi ve uygulanmasının geciktirilmesi için ona tavsiyelerde bulundukları ve bu tavsiyelere kesinlikle kulak vermemesi, inançlarına bağlı kalması ve Tanrı tarafından kendisine verilen görevi korkusuzca yerine getirmesi gerektiği bildirilmiş. Orada bulunanlar, ruhların hitabetindeki heybet,

kullandıkları dilin gücü ve aktarılan bilgilerin önemi karşısında, bütün bunların benim gibi ürkek bir kızdan gelemeyeceği gerçeğini ifade ettiler; gerçekten de sesim son derece erkeksi ve güçlü bir hal ve amirane bir tavır almış. Bilincim yerine geldiğinde etrafımda gördüğüm sahneyi asla unutamayacağım. Ben Bay Lincoln'ün önünde duruyordum ve o da kollarını göğsünde kavuşturmuş, koltuğunda arkasına yaslanmış, dikkatle bana bakıyordu. Bu durum karşısında doğal olarak kafam karışarak geri çekildim –bir an nerede olduğumu bile kavrayamadım. Sonra mükemmel bir sessizliğin hüküm sürdüğü gruba bir göz attım. Nerede olduğumu hatırlamam biraz zaman aldı. Orada bulunan bir beyefendi alçak bir sesle, "Sayın Başkan, hitap yönteminde tuhaf bir şey fark ettiniz mi siz de?" dedi. Bay Lincoln sanki bir büyüden kurtulmuş gibi ayağa kalktı. Daniel Webster'ın piyanonun üzerinde asılı duran tam boy portresine çabucak bir göz attı ve vurgulu bir sesle yanıtladı: "Evet, çok tuhaftı gerçekten, çok!" Sonra Bay Somes şöyle dedi: "Sayın Başkan, Bildiri'nin uygulanmasını ertelemeniz için size herhangi bir baskı yapılıp yapılmadığını araştırmam uygun olmaz mı?" Başkan buna şöyle cevap verdi: "Bu koşullar altında bu soru son derece uygun, burada hepimiz arkadaşız çünkü." (Ve herkese gülümsedi). "Söz konusu baskılara dayanmak neredeyse bütün gücümü alıyor." Bu noktada beyler onun etrafına toplandılar ve alçak sesle bir süre konuştular, Bay Lincoln çok az konuştu. Sonunda bana döndü ve elini başımın üzerine koyarak, asla unutamayacağım bir şekilde şu sözleri söyledi: "Çocuğum, sen çok garip bir yeteneğe sahipsin, ama bunun Tanrı'dan olduğuna hiç şüphem yok. Bu gece buraya geldiğin için teşekkür ederim. Burada olman belki de herkesin anlayabileceğinden çok daha önemli. Şimdi gitmek zorundayım, ama umarım seni tekrar görürüm." Elimden nazikçe sıktı, grubun geri kalanına selam verdi ve gitti. Biz de Bayan Lincoln ve arkadaşlarıyla konuşarak bir saat daha orada kaldık ve sonra Georgetown'a döndük. Abraham Lin-

coln ile ilk görüşmem işte böyleydi ve bunun anısı, hâlâ gerçekleştiği akşamki kadar açık ve canlı.

Bu, Spiritüalizm tarihindeki en önemli örneklerden biri olduğu kadar Birleşik Devletler tarihindeki en önemli olaylardan biri de olabilir, zira Başkan'ı, söz konusu olayda adım atması konusunda güçlendirmekle kalmayıp, Kuzey ordularının moral durumunu da büyük ölçüde takviye etmişti, çünkü bu olayın ardından Lincoln, askerin moralini yükseltmek için ordu kamplarını ziyaret etmeye başlamıştı. Öte yandan korkarım ki okuyucu, büyük mücadelenin bütün olaylarını ve Başkan'ın bütün yaşamını anlatan sayısız kitap bile okusa, bunlarda bu hayati olaydan hiçbir şekilde söz edilmediğini görecektir. Bu durum, Spiritüalizmin bu kadar uzun süre maruz bırakıldığı haksız muamelenin bir parçasıdır. Eğer Amerika Birleşik Devletleri, gerçeği takdir etmiş olsaydı, tarihinin en karanlık anında değerini kanıtlamış olan bir inancın, bugün çok yaygın bir şekilde şahit olduğumuz gibi cahil polisler ve bağnaz yargıçlar tarafından zulme uğramasına ve bastırılmasına, ya da basının, ülkesinin Joan of Arc'ını yaratan bu öğretiyle alay etmeye devam etmesine asla izin vermezdi.

BÖLÜM VII

İNGİLTERE'DE ŞAFAK SÖKÜYOR

İlk spiritüalistler sıklıkla ilk Hristiyanlarla karşılaştırılmıştır ve aralarında gerçekten de birçok benzerlik noktası vardır. Bununla birlikte, bir açıdan spiritüalistlerin bir avantajı vardı. Eski dönemin kadınları, azizeler olarak yaşamak ve şehitler olarak ölmek suretiyle görevlerini asil bir şekilde yaptılar, ancak hiçbir zaman vaizler ve misyonerler olarak görülmediler. Bununla birlikte psişik güç ve psişik bilgi her iki cinsiyette de kendisini gösterdiği için, ruhsal iletişimin büyük öncülerinin pek çoğu kadındı. Özellikle yıllar geçtikçe adı daha da ünlenecek olan Emma Hardinge Britten için bu iddia edilebilir. Bununla birlikte, öne çıkan başka kadın misyonerler de olmuştur ve bunların İngiliz bakış açısından en önemlisi, yeni fenomenleri bu kıyılara 1852 yılında ilk kez getiren Bayan Hayden'dır. Eskiden dini inancın havarileri vardı. Burada ise nihayet dini gerçeğin bir havarisi ortaya çıkmıştı.

Bayan Hayden, mükemmel bir medyum olduğu kadar olağanüstü de bir kadındı. Saygın bir New England gazetecisinin karısıydı ve bu bey görevinde her zaman kendisine eşlik etmişti. Ayrıca medyumun Amerika'daki gösterileri konusunda biraz tecrübesi olan Bay Stone da çalışmaların organize edilmesinde yardımcı olmaktaydı. Ülkeyi ziyareti sırasında medyum "genç, zeki ve aynı zamanda davranışlarında sade ve samimi bir bayan" olarak tanımlandı. Bazı İngiliz eleştirmenler şöyle söylemekteydi:

> Konuşmasındaki samimi, yapmacıksız hava bütün şüpheleri ortadan kaldırdı ve onu gülünç duruma düşürmek ve böylece eğlenmek niyetiyle gelmiş olan birçok kişi, gösterdiği sabır ve iyi huyluluk yüzünden kendilerinden utandı-

> lar ve bu kadına büyük bir saygı duydular. Onunla yapılan röportajların her zaman bıraktığı izlenim şudur ki; eğer geliştirdiği fenomenleri Bay Dickens'ın iddia ettiği gibi onun sanatına atfedecek olsak, kendisinin bugüne kadar halkın karşısına çıkmış en yetenekli sanatçı olduğunu itiraf etmek zorunda kalırdık.

Cahil İngiliz basını, Bayan Hayden'a sıradan bir Amerikan maceraperesti gibi davrandı. Bununla birlikte, onun gerçek zihinsel kapasitesi, birkaç yıl sonra, Amerika Birleşik Devletleri'ne dönmesinin ardından, tıp doktoru olarak mezun olduğu ve on beş yıl boyunca da bu mesleği yaptığı gerçeğine bakılarak değerlendirilebilir. Psikometrinin ünlü öncüsü Dr. James Rodes Buchanan, ondan "şimdiye kadar tanıdığım en yetenekli ve başarılı doktorlardan biri" olarak bahseder. Hayden'a bir Amerikan kolejinde tıp profesörlüğü teklif edildi ve *Globe Insurance Company* tarafından, şirketi hayat sigortasındaki kayıplara karşı korumak üzere işe alındı. Onun başarısının bir özelliği, Buchanan'ın psikometrik deha olarak tanımladığı şeydi. Ayrıca yıllar boyunca ölümle neticelenen tek bir vakası bile olmadığı için, adının Sağlık Kurulu'nda neredeyse unutulmuş olmasından da övgüyle söz ediyor. Bununla birlikte, sözünü ettiğimiz şeyler medyumun hayatının daha sonraki dönemlerine ait olduğu için 1852'deki şüpheciler bunları bilmiyorlardı, bu yüzden de ruhların dünya işlerine müdahalesine dair bu ve benzeri garip iddiaların kabul edilmeden önce en büyük titizlikle test edilmesi gerektiğinde ısrar etmeleri sebebiyle suçlanamazlar. Bu eleştirel tutuma kimse itiraz edemez. Ama garip olan şey -eğer doğruysa- ölüm duvarının bir anlamda delinmesi ve yüksek ruhlarla gerçek bir iletişim kurulması gibi sevindirici haberleri içeren bir önermenin, sadece ne kadar sert olursa olsun ciddi eleştirilere değil, ama aynı zamanda bir

hakaret ve aşağılama fırtınasına da yol açmış olmasıdır. Bu türden bir tavır hiçbir zaman affedilemez, ancak özellikle de ülkemizde misafir olan bir bayana karşı yöneltildiğinde. Bayan Hardinge Britten, Bayan Hayden daha ülkeye adımını atar atmaz basının, kilisenin ve üniversitelerin ileri gelenlerinin kendisine karşı bir alay, zulüm ve hakaret fırtınası yarattıklarını ve böyle yapmak suretiyle aynı zamanda kendileriyle birlikte o çok övündükleri liberalizmi ve bilimsel zekayı da küçük düşürdüklerini söylüyor. Zarif ve nazik bir kadın olan medyumun bu olanlar karşısında derinden acı çektiğini ve böylece iyi sonuçlar elde etmek için çok zaruri olan psikolojik ve zihinsel uyumunun kaybedilmesine yol açılmak suretiyle, hasımlarının eline büyük bir koz verildiğini aktarıyor. Sözüm ona olayların gerçeğini araştırmak bahanesiyle, ama gerçekte onu engellemek için yanıp tutuşarak oraya gelen bazı şahıslar, Bayan Hayden'ın aracı olduğunu iddia ettiği olguları çarpıtmak için ona tuzaklar kuruyor ve zalimce ve aşağılayıcı bir muameleyle onun psikolojisini sürekli olarak hırpalıyorlardı. Ziyaretçilerinin bu düşmanca tavırları –o zamanlar nasıl karşı koyacağını veya geri püskürteceğini bilmediği için– bu hassas insan üzerinde büyük ve ezici bir etki yapmaktaydı.

Günümüzde biraz inceltilmiş biçimde de olsa hâlâ etrafımızda gördüğümüz bu mantıksız düşmanlığa neyse ki bütün ulus dahil değildi. İçlerinde hakikat aşkı olan ve bir kadına uygulanan bu zulme isyan eden cesur insanlar da ortaya çıkmaya başlamıştı. Onlar sadece asil bir adalet duygusuyla kendilerini ortaya atarak, hiç de popüler olmayan bir davayı savunan ve bu yüzden mesleki kariyerlerini ve itibarlarını tehlikeye atmaktan, hatta akıl sağlıkları konusunda kendilerine yöneltilen alaycı saldırıları da cesaretle göğüsleyen insanlardı. Kraliyet doktorlarından Dr. Ashburner ve

Sir Charles Isham, basında söz konusu medyumu savunanlar arasındaydı.

Modern standartlara göre değerlendirildiğinde Bayan Hayden'ın medyumluğu, belirli bir kategori ile sınırlı gibi görünüyor. Onun medyumluğunda masadan vs. gelen sesleri bir kenara bırakırsak çok az fiziksel fenomenden söz edebiliriz; ışıklar, materyalizasyonlar veya doğrudan sesler ile ilgili herhangi bir fenomen de söz konusu değildir. Ancak uyumlu bir grup teşkil edildiğinde, işitilen seslerin verdiği cevaplar çok doğru ve inandırıcıydı. Tüm gerçek medyumlar gibi o da çevresindeki uyumsuzluğa karşı hassastı ve bunun sonucunda, onu ziyarete gelenler arasında yer alan eşek şakası meraklıları ve art niyetli araştırmacılar karşısında, adeta bir kurban gibi çaresiz kalıyordu. Aldatmanın karşılığı da aldatmadır ve ahmak insan, ahmaklığına uygun cevaplarla karşılaşır. Ve bu türden cevapların arkasındaki zeka, kullanılan kelimelerden, pasif aracın [medyumun] sorumlu tutulabileceği gerçeğini pek de umursamaz gibi görünmektedir. Böylece bu sahte araştırmacılar derhal basına koşuyor ve ruhları nasıl kandırdıklarını alaylı bir şekilde ve ballandıra ballandıra anlatıyorlardı, oysa kandırdıkları sadece kendileriydi. George Eliot'un daha sonra eşi olacak olan George Henry Lewes bu alaycı araştırmacılardan biriydi. Bir celsede önündeki kağıda yazmak suretiyle medyumu nasıl sorguladığını neşeyle anlatıyor ve "Bayan Hayden bir sahtekar mı?" diye yazdığında masadan gelen darbe seslerinin bunu "Evet" diye yanıtladığını söylüyor. Lewes daha sonra bunu Bayan Hayden'ın suç itirafı olarak alıntılayacak kadar karaktersiz bir adamdı. Aslında bundan çıkarılacak tek sonuç, söz konusu seslerin medyumdan tamamen bağımsız olduğu ve ayrıca böyle art niyetle ve ciddiyetsiz bir şekilde sorulan bir soruya da doğal olarak ciddi bir cevap alınamayacağı gerçeğidir.

Bununla birlikte, bu tür soruların değerlendirilmesi olumsuz sonuçlara göre değil, olumlulara göre yapılmalıdır. Bu yüzden bendeniz de şimdi ilerleyen sayfalarda alışılmışın ötesinde uzun alıntılar yapmak durumundayım; zira, aksi takdirde günümüzde koskocaman bir bilgi ağacı haline gelmiş olan öğretinin ilk tohumlarının İngiltere'de nasıl atıldığını tam olarak kavramak mümkün olmaz. Ünlü doktor Ashburner'ın ifadesine daha önce atıfta bulunmuştuk ve belki şimdi onun diğer bazı sözlerini de kitabımıza eklememiz iyi olacak. Ashburner şöyle diyor:

> Bayan Hayden, eski bir editörün eşi ve Boston'da yayınlanan ve New England'da da yüksek bir tirajı olan bir derginin sahibi olduğuna göre, siz basın dünyasının değerli centilmenleri, eğer kendi mesleğinizden birine karşı göstermeniz gereken konukseverlik hislerini bir kenara bırakmış olsanız bile, en azından bir kadın olarak ona gereken hürmeti gösterip, maruz kaldığı saldırılara karşı yanında yer almanız gerekmez miydi? Bayan Hayden'ın bir sahtekar olmadığını size kesinlikle beyan ederim ve aksi bir sonuca varmaya cüret eden kişi, bunu ancak hakikate olan sadakatini ve itibarını riske atmayı göze alarak yapmalıdır [*The Leader*, 14 Mart 1853; 1 ve 8 Haziran 1853].

Ashburner *The Reasoner*'a yazdığı uzun bir mektupta, Hayden'ın da daha önce karşılaştığı bazı sözüm ona medyumlar gibi "aynı absürtlükler sınıfına" dahil biri olacağını tahmin ettiğini ve bu yüzden de tamamen kuşkulu bir ruh hali içinde medyumu ziyaret ettiğini kabul ettikten sonra şöyle devam ediyor: "Bayan Hayden'a gelince, onun kusursuz dürüstlüğüne o kadar güçlü bir inancım var ki, onu kasten dolandırıcılıkla suçlayabilecek birine gerçekten hayret ederim." Bunun ardından medyumdan aldığı gerçek mesajların ayrıntılı açıklamalarını veriyor.

Araştırmacılar arasında ünlü matematikçi ve filozof Profesör De Morgan da vardı. Karısının 1863 tarihli "*Maddeden Ruha*" adlı kitabına uzun ve ustaca yazdığı önsözde kendi deneyimlerini ve vardığı sonuçları şöyle anlatıyor:

> On yıl önce ünlü Amerikan medyumu Bayan Hayden tek başına evimize geldi. Celse onun gelmesinden hemen sonra başladı. Her yaştan sekiz veya dokuz kişiydik ve bunlar arasında her şeyin sahte olduğuna dair katı bir inanca sahip olanlar olduğu gibi, yeni fikirlere açık olanlar da bulunmaktaydı. Darbe sesleri her zamanki gibi işitilmeye başladı. Kulağıma temiz, net, bazen de biraz daha uzun süre bir çan sesine benzetilebilecek olan belli belirsiz sesler geliyordu. O sırada bunları, küçük bir mesafeden mermer bir levha üzerine bırakılsa örgü şişlerinin uçlarının çıkaracağı sese benzetmiştim; nitekim bir sonraki deneme, açıklamamın makul ölçüde doğru olduğunu gösterdi. Akşamın geç bir saatinde, yaklaşık üç saatlik bir deneyden sonra Bayan Hayden ayağa kalktı ve bu sırada başka bir masada bir şeyler içen bir çocuk aniden şöyle seslendi; "Bu akşam burada olan tüm ruhlar sesleri hep birlikte de çıkaracaklar mı acaba?" Sözünü daha yeni bitirmişti ki, birden sanki çok sayıda örgü şişinin yere düşmesinden hasıl olan bir gürültü duyuldu ve iki saniye kadar sürdü.

Profesör De Morgan bunun üzerine ruhlara bazı sorular sormaya karar veriyor:

> Birinci ruha bir soru sormam istendiğinde, sorumu zihinsel olarak -yani konuşmadan, yazmadan ya da alfabedeki harfleri, herkesin görebileceği şekilde elimle işaret etmeksizin- sormama izin verilmesini rica ettim ve cevap verilirken Bayan Hayden'ın iki kolunu da ileriye doğru uzatmasını istedim. Her iki talep de anında birkaç darbe sesi ile kabul edildi. Bunun üzerine soruyu zihnimden sordum ve yine zihnimden cevabın da tek kelimeyle verilmesini istedim. Bunları yaparken de alfabenin önüne bir kitap koyarak di-

> ğerlerinin görmesini engelledim. Sadece harfleri gözlerimle takip edecek ve soruyu zihnimden soracaktım. Neticede her harfe bir ses karşılık gelecek şekilde "Satranç" kelimesi yazdırıldı. Bu durumda elimde artık makul bir açıklama vardı: ya tamamen görülmez bir karakterin bir tür düşünce-okuma yeteneğiydi söz konusu olan, ya da Bayan Hayden'ın öyle insanüstü bir tahmin becerisi vardı ki benim zihnimdeki kelimeyi, tavırlarımdan çıkarabiliyordu. Zira alfabeyi saklamak için kullandığım iki metre uzakta oturmaktaydı ve dolayısıyla ne elimi ne gözlerimi ne de gözlerimin hangi hızla hareket ettiğini görebiliyordu. Zaten seans bitmeden evvel ikinci alternatifi tamamen elemek zorunda kalacaktım.

De Morgan yazısına bir sonraki celsede olanları anlatarak devam ediyor. On yıl önce W. Heald'a yazılan bir mektupta ilave ayrıntılarla verildiğinden, biz bu kısmın karısının "*Augustus De Morgan'ın Anıları*" adlı kitabında yayınlanan versiyonunu alıntılıyoruz (s. 221-2):

> O sırada babam geldi ve biraz sohbetten sonra ona şunları sordum:
>
> "Şu an zihnimden geçirdiğim o dergiyi hatırlıyor musun?" "Evet." "Orada kendine taktığın lakapları hatırlıyor musun?" "Evet." "Kartı kullanarak bunların baş harflerini bana verir misin?" "Tamam." Daha sonra kartı bir kitapla gizleyerek alfabeyi işaret etmeye başladım, bu arada Bayan H. yuvarlak (büyük) bir masanın karşı tarafındaydı ve aramızda parlak bir lamba vardı. F'ye gelene kadar harf harf işaret ettim, çünkü söz konusu kelimenin ilk harfinin F olması gerektiğini düşünüyordum. Ama ses cevap vermedi. O zaman etrafımdakiler "Hızlı geçtin, başlangıçta bir ses vardı" dediler. Böylece geri döndüm ve C'ye geldiğimde darbe sesini net bir şekilde duydum. Bu beni şaşırtmıştı, ama bir an sonra ne olduğunu anladım. Seslerin kaynağı kelimeyi vermeye benim planladığımdan daha erken başlamıştı. C'yi geçtiğim halde fark etmemiştim ve ardından D T F O C harfleri geldi.

> Bunlar hatırladığım o ardışık kelimelerin baş harfleriydi. 1817'de yayınlanan eski bir dergide bunları babam uyarlamıştık ve odada benden başka kimsenin bilmediği bir şeydi. Böylece C D T F O C harfleri ile mesaj tamamlanmıştı. O noktada bir şeyin, bir kişinin ya da bir ruhun düşüncelerimi okuduğundan artık tamamen emindim. Bu ve benzer şeylerle celse yaklaşık üç saat sürdü, bu sürenin büyük bir bölümünde Bayan H. daha önce hiç görmediği "*Tom Amca'nın Kulübesinin Anahtarı*"nı okumakla meşguldü ve sizi temin ederim ki biz darbe sesleriyle kendi çapımızda eğlenirken, o bu kitabı onu ilk kez gören Amerikalı bir bayandan beklenebileceği gibi büyük bir iştahla okumaya devam ediyordu. Bütün bunların kelimenin tam anlamıyla doğru olduğunu beyan ederim. O zamandan beri evimde sık sık bu tür celseler yaptık ve çeşitli ruhlar bu celselerde kendilerini tanıttılar. Cevaplar çoğunlukla bir veya iki elin, üzerine hafifçe yerleştirildiği masa tarafından verilmektedir, bu arada parmaklar da harflere doğru hafifçe eğilmiş bir şekilde tutulur. Cevaplarda kafa karıştıran çok şey vardır ama arada sırada bizi bütünüyle şaşırtan şeyler de geliyor. Bununla ilgili bir teorim yok, ancak bir iki yıl içinde ilginç bir şey ortaya çıkabilir. Bununla birlikte, fenomenin gerçekliğine bütünüyle kani olmuş durumdayım. Pek çok başka insan da kendi evlerinde bu fenomenleri benim gibi elde etmekteler.

Burada Profesör De Morgan, bir ruhun, düşüncelerini okuduğunu söylediğinde, ilk harf olayının aslında o anda aklında olmayan bir şeyin kanıtı olduğunu gözlemlemeyi ihmal ediyor. Ayrıca, Bayan Hayden'ın seans boyuncaki tavrından da, endişeli olanın onun bilinçli kişiliğinden ziyade etrafında oluşturulan atmosfer olduğu açıktır.

Londra'da Spiritüalizmin ilk günlerinde tanınmış bir şahsiyet olan Bayan Fitzgerald, 22 Kasım 1878 tarihli *The Spiritualist*'te Bayan Hayden ile aşağıdaki çok çarpıcı deneyimini aktarır:

Spiritüalizmle ilk tanışmam, yaklaşık otuz yıl önce tanınmış medyum Bayan Hayden'ın bu ülkeye ilk ziyareti sırasında başladı. Londra, Wimpole Caddesi'nde bir arkadaşım tarafından verilen bir partide onunla tanışmaya davet edilmiştim. O akşam için çok önemli başka bir randevum olduğundan, davete ancak biraz gecikmeli olarak iştirak edebildim ve oraya vardığımda evdekiler büyük bir heyecan içinde, benim olmadığım süre zarfında olağanüstü bir olay yaşandığını anlattılar. Büyük bir hayal kırıklığına uğradığımı herkes fark etmişti ve bunun üzerine ilk defa orada tanıştığım Bayan Hayden çok nazik bir şekilde öne çıkarak ne kadar üzüldüğünü ifade etti ve eğer istersem diğerlerinden ayrı küçük bir masaya tek başıma oturmamı önerdi; ruhlara benimle iletişime geçip geçmeyeceklerini soracaktı. Bütün bunlar bana o kadar yeni ve şaşırtıcı görünüyordu ki, neden bahsettiğini ya da ne beklemem gerektiğini zar zor anlamıştım. Önüme basılı bir alfabe, bir kalem ve bir kağıt parçası koydu. O bunu yaparken, masanın her tarafında olağanüstü bir şekilde tıkırtılar hissettim, titreşimleri masanın ayağına yasladığım ayağımın tabanında hissedebiliyordum. Daha sonra bana, farklı gelen bir ses duyduğumda her harfi not etmemi söyledi ve bu kısa açıklamayla birlikte beni kendi başıma bıraktı. Ben de harfleri not etmeye başladım. E harfinde gerçekten belirgin bir ses işittim. Bunu diğerleri izledi ve sonuçta gayet iyi bildiğim bir isim çıktı ortaya. Ardından bu kişinin o zamana kadar bilmediğim ölüm tarihi verildi ve buna, eski bir dostun ölmek üzereyken bana söylediği son sözlerini hatırlatan bir mesaj eklendi: "Seni hep koruyacağım." Ve sonra tüm o ölüm sahnesinin hatırası canlı bir şekilde önüme serildi. İtiraf etmeliyim ki çok şaşırmış ve biraz da korkmuştum. Sonradan ruh dostumun yönlendirmesi üzerine bütün bunların üzerine yazıldığı kağıdı alıp onun eski hukuk danışmanına götürdüm ve danışman da onun verdiği tarihlerin vs. tamamen doğru olduğu konusunda bana güvence verdi. Bunlar benim zihnimde mevcut olamazlardı, çünkü konu hakkında hiçbir bilgi sahibi değildim.

Bayan Fitzgerald'ın, Bayan Hayden'ın İngiltere'deki ilk seansının Leydi Combermere, oğlu Binbaşı Cotton ve York'tan Bay Henry Thompson ile yapıldığına inandığını belirtmesi de ilginçtir.

Spiritualist'in aynı cildinde (s. 264), Bayan Hayden ile yapılan bir seansın açıklaması yer alıyor. Kitaptaki bu kısım ünlü trajedi yazarı Charles Young'ın hayatına dair oğlu Rahip Julian Young tarafından yazılan bir eserden alınmış:

> 1853, 19 Nisan. Bugün benim için önemli olan bir konuda avukatlarıma danışmak amacıyla Londra'ya gittim ve Amerikalı bir hanımefendi olan spiritüalist medyum Bayan Hayden'ın sözünü çok işittiğim için, hazır şehirdeyken onun da nerede ikamet ettiğini öğrenmek ve ziyaretine giderek sözü edilen yeteneği hakkında kendim bir karara varmak istedim. Bu arada tesadüfen eski bir arkadaşım olan Bay H.'ye rastladım ve ona Bayan Hayden'ın adresini bilip bilmediğini sordum. Bana adresi Cavendish Meydanı, Queen Anne Caddesi, 22 numara olarak verdi. Kendisi de medyumu hiç görmediğini ve çok da merak ettiğini belirtince, onun seans ücretini de vermeyi teklif ederek benimle birlikte gelmesini istedim. Memnuniyetle kabul etti. Masa celseleri 1853'ten beri o kadar yaygınlaştı ki, yaşayanlar ve ölüler arasındaki bu geleneksel iletişim tarzını açıklamaya çalışarak okuyucumun sabrını zorlamamam daha iyi olacak. Yukarıdaki tarihten bu yana çok sayıda bu tür celseye katıldım ve merak duygum büyük ölçüde gelişmiş olmasına ve mistik ve doğaüstü şeylere karşı da bir zaafım olmasına rağmen, yine de, birazdan vereceğim örnek dışında, bugüne dek doğal bir temelde açıklanamayacak herhangi bir ruhsal fenomene tanık olduğumu söyleyemem. Bu olayda ise ortada bir hile olması söz konusu bile olamaz gibi görünüyordu, bana eşlik eden arkadaşım Bayan Hayden'ı daha önce hiç görmemişti ve medyum da ne onun ne de benim adımı biliyordu. Bayan H. ile aramda şu diyalog geçti:

Bayan H.: Siz bayım, dünyadan ayrılmış olan herhangi bir arkadaşınızın ruhuyla mı iletişim kurmak istiyorsunuz?

J. C. Y.: Evet.

Bayan H.: O halde sorularınızı belirtilen şekilde sorun, eminim tatmin edici cevaplar alacaksınız.

J. C. Y.: (Görünmeyen ama orada olduğu varsayılan birine hitap ederek): İletişim kurmak istediğim kişinin adını söyleyin bana.

Masadan gelen seslere göre yazılan harfler bir araya geldiğinde ortaya "George William Young" adı çıkmıştı.

J. C. Y.: Peki şu anda kimi düşünüyorum, söyler misiniz?

Ruh: Frederick William Young.

J. C. Y.: Hangi hastalıktan mustarip?

Ruh: Tic douloureux [bir tür nöralji].

J. C. Y.: Onun için bir şey yazabilir misiniz?

Ruh: Güçlü mesmerizm.

J. C. Y.: Bunu kimin uygulaması lazım?

Ruh: Hastaya güçlü sempatisi olan biri.

J. C. Y.: Ben yapabilir miyim?

Ruh: Hayır.

J. C. Y.: Kim peki?

Ruh: Joseph Ries. (Amcamın çok saygı duyduğu biriydi bu şahıs.)

J. C. Y.: Yakın zamanda bir dostumu kaybettim mi?

Ruh: Evet.

J. C. Y.: Kimi? (Uzaktan kuzenim olan Bayan Young'ı düşünmüştüm.

Ruh: Christiana Lane.

J. C. Y.: Bu gece nerede kalacağımı söyleyebilir misiniz?

Ruh: James B.'nin evinde, Clarges Caddesi 9 numara.

J. C. Y.: Peki ya yarın?

A.: Albay Weymouth'un evinde, Upper Grosvenor Caddesi.

Sorularıma aldığım cevapların doğruluğu beni o kadar şaşırtmıştı ki, yanımdaki beyefendiye mahiyeti hakkında onun da bilgi sahibi olmasını istemediğim bir soru sormak istediğimi ve bu yüzden birkaç dakikalığına bitişik odaya giderse minnettar kalacağımı söyledim. Arkadaşım çıkarken ben de Bayan Hayden ile konuşmama devam ediyordum.

JCY: Arkadaşımın odadan çıkmasını rica ettim, çünkü sormak istediğim soruyu bilmesini istemedim, ama aslında soracağım şeyi sizin de bilmemeniz gerekiyor, fakat eğer doğru anladıysam, sizin aracılığınız olmadan ruhlardan hiçbir şekilde cevap alamıyoruz? Peki bu şartlar altında ne yapılabilir?

Bayan H.: Sorunuzu öyle bir biçimde sorun ki, verilen cevap aklınızdaki en belirgin fikri tek kelimeyle, eksiksiz bir şekilde ifade etsin.

J.C.Y.: Deneyeceğim. Beni tehdit ettikleri şey gerçekleşecek mi?

Ruh: Hayır.

J.C.Y.: Bu yeterli değil. Buna evet veya hayır demek kolay, cevabınız ancak benim ne düşündüğümü tam olarak bildiğinize ikna olduğum takdirde bir değer taşıyacaktır. Düşüncelerime dair bir ipucuna sahip olduğunuzu gösterecek bir söz söyleyin bana.

Ruh: Vasiyetname.

Hakikaten de bir vasiyetname söz konusuydu ve bazı taraflar beni vasiyete itiraz etmekle tehdit etmişlerdi. Tehdidin gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini bilmek istemiştim. Aldığım cevap doğruydu.

Bay Young'ın bu seanstan önce de sonra da ruhsal iletişim konusuna dair bir inancının olmadığını ekleyelim; tabii böylesi bir tecrübeden sonra konu hakkında hâlâ kararsız

kalması, onun yeni bilgiyi özümseme kapasitesinin pek de parlak olmadığına yorumlanabilir.

Bristol, Clifton'dan Bay John Malcom'dan gelen ve *The Spiritualist*'te yayınlanan aşağıdaki mektup, bu türden celselere katılan bazı ünlü isimlerden bahsediyor. İngiltere'de ilk seansın nerede yapıldığı ve orada bulunan tanıkların kimler olduğu konusunda ortaya atılan soruları tartışarak şöyle diyor:

> Tam tarihini hatırlamıyorum ama, bir gün "*Doğanın Karanlık Tarafı*" isimli kitabın yazarı olan arkadaşım Bayan Crowe arayarak, Bayan Hayden'ın Cavendish Meydanı, Queen Anne Caddesi'ndeki evinde yapılacak bir ruhsal celsede kendisine eşlik etmem için beni davet etti. Bana Bayan Hayden'ın Amerika'dan, İngiltere'de konuyla ilgilenebilecek insanlara Spiritüalizm fenomenini sergilemek amacıyla yeni geldiğini söyledi. Bayan Crowe, Bayan Milner Gibson, Bay Colley Grattan ("*High Ways and Bye Ways*"in yazarı), Bay Robert Chambers, Dr. Daniels, Dr. Samuel Dickson ve isimlerini bilmediğim birkaç kişi daha vardı. O akşam bazı çok dikkat çekici tezahürler meydana geldi. Daha sonra Bayan Hayden'ı sık sık ziyaret etme fırsatım oldu ve ilk başta fenomenlerin gerçekliğinden şüphe etme eğiliminde olsam da, bana ruhlarla iletişim hakkında o kadar inandırıcı kanıtlar verildi ki, doğruluğuna kesin olarak inandım.

Bu arada İngiliz basınında konuyla ilgili savaş iyice kızışmıştı. *The London Critic*'in sütunlarında, Bay Henry Spicer ("*Görüntüler ve Sesler*"in yazarı), *Household Words*, *The Leader* ve *The Zoist*'teki eleştirmenlere yanıt vermekteydi. Aynı gazetede, yazılarını "M. A." şeklinde imzalayan Cambridge'den bir din adamının uzun bir makalesi yayınlandı; bu kişinin Cambridge'deki *St. John's College*'dan A. W. Hobson olduğu tahmin ediliyordu.

Bu beyefendinin açıklaması çok çarpıcı ve güçlüydü, ancak buraya tamamını alamayacağımız kadar uzun. Yazar,

bilindiği kadarıyla konuya giren ilk İngiliz din adamı olduğu için konu oldukça önem arz ediyor. Ruhsal irtibat celselerine katılanların bazı dinsel konularla ne kadar az ilgilendikleri, öte yandan ruhlara büyük annelerinin ikinci adı veya amcalarının sayısı gibi sorular sormaya ne kadar meraklı oldukları çok garip bir gerçektir ve ve belki de yaşadığımız çağın bir karakteristiğidir. Daha ciddi olanlar bile boş sorular sormakta ısrar ediyorlarmış gibi görünüyor ve hiç kimse böyle bir iletişimin gerçek olasılıklarının farkına varmak yönünde ya da sonunda dinsel inanç için sağlam bir temelin atılabileceği konusunda en ufak bir anlayış göstermiyor. Ancak bu makalenin yazarı, meselenin dinsel bir yanı da olduğunu görmüş. Raporunu şu paragrafla bitiriyor:

> Sözlerimi *Critic*'i okuyan din adamlarına yönelik birkaç hususla bitireceğim. Ben de İngiliz Kilisesi'nin bir rahibi olarak, bu konunun, din adamlarının er ya da geç ilgilenmesi gereken bir konu olduğunu düşünüyorum. Ve gerekçelerim kısaca şöyle: Halen Amerika'da olduğu gibi burada da böyle bir heyecan yaygınlaşırsa -ki olmayacağını varsaymak için hiçbir sebep yok- o zaman ülkenin her tarafındaki din adamlarına başvurulacak ve onlar da şu veya bu şekilde bir cevap vermek zorunda kalacaklar. Muhtemelen, görevleri gereği, çoğu durumda bu "gizem"in yol açtığı kuruntulara müdahale etmeye ve bunları önlemeye çalışmak zorunda kalabilirler. Amerika'daki bu ruhsal tezahürler konusunda en mantıklı ve yetenekli yazarlardan biri olan Adin Ballou, eserinde okuyucularını bu türden ruhsal iletişimlere inanmamaları ve bu masa celselerinde olup bitenlere bakıp da eski fikirlerinden ve dini inançlarından (binlercesinin yaptığı gibi) vazgeçmemeleri konusunda açıkça uyarmıştır. İngiltere'de olay daha yeni başladı, ama şimdiden, Bay ve Bayan Hayden'ın Londra'ya varmasından bu yana geçen birkaç ay içinde yangın gibi her yana yayıldı ve heyecanın daha yeni başladığını söylemek için de iyi nedenlerimiz var. İlk

başta bütün olayı aşağılık bir sahtekarlık ve şarlatanlık olarak gören kişiler, bu garip şeylere kendileri tanık olduklarında önce şaşırdılar, hayran oldular ve sonra da körü körüne inanarak her türden çılgın neticelere vardılar -örneğin, tüm bu şeylerin şeytanın işi olduğunu veya (tam tersine) Cennetten gelen yeni bir vahiy olduğunu söylediler. Tanıdığım çok sayıda yetenekli ve zeki insanın bu konuda tamamen ve bütünüyle şaşkına döndüğünü görüyorum ve kimse bundan ne sonuç çıkaracağını bilemiyor. Ben de kendi adıma bu gizemden aynı derecede etkilendiğimi itiraf etmeye hazırım. Kendimi konunun sahtekarlık olmadığına tamamen ikna olmuş hissediyorum. Daha önce zikrettiğim bir takım denemelerin vb. yanı sıra, Bay ve Bayan Hayden ile ayrı ayrı özel olarak uzun konuşmalar yaptım ve söyledikleri her şeyin büyük bir samimiyet ve iyi niyetin izlerini taşıdığını gördüm. Tabii ki bu kendi başına başkaları için bir kanıt değildir belki, ama benim için öyle. Eğer ortada herhangi bir aldatmaca varsa, bu iki insan da en az aldattıkları insanlar kadar aldanma içindeler bence.

Tabii mesajın gerçek anlamını algılayanlar din adamları değil hür düşünebilen kişiler oldu ve onların ya bu sonsuz yaşam kanıtına karşı savaşmaları ya da o zamandan beri birçoğumuzun yaptığı gibi, felsefelerinin paramparça olduğunu, kendi topraklarında yenildiklerini dürüstçe itiraf etmeleri gerekiyordu. Bu adamlar ruhsal konularda deliller talep etmişlerdi ve içlerinde daha dürüst ve ciddi olanlar, sonunda bu delillere kavuştuklarını kabul etmek zorunda kaldılar. Bunların en soylusu, dini konulardaki bağımsızlığıyla olduğu kadar insani yardımlarıyla da ünlü olan Robert Owen'dı. Bu cesur ve dürüst adam, yükselmekte olan bu güneşin ilk ışınlarının kendisine çarptığını ve daha önce kendisine kasvetli ve karanlık görünen geleceği yaldızladığını açıkça ilan etti. Dedi ki:

> Sabırla bu tezahürlerin tarihinin izini sürdüm, onlarla bağlantılı gerçekleri araştırdım (sayısız vakaya yüksek karakterli kişiler tarafından tanıklık edilmişti), medyum Bayan Hayden ile tam on dört seans yaptım ve bu seanslar sırasında kendisi bana, herhangi bir aldatma olasılığını bertaraf etmek için almam gereken bütün tedbirleri almam konusunda müsaade verdi. Neticede bu medyumla ilgili olarak hiçbir aldatmaca olmadığına ve medyumun tamamen dürüst olduğuna değil, aynı zamanda bu çalışmaların, içinde bulunduğumuz bu dönemde insan ırkının karakteri ve durumundaki en büyük ahlaki devrimi gerçekleştirmeye yönelik olduğuna da ikna oldum.

Bayan Emma Hardinge Britten, kitabında, katı bir materyalist olan ve hatta materyalist görüşlerinin din üzerinde zararlı bir etkisi olduğu düşünülen Robert Owen'ın inanç değiştirmesinin kamuoyunda yarattığı büyük ilgi ve şaşkınlığı yorumluyor ve İngiltere'nin en önde gelen devlet adamlarından birinin, "Sadece Robert Owen'ın inanç değiştirmesini sağladığı için bile olsa Bayan Hayden'ın bir anıtının dikilmesini hak ettiğini" söylediğini aktarıyor.

Bundan kısa bir süre sonra, *Secular Society*'nin başkanı olan ünlü Dr. Elliotson da, tıpkı Aziz Pavlus gibi, yeni vahye önce şiddetle saldırmasının ardından inanç değiştirmiştir. O ve Dr. Ashburner, mesmerizm gibi bariz bir fenomenin sadece mevcudiyetini anlatmak için bile savaşmak zorunda kalındığı ve bunun gerçekliğini savunmaya kalkan her tıp adamının şarlatan olarak adlandırılma tehlikesiyle karşı karşıya olduğu günlerde, mesmerizmin en önde gelen destekçilerinden ikisi oldular. Bu nedenle, Dr. Ashburner kendisini bu yüksek konuya coşkuyla adarken, arkadaşının daha fazla mücadele edemeyerek mesmerizmi sadece reddetmekle kalmayıp konuya aktif olarak saldırmaya da zorlanması, ikisi için de acı vericiydi. Ancak aralarında açılan bu gedik,

Elliotson'ın tamamen geri dönmesiyle tekrar kapandı. Bayan Hardinge Britten, hayatının son yıllarında Elliotson'ın kendisini ziyarete gelmesi için nasıl ısrar ettiğini ve yanına gittiğinde onu nasıl "büyük bir Spritüalizm taraftarı" olarak bulduğunu anlatıyor. Elliotson Spiritüalizmi artık şimdiye kadar kendisine bahşedilmiş en parlak vahiy olarak değerlendirmekte ve sonunda öteki hayata giden karanlık geçişi aydınlatan ve bunu muzaffer bir inanç ve coşkulu bir beklenti haline getiren bir öğreti olarak görmektedir.

Tahmin edilebileceği gibi, çok geçmeden masa fenomenlerinin hızla yayılması, bilimsel şüphecileri bunların varlığını kabul etmeye veya en azından söz konusu fenomenlere dışsal bir sebep atfedenlerin şüphelerini gidermek için adımlar atmaya mecbur etti. Braid, Carpenter ve Faraday sahneye çıktılar ve elde edilen sonuçların sadece bilinçsiz kas hareketlerinden kaynaklandığını ifade belirttiler. Faraday, iddiasını kesin olarak kanıtladığını düşündüğü dahiyane bir aygıt tasarladı. Ancak, diğer pek çok eleştirmen gibi, Faraday'ın da iyi bir medyumla hiç deneyimi olmamıştı ve masaların temassız hareketinin iyi bir şekilde kanıtlanması, onun titiz teorilerini yıkmak için yeterliydi. Meslekten olmayan ve teleskop kullanmasını bilmeyen birinin çıkıp da teleskop kullanan gerçek astronomların elde ettiği sonuçları küçümsemeye ve bunlarla alay etmeye kalkıştığını düşünün; işte bu durum herhangi bir kişisel psişik deneyime sahip olmadan psişik konuları eleştirme cesaretini gösteren insanların durumuna benzer.

Sözünü ettiğimiz dönemin genel geçer yaklaşımı, hiç şüphesiz en iyi Sir David Brewster tarafından dile getirilmiştir. Sir David, Monckton Milnes'ın Afrikalı gezgin Bay Galla ile buluşması için kendisini davet edişinden bahsediyor; dediğine göre Milnes kendisine "Bayan Hayden'ın Bay Galla'ya

Afrika'da kendisinden başka hiç kimsenin bilmediği bazı yerlerin ve kişilerin adlarını söylediğine dair yemin etmiştir." Sir David'in bu davete verdiği karşılık ise şu oluyor; "Anlaşılan bugünlerde bütün dünya iyice çıldırdı."

Bayan Hayden yaklaşık bir yıl İngiltere'de kaldı ve 1853'ün sonlarına doğru Amerika'ya döndü. Bir gün, bu konuların gerçek değeri ortaya çıktığında, onun İngiltere ziyareti de tarihsel ve çığır açıcı bir olay olarak kabul edilecek. Onun ziyareti sırasında iki başka Amerikalı medyum da İngiltere'deydi -Bayan Roberts ve Bayan Jay- ve kısa bir süre sonra onlar da ülkelerine geri döndüler, ancak bu isimlerin öğreti üzerinde çok az etkileri olduğu ve psişik güçlerinin de pek fazla olmadığını anlaşılıyor.

Spiritüalizm ile ilgisi bulunmayan bir dergi olan *The Yorkshireman*'da çıkan (25 Ekim 1856) Spiritüalizm üzerine bir makaleden yapacağımız aşağıdaki alıntı, o ilk günlere dair önemli veriler sağlıyor:

> Genel olarak İngiliz kamuoyunun, Spiritüalist doktrinlerin niteliği hakkında çok eksik bilgi sahibi olduğuna inanıyoruz ve okuyucularımızın çoğu, şüphesiz, bu inancın ülkemizde herhangi bir dereceye kadar hakim olduğuna inanmaya hazırlıksız. Sıradan masa hareketi vb. fenomenlere çoğumuzun aşina olduğu çok açık. İki ya da üç yıl kadar öncesine kadar bu türden olayların gerçekliğinin denenmediği akşam partileri neredeyse hiç yapılmıyordu. O günlerde yeni bir heyecan olarak "Çay ve Masa Döndürme" toplantılarına davet ediliyor ve mobilyaların etrafında hep birlikte deli gibi dönüyordunuz.

Dergi Faraday'ın saldırısının "ruhların birdenbire yatışmasına" neden olduğunu ve bu yüzden bir süre boyunca ruhlardan hiç ses seda çıkmadığını yazdıktan sonra devam ediyor:

> Bununla birlikte, hayati ve aktif bir inanç olarak Spiritüalizmin Amerika Birleşik Devletleri ile sınırlı olmadığına, kendi

> ülkemizde de önemli bir hevesli sınıf arasında lütuf ve kabul gördüğüne dair bol miktarda kanıtımız var.

Ancak etkili basının genel tutumu, o zaman da şimdikiyle hemen hemen aynıydı - gerçeklerle alay ve inkar etmek ve gerçekler doğru olsa bile, bunların ne işe yarayacağını sormak. Örneğin *The Times* (psişik konularda çok bilgisiz ve gerici olan bir gazete), biraz daha geç tarihli bir başyazıda şunları iddia etmektedir.

> Bir adamın uzaktan, elini bile sürmeden veya hizmetçiyi rahatsız etmeden, sadece bir irade çabasıyla şapkasını askıdan alıvermesi gerçekten konuşmaya değer bir şey olurdu. Eğer masaları döndüren şu güç, bir kahve değirmenini de döndürebilseydi, çok işe yarardı. Ey medyumlarımız ve durugörürlerimiz, birinin elli yıl önce hangi sebepten öldüğünü öğrenmek yerine, borsadaki fonların üç ay sonra bugün ne kadar olacağını öğrensenize.

Büyük bir gazetede bu tür yorumlar okuduğumuzda, öğretinin insanlık için gerçekten erken olup olmadığını ve insanların bu kadar maddeci ve yüzeysel bir çağda ruhsal iletişim fikrini kavramalarının gerçekten mümkün olup olmadığını düşünmekten alıkoyamıyoruz kendimizi. Bununla birlikte, bu muhalefetin çoğu, öte alemden gelen bu sinyallerin önemini henüz tam olarak anlamamış olan ve Yorkshire gazetesinin de belirttiği gibi, bunları sadece bir tür sosyal eğlence ve yeni bir heyecan olarak kullanan araştırmacıların uçarılığından kaynaklanıyordu.

Ancak basının gözünde itibarı zedelenmiş bir harekete öldürücü darbe vurulmuş olsa da, araştırmalar birçok çevrede sessizce devam etti. Howitt'in de işaret ettiği gibi, bazı sağduyulu insanlar, "kendi geliştirdikleri metotlarla bu ruhları başarılı bir şekilde test ve gerçekliklerini tespit ediyorlardı", çünkü kendisinin de çok iyi ifade ettiği gibi, halka

açık gösteriler yapan medyumlar hiçbir zaman hareketi başlatmaktan fazlasını başaramamışlardı.

Eğer söz konusu dönemde sadece halka açık olarak yapılan gösteriler temel alınacak olursa, Bayan Hayden'ın etkisinin sınırlı olduğu düşünülebilir. Hayden halkın geneli için sadece dokuz gün süren bir sansasyondu, ama aslında öğretinin toprağına yavaş yavaş büyüyecek olan çok fazla tohum saçmıştı. Gerçek şu ki, konunun halkın gündemine gelmesini sağlamıştı ve çoğunlukla sade hayatlar sürmekte olan alçak gönüllü insanlar deneyler yapmaya ve gerçeği kendileri keşfetmeye başlamışlardı, ancak eski tecrübelerden gelen bir ihtiyatla, keşiflerini büyük ölçüde kendilerine sakladılar. Bayan Hayden, şüphesiz, kendisine verilen görevi yerine getirmişti.

Öğretinin tarihi, her biri bir öncekinden daha yüksek dalgalar ve dalgalar arası çukurlar şeklinde birbirini takip eden bir akışın meydana getirdiği bir denize benzetilebilir. Bu denizi seyreden biri, her dalgalar arası çukurda dalgaların artık sona erdiğini zannedebilir, ancak ardından daha büyük, yeni bir dalga gelir. Bayan Hayden'ın 1853'te ülkeden ayrılmasından D. D. Home'un 1855'teki gelişine kadar geçen süre,. İngiltere'deki ilk durgunluğu temsil ediyor. Yüzeysel eleştirmenler bunun bir son olduğunu düşünmüşlerdi. Oysa bu sırada deneyler ülkenin dört bir yanında, binlerce evde yapılmaya devam ediyordu. Belki de dünya tarihindeki en ölü ve en maddi çağda, ruhla ilgili şeylere olan tüm inancını yitirmiş birçok kişi kanıtları incelemeye koyulmuştu ve artık salt inanç çağının geçtiğini ve bilgi çağının yakın olduğunu içleri rahatlayarak ya da huşu içinde anlamaya başlamıştı. İncil'de "Size söyleyecek çok şeyim var, ama bunları henüz kaldıramazsınız" ifadesinde olduğu gibi, insanlar şimdi ruhsal güce dair bu fenomenlerin, vaat edilmiş olan yeni bilginin bir parçası olup olmadığını merak etmekteydiler.

Bayan Hayden böylece Londra'da ilk tohumları ekmişken, ikinci bir olaylar dizisi, ruhsal fenomenleri Yorkshire halkının dikkatine sunmaya başladı. Bu olayların başlangıcı, Amerikalı bir Shaker olan Bay David Richmond'ın, Bay David Weatherhead'i arayıp yeni gelişmelerle ilgilendiğini söylemesi ve bunun üzerine Keighley kasabasını ziyaret etmesiydi. Burada yeni masa tezahürleri elde edildi ve bölgedeki kişiler arasından medyumlar çıktı. Neticede halen mevcudiyetini sürdüren bir merkez inşa edildi. Öğreti Yorkshire'dan sonra Lancashire'a da yayıldı. 1855'te Keighley'de *Yorkshire Spiritual Telegraph* adlı bir gazete yayınlanmaya başladı; bu gazetenin ve diğer bazı çalışmaların masrafları, harekete tüm kalbini adayan ilk kişi olarak onurlandırılması gereken David Weatherhead tarafından karşılanacaktı. Keighley halen faaliyetlerini sürdüren bir ruhsal çalışma ve bilgi merkezidir.

BÖLÜM VIII

İNGİLTERE'DEKİ DİĞER GELİŞMELER

Bayan De Morgan'ın on yıllık Spiritüalizm tecrübelerine ilişkin açıklaması, 1853'ten 1863'e kadarki zemini kapsar. Profesör De Morgan'ın mükemmel önsözüyle birlikte bu kitabın ortaya çıkışı, yeni hareketin kitleler arasında olduğu kadar yukarı doğru da yayıldığının ilk işaretlerinden biriydi. Sonra D. D. Home'un çalışmaları geldi. Home ve Davenport'ların çalışmaları kitabın diğer bölümlerinde ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Diyalektik Cemiyeti'nin 1869'da başlayan incelemelerine de daha sonraki bir bölümde yer verdik. 1870 yılı William Crookes'un ilk araştırmalarının başladığı tarihti. Bilim insanlarının "Çok sayıda yetkin ve güvenilir tanığın öne sürdüğü gerçeklerin varlığını ve doğasını araştırmayı" reddetmelerinin yol açtığı büyük skandala dikkat çektikten hemen sonra başlamıştı çalışmalarına. Crookes yine *Quarterly Science* dergisinde bu inancın milyonlarca kişi tarafından paylaşıldığından söz etti ve şunları ekledi. "Ben şu anda neredeyse inanılmaz ölçüde meydana gelmekte olan bu çok önemli fenomenlerin ortaya çıkışını yöneten yasaları tespit etmek istiyorum."

Onun araştırmalarının öyküsü 1874'te tam olarak yayınlandı ve fosilleşmiş bilim insanları arasında –yani zihinleri sadece çalıştıkları konuya bütünüyle boyun eğmiş olanlar arasında– Crookes'un Kraliyet Cemiyeti azalığından mahrum edilmesine yönelik konuşmalar yapıldı. Büyük bir fırtına kopmuş ve Crookes da bunun şiddetinden ürkmüştü. Bu yüzden uzun yıllar boyunca, bilim camiasındaki pozisyonu artık sarsılamaz hale gelene kadar, görüşlerini kamuya açık şekilde ifade etmek hususunda çok ihtiyatlı davranmayı seçti. 1872-73'te Stainton Moses yeni bir faktör olarak ortaya

çıktı ve onun otomatik yazıları, birçok kişinin gözünde konuyu daha manevi bir düzleme yükseltti. Fiziksel fenomenler elbette meraklıları cezbedebilir, ancak bu olaylar aşırı vurgulandığında mantıklı zihinleri geri çekilmeye yöneltmesi de muhtemeldir.

Halka açık konferanslar ve trans halinde konuşmalar yaygın hale gelmişti. Bayan Emma Hardinge Britten, Bayan Cora L. V. Tappan ve Bay J. J. Morse, ruhların etkisi altında etkileyici konuşmalar yaptılar ve çok sayıda insanın geldiği büyük toplantılar tertiplediler. Ünlü şair ve yazar Bay Gerald Massey ve Dr. George Sexton da halka açık konferanslar verdiler. Hülasa bu dönemde Spiritüalizm kendisini epeyce tanıtmış oldu. 1873'te İngiliz Ulusal Spiritüalistler Birliği'nin kurulması harekete yeni bir ivme kazandırdı, çünkü halk nezdinde birçok tanınmış isim buraya katılmıştı. Bunlar arasında Caithness Kontesi, Bayan Makdougall Gregory (Edinburghlu Profesör Gregory'nin dul eşi), Dr. Stanhope Speer, Dr. Gully, Sir Charles Isham, Dr. Maurice Davies, Bay H. D. Jencken, Dr. George Sexton, Bayan Ross Church (Floransa Marryat), Bay Newton Crosland ve Bay Benjamin Coleman sayılabilir.

Fiziksel fenomenler alanında Bayan Jencken (Kate Fox) ve Bayan Florence Cook yüksek dereceli medyumluklar sergiliyorlardı. Amerika'dan ünlü şifacı medyum Dr. J. R. Newton 1870'de geldi ve ücretsiz sunduğu tedavilerde çok sayıda olağanüstü iyileşme kaydedildi. 1870'den itibaren Bayan Everitt'in harika medyumluğunu görüyoruz; o da tıpkı D. D. Hom gibi hiçbir ücret almıyordu ve birçok etkili ismi yeteneği hususunda ikna etmişti. Herne ve Williams, Bayan Guppy, Eglinton, Slade, Lottie Fowler ve diğerleri, medyumlukları aracılığıyla birçok insanın öğretiye kazanılmasını sağladılar. 1872'de Hudson'ın ruh fotoğrafları muazzam bir

ilgi yarattı ve 1875'te Dr. Alfred Russel Wallace ünlü kitabı *"Mucizeler ve Modern Spiritüalizm Üzerine"*yi yayınladı.

Bu dönemde Spiritüalizmin gelişimini izlemenin iyi bir yolu, değerli çağdaş tanıkların, özellikle de toplumdaki konumları ve deneyimleri açısından bir fikir beyan etmeye hak kazananların ifadelerini incelemektir. Ancak ele aldığımız döneme bir göz atmadan önce, Bay William Howitt'in takdire şayan birkaç paragrafında da çok iyi gördüğü gibi, 1866'daki duruma bir göz atalım, burada yazardan kelimesi kelimesine alıntılamak zorunda kalacağız:

> Eğer tüm o etkisi ile basın, gerçekten her şeye hükmedebilen bir güç olsa idi, İngiltere'de Spiritüalizmin mevcut konumu umutsuz olurdu. Zira basın, Spiritüalizme zarar vermek ve onu küçümsemek için mümkün olan her yolu denedikten; bütün o kötüleme ve suistimal etmeleri yetmezmiş gibi, bu sefer de öğretinin boşluğunun ve aptallığının bütünüyle ortaya serileceği ve son derece zeki düşmanlarının yakında yenilmez argümanlarla kafasına kafasına vurup onu yere serecekleri ümidi ve beklentisiyle sütunlarını ona açtıktan, ama kısa süre sonra aslında aklın ve gerçeğin tüm avantajlarının bu öğretinin yanında olduğunu fark ettikten sonra; şimdi de neredeyse bütün yayın organları bir araya gelmek suretiyle ya da tek bir ortaklaşa planla, sütunlarını ve sayfalarını bu konudaki her türden sahte veya aptalca hikayeye açmak ve bunları tekzip etmeye yönelik herhangi bir açıklamaya ise sütunlarını tamamen kapatmak yöntemini benimsemiştir. Aslında anlaşılan odur ki, öğretiyi yok etmeye yönelik diğer tüm yollar başarısız olduğu için, şimdi de onu boğmak ve susturmak yolu denenmektedir. Bunların istedikleri şey, öğretinin ağzına bir bez tıkamak, sonra da arzu edenin gelip onun boğazını kesmesine izin vermektir. Bu yolla onu sığır vebası gibi yok etmeyi umuyorlar. Eğer Spiritüalizm'i yok edecek bir şey varsa o da, İngiliz halkı tarafından şu andaki değerlendirilme tarzı, basın ve mahkemeler tarafından ma-

ruz bırakıldığı muamele, kamuoyunun tüm güçleri tarafından bastırılmaya çalışılması, tüm inançların ve kiliselerin kürsülerinden din adamları tarafından ona yöneltilen nefret söylemleri, basın tarafından kendisine atfedilen aptallığın ve kötülüğün bile basit bir şekilde hiç sorgulanmadan kabulü ve kendi içindeki bölünmelerdir –başka bir deyişle negatif popülerliğidir onu ortadan kaldıracak olan şey. Peki durum gerçekten de böyle mi? Tam tersine, bu öğreti hiçbir zaman gelişmiş bir zihinler yığınına bu kadar sıkı bir şekilde kök salmamıştı; o zihinlerin sayısı hiç bu kadar hızlı artmamıştı; öğretinin gerçekleri hiçbir zaman bu kadar ciddi ve etkili bir şekilde savunulmamıştı; hakikati araştırmak için yapılan çalışmalar hiç şimdiki kadar bol veya heveslı olmamıştı. Basının ona yönelttiği bütün o aşağılama ve suçlamalara karşın Harley Sokağındaki suareler hiç bu kadar kalabalık olmamıştı. Emma Hardinge'in belagatli konferanslarını hayranlıkla dinleyen orta ve yüksek sınıflardan bayanlar ve baylar salonları tıka basa dolduruyorlardı. Bu arada, binlerce kez sahtekar olmakla suçlanan ama aslında bazı sahtekarları kendileri ifşa eden Davenport'lar, sergiledikleri fenomenlerin ruhsal teori dışında her zaman olduğu gibi açıklanamaz kaldığını insanlara belki bininci kez gösterdiler. Bütün bunlar ne anlama geliyor? Neye işaret ediyor? Basının ve kilisenin, sulh ve hukuk mahkemelerinin ve kullanılan her türden yetkinin başarısız olduğunu elbette. Onlar zavallı, aptalca, sahte ve temelsiz bir şey olduğunu iddia ettikleri bu öğretinin önünde şimdi mahcup ve şaşkın bir halde dikiliyorlar. Zaten eğer Ruhçuluk onların iddia ettikleri gibi böylesine zavallı ve aptalca, sahte ve temelsiz bir öğreti ise, arkalarına aldıkları tüm şu sözde bilim insanlarına, tüm şu vicdansız suçlamalara, adil bir nefs-i müdafaayı engellemek için kullandıkları tüm şu sayısız saldırı araçlarına, kalabalığın neyi işitip hangi fikri benimseyeceğini belirleyen bütün o otoritelerine rağmen, nasıl oluyor da tüm zekaları ve alayları ve mantıkları ve tumturaklı söylevleri bu öğretinin kılına bile dokunamıyor? Bütün bunlar onu

> sarsmak ve küçültmek şöyle dursun, ne saçının bir teline dokunabilmekte, ne de kıyafetinin ucunu buruşturabilmekte. Bütün bu itibarlı ve bilge, bilimci ve aydınlardan, senatoların, üniversitelerin ve mahkemelerin liderlerinden, parlamentonun ağzı iyi laf yapan ünlü isimlerinden meydana gelen şu birleşik kitlenin, büyük ulusal eğitim sisteminde ve büyük ulusal kilise ve devlet sisteminde ve aristokraside söz sahibi olan tüm şu entelektüel takımın ve popüler basının bütün şu kodamanlarının, tüm bu muazzam ve muhteşem zeka ve bilgelik camiasının; karşılarına dikilmiş olan bu öğretinin çok sağlam bir zeminde yükseldiğini anlamalarının zamanı artık gelmedi mi? Onların bir hayalet gibi muamele ettikleri bu öğretide son derece hayati bir şeyler var. Bu büyük ve dünyaya hakim kitlelere, güçlere ve kurumlara, gözlerinizi açın ve çabalarınızın sonuçsuz kaldığını görün ve artık yenilginizi kabul edin demeyeceğim, çünkü muhtemelen asla gözlerini açmayacaklar ve utançlarını itiraf etmeyecekler; benim sözüm spiritüalistlere: Bugün hayat size ne kadar karanlık görünürse görünsün, aslında hiç bu kadar neşeli olmamıştı. Kamuoyunu yönlendirenlerin hemen hepsi belki size karşı bileşmiş durumdalar, ama nihai zafer de asla bu kadar yakın olmamıştı. Bu öğretinin üzerinde çağın tüm fethedici etkilerinin damgası var. Kafasında tarihin tüm meşruiyetini taşıyor o. Toplumsal ya da ahlaki veya entelektüel ya da dinsel her büyük reformun savaştığı ve sonunda kazandığı savaştır bu.

Bay Howitt'in 1866'daki bu makalesinden sonra meydana gelen değişimi görmek için *The Times*'ın 26 Aralık 1872'de yayınladığı "*Spiritüalizm Ve Bilim*" başlıklı üç buçuk sütunluk makalesine bakmamız gerekiyor. Burada "bu Gordian Düğümü'nün çözülmesi için artık yetkin ellerin bu işi kendilerine vazife edinmelerinin tam zamanıdır" deniyor, öte yandan bunu zaten yapmakta olan Crookes, Wallace veya De Morgan'ın makalede neden kaale alınmadığı açıklanmıyor.

Lord Adare'in D. D. Home'la yaptığı deneylerden bahseden (özel olarak basılmış) küçük kitabını işaret eden makale yazarı, çeşitli tanıkların sosyal statülerinden etkilenmiş gibi görünüyor. Tabii makalenin bütününe egemen olan sözüm ona mizahı ve züppeliği de belirtmek zorundayız:

> Şimdi önümüzde duran bir cilt, bu çılgınlığın toplumda nasıl yayıldığını göstermeye hizmet edebilir. Bu dosya bize ünlü bir spiritüalist tarafından, ilgili kişilerin isimlerini ifşa etmememiz şartı ile ödünç verildi. Yaklaşık 150 sayfalık celse zabıtlarından oluşuyor ve yakın zamanda Lordlar Kamarası'nın da ötesine geçen bir Kont tarafından özel olarak bastırılmış. Bu kitapta, sıraladığımız her şeyden daha mucizevi bir takım şeyler, sanki sıradan, gündelik gerçeklermiş gibi, doğal bir şekilde ve ayrıntılı olarak anlatılmış. Burada biz anlatılan öykülerden herhangi birini aktararak okuyucuyu yormayacağız ve sadece bunların kehanetlerden başlayarak aşağıya doğru sıralanan her türden "tezahür"ü kapsadığını söylemekle yetineceğiz. Özellikle ortaya koymak istediğimiz şey, zabitların ilk sayfasında elli saygın tanığın tasdikinin yer almasıdır. Bunların arasında Dowager Düşesi ve diğer bazı asil hanımlar, bir Muhafız Yüzbaşı, bir asilzade, bir Baronet, bir Parlamento Üyesi, bilimsel ve diğer bazı cemiyetlerden yetkililer, bir avukat, bir tüccar ve bir doktor bulunmakta. Üst ve üst orta sınıf burada tüm kademelerinde temsil edilmiş ve eğer toplumsal konumlarına ve ifa ettikleri vazifelere göre karar verecek olursak, bunlar gerçekten zeka ve yetenek sahibi olması gereken kişilerdir.

Ünlü doğa bilimci Dr. Alfred Russel Wallace, *The Times*'a yazdığı bir mektupta (4 Ocak 1873), ünlü bir medyuma yaptığı ziyareti anlatırken şunları söylüyor:

> Artık ruhsal fenomenlerin, henüz temel yasaları keşfedilmemiş olan diğer bazı Doğa fenomenlerinden herhangi biri kadar iyi bir şekilde ortaya koyulduğunu ve bunların kolayca doğrulanabilir olduğunu söylemenin abartı olmadığı-

> nı düşünüyorum. Bu fenomenler yaşamın ve aklın doğası üzerinde ve tarihin yorumlanmasında çok önemli bir etkiye sahiptirler; zira tarih de benzer gerçeklerin anlatılarıyla doludur ve bunlar fizik biliminin, üzerine ancak çok zayıf ve belirsiz bir ışık tuttuğu fenomenlerdir. Benim kesin inancım odur ki, insan doğasının önemli bir bölümünü oluşturan bu fenomenler dürüstçe ve ciddi bir şekilde araştırılana ve aydınlatılana kadar felsefenin her dalı çok çalışmak ve zahmet çekmek zorundadır.

Ruhsal olayları araştıran kişilerin çoğunun kafası, düşüncelerini esastan uzaklaştıran ektoplazma ve laboratuar deneyleri gibi şeylerle karışır. Wallace ise dışsal gücün mütevazı fiziksel kanıtlarından en yüksek zihinsel öğretiye kadar bütün hakikati muazzam ve harika bütünlüğü içinde görüp kabul edebilen, büyük, kapsamlı ve ön yargısız bir zihne sahip birkaç kişiden biriydi. Onun asıl konsantre olduğu şey, bu gücün bize ilettiği ve modern aklın bildiği her şeyi güzellik ve güvenilirlik açısından çok geride bırakan öğretiydi.

Çağının en büyük beyinlerinden biri olan bu büyük bilim adamının halk tarafından kabulü ve gördüğü sürekli destek, bu fenomenlerin arkasında yatan inançsal devrimi anlayacak zekaya da sahip olduğu için daha önemliydi. Eski zamanlardan bu yana bazı istisnalar dışında hikmetin hep mütevazı insanlara verildiği, bilginlerden esirgendiği, ilginç bir gerçektir. Beynin kaçırdığı hedefe kalp ve sezgi ulaşabilmektedir. Bu önermenin fazla basit olduğu düşünülebilir. O halde gelin bunu, Sokratik tarzı takip ederek bir dizi soru halinde ifade edelim: "Ölenlerin zekalarıyla hiç bağlantı kurduk mu?" Spiritüalist buna diyor ki: "Evet." "Peki bize, kendilerini içinde buldukları yeni yaşam ve bu yaşamın dünya yaşamlarından nasıl etkilendiği hakkında bilgi verdiler mi?" Yine "Evet." "Peki bu bilgiler yeryüzündeki herhangi bir dinin verdiği bilgilere de uygun mudur?" "Hayır." Bu durum-

da, yeni bilginin dinsel anlamda da hayati bir önem taşıdığı açık değil midir? İşte alçak gönüllü spiritüalist bu durumu görür ve ibadetini yeni gerçeklere uyarlar.

Sir William Barrett (o zamanlar profesördü), Spiritüalizm konusunu 1876'da *British Association for the Advancement of Science*'ın [İngiliz Bilimsel Gelişmeler Cemiyeti] önüne getirdi. Makalesinin başlığı "*Anormal Zihin Koşullarıyla İlişkili Bazı Olgular Üzerine*" idi. Konunun gündeme alınması için çok çaba harcadı. *Biyolojik Komite* makaleyi görüşmeyi reddetti ve dosyayı *Antropolojik Alt Bölüm*'e iletti; onlar da gündeme almayı ancak başkan Dr. Alfred Russel Wallace'ın belirleyici oyu üzerine kabul ettiler. Albay Lane Fox önceki yıl antik büyücülüğü tartıştıklarına göre neden o yıl bu modern büyücülüğü tartışmamaları gerektiğini sorarak, muhalefetin üstesinden gelinmesine yardımcı oldu. Gerçekten de Profesör Barrett'ın makalesinin ilk bölümü büyü ile ilgiliydi, ancak ikinci bölümde spiritüalist fenomenlerle ilgili deneyimlerini aktarıyor ve konuya dair daha fazla bilimsel inceleme yapılması gerektiğini vurguluyordu. Ayrıca bir çocuğun yanında ortaya çıkan darbe sesleri ile ilgili yaşadığı olağanüstü bir deneyimin ikna edici ayrıntılarını veriyordu [*The Spiritualist*, 22 Eylül 1876, Cilt IX, s. 87-88].

Sonraki tartışmada Sir William Crookes, D. D. Home'un yanında tanık olduğu levitasyonlardan bahsetmiş ve bu fenomenle ilgili olarak şunları söylemişti: "Bu tezahürün lehine olan kanıtlar, *British Association*'ın araştırabileceği hemen hemen her doğal fenomenin lehine olan kanıtlardan daha güçlü." Ayrıca kendi psişik araştırma yöntemiyle ilgili olarak şu açıklamaları yapmıştı:

> Dr. Slade ilk geldiğinde benden konuyu araştırmam istendi ve ben de araştırma koşullarımdan bahsettim. Bu şartlar dışında asla araştırma yapmadım. Deneyler kendi evimde

> ve kendi arkadaşlarım arasından seçtiğim kişiler arasında, yine kendi koşullarım dahilinde yapılmalıdır, ayrıca kullanacağım cihazlarla ilgili olarak da bütün kararları ben veririm. Her zaman, mümkün olan her yerde, olayları fiziksel aygıtların test etmesini sağlamaya çalıştım ve kendi duyularıma mümkün olandan daha fazla güvenmedim. Ama duyularıma güvenmem gerektiğinde de, bunu çok sağlam bir şekilde yapabileceğimi düşünüyorum. Bu hususta Bay Barrett'a katıldığımı söyleyemeyeceğim; zira kendisi bir fiziksel araştırmacı ne kadar eğitimli olursa olsun asla profesyonel bir illüzyonistin ayarında olamaz diyor, oysa ben fiziksel araştırmacının bundan çok daha fazlasını yapabileceğini düşünüyorum.

Bu tartışmaya önemli bir katkı da, seçkin matematikçi Lord Rayleigh tarafından yapılmıştı:

> Sanırım cesaretinden dolayı Profesör Barrett'a çok şey borçluyuz, çünkü bu konuda öne çıkmak ve titizlikle yürüttüğü deneylerinden bize bir takım faydalar sağlamak için oldukça cesaret gerekiyor. Benim konuya olan ilgim iki yıl öncesine dayanıyor. İlk önce Bay Crookes'un araştırmalarını okudum ve çok ilgimi çekti. İştirak ettiğim çalışmalar Profesör Barrett'ınkiler kadar çok olmasa da, bu araştırmalara katılmaya meyilli olanlarla alay ederek çalışmaları engellemek isteyenlerin yanlış yaptıklarına beni ikna edecek kadar çok şey gördüm.

Bir sonraki konuşmacı olan Bay Groom Napier, mühürlü zarflar içindeki el yazılarından o insanlara dair doğru bilgiler veren psikometri medyumlarından bahsettiği zaman kahkahalarla karşılandı ve gördüğü ruhsal ışıkları tarif etmeye kalkıştığında ise salondan yükselen büyük bir uğultu karşısında koltuğuna geri dönmek zorunda kaldı. Daha sonra Profesör Barrett, kendisini eleştirenlere yanıt verirken şunları söyledi:

> Bu konunun son birkaç yılda kaydettiği muazzam ilerlemeyi en güzel gösteren şey, bir zamanlar alay vesilesi olan Spiritüalizm fenomenleri üzerine yazılmış bir makalenin ***British Association***'a kabul edilmesi ve konunun tam olarak ele alınmasına izin verilmesidir.

The London Spectator'da yayınlanan "British Association ve Profesör Barrett'ın Makalesi" başlıklı bir makalede, aşağıdaki ön yargısız görüşlere yer verilmişti:

> Şimdi önümüzde Profesör Barrett'in makalesi ve onun üzerindeki tartışmalar hakkında yazılmış tam bir rapor olduğuna göre, art niyetli şüpheciler diye tanımlayabileceğimiz muhalif hizibin protestolarına rağmen, British Association'ın makale konusunda gerçekten harekete geçeceğine dair umudumuzu ifade etmemize izin verilebilir diye düşünmekteyiz. Art niyetli şüphecilik diyoruz, çünkü bu yaklaşımın gerçekten ancak bir tür batıl inanca benzediği kanaatindeyiz; zira bu insanlar adeta bütün Doğa yasalarını kavramış ve çözmüş gibi davranıyorlar ve söz konusu fenomenler deneyimli gözlemciler tarafından doğrulanmış, dikkatle incelenmiş olgular bile olsalar, bu kişiler sadece kısa bir bakış atarak, bunların kendi bildikleri doğrularla şu veya bu şekilde uyumlu görünmediklerini varsayıyor ve bunları derhal itibar edilmeyecek şeyler olarak yaftalayıp bir kenara atma yolunu tercih ediyorlar.

Sir William Barrett'in fikirleri, 1925'te ölümünden önce tam bir spiritüalist olana kadar istikrarlı bir şekilde ilerledi. Tüm dünyanın bu tür konulara olan düşmanlığının bir nebze azaldığını görmek için yaşadı, ancak gerici tutumundan asla vazgeçmeyen British Association'da çok az ilerleme görebildi. Bununla birlikte bu tutum belki de bütünüyle kötü sonuçlara yol açmış da olmayabilir, çünkü Sir Oliver Lodge'un belirttiği gibi, topluma hakim durumda olan büyük acil maddi sorunlar bir de psişik sorunlar tarafından

daha karmaşık hale getirilmiş olsaydı, bunların da çözülememeleri gibi bir durum ortaya çıkabilirdi. Kendisiyle bir konuşmamızda Sir William Barrett bu tarihi ve zorlu olayda onu destekleyen dört kişinin Lord Rayleigh, Crookes, Wallace ve Huggins olduğunu belirtmişti. Bu isimlerin her birinin, ülkelerinin bahşedebileceği en büyük onur olan Liyakat Nişanı'nı aldıklarını hatırlatmakta fayda var.

Spiritüalizmin, bir takım menfi yan etkileri de olmadan hızla büyümesi beklenemezdi. Bunlar en az iki çeşitti. Önce sahte medyumluk skandalları sıklıkla duyulmaya başlamıştı. Öte yandan, daha sonraki yıllarda edindiğimiz daha kapsamlı bilgilerimizin ışığında şimdi anlıyoruz ki, bu sahtekarlık iddialarının bir kısmı aslında böyle olmaktan çok uzaktır. Aynı zamanda, spiritüalistlerin bir bölümünün sınırsız saflığı da şüphesiz şarlatanlar için kolay bir çalışma alanı sağlıyordu. 1879'da Cambridge Üniversitesi Psikolojik Araştırmalar Cemiyeti'nin huzurunda bir makalenin okunması sırasında, Cemiyet Başkanı Bay J. A. Campbell şunları söyledi:

> Bay Home'un gelişinden bu yana, medyumların sayısı her yıl daha da arttı ve onlarla birlikte budalalık ve sahtekarlıklar da çoğaldı. Aptalların gözünde her hayalet, ilahi bir melek halini almıştır; hatta her hayalet bile değil, üzerine bir çarşaf geçirip kendisini maddeleşmiş bir "ruh" olarak sergileyen her düzenbaz da öyle. En kutsal tarihsel kişilerin onurlu isimlerinin, yankesici hayaletlere verildiği sözde bir din kurulmuştur. Burada bu şarlatanların taşıdıklarını iddia ettikleri tanrısal özelliklerden ve onlar tarafından öğretilen sözde doktrinlerden bahsederek sizlerin aklınıza hakaret etmeyeceğim; işte aptallık ve cehalet sahte bir gerçeğin, istismarın, çarpıtmanın ve cürümün silahını eline geçirdiğinde hep böyle olur; çocukların keskin aletlerle oynamasının sonuçları gibidir bu, ama bir kara cahilden başka kim çıkar

> da bu durumda sadece bıçağı suçlar? Elbette bu öğreti yavaş yavaş kendisini bu tür pisliklerden arındırıyor, yavaş yavaş daha uyanık, saf ve güçlü hale geliyor ve mantıklı ve eğitimli insanlar harekete daha fazla dahil olup bilgilerini iyi yönde kullanmak için çabaladıkça, Ruhçuluk da daha aydınlık bir hale gelecektir [*The Spiritualist*, 11 Nisan 1879, s. 170].

İkinci olumsuzluk ise din karşıtı olmasa bile en azından Hristiyanlık karşıtı olarak adlandırılabilecek olan bir Spiritüalizm anlayışındaki belirgin artıştı. Bu, William Howitt ve diğer sadık destekçilerin hareketle olan bağlantılarını kesmelerine yol açtı. Bu eğilime karşı Howitt ve diğerleri tarafından güçlü makaleler yazıldı ve bunlar *The Spiritual Magazine*'de yayınlandılar.

26 Ocak 1880'de *British National Association of Spiritualists*'in önünde okunan bir bildiride Bay William Stainton Moses'ın sözleri, Ruhçuluk çalışmalarında özen ve dengenin gözetilmesine ihtiyaç olduğuna dair bir öneride bulunmaktadır:

> Kesinlikle disipline ve eğitime ihtiyacımız var. Hızlı büyümemizden sonra henüz tam anlamıyla yerleşebilmiş değiliz. Sadece otuz yıl önce doğan bu çocuğun boyu (bilgeliği değilse bile boyu) çok hızlı bir şekilde arttı. Öğreti o kadar hızlı büyümüştür ki eğitimi biraz ihmal edilmiştir. O adeta oldukça rastgele bir şekilde "sürüklendi" ve olağanüstü büyümesi, diğer tüm niteliklerini geride bıraktı. Öte yandan onu tabiatın erken bir ölüm kaderiyle dünyaya gelen bir ucubesi, çirkin bir canavar olarak görenlerin, artık hatalarını anlamaya başladıkları zaman da geldi. Çirkin velet yaşamakta kararlı. Ve empati yeteneği en alt seviyede olan biri bile, onun çirkinliğinin altında, varoluşuna dair tutarlı bir amaç bulur. İnsanın doğasında var olan bir ilkeyi temsil eder o; Madde'ye karşı Ruh'un ilkesini; Ruh'un, onu barındıran bedenden bağımsız olarak var oluşunu ve hareket edi-

> şini. Maddenin özelliklerinden başka her şeyin reddedildiği uzun yıllar boyunca, modern bilimin ışığı, salt bir materyalizm noktasına getirdi bizi. Bu nedenle onlar için Spiritüalizm, kötüye bir işaret ve bir problemdir. Batıl inançlara dönüştür, ilkelliğe dönüştür, 19. yüzyılın zekasına sürülmüş kara bir lekedir. Ona güldüler, ama o da gülerek karşılık verdi; küçümsediler, karşılığında o da onları küçümsedi [*The Psychological Review*, Cilt II, s. 546].

1881'de, birinci sınıf bir haftalık Spiritüalist gazete olan *Light* yayın hayatına başladı ve 1882'de *Ruhsal Araştırmalar Derneği* (S.P.R.) kuruldu.

Genel olarak konuşursak, bu otuz yıl boyunca organize bilimin tutumunun Galileo'nun kardinallerininki kadar mantıksız ve bilim dışı olduğu ve eğer bir bilimsel engizisyon olsaydı, yeni bilgi üzerine bütün dehşetiyle saldırmasının kaçınılmaz olacağı söylenebilir. Milyonlarca zihnin dikkatini çeken bir konuyu anlamak veya açıklamak için S.P.R.'nin oluşumuna kadar başka herhangi bir ciddi girişim yoktur. 1853'te Faraday, masaların hareketlerine kas basıncının neden olduğu teorisini ortaya koymuştu ve bu bazı vakalarda yeterince doğru olabilir elbette, ancak bunun masaların havaya kalkmasıyla hiçbir ilgisi yoktur ve her halükarda sadece sınırlı bir psişik fenomen sınıfı için geçerlidir. Her zamanki "bilimsel" itiraz, bu tür şeylerin asla mevcut olmadığı idi ve bu yaklaşım binlerce güvenilir tanığın ifadesini yok sayıyordu. Bazıları ise olanların bir illüzyonist tarafından kolayca ifşa edilebileceğini savunuyordu. Nitekim Maskelyne'in, Davenport'ların gösterilerini parodiye dönüştüren beceriksiz taklidi, büyük kesim tarafından derhal gerçek bir ifşa olarak selamlandı, oysa sorunun, ezici kanıtlarıyla birlikte tüm zihinsel yönüne hiç dokunulmadığı gerçeği ortada durmaktaydı.

Öte yandan "dindar" insanlar da, eski çağlardan beri sürdüregeldikleri rutinleri ellerinden alınacağı için öfkeyle, tıpkı vahşiler gibi, her yeni şeyi şeytana atfetmeye çoktan hazırdılar. Hem Roma katolikleri hem de evanjelik mezhepler, yeni hasımları karşısında ilk kez kendilerini birleşmiş buldular. İletişim kurulan ruhların bir kısmının alt seviyeden olabileceği ve onlardan yalancı mesajlar alınabileceği şüphesiz doğrudur, çünkü etrafımızda her sınıftan ruh vardır ve benzerler benzerleri çeker; ancak her ciddi ve alçak gönüllü araştırmacıya gelen yüce, kalıcı ve felsefi öğreti, bunun şeytani değil meleksel bir kaynak olduğunu göstermektedir. Dr. Carpenter bazı karmaşık teoriler öne sürdü, ancak bunların kabulünde ve hatta kavranışında tek başına kalmış gibi görünüyor. Başka doktorlar da masalardan gelen seslerin, eklemlerin çıtlatılmasından kaynaklandığına dair bir açıklamalarda bulundular, ancak bu açıklama, söz konusu celselerde bir saatin tiktakından bir balyoz darbesine kadar değişen sesleri işitmiş olan herkes için sadece gülünçtür.

O dönemde ya da daha sonra yapılan diğer açıklamalardan biri de, olguların gerçekliğini kabul eden, ancak gelenleri gerçek ruhlar değil de, rüya gibi bir tür yarı bilinçli halde olan astral kabuklar olarak tanımlayan Teosofik doktrindir. Teosofi taraftarlarına göre bu varlıklar muhtemelen zayıflamış bir vicdan ya da ahlak sahibi oluyorlardı. Ruhsal iletişiminin kalitesinin büyük ölçüde değişiklikler arz ettiği kesindir, ancak en yüksek olanı o kadar yüksektir ki, tebliği ileten kaynağın ancak çok küçük bir kısmı ile irtibatta olduğumuzu düşünmekten kendimizi alıkoyamayız. Bununla birlikte, bu dünyada bile bilinçaltı benliğimizin normal gündelik bireyselliğimizden çok daha üstün olduğu iddia edildiğine göre, ruh dünyasının bize bütün güçlerini sergilemekten kaçınması son derece adil görünüyor.

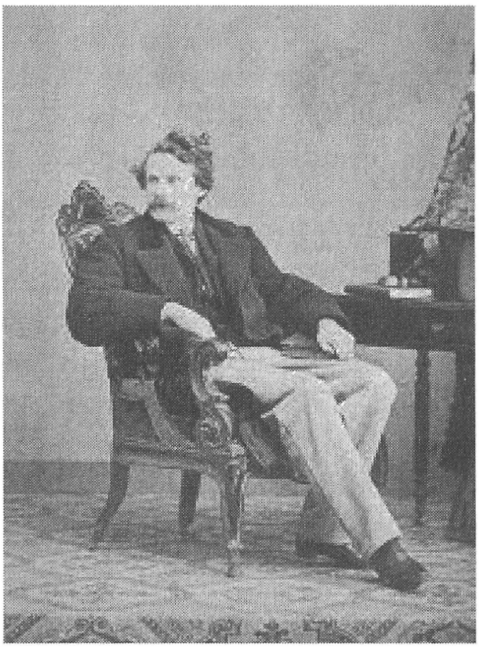
Başka bir teori ise büyük bir tür rezervuar veya bilgi deposu merkezi olan *Anima Mundi*'dir. Bu yaklaşıma göre oraya erişen herkesin bilgi talebi onurlandırılır. Fakat Öte Alem'den bugüne kadar aldığımız net ayrıntılar, bu türden görkemli ama belirsiz bir teoriyle bağdaşmıyor. Son olarak, gerçekten dikkate değer bir alternatif var ki o da, insanın, pek çok bilinmeyen yetenekle donanmış eterik bir bedene sahip olmasıdır. Bu yetenekler arasında tuhaf biçimlerde dışsal tezahürler meydana getirme yeteneği de olduğu söylenir. Richet ve diğerleri bu Kriptestezi teorisine sarıldılar ve bir noktaya kadar da onun lehine bir argüman ortaya koymayı başardılar. Bendeniz de tüm psişik çalışmalarda, medyumun doğuştan gelen ve muhtemelen bilinçsiz olan gücüne dayanan bir ön ve temel aşama olduğu konusunda hemfikirim. Saklı metinlerin okunması, ruhsal seslerin istek üzerine üretilmesi, uzak mesafelerdeki şeylerin tasvir edilmesi, psikometriyle elde edilen önemli neticeler, doğrudan ses çalışmaları -bunların her biri ve hepsi farklı vakalarda gerçekten de medyumun kendi gücünden kaynaklanıyor gibi görünmektedir. Ancak çoğu durumda da, bu gücü kendisine mal edebilen ve kendi amaçları için kullanabilen bir dış zeka ortaya çıkmaktadır. Bisson ve Schrenck Notzing'in medyum Eva ile yaptıkları deneylerde bazı ektoplazmik formların ilk başta bir gazetedeki resimlerin kopyaları olduğu ve bunların, medyumun zihninden geçerken biraz karışmış olduğu görülmüştür. Fakat daha sonraki aşamalarda, deneyler ilerledikçe hareket etme ve hatta konuşma yeteneğine sahip ektoplazmik bir formun geliştiği de tespit edildi. Richet'nin büyük zekası ve yakın gözlem gücü büyük ölçüde fiziksel fenomenlere odaklanmıştı ve bu yüzden de muhtemelen görüşlerini değiştirecek olan şahsi zihinsel ve ruhsal deneyimler yaşama fırsatını pek elde edememiş gibi görünü-

yor. Bununla birlikte, görüşlerinin sürekli olarak spiritüalist açıklama yönünde hareket ettiğini de eklemek yerinde olur.

Geriye yalnızca, belirli vakaları pekala etkileyebilen karmaşık kişilik hipotezi kalır, ancak fikrime göre bu tür vakalar obsesyon ile de eşit derecede iyi şekilde açıklanabilir. Bununla birlikte, bu örnekler konunun sadece küçük bir kısmına dokunmakta ve tüm fenomensel yönünü görmezden gelmektedir; böylece konunun çok ciddiye alınmasına gerek kalmaması sağlanmaktadır. Öte yandan araştırmacının, Spiritüalist görüşü benimsemeden önce her olası normal açıklamayı, kendisini iyice tatmin edene kadar tüketmesi son derece önemlidir. Eğer bunu yaptıysa, sağlam bir zemine basıyor demektir -eğer yapmadıysa, üzerinde yürüdüğü zeminin ne kadar sağlam olduğunu asla bilemez. Bendeniz de materyalist dünya görüşünü terk etme sürecimde, zihinsel dürüstlük iddiamı korumak adına, yaptığım bütün çalışmalarda, yıllar boyunca bu hadiseleri açıklamak için bütün alternatif teorileri test etmek yolunu seçtim.

BÖLÜM IX

D. D. HOME'UN KARİYERİ

Resim 9. Daniel Dunglas Home

Daniel Dunglas Home 1833'te Edinburgh yakınlarındaki bir köy olan Currie'de doğdu. Kendi ailesiyle ilgili konu gizemle örtülüdür ve bir şekilde Home Kontu'nun ailesiyle akraba olduğu hem iddia hem de reddedilmiştir. Ailesi kim olursa olsun Home, zarafeti, inceliği, mizacındaki duyarlılık ve zevklerindeki seviye íle onlardan üstün meziyetler miras aldığını kanıtlıyor. Ancak psişik güçleri ve bunların karmaşık karakterine kattıkları ciddiyet nedeniyle, atalarının servetlerini değil eğilimlerini miras alan aristokrat küçük oğul tipine tam olarak uymaktadır. Home dokuz yaşında, onu evlat edinen teyzesiyle birlikte İskoçya'dan New England'a gitti, ki bu olay hâlâ gizemini korumaktadır. Eski bir Highland ailesinden gelen annesi, ırkının karakteristiği olan durugörü yeteneğine sahip olduğundan, Home de on üç yaşındayken, miras aldığı psişik yeteneklerin ilk belirtilerini göstermeye başladı. Mistik eğilimi, arkadaşı Edwin ile bir kısa hikaye hakkında yaptıkları konuşmada kendisini göstermişti; bu hikayedeki aşık, ölümünün ardından sevgilisine kendisini gösteriyordu. Bu hikayeden etkilenen iki çocuk, önce kim ölürse öbür dünyadan gelip diğerine kendisini göstereceğine söz verdiler. Sonra Home'lar yüzlerce kilometre uzaktaki başka bir semte taşındılar ve aradan yaklaşık bir ay geçmişti ki bir gece yatağa girdikten hemen sonra Home, Edwin'in bir vizyonunu gördü ve teyzesine arkadaşının ölümünü bildirdi; nitekim ölüm haberi de bir iki gün sonra geldi. 1850'de gördüğü ikinci bir vizyon ise kocasıyla birlikte Amerika'da yaşayan annesinin ölümüyle ilgiliydi. Çocuk o sırada hasta yatağındaydı, annesi ise uzaktaki bazı arkadaşlarını ziyarete gitmişti. Bir akşam yüksek sesle yardım istedi ve teyzesi yanına

geldiğinde onu büyük bir sıkıntı içinde buldu. Home, annesinin o gün saat on iki'de öldüğünü söyledi; ona göründüğünü ve bunu ona kendisinin söylediğini de ekledi. Bu vizyonun da tamamen doğru olduğu anlaşılacaktı. Bundan kısa bir süre sonra evde yüksek perdeden bazı uğultular duyulmaya ve mobilyalar görünmez bir etken tarafından hareket ettirilmeye başladı. Dar kafalı, dindar bir kadın olan teyzesi, çocuğun şeytanı evine getirdiğini düşündü ve Home'u kapı dışarı etti. Home arkadaşlarının yanına sığındı ve sonraki birkaç yıl içinde kasabadan şehre taşındı. Medyumluğu güçlenmiş ve gelişmişti ve kaldığı yerlerde bu gücün sınırlamaları ve fiziksel ile psişik olan arasındaki etkileşimler çok az anlaşıldığından, çok kez günde altı ya da yedi seans yapmaktaydı. Bunlar gücünü büyük ölçüde tüketti ve sık sık hastalanmaya başladı. İnsanlar Home'un huzurunda meydana gelen mucizelere tanık olmak için her yönden akın ediyorlardı. Bu sırada onunla deneyler yapanlar arasında Harvard Üniversitesi'nden Profesör Wells'in eşlik ettiği Amerikalı şair Bryant da vardı. New York'ta birçok seçkin Amerikalıyla tanıştı ve bu isimlerin üçü -Profesör Hare, Profesör Mapes ve New York Yüksek Mahkemesi'nden Yargıç Edmonds- onun celselerine katıldılar. Üçü de, daha önce belirtildiği gibi, gerçek spiritüalistler haline geleceklerdi. Bu ilk yıllarda Home'un kişiliğinin cazibesi ve yeteneğinin yarattığı derin izlenim, birçok teklif almasına neden oldu. Profesör George Bush onu yanında kalmaya ve Swedenborg'cü doktrinin yayılması için çalışmaya davet etti. Yine kendisine karşı büyük bir sevgi besleyen zengin ve çocuksuz bir çift olan Bay ve Bayan Elmer, adını Elmer olarak değiştirmesi şartıyla onu evlat edinmeyi ve varisleri yapmayı teklif ettiler. Olağanüstü şifacılık yeteneği de merak uyandırmaktaydı ve arkadaşlarının ısrarları neticesinde tıp mesleği için çalışmayı kabul etti. Ancak genel olarak hassas

olan sağlığı, gerçek bir akciğer rahatsızlığıyla birleştiğinde, onu bu projeden vazgeçmeye zorladı ve tıbbi tavsiye altında hareket ederek İngiltere'ye gitmek üzere New York'tan ayrıldı. 9 Nisan 1855'te Liverpool'a geldi. Buradaki yıllarında zarif, kıyafet seçiminde titiz, yıpramış sağlığı yüzünden yorgun fakat yine de çok etkileyici bir yüze, telaşlı bir görünüme sahip, uzun boylu, ince bir genç olarak tanımlanıyor. Mavi gözlü ve kumral saçlıydı, özellikle tüberküloza yatkın bir tipti ve vücudunun aşırı derecede zayıflamış olması, böyle bir hastalığa karşı koyabileceği kadar gücünün kalmadığını gösteriyordu. Onu yakından muayene edecek zeki bir doktor, kalan yaşamını, ülkemizin nemli ikliminde yıllar değil aylarla ölçerdi muhtemelen. Home'un sergilediği bütün o şaşırtıcı fenomenler arasında, kendi yaşamını uzatmak yer almayacaktı. Önünde uzanan şaşırtıcı kariyer ve Spiritüalizmi diğer inançlardan ayıran fiziksel temellerin kurulmasında oynadığı büyük rol düşünüldüğünde, onun ülkemizi şimdiye kadar ziyaret etmiş en önemli medyumlar arasında olduğu rahatlıkla söylenebilir. O andaki konumu ise çok farklıydı. Dünyayla pek bir ilişkisi yoktu. Sol akciğeri kısmen gitmişti. Geliri yeterli olsa da mütevazıydı. Ticaret yeteneği veya başka bir mesleği yoktu, eğitimi de hastalığı nedeniyle kesintiye uğramıştı. Karakter olarak utangaç, nazik, duygusal, sanatsever, sevecen ve derinden inançlıydı. Hem resim hem de tiyatro sanatına yönelik güçlü bir eğilimi vardı. Ayrıca heykeltıraşlığı da belirli bir seviyenin üzerindeydi ve şiir ve benzeri metinleri ezberden okuma konusunda da döneminde çok az rakibi vardı. Öte yandan neredeyse rakiplerini bile gücendirecek kadar tavizsiz bir dürüstlüğe sahipti ve hepsinin ötesinde, bütün bunları önemsizleştirecek kadar önemli bir başka yeteneği vardı. Bu yetenek, kendi iradesinden tamamen bağımsız olan, aniden gelip giden, ancak bu adamın çevresin-

de, olağan kavrayışımızın dışındaki bir takım güçlerin tezahür etmesini sağlayan bir şey olduğunu kanıtlayan yetenekti. Başka bir deyişle, o bir medyumdu -modern dünyanın gördüğü en büyük fiziksel medyum. Onun yerinde düşük karakterli bir insan olsaydı, bu olağanüstü güçlerini, tartışmasız baş rahibi olacağı özel bir tarikat kurmak veya kendisini bir güç ve gizem cazibesiyle çevrelemek için kullanırdı muhakkak. Pek çok insan onun konumunda olsalardı bu yeteneği para kazanmak için kullanmazlık edemezdi. Bu noktada hemen belirtelim ki, otuz yıllık hizmeti boyunca bu adam, kendisine yeteneğinin karşılığı olarak verilmek istenen tek bir şilini bile kabul etmedi. 1857 yılında Paris'teki Union Club tarafından kendisine bir seans için iki bin pound teklif edildiğinde bu fakir ve hasta adamın teklifi kesinlikle reddettiğini herkes biliyor. "Buraya bir görevle gönderildim" diyordu, "ve bu görev insanlara ölümsüzlüğü göstermektir. Bunun için asla para almadım ve asla almayacağım." Kraliyetten verilen ve kabalık etmeden reddedilemeyecek bazı hediyeler olmuştu: yüzükler, fular iğneleri ve benzerleri, ama bunlar birer ödeme değil, dostluk göstergeleriydi. Zira Liverpool'dan gelen bu utangaç gencin, erken ölümünden önce Avrupa'da şefkatli bir dostluk içinde olmadığı sadece birkaç hükümdar vardı. Home'un kız kardeşinin geçimini Üçüncü Napolyon sağlamıştı. Rusya İmparatoru da evliliğine destek olmuştu. Hangi romancı böyle bir kariyer icat edebilir ki? Ama hayatta paradan daha güçlü ayartmalar da vardır. Home'un tavizsiz dürüstlüğü ise bunlara karşı en iyi korumaydı. Tevazu ve adalet duygusunu bir an olsun kaybetmedi. "Evet bu güçlere sahibim" derdi, "Eğer bana bir beyefendinin diğerine yaklaştığı gibi yaklaşırsanız, gücümün sınırına kadar bunları size göstermekten mutlu olurum. Ayrıca bunlara daha fazla ışık tutabilirseniz çok sevinirim. Önerilecek herhangi makul bir

deneye katılmaya her daim hazırım. Bu güçler üzerinde hiçbir kontrolüm yok. Onlar beni kullanıyor, ben onları değil. Beni aylarca terk ettikleri zamanlar da oldu, ama sonra iki katına çıkarak geri döndüler. Ben sadece pasif bir aracım – daha fazlası değil." İşte hiç değişmeyen tavrı buydu. O her zaman dünyanın en sevimli, en kolay iletişim kurulan adamıydı, ne peygamber cübbesine ne de illüzyonistin takkesine sahipti. Gerçekten büyük olan insanların çoğunda olduğu gibi, karakterinde en ufak bir yapmacıklık yoktu. İyi niyetinin göstergelerinden biri, celselerde elde edilen sonuçlar için diğer bazı insanların şahitliğine dair kendisinden bilgi istendiğinde, bu kişilerin o dönemde pek de makbul görülmeyen bu çalışmalarla ilişkilendirilerek herhangi bir şekilde sıkıntılı bir duruma düşmeyeceklerinden kesinlikle emin olmadıkça, hiçbir zaman isim vermemesidir. Bazen bu kişiler isimlerini kullanmasına izin verdikten sonra bile, farkında olmadan bir arkadaşına zarar vermemek için bu isimleri saklıyordu. "Hayatımdaki Olaylar"ın ilk serisini yayınladığı zaman, The Saturday Review tezahürlere tanık oldukları belirtilen ama isimleri anonim olarak "Kontes O—, Kont B—, Kont K—, Prenses B— ve Bayan S—'nin şahitlikleri" şeklinde verilen kişilerin gerçekliği konusunda çok alaycı bir tavır takındı. Bunun üzerine Home, kitabının ikinci cildinde, arkadaşlarının da onaylarını aldıktan sonra bu boşlukları Kontes Orsini, Kont Beaumont, Kont Komar, Prenses Beauveau ve ünlü Amerikalı Bayan Henry Senior olarak doldurdu. Kraliyet ailelerinden olan dostlarından hiçbir zaman alıntı yapmadığı halde, İmparator Napolyon'un, İmparatoriçe Eugenie'nin, Çar Alexander'ın, Almanya İmparatoru Birinci William'ın ve Bavyera ve Würtemberg krallarının onun olağanüstü güçlerine eşit derecede ikna oldukları herkesçe bilinmektedir. Ayrıca Home bir kez bile olsun, ne sözlü ne de fii-

len herhangi bir aldatmaca sebebiyle itham edilmemiştir. İngiltere'ye ilk gelişinde Jermyn Caddesi'ndeki Cox's Oteli'nde konaklamıştı ve burayı seçmiş olması muhtemelen Bayan Hayden aracılığıyla otel sahibinin Ruhçuluk'a sempati duyduğunu öğrenmiş olmasıydı. Her ne olursa olsun Bay Cox, genç konuğunun son derece önemli bir medyum olduğunu çabucak keşfetti ve günün önde gelen bilim insanlarından bazılarını oteline davet ederek, Home'un ortaya koyacağı fenomenleri incelemeye çağırdı. Diğerlerinin yanı sıra Lord Brougham da bir seansa geldi ve beraberinde bilim insanı olan Sir David Brewster'ı da getirdi. Gün ışığında fenomenleri araştırdılar ve olanlar karşısında şaşkınlık içinde kalan Brewster'ın şöyle dediği bildirildi: "Bunlar, elli yıllık felsefeyi altüst etti." Eğer "bin beş yüz" demiş olsaydı daha doğru olurdu tabii. Brewster o akşam yaşadıklarını kız kardeşine yazdığı, ancak çok sonra yayınlanan bir mektubunda anlatmıştır [*Home Life Of Sir David Brewster*, Mrs. Gordon, 1869]. O akşam otelde hazır bulunanlar Lord Brougham, Sir David Brewster, Bay Cox ve medyumdu: "Biz dördümüz" diyor Brewster, "her yerini incelemeye davet edildiğimiz orta büyüklükteki bir masaya oturduk. Kısa bir süre içinde masa debelenmeye başladı ve titreşimleri kollarımız boyunca yukarıya doğru çıktı. Sonra biz istediğimizde bu hareketler durdu, sonra tekrar başladı. Masanın çeşitli yerlerinden gelen darbe seslerini hiçbir şekilde açıklayamadık ve sonra masa, üzerinde hiçbirimizin eli yokken yerden yükseliverdi. Ardından daha da büyük bir masa getirdik ve benzer hareketler onda da ortaya çıktı. Halının üzerine ağzı yere gelecek şekilde küçük bir el çanı koymuştuk. Çan, bir süre öylece durduktan sonra birdenbire, hiçbir şey temas etmemiş olmasına rağmen çaldı." Daha sonra çanın havaya kalkıp avucuna konduğunu ve aynı şeyi Lord Brougham'a da yaptığını ekleyerek sözlerini

şöyle bitiriyor: "Başlıca deneyler bunlardı. Olanlara hiçbir açıklama getiremedik ve herhangi bir mekanizmayla nasıl yapılabileceklerini de çıkaramadık."

Dunraven Kontu da Brewster'ın kendisine anlattıkları üzerine fenomeni araştırmaya karar verdiğini belirtir. Kont, bu gösterilerin dolandırıcılık veya bildiğimiz herhangi bir fiziksel yasa ile açıklanamayacağını söyleyen Brewster'la buluşmalarını aktarıyor. Home da Amerika'daki bir arkadaşına yazdığı ve sonradan orada yayımlanan mektubunda bu celseden bahsediyor. Fakat bunlar İngiliz basınında yer aldığında Brewster büyük ölçüde paniğe kapıldı. Bazı görüşleri özel olarak benimsemek bir şeydi, içinde bulunduğu bilim çevrelerinde meydana gelecek kaçınılmaz prestij kaybıyla yüzleşmek tamamen başka bir şeydi. Açıkçası Sir David öncülerin biçildiği kumaştan biri değildi. *The Morning Advertiser*'a, orada açıklayamadığı birkaç mekanik efekt görmüş olmasına rağmen, bunların hepsinin de insan elleri ve ayakları ile yapılabilecek şeyler olduğundan emin olduğunu yazdı. Tabii o zamanlar, kız kardeşine yazdığı biraz önce alıntılanan mektubunun bir zaman gelip gün ışığına çıkacağını hiç aklına getirmemişti. Tüm yazışmalar yayınlanmaya başladığında, *The Spectator* Sir David Brewster hakkında şunları yazdı:

> Bay Home'un seansları sırasında ve hemen sonrasında kendisinin büyük bir şaşkınlık ve neredeyse huşu duygusunun etkisinde kaldığını ifade ettiği, ama daha sonra bunları başka şekilde açıklamak istediği anlaşılıyor. Fakat bir bilim kahramanı, sadece açıklamak istemekle böyle biri durumdan kendisini sıyıramaz.

Bu Brewster olayı üzerinde biraz durduk çünkü bu, o günün bilimsel tavrının tipik bir örneğiydi ve etkisi, Home ve onun oluşturduğu fenomenlere yönelik daha geniş bir ka-

muoyu ilgisi uyandırmak ve yüzlerce yeni araştırmacıyı bu alana çekmek şeklinde olmuştu. Bu bilim insanlarının üç sınıfa ayrılabileceği söylenebilir: konuyu hiç incelememiş olanlar (ki bu onları çok sert görüşler ileri sürmekten en ufak bir şekilde alıkoymuyordu); bunların doğru olduğunu bilip de söylemekten korkanlar; ve son olarak da bunların doğru olduğunu bilen ve açıkça söylemeye cüret eden Lodges, Crookes, Barretts ve Lombroso gibi cesur azınlığı oluşturanlar. Home, Jermyn Caddesi'ndeki yerinden taşınarak birçok seansın yapılacağı Ealing'deki Rymer ailesinin yanına gitmişti. Burada ünlü romancı Lord Lytton tarafından ziyaret edildi. Lytton çarpıcı kanıtlarla karşılaşmasına rağmen, medyumun gücüne olan inancını hiçbir zaman alenen açıklamadı, ancak özel mektupları ve yayınlanmış romanları onun bu hususta gerçek düşüncesini işaret ediyor. Çok sayıda tanınmış erkek ve kadın için de durum böyleydi. Home'un buradaki ilk ziyaretçileri arasında sosyalist Robert Owen, yazar T. A. Trollope ve psikiyatrist Dr. J. Garth Wilkinson vardı. Psişik fenomenlerin gerçekliğine, kasten cahil kalmayı seçenler dışında herkesin aşina olduğu günümüzde, Home'un, yeteneğini ortaya koyarken ve bunu toplum içinde sergilerken ihtiyaç duyduğu ahlaki cesareti pek takdir edemiyoruz. Materyalist Viktorya döneminin ortalama eğitimli bir İngiliz'i, Newton'un yer çekimi yasasını altüst eden sonuçlar yaratabileceğini iddia eden ve görünmez aklın görünür madde üzerine etkidiğini söyleyen bir adamı, derhal sahtekar ve şarlatan olarak damgalardı. Rektör Yardımcısı Giffard'ın Home-Lyon davasının sonunda dile getirdiği Spiritüalizm görüşü, ait olduğu sınıfın görüşüydü. Aslında konu hakkında hiçbir şey bilmiyor, yine de bu tür iddialara dair her şeyin temelden yanlış olması gerektiğini düşünüyordu. Hiç şüphe yok ki, benzer şeyler uzak diyarlarda ve

eski kitaplarda da kayıt altına alınmıştır, ancak böyle şeylerin sıradan ve istikrarlı eski İngiltere'de, sürekli banka faizlerinin ve serbest ithalatın konuşulduğu İngiltere'de meydana gelebileceği, ciddi bir insan için fazla absürttü. Söz konusu duruşmada Lord Giffard'ın Home'un avukatına dönüp şöyle dediği kaydedildi: "Doğru mu anlıyorum acaba? Müvekkilinizin levite olduğunu, yani havada uçtuğunu mu iddia ediyorsunuz?" Avukat kabul etti, bunun üzerine yargıç jüriye döndü ve tıpkı bir yüksek rahibin eski günlerde dine küfredilmesine karşı bir protesto olarak yaptığı gibi, cübbesini parçalama hareketi yaptı. 1868'de jüri içinde yargıcın sözlerini kendi aklının süzgecinden geçirecek kadar eğitimli olan pek az kişi vardı ve aradan geçen elli yıl içinde işte tam da bu hususta biraz ilerleme kaydetmiş durumdayız. Çok ağır bir ilerleme evet -ama Hristiyanlığın kendine gelmesi üç yüz yıldan fazla sürmüştü. Bu havaya yükselme sorusunu, Home'un güçlerinin bir testi olarak kabul edelim. Saygın tanıkların önünde yüz defadan fazla olayda ve iyi ışıklandırılmış ortamlarda havada süzüldüğü iddia ediliyor. Kanıtları kendiniz değerlendirin. 1857'de Bordeaux yakınlarındaki bir şatoda, Denizcilik Bakanı'nın dul eşi Madam Ducos'nun ve Kont ve Kontes de Beaumont'un huzurunda Home, odanın çok yüksek olan tavanına kadar yükseldi. 1860'ta Robert Bell, *The Cornhill*'de "*Kurgudan Daha Acayip*" adlı bir makale yazdı. "Sandalyesinden kalktı" diyor Bell, "ve yerden bir, bir buçuk metre yükseldi. Sonra onun pencerenin bir tarafından diğerine, ayakları önde, havada yatay olarak süzülüp geçtiğini gördük." Diğer tanıklar Malvern'den tanınmış bir tıpçı Dr. Gully ve yazar ve yayıncı Robert Chambers idi. Şimdi bu adamların yalancı işbirlikçiler olduğu mu, yoksa bir adamın aslında havada süzülüp uçmadığını ama öyleymiş gibi yaptığını anlayamadıkları mı varsayılmalıdır?

Aynı yıl Home, Lord ve Leydi Clarence Paget'nin huzurunda Bayan Milner Gibson'ın evinde havaya yükseldi, ve Lord Paget bundan emin olmak için ellerini onun altından geçirdi. Birkaç ay sonra Liverpool'lu bir avukatı olan Bay Wason, yedi kişiyle birlikte aynı fenomene şahit oldu. "Bay Home" diyor, "masanın etrafında oturanların başlarının üzerinden geçti." ve ekliyor; "Yerden bir metre yüksekteki elini tuttum ve havada süzülürken beş ya da altı adım onunla birlikte ilerledim." 1861'de Regent's Park, Cornwall Terrace'tan Bayan Parkes, kendi oturma odasında, Bulwer Lytton ve Bay Hall ile birlikte, Home'un, eli kapının üstüne gelene kadar havaya yükseldiğini nasıl gördüklerini anlatıyor. Yine Home'un evinde 1866'da Bay ve Bayan Hall, Lady Dunsany ve Bayan Senior, medyumun yüzünün değişip parlak bir hal aldığını, iki kez tavana kadar yükseldiğini ve tanıkları hayal gücünün kurbanı olmadıklarına ikna etmek için ikinci seferde tavana kurşun kalemle bir çarpı işareti çizdiğini anlatıyorlar. 1868'de Lord Adare, Lord Lindsay, Yüzbaşı Wynne ve Bay Smith Barry, medyumun birçok kez havaya yükseldiğini görüyorlar. Aynı yılın 16 Aralık'ında söz konusu olayın ilk üç tanığı tarafından çok detaylı bir zabıt tutuluyor. Ashley House'ta geçen olayda medyum, trans halindeyken havaya yükselip yatak odasından süzülerek dışarı çıkıp oturma odasının penceresinden tekrar içeri girmişti ve içinde bulundukları daire caddenin yirmi metre yukarısındaydı. Medyum oturma odasına geldikten sonra Lord Adare ile birlikte tekrar yatak odasına döner ve Adare'in, medyumun sadece kısmen açılmış olan pencereden içeri nasıl girdiğini anlayamadığını belirtmesi üzerine, Home ona "Biraz geriye çekilmesini" söyler ve önce pencerenin açıklığından oldukça hızlı bir şekilde başını geçirir, bu arada vücudu neredeyse yatay bir konumdadır ve görünüşe göre katılaşmış bir halde-

dir. Sonra yine ayakların ön tarafına gelir. Lord Adare ve Lord Lindsay'in anlattıkları işte buydu. Bu zaptın yayınlanması üzerine, konuyla ilgili her şeye amansız bir şekilde muhalefet etmesiyle büyük bir ün kazanan Dr. Carpenter, yine büyük bir şevkle hücuma geçerek, aslında olayda üçüncü bir tanığın olduğunu ama kendisinden konuyla ilgili hiç malumat alınamadığını, bunun da Yüzbaşı Wynne'in farklı düşündüğünün kanıtı olduğunu söyledi. Hatta daha da ileri giderek "Tek bir dürüst şüpheci, Bay Home'un bütün akşam boyunca koltuğunda oturduğunu söylüyor" dedi, oysa ortada böyle bir açıklama yoktu. Zaten Yüzbaşı Wynne de bunun üzerine hemen diğerlerini doğrulayarak şunları yazdı: "Eğer itibar sahibi üç tanığın doğrulayıcı şahitliklerine inanmayacaksanız, bu tüm adalet mekanizmasının sonu olacaktır." Eleştirmenlerin bariz bir şekilde ortada olanı görmekten kaçınmak için ne kadar debelendiklerini göstermek üzere şunu da ekleyelim ki, bu eleştirmenler olaydan bir süre sonra yaşadıklarını yazan Lord Lindsay'in, o akşam ay ışığı olduğunu belirttiğini, dolayısıyla olup bitenleri ancak ay ışığı altında belli belirsiz görmüş olduklarını iddia ettiler. Oysa takvimler ayın o sırada görünür olmadığını gösteriyor. Bay Andrew Lang bu hususta şunları söylüyor: "Ancak, bir odadaki insanlar, bir sisin içinde bile, bir adamın havada süzülerek pencereden içeri girdiğini ve sonra yine yatay bir şekilde dışarı çıktığını rahatlıkla görürler" [*Historical Mysteries*, s. 236]. Şurası çok açık ki, böyle mucizevi bir manzara görsek, o sırada ay ışığı mı yoksa sokak lambalarının ışığı mı vardı diye bakmak çoğumuzun aklına bile gelmez. Bununla birlikte, Lord Lindsay'in anlatımının beceriksizce ifade edildiği de kabul edilmelidir -o kadar beceriksizce ki, Bay Joseph McCabe bu ifadeden yola çıkarak çok farklı bir çıkarımda bulunuyor ve o sırada orada bulunan kişilerin nesnenin ken-

disine ve pencere pervazındaki gölgesine değil de, sırtlarını ona vererek duvardaki gölgesine baktıklarını söylüyor. Bununla birlikte, olaya tanıklık eden üç görgü tanığının durumu göz önüne alındığında, antik ya da modern zamanlarda herhangi bir doğaüstü olayın bundan daha açık bir şekilde kanıtlanıp kanıtlanmadığı sorulabilir. Home'un havaya yükselmelerinin diğer örnekleri o kadar çoktur ki, onun medyumluğunun bu tek aşaması üzerine bile kolayca uzun bir makale yazılabilir. Profesör Crookes söz konusu fenomene tekrar tekrar tanık oldu ve bilgisi dahilindeki diğer elli örneğe de atıfta bulundu. Ama burada kaydedilen olayı okuyup da Profesör Challis'le birlikte şunları söylemeyecek olan herhangi bir adil insan var mıdır: "Ya gerçekler rapor edildiği gibi kabul edilmeli, ya da gerçeklerin şahısların tanıklığıyla onaylanması olasılığından bütünüyle vazgeçilmelidir." Bu durumda okuyucu "O halde, mucizeler çağına geri mi dönelim?" diye sorabilir. Mucize diye bir şey yoktur. Bu vasattaki hiçbir şey doğaüstü değildir. Şimdi gördüklerimiz ve geçmiş çağlara dair okuduklarımız, henüz incelenmemiş ve tanımlanmamış yasaların işleyişinden başka bir şey değildir. Daha şimdiden, herhangi salt fiziksel bir güç kadar kesin olan bu yasaların olanaklarından ve sınırlamalarından bir takım şeyler anlıyoruz. Hiçbir şeye inanmayanlar ile çok fazla inananlar arasında bir denge tutturmak zorundayız. Yavaş yavaş sisler temizlenecek ve gölgeli sahilin bir haritasını çıkaracağız. İğne, mıknatısta ilk kez yukarı fırladığında, bu yer çekimi yasalarının bir ihlali değildi. Bu sadece daha üstün başka bir gücün lokal bir müdahalesiydi. Psişik güçler madde düzlemi üzerinde hareket ettiğinde de olan budur. Eğer Home'un bu güce olan inancı sarsılmış olsaydı ya da çevresi aşırı derecede rahatsız olsaydı, o da başarısız olurdu. Petrus inancını kaybettiğinde suların içine battı.

Yüzyıllar boyunca aynı sebepler hep aynı sonuçları yarattılar. Yüzümüzü ondan çevirmezsek manevi güç her zaman bizimledir ve İngiltere'den esirgenen hiçbir şey Yahudiye'ye bahşedilmiş değildir. Home'un kamusal kariyeri, işte bu bakımdan, yani görünmeyenin gücünün bir teyidi ve şu anda anladığımız şekliyle materyalizme nihai bir cevap olarak, böylesine büyük bir öneme sahiptir. O, "mucizeler" denen şeylerin doğruluğunun bir tanığı oldu. Pek çok akıllı insanı inançlarında tökezleten bu mucizeler, şimdi orijinal anlatının doğruluğunun en sağlam kanıtları haline gelmişlerdir. Ruhsal çatışmanın ıstırabı içindeki milyonlarca şüpheci insan, etrafımızdaki her şeyin boş uzaydan ibaret olmadığını, kavrayışımızın ötesinde de güçler olduğunu, benliğin sadece sinir dokularının bir salgısı olmadığını ve ölü dediklerimizin, aslında kişiliklerini ve varlıklarını kesintisiz olarak sürdürdüklerini gösteren kesin kanıtlar için uzun zamandır yalvarıyorlardı. İşte bütün bunlar, modern zamandaki vazife insanlarından en büyüğü tarafından, gözlemleyebilen veya akıl yürütebilen herkese kanıtlanmış durumdadır. Havalanan masalarda ve sesler çıkaran duvarlarda yüzeysel bir eğlence bulmak kolaydır belki, ancak bunlar bizim insani bilgimizin ötesindeki gücü maddi olarak kaydedebilecek en yakınımızdaki ve en doğal nesnelerdi. İlham edilmiş en gerçek ve en derin sözlerle bile harekete geçmeyen zihinler, bu açıklanamaz fenomenlerin en sadesi karşısında tevazuyu öğrendiler ve yeni araştırma yollarına yöneldiler. Bunlara çocukça şeyler demek kolay, ama onlar, kendileriyle fiilen temasa geçen o maddeci bilim insanlarının inançlarını temellerinden sarsarak, yerine getirmek üzere gönderildikleri gayeyi gerçekleştirmişlerdir. Bu fenomenler kendi başlarına bir amaç olarak değil, zihnin yeni düşünce kanallarına yönlendirilmesini sağlayan temel araçlar olarak görülmelidir.

Ve bu düşünce kanalları, doğrudan ruhun ölümden sonra devamının kabul edilmesine yol açtılar. Rhode Island'dan Piskopos Clark "Birçok insanın kalbine paha biçilmez bir neşe ve teselli getirdiniz" diyor, "Önceden karanlık olan meskenleri aydınlattınız." Daha sonra eşi olacak olan hanımefendiye "Matmazel" demişti Home, "Bana emanet edilen bir görev var. Bu büyük ve kutsal bir görevdir." Thackeray tarafından Dr. Goodenough adı altında ölümsüzleştirilen ünlü Dr. Elliotson, İngiliz materyalizminin liderlerinden biriydi. Home ile tanıştı, güçlerini gördü ve kısa süre sonra, tüm hayatını karanlıkta yaşadığını, o zamana kadar varlıkta maddeden gayrı bir şey olmadığını düşündüğünü, ama artık bütün hayatı boyunca kendisine destek olacak sağlam bir ümide kavuştuğu ifade etti. Home'un çalışmasının manevi değeri hakkında sayısız örnek verilebilir, ancak bu, onun hizmetlerinin çoğuna tanık olan Floransalı Bayan Webster'ın sözlerinden daha iyi özetlenmemiştir hiç: "Modern zamanların en harika vazife insanıydı o, tüm davaların bu en büyüğünde verdiği hizmetler saymakla bitmez. Bay Home bir yerden geçerken, etrafına tüm nimetlerin en büyüğünü, gelecekteki bir yaşamın kesin mevcudiyetini bahşederdi." Artık kariyerinin ayrıntıları pek çok kitapta anlatıldığı için, tüm dünyaya, tüm mesajların en hayati olanını getirmeye devam ediyor. Kendi görevine ilişkin tutumunu, 15 Şubat 1866'da Londra'da Willis's Rooms'ta verdiği bir konferansta ifade etmişti. Demişti ki: "Bu gücün bizi Tanrı'ya yaklaştırmak için her geçen gün daha fazla yayıldığına yürekten inanıyorum. Peki bu bizi daha saf, daha temiz yapar mı diye soruyorsunuz. Benim buna tek cevabım, bizler burada ölümlü insanlardan başka bir şey değiliz, fakat bu öğreti bize, kalbi temiz olanın Tanrı'yı göreceğini söylüyor. Bize O'nun sevgi olduğunu ve aslında ölümün mevcut olmadığını

öğretiyor. Hayatın fırtınaları dinmek üzereyken ve huzur geldiğinde yaşlılara teselli oluyor. Gençlere, birbirimize borçlu olduğumuz görevden ve ne ekersek onu biçeceğimizden bahsediyor. Herkese feragati öğretiyor. O, hata bulutlarını dağıtmak ve hiç bitmeyecek bir günün aydınlık sabahını getirmek için geliyor." Mesajının kendi neslinden olanları nasıl etkilediğini görmek çok ilginç. Dul eşi tarafından yazılan yaşam öyküsünü okurken –ki yaşayan tüm tanıdıkları arasında bu insanı gerçekten en yakından tanıyan kişi olması hasebiyle elimizdeki en inandırıcı belgedir– en içten desteği ve takdiri Fransa ve Rusya'nın aristokratlarından aldığı anlaşılıyor. Eşiyle birbirlerine yazdıkları mektuplardaki kişisel hayranlığın ve hatta hürmetin sıcacık parıltısı, biyografilerde eşine az rastlanır cinstendir. İngiltere'de, bazıları üst sınıftan olan ve Hall'ler, Howitt'ler, Robert Chambers, Bayan Milner Gibson, Profesör Crookes gibi isimlerin de yer aldığı ateşli bir destekçi çevresi vardı. Öte yandan, gerçekleri dostlar arasındaki konuşmalarında kabul eden ama üzücü bir cesaret eksikliğiyle toplum içinde konuya mesafeli duranlar da vardı. Lord Brougham ve romancı Bulwer Lytton bu bakımdan adeta İncil'deki Ferisi Nicodemus gibiydiler. "Entelijansiya" bir bütün olarak bu konuda kötü sınav verdi ve bu süreçte birçok onurlu isme acı çektirildi. Faraday ve Tyndall o kadar bilim dışı bir yaklaşım sergilediler ki, işi konu hakkında önceden hüküm verme ve daha sonra, bu ön yargılarının kabul edilmesi şartıyla onu incelemeyi teklif etmeye kadar götürdüler. Sir David Brewster, daha önce gösterildiği gibi, bazı dürüstçe şeyler söyledi gerçi ama sonra panik içinde, kanıtların gerçek kayıtlarda mevcut olduğunu unutarak, bunları söylediğini reddetti. Browning aslında hiç yaşanmamış bir olayı ifşa eden uzun bir şiir yazdı –tabii bu değersiz şey şiir olarak adlandırılabilirse. Carpenter kendi

tuhaf spiritüalist tezini ilan ederken, gerçekten vicdansız bir rakip olarak büyük bir ün kazandı. Royal Society'nin sekreterleri, Crookes'un fiziksel fenomenleri göstermek üzere kendilerine yaptığı daveti geri çevirdiler ama buna rağmen bütün bunların aleyhine beyanatta bulundular. Lord Giffard daha temel unsurlarını bile kavrayamadığı bir konuyu eleştirirken kürsüden eğilerek herkesi azarladı. Ruhban sınıfına gelince; otuz yıl boyunca böylesine bol ve şaşırtıcı ruhsal fenomen halkın gözleri önüne serilmişken, konuya en ufak şekilde ilgi gösteren tek bir İngiliz din adamının bile adını hatırlayamıyoruz. 1872'de *The Times*'da St. Petersburg'ta yapılan celselerin tam bir dökümü yayınlanmaya başladığında, Bay H. T. Humphreys'e göre "yazı dizisi, İngiltere Kilisesi'nin yüksek din adamlarının editör Bay Delane'ye güçlü şekilde itiraz etmeleri nedeniyle kısa kesildi." Resmi spiritüel rehberlerimiz olması gereken şahısların konuya katkısı işte buydu. Rasyonalist Dr. Elliotson, onlardan çok daha müteşebbisti. Bayan Home'un bu konudaki oldukça acı yorumu şöyle: "Eşimin kendi neslinin onun hakkındaki hükmü, işitebilen ve görebilen adam hakkında kör ve sağırların verdiği hükümdü." Home'un hayırseverliği onun en güzel özellikleri arasındaydı. Tüm gerçek hayır işleri gibi bunları gizli yapar ve bunlar ancak dolaylı olarak veya tesadüfen ortaya çıkardı. Ona iftira atan çok sayıdaki kişiden biri, arkadaşı Bay Rymer'a elli poundluk bir fatura göndermiş olduğunu söylemişti. Oysa daha sonra bunun bir fatura değil, aksine zor durumdaki arkadaşına yardım etmek için cömertçe gönderdiği bir çek olduğu ortaya çıktı. Sürekli yoksulluğu göz önüne alındığında, elli pound muhtemelen banka bakiyesinin önemli bir bölümünü teşkil ediyordu. Dul eşi, ölümünden sonra mektupları arasında bulduğu ve onun bu türden yardımlarını kanıtlayan belgeler yüzünden haklı bir

gurur duymaktaydı. "Bu belgelerde mesela tanınmayan bir ressam onun sayesinde iş bulduğunu, veya sıkıntı içindeki bir işçi, hasta karısının hayatının Home'un yardımı sayesinde kurtulduğunu yazıyor; veya bir anne, oğlunun hayata onun sayesinde iyi bir başlangıç yaptığını söyleyerek teşekkür ediyor. Home, yaşam koşulları sadece kendi ihtiyaçlarını düşünmesini gerektirecek halde olmasına rağmen, hep başkalarını düşünürdü ve onlara yardım etmeye her zaman hazırdı. Himaye ettiği kişilerden biri mektubunda 'Senin kalbin bir arkadaşı nasıl neşelendireceğini o kadar iyi biliyor ki, beni o teselli edici kelimelerinden mahrum bırakma sakın!' diyor. Bir başkası 'Bana yaptığın tüm bu iyiliklere layık olduğumu nasıl kanıtlayabilirim?' diye soruyor.

Onu, sık sık cepleri yaralılar için purolarla dolu, ateş altında, Paris çevresindeki savaş meydanlarında dolaşırken buluyoruz. Bir Alman subayı mektubunda, kendisini kan kaybından ölmekten nasıl kurtardığını ve zayıf sırtında taşıyarak tehlikeden nasıl uzaklaştırdığını sevgiyle yazıyor. Tabii Home'u kusursuz karakterli bir adam olarak tasvir etmek de saçma olur. Mizacında bazen bir zayıflık ve kendisini birçok yönden gösteren kadınsı bir şey vardı. Biz de Avustralya'dayken, Home ile Rymer ailesinin büyük oğlu arasında 1856 tarihli bir yazışmaya rastladık. İtalya'da birlikte seyahat etmişlerdi ve Home, tutarsızlık ve nankörlük gibi görünen koşullar altında arkadaşını terk etmişti. Gerçi o sıralarda sağlığının çok bozuk olduğunu ve davranışlarının pek de normal olarak adlandırılamayacağını eklemek doğru olur. Lord Dunraven, "Duygusal bir karakterin kusurlarına sahipti," diyor, "son derece gelişmiş kibri vardı, ama daha sonra Spiritüalizm ve onunla bağlantılı her şeye yöneltilen tüm o alaylara karşı dik durabilmesini sağlayan şey de bu kibri olmuştu belki. Büyük depresyon nöbetlerine ve anlaşılması zor sinir krizlerine yat-

kındı, ama bana çok çekici gelen basit, kibar, esprili, sevgi dolu bir mizaca sahipti. Dostluğumuz ölümüne kadar değişmeden ve eksilmeden devam etti." Home "medyumsal" yeteneğin neredeyse bütün türlerine sahipti -aslında, onun psişik gücünün asıl özelliği, olağan dışı çok yönlülüğüydü. Bazen doğrudan ses medyumlarından, trans medyumlarından, durugörürlerden veya fiziksel medyumlardan söz ederiz, ancak Home'da bu yeteneklerin dördü de vardı. Bildiğimiz kadarıyla kendisinin diğer medyumların güçleri hakkında çok az deneyimi vardı ve o da medyumların ortak özelliği olan psişik kıskançlıktan muaf değildi. Eskiden Bayan Kate Fox olan Bayan Jencken, arkadaşlık kurduğu tek medyumdu. Aldatmanın her biçimine şiddetle içerliyordu ve kendisininkiyle tam olarak uyuşmayan tüm tezahür biçimlerine şüpheyle bakarak bu mükemmel özelliğini oldukça ilerilere taşıdı. Son kitabı "*Spiritüalizmde Işıklar ve Gölgeler*"de tavizsiz bir şekilde ifade edilen bu görüş, kendisi kadar dürüst olduğunu iddia eden diğer medyumlara doğal olarak bir hakaretti. Eğer diğer medyumların ortaya koydukları fenomenlerle daha geniş bir alaka göstermiş olsaydı pek çok kimseye daha da sempatik gelebilirdi. Karanlık bir ortamda yapılan celselere şiddetle karşı çıkıyordu, ancak bu pek de doğru bir eleştiri değildir, çünkü tüm materyalizasyonların fiziksel temeli olan ektoplazma üzerinde yapılan deneyler, kırmızıyla renklendirilmedikçe ektoplazmanın genellikle ışıktan etkilendiğini göstermektedir. Home, o günlerde Bayan Florence Cook veya Madam d'Esperance tarafından ya da bizim zamanımızda Madam Bisson'ın medyumu tarafından elde edilenler gibi eksiksiz materyalizasyonlarla ilgili fazla bir deneyime sahip değildi. Bu nedenle söz konusu görüşü, başkalarına karşı bir haksızlıktı. Yine Home, maddenin diğer bir maddenin içinden geçemeyeceğini, çünkü kendi medyumluğunda böyle bir fe-

nomene hiç rastlamadığını kesin bir dille beyan etmişti. Oysa maddenin belirli durumlarda maddeden geçebileceğine dair kanıtlar çok güçlü görünüyor. Sahtekarlığı imkansız kılan koşullar altında celse odalarına nadir türde kuşlar bile getirilmiştir ve Zollner ile diğer Leipzig profesörlerinin daha önce gösterdikleri gibi, ahşabı ahşabın içinden geçirme deneyleri, ünlü fizikçinin Slade ile gerçekleştirdiği çalışmalarının yer aldığı "Transandantal Fizik" adlı kitabında yer almıştır. Bu nedenle, kendisinin sahip olmadığı bir takım yetenekleri karalaması ve bunlardan şüphe etmesi, Home'un karakterinde küçük bir kusur olarak sayılabilir. Bazıları onun, mesajını, büyük emekçi yığınlardan ziyade toplum hayatının önde gelenlerine iletmiş olmasını da bir başarısızlık olarak görebilir. Aslında Home'un sanatsal bir yaradılışın verdiği inceliklerinin yanı sıra bunun zayıflıklarına da sahip olduğu kabul edilebilir. Bu yüzden de sefil ve çirkin olan her şeyden tiksindiği gibi, zarif ve incelikli bir atmosferde kendisini daha rahat ve mutlu hissediyor olması da muhtemeldir. Öte yandan sadece sağlığının istikrarsız durumu bile, herhangi bir zorlu görevde önüne büyük bir dezavantaj koyuyordu ve sık sık yaşadığı kanamalar onu İtalya, İsviçre ve Riviera'nın hoş ve zarif yaşamını aramaya yönlendiriyordu. Ama görevini sürdürmesi bağlamında bakıldığında kişisel fedakarlıklarından ayrı olarak, hiç şüphe yok ki, mesajının bir Crookes laboratuvarına ya da bir Napolyon Mahkemesine taşınması, öylece kalabalığın önüne atılmasından daha yararlıydı. Halkın bu tür şeylerin doğru olduğuna ikna olabilmesi için bilimin onaylamasına ihtiyacı vardı. Eğer bu onay tam olarak kazanılamamışsa, kusur elbette o günün geri kafalı bilim adamlarında ve düşünürlerindedir. Bunun kabahati hiçbir şekilde, kendine düşen rolü en mükemmel şekilde oynayan ve gösterdiği fenomenlerin analiz ve halka izah edilmesini

diğer, kendisinden daha az yetenekli insanlara bırakan Home'da değildir. O bir bilim insanı olduğunu iddia etmedi, ancak bilimin hammaddesiydi, dünyaya iletebileceği her şeyi halkın ondan öğrenmesi konusunda istekli ve sabırsızdı. Home'un mesajı tam olarak öğrenildiğinde, artık bu mesaja inanmayan bir insan inançsızlıktan değil, cehaletten mustarip demektir. Onun inanç yolculuğuna baktığımızda, spiritüalistlerin bir insanın herhangi bir dinsel inanca bağlı olmakla birlikte ruhsal bilgiyi de kucaklayabileceğine dair iddiasının doğru olduğunu görürüz. Ancak bu aynı zamanda, yeni ruhsal bilgiyle mükemmel uyumun ancak, şu anda olduğu gibi, özel spiritüalist topluluklar içinde bulunabileceği yanıtını verenleri de doğrular. Öyle de olmalıdır, çünkü spiritüel öğreti bir mezhebe veya tarikata indirgenemeyecek kadar büyük bir şeydir. Home gençliğinde bir Wesley'ci idi [John Wesley taraftarı, Metodist], ancak kısa süre sonra onları terk ederek Congregationalizm'in [mezhepleri bağımsız sayan düşünce] daha liberal atmosferine katıldı. İtalya'da Roma Katolik Kilisesi'nin sanatsal atmosferi ve muhtemelen kendisininkine benzer pek çok fenomene dair tuttukları kayıtlar, bir manastır tarikatına katılma niyetiyle tekrar inanç değiştirmeyi düşünmesine neden oldu –fakat sağduyusu galip gelince bu fikrinden vazgeçti. Bu inanç değiştirmeler psişik güçlerinin onu bir yıllığına terk ettiği bir dönemdeydi ve günah çıkarttığı rahip, bu güçlerin kötü kökenli olduğunu ve artık kilisenin gerçek bir mümini olduğu için bir daha bu tür fenomenlerle karşılaşmayacağını söylemişti. Fakat daha bir yıl geçmeden yeteneği yenilenmiş bir güçle geri geldi. Anlaşılan o ki, o zamandan itibaren Home sadece sözde bir Katolik gibi görünüyor ve ikinci evliliğinden sonra -her iki evliliği de Rus hanımlarlaydı- Yunan kilisesine doğru yöneliyor ve nitekim 1886'da St. Germain'de defnedilirken de cenaze ayinleri bu

kiliseye göre gerçekleştiriliyor. Mezarının üzerindeki kısa yazıt İncil'den alınmıştır (Korintliler I. xii. 10); "Ona ruhtan bilgi iletme yeteneği verildi". Home'un lekesiz bir hayat sürdürdüğüne dair bir kanıta ihtiyaç duyuluyorsa eğer, ona saldırmak için sürekli casusluk yapan sayısız düşmanlarının, tüm kariyeri boyunca, tek bir olay dışında onun aleyhine söyleyecek hiçbir şey bulamadıkları gerçeğidir ve sözü edilen olay da aslında yine tamamen masum olduğu Home-Lyon davası olarak bilinir. Bu davadaki ifadeleri okuyan herhangi bir tarafsız yargıç –ki bu ifadeler "*Hayatımdaki Olaylar*"ın ikinci cildinde kelimesi kelimesine bulunabilir– Home'un bırakın suçlanması, aksine kendisine merhamet edilmesi ve kendisinden özür dilenmesi gereken taraf olduğunu derhal anlayacaktır. Davalık olduğu bu nahoş ve ucube kadın önce Home'a yüklüce bir miktar para bağışlar, fakat bir süre sonra her an değişen kaprisleri ile yüksek sosyeteye kabul edilmesine yönelik teşebbüslerde bulunur ve bunda başarısız olup hayal kırıklığına uğrayınca Home'a verdiği parayı geri ister ve almak için de her şeyi yapmaya hazır olduğunu göstermekten çekinmez. Home'un bu kadınla uğraşırken sergilediği tavır ise, onun asil karakterinin en güzel kanıtıdır. Kadın sadece parayı geri istemekle kalsaydı, hassas bir yapıya sahip olan Home'un bunu derhal geri vereceğinden kimse şüphe edemez. Oysa kadın onun evlatlık oğlu olmasını istemiş ve bu yüzden de adının Home-Lyon olarak değiştirilmesine neden olan bu konuda Home zaten çok fazla zahmete girmiş ve harcamalar yapmak durumunda kalmıştı. Bununla birlikte, kadının bu isteğinin arkasında başka planlar vardı ve eğer Home parayı geri verirse bu sefer de böyle bir hediyeyi kabul etmekle baştan yanlış yaptığını kabul etmek gibi bir durumda kalacak ve bu da onurunu zedeleyecekti. Orijinal mektuplara bakılırsa -ki dava hakkında yorum yapanların pek azı bu

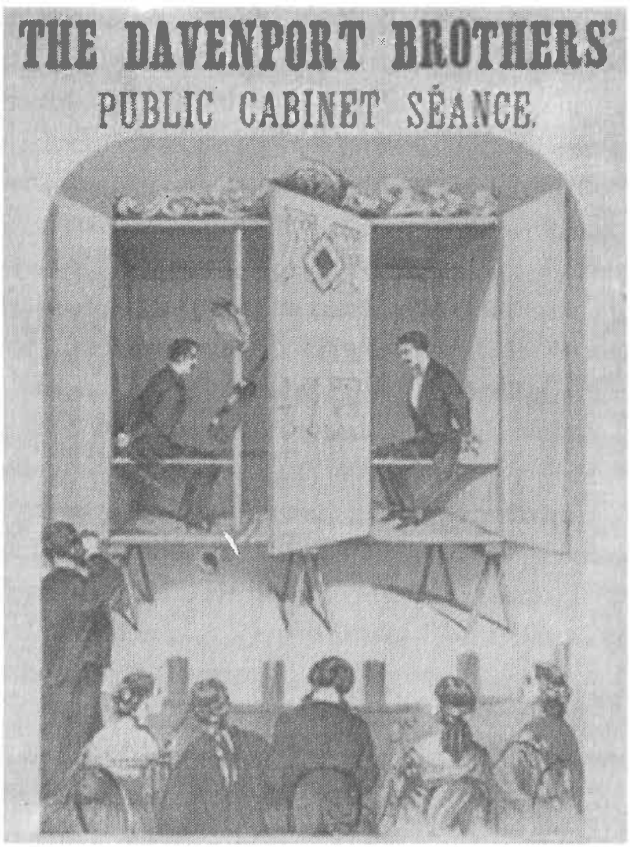
mektupları okumuş gibi görünüyor- Home'un, temsilcisi olarak S. C. Hall'un ve avukatı olarak da Bay Wilkinson'ın, kadına makul olmayan bu isteğini yumuşatması için yalvardıkları, fakat kısa süre sonra kadının daha da mantıksız ve kötü niyetli bir tavır takındığı görülür. Bu sefer paranın Home'da kalmasını ama kendisinin varisi olmasını istemektedir. Dünyada Home kadar para konusuna mesafeli çok az insan yaşamıştır ve bu teklif üzerine kadına, akrabalarını düşünmesi için tekrar tekrar yalvardı, fakat kadın kendi parasıyla istediği şeyi yapabileceğini ve hiçbir akrabasının onun parasına ihtiyacı olmadığını söyledi. Yeni durumu kabul ettiği andan itibaren Home adeta itaatkar bir evlat gibi davranıp yazmıştır ve bu tavrın, söz konusu yaşlı kadının entrikacı beyninde planladığı şey olmadığını düşünmek hiç de yanlış olmaz. Her halükarda, kadın kısa sürede bu hevesinden bıktı ve bir bahane uydurarak parasını geri aldı. Üstelik bulduğu bahane, söz konusu mektupları okuyan ve yazıldıkları tarihleri hesaba katan bir insanı şaşkına çevirecek kadar haince bir bahaneydi; kadın bunu, alınan ruhsal mesajlar yüzünden yaptığını söylüyordu. Dava Chancery Mahkemesi'nde görüldü ve yargıç, Bayan Lyon'ın "birçok önemli ayrıntıdaki sayısız yanlış beyanına" atıfta bulundu ve "yeminli yanlış beyanların, Mahkeme'yi büyük ölçüde utandırdığını ve davacının ifadesini oldukça itibarsızlaştırdığını" söyledi. Bu yakıcı yoruma ve ayrıca davanın temelde adil bir şekilde görülmesine rağmen, böyle bir vakada İngiliz yasalarına göre olayın aksinin ispat edilmesi davalının sorumluluğunda olduğu ve söz konusu iddianın aksi iddiayla karşılanmasının imkansız olduğu genel gerekçesiyle, Home'un aleyhine karar verildi. Öte yandan Home'un en azılı düşmanları bile, parayı İngiltere'de tutarak geri alınamayacak bir başka ülkeye götürmemiş olmasının, hayatının bu en talihsiz bölümünde bile onun iyi

niyetini kanıtladığını kabul etmek zorunda kaldılar. Onu arkadaşları olarak kabul eden tüm o onurlu insanlardan birinin bile, Bayan Lyon'ın başarılı entrikaları yüzünden Home'la dostluklarını bitirdikleri görülmedi. Onlara göre bu kadının amacı son derece açıktı. Tüm belgeler ortada olduğu için, parayı geri almanın tek olası yolu, Home'u bu parayı yanlış beyan yoluyla kendisinden zorla almakla suçlamaktı ve bu kadın bir medyumun -hele amatör ve ücretsiz çalışan bir medyumun- Viktorya döneminin ortasındaki bir mahkemenin cahil ve materyalist atmosferinde ne kadarlık bir şansa sahip olacağını bilecek kadar da kurnazdı. Ne kadar yazık! Artık Viktorya döneminde değiliz fakat, bu durum hâlâ geçerliliğini koruyor. Home'un güçleri o kadar çok sayıda ünlü gözlemci tarafından tasdik edildi ve o kadar samimi koşullar altında gösterildi ki, hiçbir mantıklı insan bunlardan şüphe duyamaz. Crookes'un ortaya koyduğu kanıtlar bile tek başına yeterlidir [*Researches In The Phenomena Of Spiritualism*, ve *S.P.R. Proceedings*, VI., s. 98]. Ayrıca, Lord Dunraven'ın gençliğinde Home ile olan arkadaşlıklarının öyküsünü anlattığı, yakın bir tarihte yeniden basılan olağanüstü bir kitap da var. Ancak bunlardan ayrı olarak, ilk birkaç yıl içinde araştırmaları yürüten ve halka açık tanıklıkları ya da Home'a yazdıkları mektuplarla yalnızca fenomenlerin gerçekliğine değil, aynı zamanda ruhsal kökenlerine de ikna olduklarını ifade eden isimler arasında, İngiltere'den Sutherland Düşesi, Leydi Shelley, Leydi Gomm, Dr. Robert Chambers, Leydi Otway, Bayan Catherine Sinclair, Bayan Milner Gibson, Bay ve Bayan William Howitt, Bayan De Burgh, Dr. Gully (Malvern'den), Sir Charles Nicholson, Leydi Dunsany, Sir Daniel Cooper, Bayan Adelaide Senior, Bay ve Bayan S. C. Hall, Bayan Makdougall Gregory, Bay Pickersgill, Bay E. L. Blanchard ve Bay Robert Bell sayılabilir. Sahtekarlık teorisinin, fenomenleri açık-

lamak için kesinlikle yetersiz olduğunu kabul edecek kadar cesur olanlar ise şunlardı: Bay Ruskin, Bay Thackeray (daha sonra *The Cornhill Magazine*'in editörü), Bay John Bright, Lord Dufferin, Sir Edwin Arnold, Bay Heaphy, Bay Durham (heykeltıraş), Bay Nassau Senior, Lord Lyndhurst, Bay J. Hutchinson (Borsa'nın eski Başkanı) ve Dr. Lockhart Robertson. İşte Home'un şahitleri ve işte yaptığı çalışmalar. Yine de asla bencil olmayan, aksine tüm insanlara faydalı olmak gayesiyle geçen hayatı sona erdiğinde, onun hakkında sahtekarlık ve şarlatanlık imasında bulunmayan tek bir gazete neredeyse olmadı; İngiliz basınının ebedi rezaletlerine kaydedilecek bir puan daha. Bununla birlikte Home'un, insanlık tarafından, çevresini uzun süredir kuşatan o cehalet ormanındaki yavaş ve zorlu ilerlemesinin öncülerinden biri olarak tanınacağı zaman da geliyor.

BÖLÜM X

DAVENPORT KARDEŞLER

Resim 10. Davenport Kardeşler

Bu tarihçeyi ardışık bir öykü şeklinde sunmak için D. D. Home'un kariyerini detaylarıyla anlattık. Şimdi de Amerika'daki eski günlere dönmemiz ve Davenport kardeşlerin gelişim öyküsünü ele almamız gerekiyor. Hem Home hem de Davenport'lar Ruhçuluk'ta uluslararası bir rol oynadılar ve onların hikayeleri öğretinin hem İngiltere'deki hem de Amerika'daki serüvenini anlamamıza yardımcı olacak. Home'la karşılaştırıldığında Davenport'ların çok daha düşük bir seviyede faaliyet gösterdikleri söylenebilir, zira onlar olağanüstü yeteneklerini bir meslek haline getirmişlerdi, yine de kullandıkları kaba yöntemlerle bile öyle sonuçlar elde ettiler ki, bu fenomenleri daha rafine bir medyumluğun yapamayacağı bir şekilde kamuoyunun dikkatine sunmayı başardılar. Tüm bu olaylar dizisinin öte alem tarafından tasarlanmış olduğu düşünülürse, her olayın, kendisine uygun bir araç tarafından nasıl karşılandığı ve bir kanıtın yetersiz kaldığı yerde nasıl onun yerini bir başkasının aldığı daha iyi anlaşılabilir. Biyografilerini kaydeden yazarlar bakımından Davenport'ların şansı yaver gitti, zira iki yazar, onların hayatlarının olaylarını anlatan önemli kitaplar yayınladılar, ayrıca o dönemin süreli yayınları da Davenport'ların başarılarını anlatan makalelerle doludur [*A Biography Of The Brothers Davenport*, T. L. Nichols, M.D., Londra, 1864. *Supramundane Facts In The Life Of Rev. J. B. Ferguson, LL.D.*, T. L. Nichols, M.D., Londra, 1865. *Spiritual Experiences: Including Seven Months with the Brothers Davenport*, Robert Cooper, Londra, 1867]. Ira Erastus Davenport ve William Henry Davenport, New York Eyaleti'ndeki Buffalo'da doğdular. Ira 17 Eylül 1839'da, William 1 Şubat 1841'da dünyaya geldiler. Amerika'daki ilk İngiliz yer-

leşimcilerin soyundan gelen babaları, Buffalo polis departmanında görevliydi. Anneleri İngiltere'nin Kent şehrinde doğmuş, çocukken Amerika'ya gitmişti. Annenin hayatında bazı psişik yeteneklerin belirtileri vardı. 1846'da bir gece yarısı aile, evde bir takım "vuruş sesleri, gümlemeler, yüksek sesler, çıtırtılar, çatırtılar" olarak tanımladıkları şeylerden rahatsız oldular. Fox ailesinde yaşananlardan iki yıl önceydi. Ancak, diğer pek çok durumda olduğu gibi, bu durumda da onları medyumsal güçlerini araştırmaya ve keşfetmeye iten şey, Fox ailesinin yaşadığı türden tezahürlerdi. Genç Davenport kardeşler ve en küçükleri olan kız kardeşleri Elizabeth, ellerini bir masaya koyarak deney yaptılar. Yüksek ve şiddetli sesler duyuldu ve heceler şeklinde mesajlar geldi. Haber derhal duyuldu ve Fox vakasında olduğu gibi yüzlerce meraklı ve kuşkucu insan eve akın etti. Ira'da otomatik yazı yeteneği ortaya çıktı ve evde hazır bulunanlara, olağanüstü bir hızla yazdığı, kendi başına asla bilemeyeceği bilgileri içeren mesajlar verdi. Ardından levitasyonlar ortaya çıktı ve çocuk bir keresinde yerden neredeyse üç metre havalanarak, odadakilerin başlarının üzerinden süzüldü. Daha sonra erkek ve kız kardeşi de aynı şekilde etkilendiler ve üç çocuk birlikte yerden havalandılar. Yüzlerce saygın Buffalo vatandaşının bu olayları gördüğü bildiriliyor. Bir keresinde aile kahvaltıdayken bıçaklar, çatallar ve tabaklar adeta dans etmeye başladı ve masa havaya yükseldi. Bundan kısa bir süre sonra yapılan bir celsede, kurşun kalemin güpegündüz, herhangi bir insan teması olmadan yazdığı görüldü. Celseler artık düzenli olarak yapılıyordu, derken ışıklar belirmeye başladı ve müzik aletleri havada yüzerek insanların başlarının üzerinde çalındı. Bunu doğrudan ses fenomeni ve saymakla bitmeyecek kadar çok diğer olağanüstü tezahürler izledi. Temas kurulan varlıklardan gelen talep üzerine kardeşler, çeşitli yerlere se-

yahat etmeye ve halka açık celseler düzenlemeye başladılar. Çocuklar, yabancı insanlar arasında testlere tabi tutuldular. İlk başta celsede mevcut olanlar arasından seçilen kişiler tarafından çocukların elleri ve ayakları tutuldu, fakat bu önlem, onları tutanların da belki işbirlikçi oldukları düşünüldüğü için yetersiz bulununca, çocukları halatlarla bağlama yöntemine geçildi. Sadece birbiri ardına önerilen ve tezahürlere müdahale etmeden uygulamaya konan bu ustaca testlerin listesini okumak bile, müzmin şüphecileri ikna etmenin ne kadar imkansız olduğunu gösteriyor. Bir test başarılı olur olmaz bir diğeri önerilmekteydi ve bu böyle devam edip gitti. 1857'de Harvard Üniversitesi profesörleri, çocukları ve fenomenlerini incelediler. Biyografilerinde şunlar yazıyor:

> Profesörler yeni testler önermekte gerçekten çok yaratıcıydılar doğrusu. Kelepçelenmelerine izin verirler miydi? Peki. İnsanların onları tutmasına izin verirler miydi? Pekala. Böyle bir düzine öneri yapıldı, hepsi de kabul edildi ve fakat sonra bizzat önerileri yapanlar tarafından reddedildiler. Eğer çocuklar herhangi bir testi kabul ettilerse, bu söz konusu testi denememek için yeterli bir nedendi. Kendilerini buna hazırlayacakları varsayılıyordu, bu yüzden de başka testler bulunmalıydı [*A Biography Of The Brothers Davenport*, T. L. Nichols, M.D., s. 87-8].

Sonunda profesörler yüz elli metrelik yeni ip satın aldılar ve odalardan birine kurulan kabine açtıkları deliklerden geçirdikleri bu iple çocukları neredeyse vahşice bağladılar. İpteki tüm düğümler keten bir iple tekrar bağlandı ve Profesör Pierce, iki kardeşin arasında dolaptaki yerini aldı. Bir an sonra hayalet bir el ortaya çıktı, aletler tıngırdadı ve profesör müzik aletlerini başının ve yüzünün üzerinde hissetti. Oğlanların herhangi bir hareketini elleriyle hissedebilir durumdaydı, ancak hâlâ güvenli bir şekilde bağlı olduklarını

anladı. Sonunda görünmeyen güçler çocukları bağlarından kurtardılar ve dolap açıldığında halatlar profesörün boynuna dolanmış olarak bulundu! Bütün bunlardan sonra, Harvard profesörleri herhangi bir rapor sunmadılar. Ayrıca Bangor'da (ABD) Darling adında biri tarafından gerçekten ustaca tasarlanan test cihazına dair ayrıntıları okumak da oldukça öğreticidir; bu cihaz güvenli bir şekilde bağlanabilen ve tahta bir ceket veya pantolon gibi tanımlanabilecek bir mekanizmadır. Fakat bu da diğer testler gibi, anlık olarak ortaya çıkan tezahürleri önleyememiştir. Unutulmamalıdır ki bu testlerin birçoğu, Davenport kardeşlerin henüz herhangi bir ayrıntılı aldatma yöntemini öğrenemeyecek kadar küçük oldukları bir zamanda uygulamıştır. Tabii söz konusu fenomenlerin hemen hemen her yerde şiddetli bir muhalefet yarattığını ve kardeşlerin sık sık hokkabazlık ve şarlatanlıkla suçlandıklarını okuyunca artık hiç şaşırmıyoruz. Davenport Kardeşler Amerika Birleşik Devletleri'nin en büyük şehir ve kasabalarında on yıl süren halka açık gösterilerinin ardından İngiltere'ye geldiler. İnsan zekasının tasarlayabildiği her türlü testten başarıyla geçmişlerdi ve buna rağmen söz konusu fenomenlerin nasıl elde edildiğini kimse söyleyemiyordu. Büyük bir itibar kazanmışlardı. Ama şimdi her şeye yeniden başlamaları gerekiyordu. İki kardeş, Ira ve William, o dönemde sırasıyla yirmi beş ve yirmi üç yaşındaydılar. *The New York World* onları şöyle anlatıyor:

> İkisi de oldukça uzun boylu, kıvırcık siyah saçlı, geniş ama yüksek olmayan alınlı, koyu keskin gözlü, kalın kaşlı, bıyıklı ve keçi sakallı, sıkı dudaklı, kaslı ama iri yarı olmayan yakışıklı adamlardı. Siyah elbiseler giymişlerdi, biri saat zinciri takıyordu.

Biyografları Dr. Nichols da onlar hakkında şu ilk izlenimlerinden bahsediyor:

> Kısa bir kişisel tanışıklığım olan ve Londra'ya gelene kadar hiç görmediğim bu genç adamlar, bana genç yurttaşlarının ortalamasından daha yüksek bir zeka ve karaktere sahipmişler gibi görünüyorlar, ayrıca Ira'nın bazı sanatsal yetenekleri de var. Bu genç adamlar son derece dürüst ve para konusuna karşı tuhaf bir şekilde ilgisiz görünüyorlar, neredeyse lakayt bir tavırları var –insanların, dürüstlüklerine ve sergiledikleri tezahürlerin gerçekliğine ikna olmaları, onları para kazanmaktan çok daha fazla endişelendiriyor. İnsanlığa büyük faydası olacağına inandıkları bu çalışmalarının araçları olarak seçilmiş olmalarından kaynaklanan bir memnuniyetleri var hiç kuşkusuz ve bütün hırslarını bu teşkil ediyor.

Onlara İngiltere'ye gelişlerinde eşlik edenlerden biri olan Dr. Ferguson bir zamanlar Abraham Lincoln'ün de devam ettiği Nashville, Tennessee'deki büyük bir kilisenin eski papazıydı. Ferguson'ın yanı sıra, tanınmış bir opera yöneticisi olan Bay D. Palmer ve bir medyum olan William M. Fay de gruptaydı. Bay P. B. Randall, yazdığı Davenport'lar biyografisinde (Boston'da 1869'da anonim olarak yayınlandı), onları İngiltere'de bekleyen görevin "İngiltere'nin katı materyalizmini ve şüpheciliğini en uygun vasıtalarla fethetmek" olduğuna dikkat çekiyor. Bilgiye ulaşmanın ilk adımının cehaletin mevcudiyetini anlamak olduğunu söylüyor ve ekliyor:

> Eğer Davenport Kardeşlerin yardımıyla verilen tezahürler, entelektüel ve bilimsel sınıflara, felsefelerinin sınırlarının ötesinde güçlerin -zeki güçlerin veya güçlü zekaların- var olduğunu kanıtlayabilir ve fiziksel bakımdan imkansız olarak düşündükleri şeylerin, görünmez ve onlar için bilinmez olan zekalar tarafından kolayca başarılabildiğini ortaya koyabilirse, insan düşüncesi ve araştırmalarının önünde yepyeni bir evrenin kapısı açılacaktır.

Söz konusu medyumların birçok zihin üzerinde bu etkiyi gerçekten yarattıklarından pek şüphe edilemez. Bayan Hayden'ın medyumluğunun tezahürleri oldukça sessizdi ve pek göze batmıyordu. D. D. Home daha dikkat çekiciydi elbette, fakat o da celselerini hiçbir ücret talep etmediği özel gruplarla sınırlandırmıştı. Oysa şimdi bu iki kardeş halka açık salonlar kiralıyorlar ve tüm dünyaya, sıradan inanç sınırlarını aşan olaylara tanık olmaları için meydan okuyorlardı. Onları çok zorlu bir muhalefetin beklediğini öngörmek için dahi olmaya gerek yoktu ve nitekim bunun için fazla beklemek gerekmedi. Ama görünmeyen ruhsal rehberleri bu durumu muhakkak önceden hesaba katmışlardı ve böylece hedeflenen sonuca ulaştılar. Bu konuda İngiltere'de kamuoyunun dikkatini daha önce hiç olmadığı kadar çektiler. Bunun en iyi kanıtı, en güçlü rakipleri olan ünlü sihirbaz Bay J. N. Maskelyne'in şahitliğidir. Şöyle yazıyor: "Şurası kesin ki İngiltere, bir süre boyunca bu sihirbazların sergilediği harikalar karşısında tamamen şaşkına dönmüştü." Ayrıca şunları ekliyor:

> Davenport Kardeşler, İngiltere'yi Spiritüalizm denen öğretiyle tanıştırmak için daha evvel ülkeye gelen diğer tüm şahıslardan çok daha fazlasını yaptılar ve kalabalık izleyiciler önünde ve çok değişken koşullar altında gerçekten harika başarılara imza attılar. Gizli saklı bir şekilde, karanlık ya da yarı-karanlıkta, her şeye inanmaya teşne bir hazirunla yapılan celselerde zaman zaman meydana geldiği söylenen tezahürleri, halkın zihni üzerindeki etkileri bakımından Davenport'ların gösterileri ile karşılaştırmak mümkün değildir [*Modern Spiritualism*, s. 65].

Kardeşlerin Londra'daki ilk özel celseleri 28 Eylül 1864'te, ünlü aktör ve yazar Bay Dion Boucicault'un Regent Caddesi'ndeki evinde, önde gelen gazetecilerin ve seçkin

bilim insanlarının huzurunda yapıldı. Celsenin basında çıkan haberleri dikkat çekici bir şekilde detaylı ve şaşırtıcı bir şekilde hakkaniyetliydi. Ertesi gün *Morning Post*'ta yer alan haberde, davetlilerin en kuşkucu incelemeleri yapmaya ve dolandırıcılık veya aldatmaya karşı gerekli tüm önlemleri almaya davet edildiği yazıyor ve şöyle devam ediyor:

> Dün geceki tezahürlere tanık olmaya davet edilen grup, yaklaşık on iki veya on dört kişiden oluşuyordu ve hepsi de kendi mesleklerinde itibarlı ve seçkin zatlardı. Çoğu daha önce böyle bir şeye hiç tanık olmamıştı. Ancak hepsi de herhangi bir aldatma girişimini derhal tespit etmeye ve mümkünse ifşa etmeye kararlıydı. Davenport Kardeşler zarif yapılı, beyefendi görünümünde şahıslardı ve kas gücü gerektiren bazı performanslar göstermeleri beklenebilecek dünyadaki son kişilerdi.

Yazar, yaşananları anlattıktan sonra devam ediyor:

> Söylenebilecek tek şey, bahsettiğimiz gösterilerin, mevcut celsede, sahtekarlık karinesini tamamen ortadan kaldıran koşullar altında gerçekleştiğidir.

The Times, *The Daily Telegraph* ve diğer gazeteler uzun ve dürüst makaleler yayınladılar. *The Daily News*'de ve Londra'daki diğer birçok süreli yayında yer alan Bay Dion Boucicault'un aşağıdaki önemli açıklaması tüm gerçekleri kapsadığından, onlardan alıntılar yapmıyoruz. Bu rapor 11 Ekim 1864'te Bay Boucicault'un evinde, diğerlerinin yanı sıra, milletvekili Viscount Bury, Sir Charles Wyke, Sydney Üniversitesi Rektörü Sir Charles Nicholson, Bay Robert Chambers, Romancı Charles Reade ve Kuzey Kutbu kaşifi Kaptan Inglefield'in de bulunduğu sonraki bir celseyi anlatıyor.

> Bayım,
>
> Dün Davenport Kardeşler ve Bay W. Fay'in huzurunda evimde bir seans yapıldı (burada daha önce alıntılananlar

da dahil olmak üzere yirmi dört isimi zikrediyor). Saat üçte grubumuz tamamen toplanmıştı. Kullanılacak aletler medyumların aşina olduğu aletler olmasın diye yakınlardaki bir müzik aletleri dükkanından altı tane gitar ve iki tane tef almıştık. Saat üç buçukta Davenport Kardeşler ve Bay Fay geldiler. Bu arada biz, tezahürleri için önceden seçtikleri odayı ve içindeki düzenlemeleri değiştirmiştik. Celse daha sonra Davenport Kardeşlerin kıyafetlerinin ve vücutlarının kontrol edilmesiyle başladı ve kişilerin üzerinde veya yakınlarında hiçbir aparatın veya başka bir düzeneğin gizlenmediği onaylandı. Sonra kabine girdiler ve karşılıklı oturdular. Daha sonra Kaptan Inglefield, bizim tarafımızdan tedarik edilmiş olan yeni bir iple Bay W. Davenport'un ellerini ve ayaklarını bağladı; ellerini arkasında bağlamıştı ve sonra da oturduğu koltuğa sıkıca bağladı. Lord Bury de aynı şekilde Bay I. Davenport'u bağladı. Bu bağların üzerindeki düğümler daha sonra mühür mumu ile birleştirildi ve üstlerine bir mühür yapıştırıldı. Sonra kabinin zeminine bir gitar, keman, tef, iki tane çan ve bir pirinç trompet yerleştirildi. Daha sonra kapılar kapatıldı ve olanları görmemizi sağlamak için odaya yeterli ışık verildi. Burada kabinden gelen yüksek perdeden seslerin ve kapıların defalarca şiddetle açılıp aletlerin dışarı atılmasının ayrıntılarını atlayacağım; medyumların elleri, her zamanki gibi, kabinin orta kapısındaki baklava biçimli bir delikten dışarı çıkmış ve görünür haldeydi. Aşağıdaki olaylar bize özellikle dikkate değer görünüyor: Lord Bury kabinin içinde eğildiğinde kapı açıktı ve bu sırada iki kardeşin hâlâ mühürlenmiş ve bağlı olduğu görülüyordu; tam bu sırada başka bir el Bay Bury'nin başının üzerinde belirdi ve geriye doğru adım atmasına neden oldu; dediğine göre el ona vurmuştu. Yine gazlı avizenin tam aydınlığında ve celseye ara verildiği bir anda, dolabın kapıları açıkken ve Davenport Kardeşlerin bağları incelenirken bembeyaz, ince, bir kadın eli ve bileği ortaya çıkarak birkaç saniye boyunca havada titreşti. Bu görüntü haziru-

nun hayretle bağırmasına sebep olmuştu. Sonra Sir Charles Wyke kabine girdi ve iki genç adamın arasına oturdu –sağ eliyle birini, sol eliyle diğerini kontrol altında tutuyordu. Ardından kapılar kapandı ve sesler cümbüşü yeniden başladı. Delikte birkaç el belirdi –bir tanesi bir çocuk eliydi. Bir süre sonra Sir Charles aramıza döndü ve iki kardeşi tutarken birkaç elin yüzüne dokunduğunu ve saçlarını çektiğini söyledi; ayaklarının dibindeki enstrümanlar sürünerek vücudunun etrafında ve başının üzerinde dolaşıp sesler çıkarmışlar ve bunlardan biri sonunda omuzlarına çıkıp oturmuştu. Yukarıdaki olaylar sırasında, Kaptan Inglefield bu hayalet ellere dokunup sıkmış ve tıpkı normal bir insan elleri gibi olduklarını, ancak ellerinden kayıp gittiklerini belirtmişti. Daha önce başka bir yerde de anlatılmış olan diğer fenomenlerden söz etmiyorum. Seansın bir sonraki kısmı karanlıkta gerçekleştirildi. Bay Davenport'lardan biri ve Bay Fay, aramıza oturdular. Ayaklarına iki ip geçirildi ve iki buçuk dakika sonra elleri ve ayakları tamamen bağlanmıştı, sonra elleri arkadan sandalyelerine, sandalyeleri de bitişikteki masaya bağlandı. Bu süreç devam ederken, gitar masadan kalktı ve odanın etrafında ve diğer kişilerin kafalarının üzerinde sallanarak yüzdü veya süzüldü ve bazılarına hafifçe dokundu. Derken başımızın üzerinden bir o yana bir bu yana geçen fosforlu bir ışık ortaya çıktı, bazılarımızın kucaklarına, ellerine ve omuzlarına aynı anda dokunuldu, vuruldu ya da sıkıldı. Bu arada gitar odanın içinde, tavana yakın bir yerde dolaşıyordu ve az sonra daha az şanslı olan Bay Wight'ın kafasına ve omuzlarına ufak darbeler indirdi. Çanlar şurada burada çalıyor ve kemandan gelen hafif bir uğultu duyuluyordu. İki tef yerde bir o yana bir bu yana yuvarlanıyor gibiydi, bazen şiddetle titriyor, bazen de hazirunun dizlerini ve ellerini ziyaret ediyordu -yukarıda belirtilen tüm bu işitilebilir veya dokunulabilir eylemler, eşzamanlıydı. Sonra teflerden birini alan Bay Rideout, onun elinden alınmasını istedi ve bu neredeyse anında gerçekleşti. Aynı esnada

Lord Bury de benzer bir istekte bulundu ve tef elinden zorla alınmak isterken buna direndi. Ardından Bay Fay ceketinin çıkarılmasını istedi. Anında şiddetli bir çekme sesi duyduk ve çok dikkat çekici bir olay meydana geldi. Ceket Bay Fay'in vücudundan çıkmadan hemen önce bir ışık parlaması oldu ve sonra ceketin yukarıya doğru havalandığı görüldü. Avizeye doğru uçtu, bir an orada asılı kaldı ve sonra yere düştü. Bu arada Bay Fay'in de eskisi gibi el ve ayaklarının bağlı olduğu görüldü. Derken grubumuzdan birinin daha ceketi çıkarıldı ve masanın üzerine bırakıldı. Işık söndürüldüğünde ise ceketin aynı hızla Bay Fay'in sırtına geçirildiğini tespit ettik. Karanlıkta geçen yukarıdaki olaylar sırasında, iki kardeşin ayaklarının altına birer yaprak kağıt yerleştirmiş ve hareket ederlerse anlaşılabilecek şekilde kurşun kalemle çevrelerine birer çerçeve çizmiştik. Davenport'lar ellerini kullanmadıklarını kanıtlamak için ellerine un veya benzeri bir madde sürülmesini teklif etmişler, ancak bu önlem gereksiz görülmüştü; bununla birlikte, bağlandıkları yerden ayrılmadıklarını bize kanıtlayabilmeleri için tezahürler sırasında bir'den on ikiye kadar tekrar tekrar saymalarını istemiştik. Grubumuzdaki her kişi yanındaki kişiyi sıkıca tutuyordu, böylece hiç kimse sağındaki veya solundaki şahıs fark etmeden hareket edemezdi. Bu celsenin sonunda, duyduklarımız ve tanık olduklarımızla ilgili olarak genel bir sohbet gerçekleştirdik. Sonunda Lord Bury sözü alarak Davenport Kardeşler ve Bay W. Fay'e, bütün sürecin enine boyuna incelendiği ve çok sıkı kontrol şartları altında gerçekleştirildiği celseden sonra, hazır bulunan herkesin aynı fikirde olduğunu ve ortada hiçbir hile izi bulunmadığından başka bir sonuca varamadıklarını, gözlemlenen tezahürlerin ne kimse fark etmeden oraya giren bir suç ortağı ne de gizli bir takım mekanizmalar ve aletler yoluyla gerçekleştirilebileceğini kesin bir dille ifade etti. Ayrıca sonuçlara tanık olan herkesin, bunları toplumda özgürce ifade etmelerini, kendilerinin hazır bulundukları bu celsede meydana gelen

fenomenlerin hayal gücünün ürünü olmadığını kamuoyuna beyan etmelerini önerdi ve bu öneri herkes tarafından hemen kabul edildi.

Raporun sonunda Bay Dion Boucicault'un aslında bir spiritüalist olmadığını belirttiği bir sonuç paragrafı vardır ve raporun altına adını ve tarihi eklemiştir. Bu harika tam ve son derece berrak anlatım, pek çok itiraza yanıt verdiği ve anlatıcının ve tanıkların tartışılmaz karakterlerini ortaya koyduğu için kısaltma yapılmadan verilmiştir. Dürüstlük söz konusu olduğunda bu rapor bunun çok net bir örneğidir. Sonraki tüm itirazlar, yalnızca gerçeklerin tam olarak bilinmemesinden kaynaklanmaktadır. Ekim 1864'te Davenport'lar, Hannover Meydanı'ndaki Queen's Concert Rooms'ta halka açık oturumlar düzenlemeye başladılar. Seyircilerden komiteler meydana getiriliyor ve bu kişiler fenomenlerin nasıl gerçekleştirildiğini tespit etmek için her türlü çabayı gösteriyorlardı, ama nafile. Bu gösterilerin yanı sıra özel celseler de yıl sonuna kadar neredeyse her gece devam etti. Günlük basın bunlarla ilgili haberlerle doluydu ve kardeşlerin isimleri artık herkesin dilindeydi. 1865'in başlarında İngiltere'nin pek çok ilini gezdiler ve Liverpool, Huddersfield ve Leeds'de heyecanlı kalabalıklar tarafından tacize uğradılar. Şubat ayında Liverpool'da seyircilerden iki kişi kardeşlerin ellerini o kadar vahşice bağladılar ki kanları aktı ve Bay Ferguson ipi kesip onları serbest bırakmak zorunda kaldı. Bunun üzerine Davenport'lar gösteriye devam etmek istemeyince kalabalık platforma koştu ve kabini parçaladı. Aynı taktikler 21 Şubat'ta Huddersfield'da ve ardından örgütlü muhalefetin sonucu olarak artan bir şiddet ile Leeds'te de kullanıldı. Bu isyanlar Davenportlar'ın İngiltere'deki diğer tüm anlaşmaları iptal etmelerine yol açtı. Daha sonra Paris'e gittiler ve burada aldıkları bir davet üzerine St. Clo-

ud Sarayı'nda İmparator ve İmparatoriçenin ve yaklaşık kırk kişilik bir grubun hazır bulunduğu bir gösteri yaptılar. Paris'teyken, ünlü sihirbaz Robert Houdin'in halefi Hamilton onları ziyaret etti ve bir Paris gazetesine yazdığı mektupta şunları söyledi: "Doğrusu bu fenomenler beklentilerimi çok aştı ve muazzam derecede ilgimi çekti. Fenomenlerin açıklanamaz olduklarını eklemeyi görev olarak kabul ediyorum." Londra'ya bir iade-i ziyaretin ardından, 1866'nın başında İrlanda'ya geçtiler. Dublin'de, sonradan tezahürlere olan inancını alenen ilan eden *Irish Times* editörü ve Rahip Dr. Tisdal da dahil olmak üzere birçok etkili isim celselere iştirak etti.

Aynı yılın Nisan ayında Davenport'lar önce Hamburg'a sonra da Berlin'e gittiler, ancak (ruhsal rehberlerinin çıkacağını önceden söyledikleri) savaş, seyahatin kârsız neticelenmesine neden oldu. Tiyatro yöneticileri onlara gösterileri için çok daha liberal şartlar önerdiler, ancak ruhsal rehberleri onlara, çalışmalarını her zaman teatral eğlence seviyesinin üzerinde tutmaları gerektiğini söyledikleri ve Davenport'lar da herkesten çok ruhsal rehberlerine kulak verdikleri için bu önerileri geri çevirdiler. Berlin'de kaldıkları bir ay boyunca kraliyet ailesinin üyeleri tarafından ziyaret edildiler. Hamburg'da üç hafta kaldıktan sonra, Brüksel'de ve bütün diğer belli başlı şehirlerde önemli başarılar elde ettikleri Belçika'ya geçtiler. Daha sonra Rusya'ya gittiler ve 27 Aralık 1866'da St. Petersburg'a geldiler. 7 Ocak 1867'de buradaki ilk halka açık gösterilerini bin kişilik bir seyirci kitlesinin önünde sundular. Bir sonraki gösteri Fransız büyükelçisinin evinde, İmparatorluk Mahkemesi memurları da dahil olmak üzere yaklaşık elli kişilik bir grubun huzurunda gerçekleştirildi. 9 Ocak'ta ise Kışlık Saray'da İmparator ve ailesi için özel bir celse düzenlendi. Daha sonra Polonya ve

İsveç'i ziyaret ettiler. 11 Nisan 1868'de Londra'da Hannover Square Rooms'ta yeniden sahneye çıktılar ve kalabalık bir seyirci tarafından coşkulu bir şekilde karşılandılar. İlk halka açık gösterilerini Londra'da ayarlayan, önde gelen bir spiritüalist olan Bay Benjamin Coleman, Avrupa'da dört yıla yakın kaldıklarını söylüyor ve şunları anlatıyor:

> Onları bana tanıtan Amerika'daki arkadaşlarıma, Avrupa seyahatlerinin Spiritüalizme büyük katkıda bulunduğuna dair inancımı iletmek istiyorum; medyumsal çalışmaları gerçekten istikrarlı ve benzersizdi [*Spiritual Magazine*, 1868, s. 321].

Coleman sözlerine geniş halk kitlelerine hitap etme hususunda Davenport'ların tarzının diğer medyumlarınkinden çok daha etkili olduğunu da ekliyor. Londra'ya yapılan bu ziyaretten sonra Davenport'lar Amerika'ya döndüler. Kardeşler 1876'da ise Avustralya'yı ziyaret ettiler ve 24 Ağustos'ta Melbourne'de ilk halka açık gösterilerini yaptılar. William, Temmuz 1877'de Sidney'de öldü. Davenport Kardeşler, kariyerleri boyunca üzerlerine illüzyonistlik camiasının derin kıskançlığını çektiler ve kötü niyetlerine maruz kaldılar. Maskelyne, inanılmaz bir küstahlıkla, sanki İngiltere'de onları ifşa etmiş gibi yaptı. Bu yöndeki iddiaları, *The Spiritual Magazine*'in eski editörlerinden Dr. George Sexton tarafından eksiksiz bir şekilde cevaplanmıştır. Sexton, illüzyonistin de hazır bulunduğu bir ortamda Maskelyne'in hilelerini nasıl yaptığını kamuoyuna açıkladı ve bunları Davenport'ların sergilediği fenomenlerle karşılaştırarak şunları ifade etti: "Bu ikisi birbirine ancak, şair Close'un sözüm ona şiirlerinin, Avon'ın ölümsüz ozanının yüce ve şanlı dramalarına benzediği kadar benziyor" [*Cavendish Rooms'daki konuşma, Londra, 15 Haziran, 1873*]. Yine de illüzyonistler halkın içinde spiritüalistlerden daha fazla gürültü çıkardılar ve basını

da yanlarına alarak halkı Davenport Kardeşler'in gerçekten ifşa olduğuna inandırdılar. *Light*, 1911'de Amerika'da Ira Davenport'un ölümünü duyururken, gazetecilik alanındaki cehaletin bu muazzam örneği hakkında yorum yapıyor. *The Daily News* ise kardeşler hakkında şunları söylüyor: "Onların en büyük hatası ortaya dürüst illüzyonistler yerine büyücüler olarak çıkmalarıydı. Eğer kendilerini ifşa eden Maskelyne gibi 'Bu aslında bu kadar basit' demeyi düşünmüş olsalardı, Davenport'lar da sadece servet değil, saygınlık da elde edebilirlerdi." Buna cevaben *Light*, eğer Davenport Kardeşlerin, medyumluklarına kalpten inanan kişiler değil de sadece basit illüzyonistlerse, medyumluk iddialarından vazgeçip "saygın" ve zengin olabilecekleri halde neden bütün bu zorluklara, hakaretlere ve yaralanmalara ve üzerlerine atılan aşağılayıcı iftiralara katlandıklarını soruyor. Aldatmacayı tespit edemeyenlerin kaçınılmaz bir yorumu da, Davenport'ların sergiledikleri fenomenlerin hangi yüksek amaca hizmet ettiğini sormaktır. Tanınmış yazar ve sebatlı spiritüalist William Howitt buna iyi bir cevap veriyor:

> Bu oyunları oynayanlar ve enstrümanları sağa sola fırlatanlar gerçekten cennetten gelen ruhlar mı? Tanrı gerçekten böyle ruhlar gönderir mi? Evet, Tanrı onları bize, daha fazlasını değilse bile şunu öğretmek için gönderiyor: O'nun her türlü işi yapmaya hazır, her seviye ve türden kulları vardır ve böylesine aşağı seviyeden ve sadece duyularına değer veren bir insanlığın yaşadığı bu çağda da, bize en uygun düşen, düşük seviyeden ve muzip ruhlar göndermiştir. Eğer daha yüksek olanları göndermiş olsaydı, kimse onları dinlemezdi. Her zaman olduğu gibi; insanların onda dokuzu gördüklerini zaten kavrayamazlar.

Davenport'ların -muhtemelen dünyanın gördüğü bu en büyük medyumların- yaşamları boyunca acımasız bir mu-

halefetten ve hatta zulümden mustarip olmaları çok üzücüdür. Bu insanlar birçok kez hayatlarını tehlikeye attılar. Kötülüğün karanlık güçlerinin etkisine dair, tüm ruhsal tezahürlere karşı hakim olan düşmanlıktan daha açık bir kanıt olamayacağını düşünmek zorunda kalıyor insan. Bu hususa temas eden Bay Randall şunları söylüyor:

> Bazı kişilerin zihinlerinde, ruhsal olan her şeye karşı bir tür kronik hoşnutsuzluk, neredeyse nefret var gibi görünüyor. Sanki havada yüzen bir buhar bulutu var – boşluklardan akan ve büyük insan kalabalığı tarafından solunan bir tür zihinsel virüs bulutu; ve görevi de dünyaya barış ve insanlara iyi niyet getirmek olan herkese karşı, bazılarının yüreklerinde pis kokulu, zehirli bir ateş yakmak. Dünyanın gelecek nesilleri Davenport'ların ve diğer tüm medyumların bu en köklü düşmanlıkla karşılaşmaya nasıl zorlandıklarını okuduklarında, medyumluk vazifelerini halen sürdürmeye devam edenlere çok şaşıracaklar; onlar ve onların çalışmalarını kaydeden yazarlar, dehşete düşüren ithamlara katlanmak zorunda kaldılar. Oysa bütün yaptıkları, kalabalıkları ölümle yok olan ve geride hiçbir iz bırakmayan hayvanlar değil de, mezardan sonra da yaşama devam eden, ölümsüz, ebedi ruhlar olduklarına ikna etmeye çalışmaktan ibaretti; evet buydu bütün suçları. İnsanın ölümden sonra da yaşamaya devam ettiği gerçeğini sadece medyumlar kanıtlayabilir; ve yine de insanlar (insan doğasının o tuhaf tutarsızlığıyla) onlara, bu en gerçek ve en iyi arkadaşlarına zulmeder ve onları erken bir ölüme veya umutsuzluğa sürükler, dünyanın bütün servetlerinin bile bir araya gelse veremeyeceği kadar değerli bir hediyeyi kendilerine sunan bu insanları ellerinin tersiyle bir kenara iterler [*Biyografi*, s. 82].

Sir Richard Burton da çeşitli profesyonel sihirbazların Davenport'ları ifşa ettiği veya onların yaptıklarını aynen taklit edebildiği iddialarını tartışırken şunları söyler:

> Hayatımın büyük bir bölümünü Doğu ülkelerinde geçirdim ve onların birçok sihirbazını gördüm. Son zamanlarda Bay Anderson ve Tolmaque'nin performanslarını görmeme de izin verildi. Tolmaque, iddia ettikleri gibi, zekice bir sihirbazlık sergiledi gerçekten, ancak Bay Davenport ve Fay'in yapmayı başardıkları şeylere teşebbüs bile edemedi: örneğin, müzik aletlerinin öyle güzel bir şekilde hareket ettirilmesi. Son olarak, Davenport "hileleri"nin şimdiye kadar İngiliz kamuoyunun önüne konulan bütün açıklamalarını okudum ve dinledim ve inanın bana, "maddeden ruha doğru" o muazzam sıçramayı yapmamı sağlayacak bir şey varsa o da, söz konusu "tezahürlere" dair bu sözüm ona açıklamalarda ortaya konulan sebeplerin mantıksızlığıdır.

Bu noktada Davenport'ların, arkadaşlarının ve yol arkadaşlarının aksine, elde ettikleri tezahürler için hiçbir zaman doğaüstü bir köken iddiasında bulunmadıkları da belirtilmelidir. Bunun nedeni, seyircilerin, gördükleri şeyler hakkında kendi çözümlerini oluşturmaya çalışmalarının da olayı daha cazip ve eğlenceli hale getiriyor olması olabilir. Amerikalı sihirbaz Houdini'ye de yazan Ira Davenport, yaşlılığında şunları söylemiştir: "Biz hiçbir zaman halkın önünde Spiritüalizme olan inancımızı doğrulamadık. Bunun halkı ilgilendireceğini düşünmedik, sunduğumuz gösterileri bir el çabukluğu marifeti olarak beyan etmediğimiz gibi Spiritüalizm ile ilgili bir şey olduğunu da iddia etmedik. Dostlarımızın ve düşmanlarımızın bunu kendi aralarında ellerinden geldiğince çözmelerine izin verdik, ama ne yazık ki, çoğu zaman kendi aralarındaki anlaşmazlıkların kurbanı olduk."

Bunun üzerine Houdini, Davenport'un tezahürleri normal yollardan elde ettiklerini kabul ettiğini iddia etti, ancak Houdini "*Ruhlar Arasında Bir Sihirbaz*" adlı kitabında o kadar çok olgu hatası yapmış ve konunun bütününe o kadar

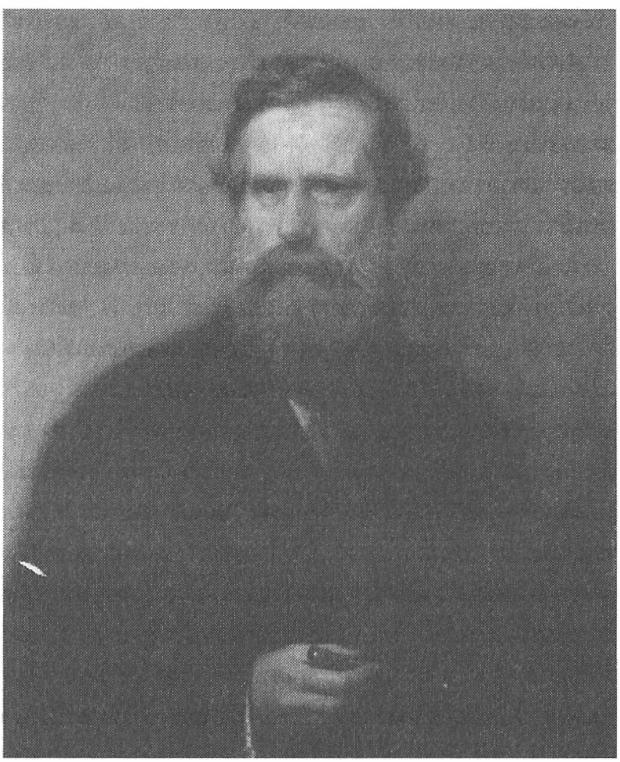
büyük bir bir ön yargı ile yaklaşmıştır ki, ifadelerinin gerçek bir ağırlığı kalmamıştır. Sözünü ettiği mektuptan böyle bir sonuç çıkarılamaz. Ira Davenport'un beyanlarından aktardığını iddia ettiği başka bir ifade de bariz bir şekilde yanlıştır. Enstrümanların kabinden asla dışarı çıkmadığını iddia etmiştir. Oysa *The Times*'ın gösteride hazır bulunan temsilcisi havada süzülen bir gitarın yüzüne sert bir şekilde çarptığını, kaşının kesildiğini ve birkaç kez şiddetli bir ışık parlamasının ardından enstrümanların odanın her tarafına düştüklerini beyan etmiştir. Eğer Houdini bu ikinci ifadeyi bu kadar yanlış anladıysa, ilkinde de çoḳ doğru olması muhtemel değildir. Öte yandan bu türden kaba psişik gösterilerin olgunluktan uzak ve değersiz olduğu, şüphecilerkadar spiritüalistler tarafından da ileri sürülmüştür. Pek çoğumuzun böyle düşündükleri bir gerçek, ama yine de Bay P. B. Randall'ın şu sözlerini destekleyecek kişilerin sayısı da çoktur:

> Hata ölümsüzlerde değil, bizde; çünkü talep nasılsa arz da öyledir. Bize bir şekilde ulaşılamıyorsa, başka bir şekilde ulaşılmalıdır ve öyle de olacaktır. Öte alemin bilgeliği, günümüzün cahil insanlığına, ancak dayanabileceği kadarını verir, fazlasını veremez. Eğer entelektüel anlamda hâlâ bebeksek, sindirme kapasitemiz daha güçlü yiyecekler talep ve hak edene kadar zihinsel lapayla beslenmeye tahammül etmek zorundayız demektir. Eğer insanlar ölümsüzlük bilgisine ancak bu türden ruhsal şakalar ve muzipliklerle ikna edilebiliyorlarsa, amaç, kullanılan araçları haklı çıkarmaktadır. Üç bin kişilik bir seyirci topluluğuyla birlikte on dakikalığına hayalet bir kol görmek, ne kadar belagatli olursa olsun, bütün bir vaizler alayının beş yıl içinde becerebileceğinden çok daha fazlasını yapıp, çok daha fazla kalbe hitap edecek, insanlarda çok daha derin bir izlenim bırakacak ve çok daha fazla insanı ahiret inancına kavuşturacaktır.

BÖLÜM XI

SIR WILLIAM CROOKES'UN ÇALIŞMALARI

(1870-1874)

Resim 12. Sir William Crookes

1870'den 1874'e kadar Sir William Crookes -ya da o zamanki adıyla Profesör Crookes- tarafından Spiritüalizm fenomenleri üzerine yapılan araştırmalar, hareketin tarihindeki en olağanüstü olaylardan biridir. Araştırmacının yüksek bilimsel konumu, deneylerinde hakim olan sert ama bir yandan da adil tavrı, elde ettiği olağanüstü sonuçlar ve bunları takip eden tavizsiz inanç beyanı nedeniyle Crookes'un yaptıkları çok değerlidir. Ruhsal hakikati dile getiremeye kalkan her yeni araştırmacıyı bedensel zayıflık veya yaşlılıkla itham etmek, hareketin karşıtlarının en sevdikleri yöntemlerden biri olmuştur, ancak hiç kimse şimdi sözünü edeceğimiz araştırmaların, zihinsel gelişiminin tam zirvesinde olan bir adam tarafından geçekleştirildiğini inkar edemez. Nitekim daha sonrasında da devam eden büyük kariyeri, onun entelektüel istikrarının yeterli bir kanıtını teşkil etmektedir. Crookes'un elde ettiği neticelerin, yalnızca sayesinde daha çarpıcı sonuçların elde edildiği medyum Florence Cook'un değil, aynı zamanda yine ciddi şekilde test edilen D. D. Home'un ve Bayan Kate Fox'un da gerçeklik ve dürüstlüklerini ispat ettiği unutulmamalıdır. 1832'de doğup 1919'da vefat eden Sir William Crookes, bilim dünyasının önde gelen isimlerinden biriydi. 1863'te Kraliyet Cemiyeti Üyesi seçildi, bu kurumdan 1875'te çeşitli kimyasal ve fiziksel araştırmaları için Kraliyet Altın Madalyası, 1888'de Davy Madalyası ve 1904'te Sir Joseph Copley Madalyası aldı. Kraliçe Victoria tarafından 1897'de şövalye ilan edildi ve 1910'da Liyakat Nişanına layık görüldü. Farklı zamanlarda Kraliyet Cemiyeti, Kimya Cemiyeti, Elektrik Mühendisleri Enstitüsü, İngiliz Cemiyeti ve Ruhsal Araştırmalar Cemiye-

tinin Başkanlık görevlerini ifa etti. "Talyum" adını verdiği yeni kimyasal elementi keşfetmesi, radyometre, spintharis-kop ve 'Crookes tüpü' gibi icatları, büyük araştırmalarının sadece küçük bir bölümünü temsil ediyor. 1859'da editörlüğünü yaptığı *The Chemical News*'i kurdu ve 1864'te *Quarterly Journal of Science*'ın editörü oldu. 1880'de Fransız Bilimler Akademisi, önemli çalışmaları nedeniyle ona bir altın madalya ve üç bin frank ödül verdi.

Crookes, psişik fenomenlerle ilgili araştırmalarına, bütün meselenin bir hile olabileceğine inanarak başladığını itiraf ediyor. Bilim camiasındaki arkadaşları da aynı görüşteydiler ve onun bu hususta benimsediği yoldan memnun olmuşlardı, çünkü nihayet konu, böylesine nitelikli bir adam tarafından araştırılacaktı. Spiritüalizme dair sahte iddialar olarak adlandırdıkları şeylerin artık tamamen ifşa olacağından çok az şüpheleri vardı. Bir yazar, "Konuyu Bay Crookes gibi adamlar ele aldıysa, çok yakında ne kadarının inanılır olduğunu bileceğiz demektir" diyordu. Daha sonra profesör olan Balfour Stewart, *Nature*'a verdiği beyanatta, Bay Crookes'un bu adımı atmasına neden olan cesaretini ve dürüstlüğü övüyordu. Crookes da böyle bir araştırma yapmanın, bilim insanlarının görevi olduğu görüşündeydi. Şöyle yazıyor: "Bilim insanlarının, pek çok yetkin ve güvenilir tanık tarafından öne sürülen ve mevcudiyeti ve niteliği hakkında bilimsel bir araştırma başlatılmasını talep ettikleri fenomenleri incelemeyi bu kadar uzun süredir reddetmiş olmaları, o çok övündüğümüz fikir özgürlüğü kavramını derinden zedelemektedir. Kendi adıma, gerçeğin peşine düşmeye ve Doğa'daki herhangi bir yeni gerçeğin keşfine çok değer veriyorum. Hakim görüşlerle çatışıyor gibi görünüyor diye bu fenomenleri araştırmaktan kaçınmak yanlış bir tutum olur." İşte bu yaklaşımla araştırmalarına başladı.

Bununla birlikte, Profesör Crookes'un fiziksel fenomenler konusunda sert bir şekilde eleştirel olmasına rağmen, zihinsel fenomenlere zaten aşina olduğu ve onları kabul etmiş gibi göründüğü belirtilmelidir ve muhtemelen bu olumlu tutum, dikkate değer sonuçlar elde etmesine yardımcı olmuş olabilir, çünkü ruhsal araştırmalardan en iyi sonuçları elde edebilmek için gerçekten en iyi ruhsal koşulları temin etmek çok önemlidir ve bu husus çok sık unutulur. Ruhsal konularda bir yargıya varmak için yeterli donanımı olmayan ve her durumda insaf ve adaleti gözetmeyen ukala, kibirli ve sadece kendi fikirlerine değer veren bir araştırmacı, çoğu kez hiçbir netice elde edemez. Aklın ve gözlemin çok katı bir şekilde kullanılması tevazu ile bağdaşmaz ve araştırmacı ile denek arasında uyum ve sempati yaratan nazik tavırlar önem arz eder. Başarılı sonuçlar elde etmek isteyen bir araştırmacı bunların değerini takdir edebilen biri olmalıdır. Crookes'un daha az maddesel olan araştırmaları 1869 yazında başlamış gibi görünüyor. O yılın Temmuz ayında tanınmış medyum Bayan Marshall'la ve Aralık ayında da başka bir ünlü medyum J. J. Morse ile görüşmeler yapıyor. Temmuz 1869'da Petersburg'da celseler düzenleyen D. D. Home, Profesör Butlerof'tan aldığı bir tanıtım mektubu ile birlikte Londra'ya dönerek Crookes'la tanışıyor. Crookes'un Aralık 1870'de *Eclipse Expedition* ile İspanya'ya yaptığı yolculuk sırasında tuttuğu özel bir günlükten ilginç bir gerçeği öğreniyoruz. 31 Aralık tarihinin altında şunları yazıyor:

> Geçen yıl bu zamanları hatırlamadan edemiyorum. Bir celsede Nelly (eşi) ile birlikte yakın zamanda aramızdan ayrılmış olan çok sevdiğimiz arkadaşlarımızla görüşüyorduk ve saat on ikiyi vurduğunda bize mutlu yıllar dilediler. Şu anda da beni izlediklerini hissediyorum ve mekan onlar için bir engel teşkil etmediğinden, sanırım aynı anda sevgili

> Nelly'mi de izliyorlardır. İkimizin de üzerinde, faniler kadar ruhların da Baba ve Üstat olarak boyun eğdikleri bir kişi olduğunu biliyorum ve O'na, o Büyük İyilik'e en mütevazı duamdır ki, bizden merhametini esirgemesin. Nelly'yi, beni ve sevgili küçük ailemizi korusun. Ayrıca, üç yıldan fazla bir süre önce denizde bir gemideyken hayatını kaybeden kardeşimden ruhsal mesajlar almaya devam etmemize izin versin [*Life Of Sir William Crookes*, E. E. Fournier d'Albe, 1923].

Karısına ve çocuklarına yeni yıl için sevgi dolu selamlarını da ekliyor ve sözlerine şöyle devam ediyor:

> Ve dünyadaki yıllarımız sona erdiğinde, zaman zaman hakkında bazı bilgiler aldığım ruhlar aleminde daha da mutlu yıllar geçirmeye devam edelim.

Crookes'un bir dizi deneyini birlikte gerçekleştirdiği Bayan Florence Cook, nadir görülen tam materyalizasyon fenomeni de dahil olmak üzere güçlü psişik güçlere sahip olduğu iddia edilen on beş yaşında bir kızdı. Kız kardeşi Bayan Kate Cook da ondan daha az ünlü olmadığı için, medyumluklarının aileden gelen bir özellik olduğu düşünülebilir. Bir gün Bay Volckman adında biri Bayan Cook'un bir celsede sahtekarlık yaptığı ve onu ifşa ettiği iddiasında bulunuyor ve bir takım çekişmeler oluyor. Bunun üzerine ismini aklamak isteyen Cook, Bayan Crookes'tan eşiyle görüşerek konuya dahil olmasını rica ediyor. Eğer isterse eşinin kendi belirleyeceği koşulları altında her türlü deneyi yapabileceğini ve herkese bunlardan elde ettiği kesin sonuçları ilan edebileceğini söylüyor. Genç kız bir medyum olarak adının temize çıkması dışında hiçbir şey talep etmemektedir. Neyse ki müracaat ettiği adam, sarsılmaz entelektüel dürüstlüğe sahip biriydi. Neyse ki diyorum, zira yakın zamanda bazı medyumların kendilerini aynı bu şekilde, kayıtsız şartsız bilimsel araştırmaya teslim ettiklerini ama sonra bizzat araştırmacılar tarafından

ihanete uğradıklarını kendi gözlerimizle gördük. Bu sözüm ona araştırmacılar, ruhsal fenomenlere dair kamuoyu önünde daha önce benimsedikleri ön yargılarını yerle bir eden neticeleri dürüstçe kabul edecek kadar ahlaki cesarete sahip olmayan insanlardır. Profesör Crookes deneylerinde kullandığı yöntemlerinin tam bir açıklamasını, daha sonra editörlüğünü yaptığı *Quarterly Journal of Science*'da yayınladı. Mornington Road'daki evinde, kimya laboratuvarına açılan küçük bir çalışma odası vardı ve perdeli bir kapı iki odayı birbirinden ayırıyordu. Bayan Cook iç odadaki bir kanepede trans halinde yatıyordu. Crookes, davet ettiği diğer gözlemcilerle birlikte, loş bir ışıkta oturuyordu. Yirmi dakikadan bir saate kadar değişen bir sürenin sonunda, medyumdan çıkan ektoplazmayla bir takım şekiller cisimleniyordu. Bu maddenin mevcudiyeti ve ortaya çıkma tarzı o tarihte henüz bilinmiyordu, ancak sonraki araştırmalar bu hususu epeyce aydınlatmıştır. Konuyla ilgili bilgileri ektoplazmaya ayırdığımız bölümde ele aldık [2. Cilt'te]. Bu deneylerdeki en etkileyici olay ise perdenin açılmasıyla birlikte laboratuvara giren bir kadın görüntüsü oluyordu; bu görüntü medyumdan bütünüyle farklı bir kadına aitti. Bağımsız bir varlık olarak yürüyebilen, konuşabilen ve her şekilde hareket edebilen bu hayalet, kendisinin "Katie King" olduğunu iddia ediyordu. Şüphecilerin doğal açıklaması, bu iki kişinin aslında aynı kadın olduğu ve Katie'nin, sadece Florence'ın zekice yapılmış bir taklidi olduğu şeklindeydi. Üstelik yalnızca Crookes'un değil, ayrıca Bayan Marryat ve diğerlerinin de Katie'nin Florence'a gerçekten de çok benzediği zamanlar olduğuna dair ifadeleri, şüphecilerin eline büyük bir koz veriyordu. Oysa burada materyalizasyonların çok dikkatli düşünmeyi gerektiren gizemlerinden biri yatar. Bendeniz de ünlü Amerikalı medyum Bayan Besinnet'in celselerine iştirak ettiğimde aynı şeyi gözlemlemiştim; celse

odasında belirmeye başlayan yüz görüntüleri, medyumun gücü henüz zayıfken onun yüzüne benzemekte, fakat zaman ilerledikçe aradaki farklılık iyice belirginleşmekteydi. Bazı araştırmacılar da medyumun eterik formunun, yani ruhsal bedeninin trans sayesinde serbest kaldığını ve celse odasında beliren imgelerin, kendilerini işte bu eterik form üzerinde oluşturduklarını düşündüler. Bu mümkün olabilir, ancak olgunun gerçekliği kabul edilmelidir ve bu fenomen Doğrudan Ses adını verdiğiniz olayla paralellik arz eder. Nitekim bu fenomende odada duyulan ses ilk başta genellikle medyumun sesine çok benzer ama sonra tamamen farklı bir ton alır ve bazen de iki sesin aynı anda konuştukları işitilir. Bununla birlikte elbette herkesin, bunun imkansız olduğuna dair ikna edici kanıtlar ortaya konulana kadar Florence Cook ve Katie King'in aynı kişi olduğunu iddia etme hakkı kesinlikle vardı. Zaten Profesör Crookes da bu tür kanıtları sunarken çok dikkatli davranıyordu. Bayan Cook ile Katie arasında gözlemlediği farklılık noktalarını şöyle anlatıyor:

> Katie'nin boyu değişiklikler arz eder; evimde bir keresinde onu Bayan Cook'tan altı santim daha uzun gördüm. Dün akşam, çıplak ayakla ve parmak uçlarında yükselmeden, Bayan Cook'tan dört buçuk santim daha uzundu. Dün akşam Katie'nin boynunda hiçbir şey yoktu; dolayısıyla cildi mükemmel bir şekilde pürüzsüz görünüyordu, elle temas edildiğinde de aynı hissi veriyordu; oysa Bayan Cook'un boynunda, benzer koşullar altında belirgin bir şekilde görülebilen ve dokunulduğunda pürüzlü olan büyük bir kabarcık vardır. Bayan Cook hemen her zaman küpe takar, oysa Katie'nin kulakları delinmemiştir. Katie'nin ten rengi çok açıkken, Bayan Cook'un teni çok koyudur. Katie'nin parmakları Bayan Cook'unkilerden çok daha uzun ve yüzü de daha büyüktür. Tavırlarında ve ifade tarzlarında da birçok kesin farklılık vardır.

Başka bir yerde de şunları ilave ediyor:

> Son zamanlarda Katie'yi elektrik ışığıyla aydınlatılmış bir ortamda bu kadar sık gördükten sonra, önceki bir makalede bahsettiğim, onunla medyumu arasındaki diğer bazı farklılık noktalarını da ekleme fırsatı buldum. Bayan Cook ve Katie'nin bedenleri söz konusu olduğunda, iki ayrı birey olduklarından kesinlikle eminim. Bayan Cook'un yüzünde mevcut olan birkaç küçük iz Katie'nin yüzünde yok. Bayan Cook'un saçı o kadar koyu kahverengi ki neredeyse siyah gibi görünüyor; Katie'nin saçı ise altın sarısına kaçan kumral renkte. Katie, bir keresinde buklelerinden birini kesmeme izin vermişti; bunu yaparken elimle saçı kafa derisine kadar takip edip gerçek olduğunu, yani bir ekleme falan olmadığını kontrol etmiştim. Şimdi önümde duran bu bukle, dediğim gibi kumral renktedir. Bir akşam Katie'nin nabzını ölçtüm. Düzenli bir şekilde 75 olarak atıyordu, oysa hemen biraz sonra ölçtüğümde Bayan Cook'un nabzı her zamanki hızı olan 90'da atmaktaydı. Kulağımı Katie'nin göğsüne dayadığımda, ritmik olarak atan bir kalp tespit ettim, celseden sonra benzer bir şeyi denememe izin verdiğinde Bayan Cook'un kalbinin attığından bile daha düzenli atıyordu. Aynı şekilde, test ettiğimde Katie'nin ciğerlerinin medyumunkinden daha sağlıklı olduğunu tespit ettim, çünkü deney tarihinde Bayan Cook şiddetli bir öksürük nedeniyle tıbbi tedavi görüyordu.

Crookes, elektrik ışığının yardımıyla Katie King'in kırk dört adet fotoğrafını çekti. *The Spiritualist*'te, benimsediği yöntemleri şöyle anlatır (1874, s. 270):

> Katie yola çıkmadan önceki hafta, yapay ışıkla fotoğrafını çekmek üzere neredeyse her akşam evimde celseler düzenledik. Bu amaç için uygun şekilde yerleştirilmiş beş kameradan oluşan eksiksiz bir fotoğraf aparatı kurduk; beş kameradan biri tam plaka boyutunda, biri yarım plaka, biri çeyrek plaka boyutundaydı, ikisi ise binoküler stereoskopik

kameradan meydana geliyordu. Hepsi de, Katie portresi için poz verdiği her fırsatta ve aynı anda çalışacaktı. Bir asistan eşliğinde gerçekleştirdiğim fotoğraf çekimlerinde herhangi bir aksama ve gecikme olmaması için 5 adet hassaslaştırma ve sabitleme banyosu kullanılmış, bol miktarda plaka da kullanıma hazır olarak önceden temizlenmiştir. Karanlık oda olarak kitaplığımı kullandık. Kitaplığımda laboratuvara açılan katlanır kapılar vardır; bu kapılardan biri menteşelerinden sökülmüş ve yerine Katie'nin kolayca girip çıkabilmesi için bir perde asılmıştı. Orada bulunan arkadaşlarımız laboratuvarda yüzleri perdeye dönük şekilde oturuyorlardı ve kameralar da biraz arkalarına yerleştirilmişti. Kameralar Katie dışarı çıktığında fotoğraf çekmeye ve perde açıldığında kabinin içindeki her şeyi fotoğraflamaya tam olarak hazırdı. Her akşam beş kameradan üç veya dört plaka poz elde ettik; yani böylece her celsede en az on beş ayrı resim elde ettik. Bunların bir kısmı banyo esnasında, bir kısmı da ışık miktarını düzenlerken bozulmuştu. Toplamda elimizde kırk dört negatif var; bunların bazıları yetersiz, bazıları vasat, bazıları ise mükemmel durumda.

Bu fotoğraflardan bazıları bizde de bulunmaktadır ve Crookes'u olgunluk çağının zirvesinde, kolunda bu melekle -gerçekten öyleydi- gösteren resmin ne kadar etkileyici olduğunu söylemeden edemeyeceğim. "Melek" kelimesi bazılarına abartılı görünebilir, ancak öte alemden gelen bir ruh, materyalist ve dünyevi bir nesle, ölüm sonrasından haber vermek için, kendisini bu geçici ve yapay varoluşun büyük sıkıntılarına teslim ettiğinde, onu tanımlamak için bundan daha uygun bir terim yoktur.

Crookes'un medyumu ve Katie'yi aynı anda hiç görüp görmediği konusunda bazı tartışmalar ortaya çıkmıştı. Crookes raporlarında Katie'yi sık sık kabine kadar takip ettiğini ve "bazen onu ve medyumunu birlikte gördüğünü, ancak çoğunlukla kabine girdiğinde medyumu trans halinde yerde

yatarken bulduğunu ve orada başka kimseyi bulamadığını, Katie'nin beyaz cübbesi ile birlikte bir anda ortadan kaybolduğunu" söylüyor. Bununla birlikte, Crookes tarafından *Banner Of Light*'a (ABD) yazılan ve 17 Temmuz 1874'te *The Spiritualist*'in (Londra) 29. sayfasında da yayınlanan bir beyanda şunlar yer alıyor:

> Sorunuza cevaben, Bayan Cook ve Katie'yi aynı anda, tarif ettiğim her şeyi açıkça görmemi sağlayan bir fosfor lambasının ışığında gördüğümü belirtmek isterim. İnsan gözü doğal olarak geniş bir açıya sahiptir, bu nedenle iki figür aynı anda görüş alanıma dahil oldu, ancak ışık loş olduğu ve söz konusu iki yüz birbirinden birkaç metre uzakta olduğu için, Bayan Cook'un ya da Katie'nin yüzünü görüş alanımda en belirgin olduğu kısma getirmek istediğimde, doğal olarak lambamı çevirerek her bir yüze sırasıyla baktım. Burada bahsedilen olay meydana geldiğinden beri, Katie ve Bayan Cook, ben ve diğer sekiz kişi tarafından, kendi evimde, elektrik ışığıyla tamamen aydınlanmış koşullar altında görüldüler. Bir keresinde Bayan Cook'un yüzü, başı kalın bir şalla sıkıca bağlı olduğu için görünmüyordu, ama orada olduğundan emin olacak şekilde kontrol ettim. Medyum trans halindeyken yüzüne doğrudan tutulan ışık daha önce çok ciddi olumsuz neticeler doğurduğu için, bu türden önlemler almak gerekmişti.

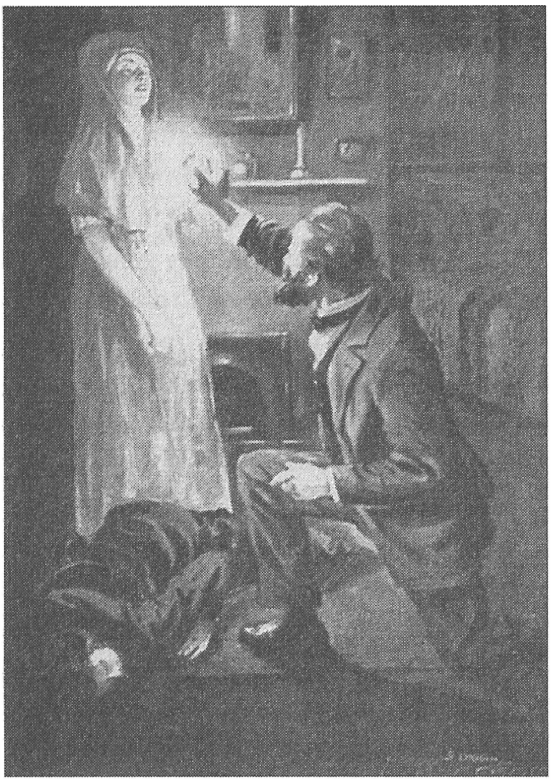
Kamera da medyum ile materyalize form arasındaki farklılık noktalarını ortaya koyuyor. Crookes şöyle diyor:

> Resimlerin en ilginçlerinden biri, Katie'nin yanında durduğum resimdir; orada zemine çıplak ayağıyla basıyor. Daha sonra Bayan Cook'u Katie gibi giydirdim, onu ve kendimi tam olarak aynı pozisyona yerleştirdim ve aynı kameralarla resim çektik, her şey tam olarak diğer deneydeki gibi yerleştirilmiş ve aydınlatma aynı ışıkla yapılmıştı. Bu iki resim üst üste koyulduğunda, benim iki fotoğrafım boy vb. açılardan tam olarak örtüşüyor, ancak Katie, Bayan Cook'tan

yarım baş daha uzun ve ona kıyasla daha iri görünüyor. Yüzünün genişliği bakımından, çoğu resimde medyumdan tamamen farklıdır ve fotoğraflar bazı başka farklılık noktaları da göstermektedir.

Crookes, medyum Florence Cook'a büyük bir saygı duyduğunu belirtiyor:

> Bayan Cook'un büyük bir incelik göstererek son zamanlarda neredeyse her gün gerçekleştirmemize izin verdiği celselerin, bedensel gücü üzerine ciddi bir yük getirdiği aşikardır. Deneylerimde bana yardım etmeye her an hazır olduğu için, burada ona karşı olan yükümlülüklerimi en açık şekilde kabul etmek istediğimi belirtiyorum. Önerdiğim her testi, büyük bir istekle hemen kabul etti; konuşmalarında her zaman çok açık ve nettir ve onda bizi aldatmaya yönelik bir isteğe dair en küçük bir belirti bile görmedim. Gerçekten de, aslında istese bile böyle bir aldatmaca yapabileceğine inanmıyorum, çünkü kişiliği buna izin vermez. Yapsaydı bile, kesinlikle çok çabuk fark edilirdi, çünkü böyle bir hareket tarzı onun yaradılışına tamamen yabancıdır. Ayrıca on beş yaşında masum bir kız öğrencinin, böyle devasa bir sahtekarlığı üç yıl boyunca başarıyla gerçekleştirebileceğini ve bu süre içinde kendisine empoze edilen bütün testlere rıza göstereceğini, en sıkı incelemelere itiraz etmeyeceğini, her celseden önce veya sonra herhangi bir zamanda üstünün başının aranmasına karşı çıkmayacağını ve en katı bilimsel testlere tabi olmak gibi açıkça beyan edilmiş bir amaçla geldiği benim evimde, bütün bu sınamalardan, kendi evinde olduğundan daha da başarılı bir şekilde çıkabileceğini, başka bir ifadeyle, şu son üç yılda yaptığımız bütün Katie King araştırmasının bir sahtekarlığın sonucu olduğunu düşünmek, insan aklıyla ve sağduyusuyla açıkça alay etmekten başka bir manaya gelmez [*Researches In The Phenomena Of Spiritualism*].

Resim 13. Medyum ile ruhun ayrı varlıklar olduğunu göstermek için Crookes'un uyguladığı test

Fakat Florence Cook'un ektoplazmasıyla geçici bir formun oluştuğunu ve bu formun daha sonra kendisini "Katie King" olarak adlandıran bağımsız bir varlık tarafından kullanıldığını kabul etsek bile, hâlâ şu soruyla karşı karşıyayız: "Katie King kimdi?" Buna biz de ancak kendisinin verdiği yanıtı verebiliriz, ancak buna dair hiçbir kanıtımız olmadığını da kabul ederiz. Katie King, spiritüalistler arasında fiziksel fenomenler elde etmek amacıyla düzenlenen seanslarda yönetici ruh olarak uzun zamandır tanınan John King'in

kızı olduğunu açıklamıştı. John King'in kişiliği, Eddy kardeşler ve Bayan Holmes hakkındaki bölümde daha sonra ele alınacaktır. Katie'nin dünyadaki adı Morgan'dı ve King, sıradan bir isimden ziyade belirli bir ruh sınıfının genel unvanıydı. Hayatı iki yüz yıl önce, Jamaika adasında İkinci Charles'ın saltanatı sırasında geçmişti. Bu doğru olsun ya da olmasın, kuşkusuz rolüne uyuyordu ve genel konuşma tarzı anlattıkları ile tutarlıydı. Profesör Crookes'un kızlarından biri bendenize yazdığı bir mektupta bu nazik ruhun ailenin çocuklarına anlattığı İspanyol masallarının canlı hatırasını nakletmişti. Katie evdeki herkese kendisini sevdirmişti. Bayan Crookes şunları söylüyor:

> Oğullarımızdan biri üç haftalık bir bebekken kendi evimizde Bayan Cook ile yapılan bir seansta, cisimleşmiş bir ruh olan Katie King, oğlumuzu çok sevdiğini ve bebeği görmesine izin verilmesini istedi. Bebeği seans odasına getirdik ve Katie'nin kucağına bıraktık. Katie onu en doğal bir şekilde bir süre tuttuktan sonra gülümseyerek geri verdi.

Profesör Crookes, onun güzelliğinin ve çekiciliğinin benzersiz olduğunu da kayıtlara geçirmişti. Okuyucu, gayet makul olarak, sözü edilen loş ışığın, böyle kesin gözlemlerde bulunmayı nasıl mümkün kıldığını merak edebilir. Bununla birlikte Profesör Crookes, seanslar dizisi ilerledikçe belirli bir toleransın meydana geldiği ve figürün artık çok daha fazla ışığa dayanabilir olduğu konusunda bizi temin etti. Ancak bu toleransın, Profesör Crookes tarafından asla geçilmeyen, ancak Bayan Florence Marryat (Bayan Ross-Church) tarafından daha sonra açıklanan cüretkar bir deneyde sonuna kadar da test edilen sınırları vardı. Bu noktada Profesör Crookes'un bu deneyde hazır bulunmadığını ve Bayan Marryat'ın da zaten böyle bir şeyi hiçbir zaman iddia etmediğini belirtmek gerekiyor. Ancak celsede hazır bulunanlar-

dan biri olan Bay Carter Hall'un adını zikrediyor. Bu celsede Katie, görüntüsüne güçlü bir ışık tutulduğu takdirde etkinin ne olacağını test etmek şeklindeki teklife, son derece güler yüzlü bir şekilde razı olmuştu:

> Kollarını sanki çarmıha gerilmiş gibi uzatarak oturma odasının duvarına yaslandı. Ardından odadaki üç gaz brülörü tam kapasiteyle açıldı. Katie King'in üzerindeki etkisi muazzamdı. Sadece bir saniyeliğine kendisine benzemeye devam etti, sonra yavaş yavaş erimeye başladı. Formunun bu şekilde demateryalize olmasını, ancak sıcak bir ateşin önünde eriyen bir balmumu bebeğe benzetebilirim. Önce görüntünün dış hatları bulanıklaştı ve belirsiz hale geldi; birbirlerinin içine karışıyor gibiydiler. Sonra gözler yuvalarına battı, burun kayboldu, öndeki kemik içeri girdi. Derken kol ve bacakları yok olarak, tıpkı çökmekte olan bir yapı gibi bedeni halının üzerine doğru yığıldı. Sonunda, yerde kafasından başka bir şey kalmamıştı -sadece beyaz bir kumaş yığının üzerindeydi, sonra sanki bir el çekip peşinden sürüklermiş gibi kumaş da bir anda gözden kayboldu ve biz, biraz evvel Katie King'in durduğu yere, üç gaz brülörünün ışığında öylece bakakaldık [*There Is No Death*, s. 143].

Bayan Marryat sözlerine, bu seansların bazılarında Bayan Cook'un saçlarının yere çivilendiği ve bunun da, Katie'nin daha sonra kabinden çıkmasını engellemediği gibi ilginç bir ayrıntı ekliyor. Kendi evinde elde edilen sonuçlar, Profesör Crookes tarafından *Journal*'da büyük bir dürüstlükle ve korkusuzca rapor edilmiş ve bilim dünyasında olabilecek en büyük kargaşaya neden olmuştur. Russel Wallace, Lord Rayleigh, genç ve yükselen fizikçi William Barrett, Cromwell Varley ve bazı diğer önemli isimler, eskiden öne sürdükleri görüşlerinin doğrulandığını ve bunun kendilerini yeni bilgi yolunda ilerlemeye daha da teşvik ettiğini belirttiler. Bununla birlikte, fizyolog Carpenter'ın başını

çektiği son derece hoşgörüsüz bir kesim de vardı ki konuyla alay etmekten ve şanlı meslektaşlarına delilikten sahtekarlığa kadar her türlü iftirayı atmaktan bile geri durmuyorlardı. Organize bilim, bu meselede çok kötü bir sınav vermişti doğrusu. Yayınlanan anlatımında Crookes, Kraliyet Cemiyeti sekreteri Stokes'tan, biraz kürsüsünden aşağı inip bunları kendi gözleriyle görmesini istediği mektuplara yer veriyor. Bunu yapmayı reddeden Stokes, tıpkı Galileo'nun teleskobuyla Jüpiter'in uydularına bakmayı reddeden kardinallerin konumuna gelmiştir. Madde bilimi, yeni bir problemle karşı karşıya kaldığında, orta çağ teolojisi kadar bağnaz olduğunu göstermiştir. Katie King konusunu bitirmeden önce, bu varlığın fiziksel mevcudiyetini borçlu olduğu büyük medyumun sonraki yılları hakkında da birkaç söz söylemek gerekir. Bayan Cook daha sonra Bayan Corner oldu, ancak olağanüstü güçlerini sergilemeye devam etti. Biz de onun medyumluğunun gerçekliğinin sorgulandığı bir olaya dair bilgi sahibiyiz; bu olayda medyum, celse sırasında Sir George Sitwell tarafından omuzlarından yakalanıp, ruh taklidi yapmakla suçlanmıştır. Bizim fikrimize göre bir materyalizasyon medyumunun zaten celse odasında dolaşıyor olmaması gerekir, zira böyle bir şey onun güvenliği için büyük tehlike arz eder. Bu, medyum adına alınması gereken bir koruma tedbiridir. Bu olayda da derin transta olan medyumun bu şekilde hareket etmiş olması pek olası değildir, ancak yarı trans durumunda, bilinçsiz veya yarı bilinçli olarak veya hazirunun beklentilerine ve telkinlerine itaat ederek kabinden dışarı çıkmasına engel olacak bir şey de yoktur. Öte yandan bir ömür boyu süren ve gerçeklikleri kanıtlanan çalışmaların, bu türden tek bir olayla gölgelenmesi de insan cehaletinin bir yansımasıdır. Bununla birlikte, bu olayda gözlemcilerin figürün beyaz renkte olduğu konusunda hemfikir oldukları-

nı, oysa Sitwell tarafından tutulduğu anda Bayan Corner'ın üzerinde beyaz bir şey olmadığını da belirtmekte fayda var. Deneyimli bir araştırmacı muhtemelen bunun bir materyalizasyon değil, bir transfigürasyon [şekil değiştirme] olduğu sonucuna varırdı, yani ortamda tam bir insan şekli oluşturmak için yetersiz olan ektoplazma miktarı, sadece medyumun üzerini örtmek için kullanılmış ve böylece medyum, söz konusu imgeyi kendi üzerinde taşımış olabilirdi. Büyük Alman araştırmacı Dr. Schrenck Notzing, bu tür vakalar hakkında şöyle yorumda bulunuyordu:

> Bu (kitabındaki bir fotoğraf), transfigürasyon denilen fenomenin ortaya çıkışına ışık tutması bakımından ilginçtir. Burada medyum, ruhun bir kısmını üzerine alır ve maddeselleşmiş kumaşlara bürünerek söz konusu kişinin karakterini dramatize etmeye çalışır. Bu geçiş aşaması hemen hemen tüm materyalizasyon medyumlarında vardır. Konunun literatürü, "ruhları" bu şekilde taklit eden medyumların sözüm ona teşhirine yönelik çok sayıda girişimi kaydeder, ör. Veliaht Prens Rudolph'un medyumu Bastian'ın, Crookes'un medyumu Bayan Cook'un, Madam d'Esperance'ın buna benzer vakaları vardır. Tüm bu vakalarda medyumlar o anda sımsıkı tutularak yakalanmış, ancak şekillendirme için kullanılan kumaşlar hemen ortadan kaybolmuş ve daha sonra da bulunamamıştır [*Phenomena Of Materialization* (İngilizce Tercümesi)].

O halde, bu gibi durumlarda asıl kınanması gereken, bilinçsiz durumdaki medyumdan ziyade ihmalkar ve patavatsız hazirundur. Profesör Crookes'un Bayan Cook'la yaptığı deneylerin sansasyonel niteliği ve kuşkusuz bunların saldırıya karşı daha savunmasız görünmesi gerçeği, onun Home ve Bayan Fox'la yaptığı ve bu medyumların güçlerini sağlam bir temel üzerine kuran çok olumlu sonuçlarını gölgede bırakma eğilimindeydi. Crookes da kısa süre sonra

kendisini araştırmacıların karşılaştığı olağan zorlukların içinde buldu, ancak tamamen yeni olan bir alanda kişinin kendisini yeni koşullara da adapte etmesi ve koşullar kendilerini bizim ön yargılı fikirlerimize uydurmayı reddediyor diye bıkkınlığa düşerek çalışmayı bırakmaması gerektiğini fark edecek kadar da sağduyuya sahipti. Nitekim Home'den bahsederken şöyle der:

> Onunla çok sayıda deney yaptık, ancak bu gücün tezahürlerini destekleyen veya bunları engelleyen veya zorlaştıran koşullar hakkındaki eksik bilgimiz, bu gücün görünüşte kaprisli bir şekilde ortaya çıkması ve Bay Home'un da bu kuvvetin açıklanamayan iniş ve çıkışlarına tabi olması sebebiyle, bir deneyde elde edilen bir sonucun daha sonra aynı şekilde doğrulanması ve neticenin bu amaç için özel olarak tasarlanmış aparatlarla tekrar test edilmesi nadiren gerçekleşebilmiştir [*Researches In The Phenomena Of Spiritualism*, s. 10].

Bu sonuçların en belirgin olanı, Goligher grubu ile çalışan Dr. Crawford tarafından ve ayrıca Boston'daki "Margery" araştırması sırasında bütünüyle doğrulanan, nesnelerdeki ağırlık değişiminin tespitiydi. Bağımsız bir zekanın etkisi altındaymış gibi davranan bazı görünmeyen kuvvetlerin etkisiyle ağır nesneler hafif, hafifler ağır hale getirilebilmişti. Olası tüm sahtekarlığı ortadan kaldıran kontroller, deneylerin zabıtlarında eksiksiz bir şekilde belirtilmiştir ve ön yargısız herhangi bir okuyucuyu ikna edecek niteliktedir. Spektroskop konusunda tanınmış bir otorite olan Dr. Huggins ve ünlü avukat Serjeant Cox, diğer birkaç gözlemciyle birlikte deneylere tanık oldular. Bununla birlikte, daha önce kaydedildiği gibi, Crookes bazı bilimsel resmî kurumların başkanlarının konuya bir saatlerini olsun ayırmalarını sağlayamamıştı. Medyumun enstrümana dokunmasının

imkansız olduğu şartlar altında müzik aletlerinin, bilhassa akordeonun çalması, Crookes ve seçkin yardımcıları tarafından çok iyi incelenen ve daha sonra da onaylanan bir olguydu. Fakat biz, bu vakada medyumun bir enstrümanı çalacak bilgiye sahip olduğunu bildiğimiz için, böyle bir olgunun, bağımsız bir zekanın mutlak bir kanıtı olduğunu kabul etmeye hazır değiliz. Öte yandan fiziksel bedenin uzuvlarına karşılık gelen uzuvlara sahip eterik bir bedenin varlığı bir kez kabul edildiğinde, bunun medyumun fiziksel bedeninden ayrılarak eterik parmaklarıyla tuşlara basabileceğini kabul etmemek için bir sebep de yoktur. O halde sorun, medyumun beyninin, eterik parmaklarına komuta edebileceği ve bu parmaklara tuşlara basmak için yeterli güç sağlanabileceği şeklindeki daha basit önermeye dönüşür. Bendenize göre, gözleri bağlıyken okuma, uzaktaki nesnelere dokunma vb. pek çok psişik fenomen, eterik bedene atfedilebilir ve Spiritüalizmden ziyade daha yüksek ve daha ince bir materyalizm altında sınıflandırılabilir. Oysa bunlar, spiritüel öğretinin gerçek merkezini oluşturan olgudan, yani ölülerden gelen kanıtsal mesajlar gibi zihinsel fenomenlerden oldukça farklı bir sınıftadırlar. Profesör Crookes, Bayan Kate Fox'tan bahsederken şöyle diyor: "Medyumun iradesinin ve zekasının fenomenlerle çok yakından ilgisi olduğunu gösteren birçok durum gözlemledim." Sözlerine bunun bilinçli bir şekilde veya dürüst olmayan bir tarzda yapılmadığını da ekliyor ve "Odadaki herhangi bir insana ait olmayan bir dış zekanın failliğine kesin olarak işaret eden bazı durumlar gözlemledim" diye devam ediyor [*Researches In The Phenomena Of Spiritualism*, s. 95]. Esas olarak Bayan Kate Fox'un celselerinde ortaya çıkan fenomenler, uzaktaki nesnelerin hareketleri ve darbe seslerinin oluşturulmasıydı. İkinci tezahür türü geniş bir ses yelpazesini kapsıyordu, "hafif tıkırtılar, tam güçle

çalışan bir indüksiyon bobininden gelene benzeyen keskin sesler, havadaki patlamalar, keskin metalik tıklamalar, sürtünmeli bir makine çalışırken duyulana benzer çatırtılar, tırmalama gibi sesler, kuş cıvıldamasına benzeyen sesler vb." [*Researches In The Phenomena Of Spiritualism*, s. 86]. Bu seslerle ilgili deneyimi olan hepimiz, bunların ne kadarının medyumun kontrolü altında olduğunu kendimize sormak zorunda kalmışızdır. Daha önce de belirttiğimiz gibi, biz bunların gerçekten bir noktaya kadar medyumun kontrolü altında oldukları ve fakat o noktadan sonra da olmadıkları sonucuna vardık. Bir keresinde Doncaster'daki bir otelin kahve salonunda, kuzeyli ünlü bir medyumla birlikte oturuyorduk ve medyumun başının etrafında bir anda parmak şıklatmasına benzer bir takım sesler işitmeye başladık; medyumun o anda ne kadar mahcup olup sıkıldığını anlatamam. Bu türden seslerin medyumdan bağımsız da tezahür edebildikleri hususuna o zaman kadar tam ikna olmamıştık, ama bu olay şüphelerimizi tamamen ortadan kaldırmıştı. Bu seslerin nesnelliği konusunda Crookes, Bayan Kate Fox için şunları söylüyor:

> Elini herhangi bir nesnenin üzerine koyması yeterli gibi görünüyor; derhal bir takım sesler çıkmaya başlıyor. Bunlar bazen yüksek ve tok sesler oluyor, bazen nabız gibi atan üç vuruş geliyor, bazen birkaç oda öteden bile duyulacak kadar yüksek bir gümbürtü işitiliyor. Bunların bazen canlı bir ağaçtan, bir cam levha üzerinden, gerilmiş bir demir tel üzerinden, gerilmiş bir zar üzerinden, bir teften, bir at arabasının tentesinin üzerinden ve bir tiyatronun zemininden geldiğini duydum. Ayrıca, gerçek bir temas her zaman gerekli değildir. Medyumun elleri ve ayakları tutulurken, bir sandalyede otururken, tavana asılmış bir salıncakta otururken, telden bir kafese kapatıldığında ve trans halinde divanda uzanırken de bu seslerin yerden, duvarlardan vs. geldiğine

> tanıklık ettim. Onları bir cam armonikonda duydum, kendi omzumda ve kendi ellerimin altında hissettim. Onları, bir köşesinden geçirilen bir iplik parçasıyla parmakların arasında tutulan bir kağıt yaprağında duydum. Başta Amerika'da olmak üzere, bu sesleri açıklamak için ortaya atılan sayısız teoriyi inceledikten sonra, hileli veya mekanik yollarla meydana getirilmediklerinden ve gerçek nesnel olaylar olduklarından başka hiçbir izah şekli kalmayana kadar, söz konusu sesleri yapabildiğim her şekilde test ettim.

İşte söz konusu tezahürleri açıklamak için ileri sürülen, ayak parmaklarının çıtlatılması, yere atılan elmalar ve diğer tüm absürt varsayımlar efsanesi bu şekilde sona eriyor. Bununla birlikte, Fox kardeşlerin daha sonraki yaşamlarıyla bağlantılı bir takım acı verici olayların, gerçek kanıtlarla ilgili bilgi sahibi olmayan ve sadece söz konusu rahatsız edici olaylardan haberdar olan bazı kesimleri bir dereceye kadar haklı kıldığını da kabul etmemiz gerekiyor. Bazen Crookes'un, 1874'te ifade ettiği psişik konular hakkındaki görüşlerini değiştirdiği ya da geri çektiği varsayılmıştır. En azından muhalefetin şiddetinin ve onu desteklemelerini beklediği kişilerin çekingenliğinin kendisini korkuttuğu ve bilimsel konumunun tehlikede olduğunu hissettiği için endişelendiği söylenebilir. Çok fazla bahane ileri sürmeden de olsa, konuyu cevaplamaktan kaçındığını veya soruları savuşturduğunu söylemek yanlış olmaz. Konuyla ilgili makalelerinin yeniden yayınlanmasını istememiş ve materyalize olan Katie King'le kol kola olduğu o harika fotoğrafları da basına dağıtmamıştı. Bu alandaki pozisyonunu tanımlarken de son derece ihtiyatlıydı. Profesör Angelo Brofferio tarafından alıntılanan bir mektubunda şöyle diyor:

> Beni ilgilendiren tek şey, ölülerin ruhları olduklarını söyleyen görünmez ve zeki varlıkların mevcut olması. Ama ger-

> çekten olduklarını iddia ettikleri bireyler olduklarına dair yeterli kanıtları –ki buna inanmak için söz konusu kanıtlara ihtiyacım var– hiçbir zaman elde edemedim. Yine de, birçok arkadaşım söz konusu kanıtları elde ettiklerini iddia ediyorlar ve ben de zaten defaaten bu kanaatin eşiğine kadar geldim [*Für den Spiritismus*, Leipzig, 1894, s. 319].

Ancak yaşlandıkça bu inancı daha da kuvvetlendi ya da belki de bu tür istisnai deneyimlerin içermesi gereken ahlaki sorumlulukların daha çok bilincine vardı. 1898'de Bristol'deki British Association'ın başkanlık konuşmasında Sir William daha önceki araştırmalarına kısaca değindi. Dedi ki:

> Bilimsel kariyerimdeki hiçbir olay, kamuoyu tarafından yıllar önce bazı psişik araştırmalarda üstelendiğim rol kadar yaygın olarak bilinmiyor. Bu araştırmalarım gerçekten de bütün diğer çalışmalarımın çok ötesine ulaşmış ve çok daha büyük bir ağırlık taşımıştır. Mevcut bilimsel bilgilerimizin dışında, ölümlülerde geçerli olan sıradan zekadan farklı zekalar tarafından uygulanan bir gücün var olduğunu gösterme gayesini güden deneylerimin zabıtlarını yayınladığımdan bu yana otuz yıl geçti. Geri alacak hiçbir sözüm yok. Daha önce yayınlanmış ifadelerime tamamen bağlı kalıyorum. Aslında bunlara çok daha fazlasını da ekleyebilirim.

Yaklaşık yirmi yıl sonra inancı her zamankinden daha güçlüydü. Bir röportaj sırasında şunları söyledi:

> Konuyla ilgili fikrimi değiştirmemi sağlayacak hiçbir tecrübem olmadı. Daha önceki günlerde söylediklerimden tamamen memnunum. Bu dünya ile öbür dünya arasında bir bağlantı kurulduğu neredeyse kesin bir gerçektir [*The International Psychic Gazette*, Aralık 1917, s. 61-2].

Spiritüalizmin, bilim insanlarının şu eski materyalizmini yok edip etmediği sorusuna yanıt olarak şunları ekliyordu:

> Bence etmiştir. En azından konuyla ilgili bilgisi olan insanların büyük bir çoğunluğunu ahiret dünyasının varlığına inandırmıştır.

Biz de yakın zamanda, Bay Thomas Blyton'ın nezaketi sayesinde, Bayan Corner'ın ölümü vesilesiyle Sir William Crookes tarafından yazılan taziye mektubunu görme fırsatını bulduk. 24 Nisan 1904 tarihli mektupta şöyle diyor: "Lütfen aileye bu büyük kayıpları için benim ve Bayan Crookes'un en içten taziyelerimizi iletiniz. Sevdiklerimizin, ölümlerinin ardından da bizi izlemeye devam ettiklerine dair kesin inanç, geride kalanları muhakkak ki güçlendirecek ve teselli edecektir. Ve bu inancın kesinliğini büyük ölçüde Bayan Corner'ın (ya da her zaman yad edeceğimiz adıyla Florence Cook'un) medyumluğuna borçlu olduğumuza inanıyoruz." Bayan Cook'un kızı, annesinin "Derin bir huzur ve mutluluk içinde öldüğünü" söylemişti.

BÖLÜM XII

EDDY KARDEŞLER VE HOLMES'LAR

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki çok sayıda medyumun gelişimlerini bütün ayrıntıları içinde takip etmek zor bir iştir; bu yüzden, birkaç olağanüstü vakanın incelenmesiyle okuyucumuza bütüne dair bir kanaat verme yolunu seçtik. 1874 ve 1875 yılları, bazılarına itibar bazılarına skandal getiren büyük psişik faaliyet yıllarıydı. Genel olarak skandallar hakim gibi görünüyor, ancak bunların haklı sebeplere dayanıp dayanmadıkları, tartışılabilecek bir soru. Çeşitli kiliselerin din adamlarının, organize bilimin ve maddeci insanlığın meydana getirdiği o devasa, âtıl kütlenin yanında yer alan ruhsal gerçeğin muhalifleri, basını da kendi yanlarına çekmişti ve bunun sonucunda, Ruhçuluk'un lehine olan her şey bastırılmakta veya çarpıtılmakta, onun aleyhine söylenen her şeyin reklamı ise en geniş şekilde yapılmaktaydı. Bu nedenle, geçmiş dönemlerin sürekli olarak kontrol edilmesi ve eski değerlerin yeniden değerlendirilmesi gereklidir. Bugün bile şehirdeki herhangi bir insan Londra'daki bir gazete bürosuna girip bir medyumun dolandırıcılığını tespit ettiğini söylese, konu derhal ve büyük bir hevesle ele alınır ve ülke çapında yayınlanır; fakat aynı adam, gittiği medyumum sergilediği fenomenlerin doğruluğuna bütünüyle ikna olduğunu beyan etse, bu habere tek bir paragraf bile ayrılacağı şüphelidir. Terazi her zaman fena şekilde bir yana yatmış durumda. Uygulamada herhangi bir hakaret ve iftira yasasının mevcut olmadığı ve basının genellikle saldırgan ve sansasyonel bir tutum sergilediği Amerika'da bu durum daha da belirgindi -ve muhtemelen hâlâ öyle.

Bu türden ilk göze çarpan olay, Eddy kardeşlerin medyumluğuydu; onların yetenekleri materyalizasyonlar veya

ektoplazmik formlar dediğimiz alanda muhtemelen hiçbir zaman mükemmele ulaşmamıştı. O tarihte bu tür fenomenleri kabul etmenin zorluğu, bunların bilinen hiçbir tabiat yasasına tabi olmaması ve tabiata dair tecrübelerimizin hepsinin dışında kalması gerçeğinde yatıyordu. Fakat Geley, Crawford, Madam Bisson, Schrenck Notzing ve diğerlerinin emekleri bu durumu ortadan kaldırmış ve bize en azından, uzun ve dikkatli araştırmalarla desteklenen eksiksiz bir bilimsel hipotez vermiştir, ki böylece konuya bir parça düzen getirebiliyoruz. Fakat durum 1874'te böyle değildi ve kaba saba, eğitimsiz iki çiftçinin, dünyanın büyük kısmının inkar ettiği ve bilim için tamamen açıklanamaz olan bir takım sonuçları yaratabileceklerine inanmaları istendiğinde, en dürüst ve samimi zihinlerin bile şüpheci bir tavır takınmış olmalarına hak verebiliriz.

Eddy kardeşler, Horatio ve William, Vermont Eyaletindeki Rutland yakınlarındaki Chittenden mezrasında küçük bir çiftlikte yaşayan sıradan insanlardı. Alıngan, mesafeli ve yabancılara karşı sert, yeni çağın medyumlarından ziyade, sadece çok çalışkan, kaba saba çiftçilere benzen kişilerdi. Koyu tenleri, siyah saçları ve gözleri, sert eklemleri, beceriksiz hareketleri ile her türlü yeni olaydan kaçınma eğilimindeydiler ve yeni tanıştıkları insanların da, kendilerini yanlarında huzursuz ve istenmeyen kişiler gibi hissetmelerine neden oluyorlardı. Bazı komşularıyla husumet içindeydiler ve onlar tarafından sevilmiyorlardı. Aslında, ister bilimsel harikalar isterse de başka bir dünyadan gelen vahiyler olsun, söz konusu fenomenleri incelemeye asla hazır veya istekli olmayan bir çevrede yaşamaktaydılar ve bir anlamda köy halkının yasaklaması altındaydılar.

Fakat Eddy çiftliğinde meydana gelen garip olayların söylentileri çoktan her yana yayılmış ve daha önceki günler-

de Koons'un müzik odasının yarattığı heyecana benzer bir heyecan yaratmıştı. İnsanlar araştırmak için her taraftan akın etmeye başladılar. Görünüşe göre Eddy'lerin, misafirleri için kaba olsa bile geniş bir konaklama yerleri vardı ve onları, duvarlarından sıvası dökülen büyük bir odaya yerleştiriyorlardı. Misafirlerine sundukları yiyecekler de en az ev kadar fakirdi. Bu hizmet için elbette düşük de olsa bir ücret alıyorlardı, ancak psişik gösterilerinden herhangi bir kâr elde etmiş gibi görünmüyorlar.

Neler olup bittiğine dair haberler Boston ve New York'ta büyük bir merak uyandırmıştı ve New York'taki *Daily Graphic* gazetesi, olayı araştırması için Albay Olcott'ı gönderdi. Olcott o zamanlar herhangi bir ruhsal cemiyetin üyesi değildi –aslında zihin yapısı buna karşı ön yargılıydı ve görevinin amacını daha ziyade gerçeklerin "ifşa edilmesi" olarak görüyordu. Yüksek bir onur duygusuna sahip, berrak beyinli ve olağanüstü yetenekli bir adamdı. Hiç kimse "*Eski Günlük Yaprakları*" adlı kitabında yer verdiği kendi hayatının en eksiksiz ve en ince ayrıntılarını, bu adama saygı duymadan okuyamaz –bencillikten uzak, sadakate büyük önem veren ve elde ettiği neticeler kendi beklentilerine ve arzularına ters çıksa bile bunları kabul eden, ve o nadir rastlanan ahlaki cesaretle hakikati sonuna kadar takip eden bir yapısı vardı. Mistik bir hayalperest değildi, çok pratik bir adamdı, fakat yapmış olduğu ruhsal araştırma gözlemlerinden bazıları hak ettiklerinden çok daha az ilgi görmüştür.

Olcott, Vermont'ta on hafta kaldı; sadece bu bile, çok az bir ücret karşılığı o fakir yemeklere, zor yaşam koşullarına ve sevimsiz ev sahiplerine katlanabildiği için takdire şayandır. Bu somurtkan adamlara karşı hissettiği hoşnutsuzluğu epeyce belli ediyordu ama aynı zamanda onların psişik güçlerine dair mutlak bir inanç edinmişti. Her bilge araştırmacı

gibi, insanların karakterlerine dair aceleci değerlendirmelerde bulunmayı reddediyor ve bizzat hazır bulunmadığı durumlarla ilgili olarak veya kişilerin gelecekteki olası davranışlarıyla alakalı cevaplar vermiyordu. Kendisini gerçekten tecrübe ettiği olgularla sınırlandırıyordu ve 1874 Ekim ve Kasım aylarında *New York Daily Graphic*'te yayınlanan on beş dikkate değer makalede, elde ettiği tüm sonuçları ve bunları kontrol etmek için attığı adımları anlattı. Bunları okuyunca, atladığı herhangi bir önlemin mevcut olmadığı görülür.

İlk olarak Eddy'lerin geçmişini inceler. Bu iyi bir rapordur ama kusursuz değildir. Medyumun sadece bir araç olduğu ve bu yeteneğinin, kişinin karakteriyle hiçbir ilişkisi olmadığı hususu yeterince vurgulanmamıştır. Fiziksel fenomenler için bu belki fark yaratmaz, ancak zihinsel medyumlukta durum farklıdır, zira yüksek öğretiler asla düşük seviyeli bir kanaldan geçip gelemez. Eddy kardeşlerin sicillerinde yanlış bir şey yoktu, yalnızca bir keresinde sahte bir medyumsal gösteri yapmışlar, ama zaten bunu önceden bu şekilde ilan etmişler ve sonra yaptıkları hileleri de açıklamışlardı. Bunu muhtemelen biraz para kazanmak ve aynı zamanda gerçek fenomenlere karşı öfkeli olan bağnaz komşularını yatıştırmak için yaptıkları anlaşılıyor. Sebep ya da motivasyon ne olursa olsun bu olay, Olcott'ın onlarla ilişkilerinde çok ihtiyatlı olmasına yol açtı, çünkü bu onların hileler konusunda fazlaca bilgili olduklarını gösteriyordu.

Eddy kardeşlerin soyları da çok ilginçti, çünkü birkaç nesil boyunca kesintisiz devam eden bir psişik güçten söz edildiği gibi, ayrıca büyük anneleri de dört kere başka yere taşınmak zorunda kalmış ve sonunda bir cadı olarak yakılmıştı –ya da en azından 1692'deki ünlü Salem davalarında bu cezaya çarptırılmıştı. Günümüzde de, tıpkı Cotton Mather'ın yaptığı gibi medyumlarımızı bu şekilde en kısa yoldan öbür dünyaya yol-

lamaya dünden hazır pek çok kişi var, fakat bugünlerde bunun eşdeğeri polis kovuşturmaları oluyor. Eddy kardeşlerin babaları ise ne yazık ki, şu işkenceci, dar kafalı fanatiklerden biriydi. Olcott bu adamın, çocuklarının şeytani güçlere teslim olduklarına inandığını ve bu yüzden de onları caydırmak için dövme yolunu seçtiğini ve bu dayakların izlerinin halen kardeşlerin bedeninde durduğunu rapor ediyor. Kendisi de fazlasıyla psişik olan anneleri bu "dindar" vahşinin ne kadar adaletsizce davrandığını biliyordu ve çiftlik evi onun için de herhalde cehenneme dönmüştü. Dışarıda da çocukların sığınacakları bir yer yoktu, çünkü psişik fenomenler onları okulda bile takip ediyor ve bu sefer de çevrelerindeki cahil, genç barbarların hakaretlerine maruz kalmalarına neden oluyordu. Bir keresinde evde, genç Eddy transa girdiğinde, babası ve bir komşuları onun üzerine kaynar su dökmüşler, ayrıca kafasına kor halinde bir kömür koyarak hiç silinmeyecek bir iz bırakmışlardı. Böyle bir çocukluk döneminin ardından Eddy kardeşlerin suratsız ve ketum erkeklere dönüşmüş olmalarına şaşmak gerekir mi?

Çocuklar büyüdükçe, sefil babaları, daha önce cesaretlerini vahşice kırdığı yetenekleri sayesinde onların üzerinden biraz para kazanmaya çalıştı ve medyum olarak çalışmalarına ön ayak oldu. Halka açık gösteriler yapan medyumların budala araştırmacıların ve zalim şüphecilerin elinde çektiği acıları şimdiye kadar hiç kimse yeterince anlatmamıştır. Olcott, Eddy kardeşlerin ellerinin ve kollarının, gösteriler öncesinde bağlanan ipler yüzünden derin izlerle ve mühürlenirken kullanılan sıcak balmumu yüzünden yanıklarla kaplı olduğunu, bazen kullanılan kelepçeler sebebiyle ellerinde çürükler olduğunu belirtiyor. Kabinleri saldırgan seyirciler tarafından defalarca parçalandı, dövüldüler, üzerlerine ateş edildi, taşlandılar ve kovalandılar. Damarların sıkışması

nedeniyle tırnaklarından kan sızıyordu. Bunlar ilk zamanlarda Amerika'da olanlardı, ancak Davenport kardeşleri ve Liverpool'daki güruhun cahil vahşetini hatırladığınızda, İngiltere'nin de bu hususta övünecek bir hali olmadığını kabul edersiniz.

Eddy'ler fiziksel medyumluğun neredeyse bütün fenomenlerini sergilemiş gibi görünüyorlar. Olcott listeyi şöyle veriyor: vuruş sesleri, nesnelerin hareketi, trans altında yağlı ve sulu boya resim yapma, kehanet, yabancı dillerde konuşma, şifa, levitasyon, mesaj alma, psikometri, durugörü ve son olarak da materyalize olmuş formlar meydana getirme. Aziz Pavlus ruhun yeteneklerini ilk kez sıraladığından beri, daha kapsamlı bir liste verilmemiştir.

Bu seanslarda medyum odanın bir ucundaki bir kabinde, seyirciler de kabinin önündeki sıralarda oturuyorlardı. Okuyucu muhtemelen neden mutlaka bir kabin olması gerektiğini soracaktır; gerçekten de kapsamlı deneyimler, aslında, materyalizasyon fenomeni dışında, kabin kullanılmasının şart olmadığını göstermiştir. Home hiçbir zaman kullanmadı, nitekim günümüzün belli başlı İngiliz medyumları tarafından da nadiren kullanılıyor. Ancak kabinin mevcudiyetinin çok kesin bir nedeni var. Hâlâ incelenmekte olan bir konu üzerinde fazla didaktik olmamaya çalışarak, en azından şunu söyleyebiliriz ki, kabin kullanımının tavsiye edilmesini açıklamaya yarayan bir hipotez ortaya atılmıştır ve o da şudur: katılaşmak suretiyle, materyalize formların oluşturulduğu plazmik maddeye dönüşen ektoplazmik buhar, sınırlı bir alanda daha kolay yoğunlaşabilmektedir. Bununla birlikte medyumun, mutlaka söz konusu alan içinde [kabinde] oturmasının gerekli olmadığı da tespit edilmiştir. Biz de katıldığımız çok çarpıcı bir materyalizasyon celsesinde, çeşitli yaş ve büyüklükteki yirmi kadar formun bir ak-

şam içinde tezahür ettiklerine ve bu esnada medyumun, şekillerin ortaya çıktığı kabinin kapısının dışında oturduğuna tanık olmuştuk. Bu durumda, söz konusu hipoteze göre, medyumdan çıkan ektoplazmik buhar, fiziksel bedeninin konumundan bağımsız olarak kabine yönlendirilmiş olmalıdır. Bu hipotez söz konusu celsenin yapıldığı tarihte henüz bilinmiyordu, dolayısıyla yine kabin kullanılmıştı.

Diğer taraftan, bu tür kabinlerin sahtekarlık ve taklit teşebbüsleri için elverişli bir fırsat sunduğu da açıktır, bu nedenle dikkatli bir şekilde kontrol edilmeleri gerekir. Eddy celselerinde kullanılan kabin, evin ikinci katında yapılıyordu. Kabinin küçük bir penceresi vardı ve Olcott bu pencereyi de bir sivrisinek perdesi ile dışarıdan örtmüştü. Kabinin geri kalanı masif ahşaptı ve seyircilerin oturdukları oda dışında başka hiçbir yerden yanına yaklaşılamazdı. Sahtekarlık için olası hiçbir giriş yeri yok gibi görünüyor. Olcott kabini bir uzmana incelettirdi ve adamın uzmanlık belgesini de kitabında yayınladı.

Olcott bu koşullar altında gözlemlediği olguları önce gazete makalelerinde, daha sonra da "*Öteki Dünyadan Gelenler*" adlı dikkate değer kitabında bir bir anlattı. On hafta içinde bu kabinden her türden en az dört yüz hayaletin çıktığını gördüğünü söyledi. Her türden, her cinsiyet ve ırktan, muhteşem giysilere bürünmüş insanlar, kollarda taşınan bebekler, Kızılderili savaşçılar, smokinli centilmenler, üç metrelik bir mızrak taşıyan bir Kürt, tütün içen yerli kadınlar ve güzel kostümlü hanımlar. Olcott'un gözlemleri bunlardı ve açıklamalarını kanıtlamak için bu odalar dolusu insana dair bütün ayrıntıları vermeye her zaman hazırdı. Fakat hikayesi o zaman şüpheyle karşılandı ve bugün de, belki biraz daha az olmakla birlikte yine şüphe uyandıracağı kesindir. Konuyla ilgili bilgisinden ve aldığı önlemlerden emin olan

Olcott, orada olmadıkları halde orada olanların tamamının aptal ve budala olduğunu varsayan kişilerin eleştirilerine – hepimizin yapacağı gibi– çok kızdı. Onlara şöyle diyor: "Biri çıkıp da bu kişilere, kabinden kucaklarında bebeklerle çıkan kadınlardan, kıvrak yapılı, sarı saçlı ve kısa boylu genç kızlardan, odanın orta yerinde durarak bizimle konuşan yaşlı kadın ve erkeklerden, kel kafalı, gri saçlı, tarak görmemiş siyah saçlı, kıvırcık saçlı insanlardan, arkadaşları tarafından anında tanınan, medyumun bilmediği yabancı bir dilde yüksek sesle konuşan varlıklardan söz ettiği zaman bile, büyük bir dinginlik içinde, kılları kıpırdamadan dinliyorlar. Öte yandan bazı bilim adamlarının saflığı da sınır tanımıyor -onlar bir ruhun bir gramlık ağırlığı kaldırabileceğine inanmaktansa, bir bebeğin kaldıraç bile kullanmadan bir dağı yerinden oynatabileceğine inanmayı tercih ederler."

Fakat, hiçbir şeyin asla ikna edemeyeceği ve mahşer gününde Cebrail'i bile görse optik bir yanılsama olarak tanımlayacak aşırı şüphecilerin dışında, dürüst bir gözlemcinin sormak zorunda olduğu ve dürüst bir araştırmacının da cevap vermesi gereken çok doğal bazı itirazlar vardır. Bu kostümler neyin nesidir? Nereden geliyorlar? Üç metrelik bir mızrağı ruhsal bir nesne olarak kabul edebilir miyiz? Cevap, anladığımız kadarıyla, ektoplazmanın şaşırtıcı özelliklerinde yatmaktadır. Anında herhangi bir şekle girebilen son derece değişken bir maddedir ve biçim alma gücünü, bedenin içinde veya dışında, ruhun iradesinden almaktadır. Görünmeyen bu zeka veya irade öyle karar verdiğinde, bir anda her biçimi alabilmektedir. Tüm bu celselerde görünen figürleri belirli bir sıraya sokan ve tüm programı düzenleyen, kontrol eden bir ruhsal varlık olduğu anlaşılıyor. Bazen o da konuşuyor ve celseyi açıkça yönetiyor. Bazen de sessiz kalıyor ve sadece eylemleriyle kendisini gösteriyor. Daha önce de belir-

tildiği gibi bu tür kontroller çoğu zaman, ruhsal yaşamlarında fiziksel fenomenlerle özel bir yakınlığa sahip oldukları anlaşılan Kızılderililerdir.

Bu fenomenlerin ana medyumu olan William Eddy, genellikle çok yorucu olan bu süreçten dolayı sağlık veya güç açısından herhangi bir zarar görmüşe benzemiyor. Crookes ise Home'un "neredeyse baygın bir halde, solgun ve dili tutulmuş bir şekilde yerde yattığını" söyler. Ancak Home, kaba saba bir çiftçi değil, hassas ve hasta bir sanatçıydı. Eddy çok az yemek yiyor, diğer yandan hiç durmaksızın sigara içiyordu. Seanslarda müzik çalınıp şarkılar söyleniyordu, çünkü müzikal titreşimler ile psişik sonuçlar arasında yakın bir bağlantı olduğu uzun zamandır bilinmektedir. Beyaz ışığın sonuçları engellediği de tespit edilmişti, nitekim bu durum artık, ışığın ektoplazma üzerindeki yıkıcı tesirleriyle açıklanmaktadır. Tabii zifiri karanlık olmaması için birçok renkte aydınlatma denenmiştir, ancak eğer medyumunuza güveniniz tamsa karanlık ortam en elverişli olandır, bilhassa fenomenlerin en güzelleri arasında yer alan fosforlu ve yanıp sönen ışıklar elde etmek için birebirdir. Eğer bir ışık kullanılacaksa, koşulları en iyi tolere eden renk kırmızıdır. Eddy seanslarında, gölgeli bir lambadan gelen hafif bir aydınlatma vardı.

Bu olağanüstü toplantılarda gözlemlenen medyumluk türleri hakkında ayrıntılara girmemiz okuyucu için yorucu olacaktır. O zamanlar New York'ta tanınmayan biri olan Madam Blavatsky de tezahürleri görmeye gelmişti. Henüz teozofik düşünce çizgisini geliştirmemişti ve ateşli bir spiritüalistti. Albay Olcott'la tanışmaları da Vermont çiftlik evinde olmuştu ve gelecekte pek garip gelişmelere yol açacak olan dostlukları işte böyle başladı. Anlatılan o ki bir celsede Blavatsky'nin onuruna, kendi dilinde konuşan bir dizi Rus

görüntüsü ortaya çıktı. Bununla birlikte belli başlı görüntüler Santum adında dev bir Kızılderili ve Honto adında bir Hintli yerli kadına aitti. Bu ikisi o kadar eksiksiz ve sık olarak tezahür ediyorlardı ki, bazen seyircilerin onların ruh olduklarını unutmaları pekala mazur görülebilir. Temas o kadar yakındı ki bir keresinde Olcott, dolap kapağının yanında Honto'nun boyunu ölçtü. Bir altmış boyundaydı. Bir keresinde de kadının göğsünü açmış ve orada bulunan bir bayandan kalbinin atışını dinlemesini istemiştir. Honto dans etmeyi, şarkı söylemeyi, sigara içmeyi ve koyu renk saçlarını seyircilere sergilemeyi seven, neşeli bir bayandı. Sanctum ise bir doksan boyunda, suskun bir savaşçıydı. Medyumun boyu ise bir seksendi.

Kızılderili'nin her zaman, celselerin bir müdavimi tarafından kendisine verilmiş olan bir barutluk taktığını da belirtelim. Boynuz şeklindeki bu barutluk kabine asılıyor ve Kızılderili materyalize olduğunda onu alıp boynuna takıyordu. Eddy'nin vasıtalık ettiği ruhlardan bazıları konuşabiliyor, bazıları konuşamıyordu, ancak akıcı konuşma yeteneği hepsinde aynı değildi. Bendeniz de bazı celselerde benzer tecrübeler yaşadım. Anlaşılan o ki, geri dönen bir ruh bu şekilde materyalize olurken öğrenmesi gereken çok şey oluyor ve başka alanlarda olduğu gibi bu alanda da pratik büyük önem arz ediyor. Konuşurken, bu figürler dudaklarını aynen insanların yaptığı gibi hareket ettiriyorlar. Ayrıca kireçli suda, nefeslerinin karbon dioksit reaksiyonu ürettiği de gösterilmiştir. Olcott şöyle diyor: "Ruhlar bize, başka herhangi bir sanatta olduğu gibi, kendini materyalize etme sanatında da öğrenilmesi gereken çok şey olduğunu söylüyorlar." Başlarda, Davenport'larda, Fox'larda ve diğerlerinde olduğu gibi yalnızca ellerini materyalize edebiliyorlardı. Birçok medyum da bu aşamanın ötesine hiç geçemedi zaten.

Vermont çiftliğine gelen sayısız ziyaretçi arasında doğal olarak düşmanca tavırlar sergileyenler de vardı. Bununla birlikte, bunların hiçbiri konuya gerçekten titizlikle eğilmiş gibi görünmüyor. Aralarında en çok dikkati çeken, New York'tan bir tıp adamı olan Dr. Beard'dı; katıldığı tek bir seanstan hareketle, figürlerin tamamının William Eddy tarafından taklit edildiğini iddia etti. Bu görüşü desteklemek için hiçbir kanıt göstermemiş, yalnızca kendi kişisel izlenimini öne sürmüş ve gördüğü tüm tezahürlerin "üç dolarlık teatral numaralarla" üretebileceğini ilan etmişti. Böyle bir görüş, özellikle az çok başarısız olan tek bir performans üzerine belki dürüstçe oluşturulabilir. Ancak bir dizi oturuma katılanların tecrübeleriyle karşılaştırıldığında tamamen savunulamaz hale geliyor. Nitekim, Massachusetts, Stoneham'dan Dr. Hodgson, diğer dört tanıkla birlikte bir belge imzaladılar: "Bizler Santum odanın ortasında iken neredeyse aynı boyda başka bir Kızılderilinin daha kabinden dışarı çıktığını ve ikisinin bir aşağı bir yukarı yürüyüp birbirlerinin yanından defalarca geçtiklerini onaylıyoruz. Bununla aynı zamanda olmak üzere George Dix, Mayflower, yaşlı Bay Morse ve Bayan Eaton arasında bir konuşma devam ediyordu ve bu esnada Bayan Eaton kabinin içindeydi. Her birinin sesini net olarak duymaktaydık." Olcott'un dışında bu türden daha pek çok tanıklık var ve bütün bunlar taklit teorisini epeyce devre dışı bırakıyor. Formların bir çoğunun küçük çocuklar ve kundaklık bebekler olduğu da unutulmamalı. Olcott, bir çocuğun boyunu yetmiş santim olarak ölçmüş. Adil olmak adına şunu da ekleyelim ki, bu zabıtları okuyanların zihnini ara sıra bulandıran şey Olcott'ın kendi tereddütleri ve çekinceleridir. Bu konuda yeniydi ve arada sırada zihninden bir korku ve şüphe dalgası geçiyordu. Kendini konuya fazla kaptırdığını ve eğer ileride şu veya bu

şekilde bütün bunların başka bir açıklaması yapılırsa, hatalı olduğunu kabul etmesi gerekeceğini düşünüyordu. Bununla ilgili olarak şöyle diyor: "Chittenden'de gördüğüm şekiller, görünüşe göre, duyular üstü kökenli olduklarından başka herhangi bir açıklamaya meydan okumakla birlikte, hâlâ bilimsel bir gerçek olarak 'kanıtlanmamış' kabul edilmesi gereken şeylerdir." Bir başka yerde de "test koşullarının" yeterli olmadığından söz ediyor.

Bu "test koşulları" ifadesi, artık içi boşalan bir lafa dönüşmüştür. Karşınızda kendi merhum annenizin yüzünü gördüğünüzü ve bunu hem de şüpheye yer bırakmayacak şekilde gördüğünüzü söylediğinizde bile, hemen biri çıkıp "Ah, ama test koşullarında mıydı?" diye itiraz edebiliyor. Test, fenomenin kendisinde zaten. Olcott'a, kabin işlevi gören küçük ahşap muhafazayı incelemesi, penceresini kapatması, medyumu kontrolden geçirmesi, ektoplazmik formları ölçmesi ve tartması için on hafta izin verildiği düşünüldüğünde, insan kanıt için daha ne talep edilebileceğini merak ediyor doğrusu. Gerçek şu ki, Olcott raporunu yazarken, Bayan Holmes'un ifşa edildiği ve Bay Dale Owen'ın araştırmalardan kısmen geri çekildiği haberi gelmiş ve bu gelişmeler, onun söz konusu önlemleri almasına neden olmuştu.

Kardeşler arasında materyalizasyon medyumluğu yeteneği olan William Eddy idi. Horatio Eddy tamamen farklı karakterde celseler düzenliyordu. Onun celselerinde odaya bir tür kumaş paravan yerleştiriliyor, kendisi iyi bir ışık altında bunun önüne oturuyor ve yanındaki izleyicilerden birinin elini tutuyordu. Perdenin arkasına bir gitar ve diğer enstrümanlar yerleştiriliyor ve bir süre sonra bunlar kendi başlarına çalmaya başlıyor, bu esnada da materyalize olan eller kendilerini perdenin kenarında gösteriyorlardı. Performansın genel etkisi Davenport kardeşlerinkiyle hemen hemen

aynıydı, ancak medyum herkesin gözü önünde olduğu ve bir izleyici tarafından sürekli kontrol edildiği için daha çarpıcıydı. Pek çok deneye, özellikle de Belfastlı Dr. Crawford'ın deneylerine dayanan modern psişik bilimin hipotezi, kendi içlerinde bir kuvvete sahip olmaktan ziyade kuvvetin iletkenleri olarak işlev gören, görünmez haldeki ektoplazma bantlarının, medyumun bedeninden çıkarak geliştikleri ve görünmeyen gücün isteğine uygun olarak, manipüle edilecek nesneyle bağlantı kurdukları şeklindedir –bu görünmeyen güç, Profesör Charles Richet'nin mevcut görüşlerine göre, medyumun ve bazı diğer ekollere göre ise bağımsız bir varlığın kişiliğinin bir uzantısıdır. Eddy'lerin zamanında bu konuda hiçbir şey bilinmiyordu ve fenomenler, herhangi bir neden olmaksızın bir dizi etkinin tartışılır bir şekilde ortaya çıkışı şeklinde sunuluyordu. Olgunun gerçekliğine gelince, Olcott'ın çok ayrıntılı açıklamalarını okuduğumuzda burada bir hata yapılmadığına ikna olmamak mümkün değil. Nesnelerin medyumdan uzaktaki hareketleri veya modern tabirle telekinezi, artık ışık altında nadir görülen bir fenomendir, ancak bir keresinde biz de, deneyimli bir spiritüalist grupta, bir kandilin parlak ışığında, tabak şeklinde büyük ahşap bir nesnenin, iki metre yanında hiç kimse olmamasına rağmen, bir kenarı üzerinde dikilip, sorulan sorulara öne arkaya hareket etmek suretiyle cevaplar verdiğine tanık olduk.

Horatio Eddy'nin, ışığın hiç kullanılmaması sayesinde psişik gücünü tam olarak sergileyebildiği karanlık seanslarında Olcott, çılgın Kızılderili savaş dansları yapan bir düzine ayaktan çıkan seslerden ve her enstrümanın aynı anda feryat edercesine çalınmasından ve bunlara eşlik eden naralardan söz ediyor. "Vahşi bir kuvvet gösterisiydi" diyor, "bu Kızılderili dansı, benzer tezahürler içinde muhtemelen

eşsizdir." Celse sonunda yakılan ışık altında, tüm aletlerin yere saçılmış olduğunu görüyorlar ve bu arada Horatio da derin bir uykudadır, hiç terlememiştir ve koltuğunda bilinçsizce uzanmaktadır. Olcott, kendisinin ve isimlerini verdiği diğer kişilerin medyumun yanına gitmelerine izin verildiğini, ancak bir veya iki dakika içinde tüm enstrümanların tekrar çalmaya başladığını anlatıyor. Böyle bir deneyden sonra, diğer tüm tecrübeler –ki sayıları çok fazlaydı– ikinci planda kalıyor. Olcott ve diğer gözlemcilere yöneltilen bütün o genellemeci, yalan ve anlamsız suçlamaları bir yana bırakırsak, Horatio Eddy'nin, o zaman da günümüzde de bilimin halen çok eksik bir şekilde bildiği bir takım kuvvetleri kullandığından şüphe edilemez.

Olcott'ın deneylerinden bazıları o kadar kesindi ve o kadar açık ve net bir şekilde anlatılmıştı ki, saygıyla ele alınmayı hak ediyor ve birçok modern araştırmacımızın çalışmalarına öncülük ediyorlar. Örneğin bir keresinde New York'tan, usulüne uygun olarak çalıştığı test edilmiş ve buna dair sertifikası da yanında olan bir terazi getirtmişti. Ardından söz konusu şekillerden birini, Honto'yu bunun üzerinde durması için ikna etti. Ağırlık, saygın bir vatandaş olan ve konuyla hiçbir ilgisi bulunmayan üçüncü bir şahıs tarafından, Bay Pritchard tarafından kaydedildi. Olcott, elde ettiği sonuçları anlatmakta ve raporuna, bir sulh hakimi huzurunda yemin etmiş bulunan Pritchard'ın sertifikasını eklemekte. Honto, ağırlığını hiçbir şekilde azaltamaması için platform üzerinde tam dört kez tartıldı. Bir altmış boyunda bir kadındı ve yaklaşık 65 kilo olması bekleniyordu. Oysa kaydedilen dört sonuç aynı akşam içinde 44, 29, 29 ve 33 kiloydu. Bu netice muhtemelen, formun vücudunun, yoğunluğu dakikadan dakikaya değişebilen bir aparisyon, bir tezahür olduğunu gösteriyor. Ayrıca, daha sonra Crawford'ın açıkça ortaya koydu-

ğu şeyi, yani aparisyonun tüm ağırlığının medyumdan elde edilmiş olamayacağını da işaret ediyor. Doksan kilo ağırlığındaki Eddy'nin bunun 44 kilosunu aparisyona verebildiği düşünülemez. Büyük ölçüde değişen kapasitelerine göre hazirundaki şahısların hepsinin buna katkıda bulundukları ve diğer bazı elementlerin büyük olasılıkla atmosferden alındığı anlaşılıyor. Bayan Goligher tarafından Crawford deneylerinde şimdiye kadar gösterilen en yüksek gerçek ağırlık kaybı 26 kilogram idi, ancak hazirunun her bir üyesinin ektoplazmik formasyonların meydana gelmesinde bir miktar katkı sağladıkları, ağırlık ölçen koltuklar sayesinde saptanmıştır.

Albay Olcott ayrıca iki yaylı terazi hazırladı ve ruhsal ellerin çekme gücünü bunlarla test ederken, medyumun ellerinin seyircilerden biri tarafından tutulmasını sağladı. Sol el yirmi kiloluk bir kuvvetle, sağ el ise yirmi beş kiloyla çekildi. Test o kadar iyi bir ışık altında gerçekleştirilmişti ki, Olcott sağ elde bir parmağın eksik olduğunu açıkça görebilmişti. Nitekim söz konusu ruhun bir denizci olduğunu ve yaşamı sırasında bir parmağını kaybettiğini daha önceden öğrenmişti. Bu tür şeyler okunduğunda Olcott'ın sonuçlarının kesin olmadığı ve mükemmel test koşulları altında elde edilmediği şeklindeki itirazı anlamak giderek daha zor hale geliyor. Bununla birlikte, vardığı sonuçları kendisi şu sözlerle tamamlıyor: "Bazıları bu granit gibi sağlam gerçeklere karşı ne kadar şüpheci olursa olsunlar, şu 'teşhirci' alayları teneke borularını ve trompetlerini ne kadar kuvvetle çalarlarsa çalsınlar, Jericho yine ayakta kalacaktır."

Olcott'ın yaptığı bir gözlem de, bu ektoplazmik formların, hazirun arasında bulunan zihinsel bakımdan güçlü bir şahsın herhangi bir zihinsel emrine derhal itaat ettikleriydi. Çeşitli celselerde diğer bazı gözlemciler de aynı gerçeği kay-

dettiler ve bu husus, çok şaşırtıcı olan bu problemdeki sabit noktalardan biri olarak alınabilir.

Muhtemelen Olcott'ın da dikkatinden kaçan ilginç bir nokta daha var. Uzun ziyareti sırasında ona oldukça dostane davranan medyumlar ve ruhlar, sonra birdenbire çok sert ve nahoş bir tutum takınmışlardı. Bu değişiklik Olcott'ın yakın bir yoldaşlık kurduğu Madam Blavatsky'nin gelişinden hemen sonra meydana gelmiş gibi görünüyor. Blavatsky, daha önce de belirtildiği gibi, o zamanlar halen ateşli bir spiritüalistti, ancak bu hususta ruhların bir şeyleri sezerek bu Rus hanımefendiden gelecek bir takım tehlikeleri öngörmüş olmaları mümkündür. Nitekim bir veya iki yıl içinde ortaya koyacağı teosofik öğretileri, söz konusu fenomenler gerçek olmasına rağmen, ruhların aslında boş astral kabuklar olduğu ve kendilerine ait gerçek bir yaşamları olmadığı şeklini alacaktı. Gerçek açıklama ne olursa olsun, ruhlardaki bu değişim dikkat çekicidir. "Çalışmamın önemi anlaşılmasına ve şahsıma bugüne dek tüm makul kolaylıkların sağlanmış olmasına rağmen, son zamanlarda sanki ön yargısız bir gözlemci değil de bir hasımmışım gibi sürekli uzakta tutuldum."

Albay Olcott, hazirundaki şahısların gelen ruhları tanıdığı birçok vakayı da anlatıyor, ancak buna çok fazla vurgu yapılmamalıdır, çünkü loş bir ışıkta ve duygusal bir durumda, dürüst bir gözlemcinin de yanılması kolaydır. Biz de bu görüntülerden en az yüz tanesini gözlemleme fırsatına nail olduk, ancak gelen ruhu tanıdığımızdan kesinlikle emin olduğumuz yalnızca iki vakayı hatırlayabilmekteyiz. Her iki vakada da yüzler kendiliklerinden ışıklıydılar ve bu yüzden kırmızı ışığa güvenmek zorunda değildik. Kırmızı ışık altında yaptığımız diğer iki gözlem de vardır ki, aslında o görüntülerin kimliklerinden de oldukça eminiz, yine de çoğu durumda, kişi eğer hayal gücünün çalışmasına da izin ve-

rirse, o şartlar altında önünde duran belirsiz şekiller içinde herhangi bir şeyi görmesi mümkündür. Eddy celselerinde de benzer durumların yaşanmış olması muhtemeldir – gerçekten de 1875'te Eddy'lerin bir celsesine katılan çok yetkin bir yargıç olan C. C. Massey bu durumdan şikayet etmişti. Dolayısıyla bu olaylardaki gerçek mucize, gelen ruhun tanınmasında değil, bir figürün orada gerçekten tezahür etmiş olmasındadır.

Eddy fenomenlerine ilişkin basın açıklamalarının uyandırdığı ilginin, ileride psişik bilimin daha ciddi bir şekilde ele alınmasına neden olabileceğine şüphe yok. Ne yazık ki, tam da kamuoyunun dikkatinin konuya güçlü bir şekilde çekildiği bir anda, Robert Dale Owen'ın abartılı dürüstlüğünün de yardımıyla materyalistler tarafından şiddetle sömürülen Philadelphia'daki Holmes'ların gerçek veya hayali skandalı ortaya çıktı. İşte olanlar:

Philadelphia'da iki medyum, Bay ve Bayan Nelson Holmes, adının Katie King olduğunu söyleyen ve Profesör Crookes'un Londra'daki deneylerindeki varlık olduğunu iddia eden bir ruhun sürekli olarak ortaya çıktığı bir dizi celse düzenlediler. İlk bakışta, orijinal Katie King, görevinin o zaman sona erdiğini açıkça belirttiği için bu iddia çok şüpheli görünüyordu. Bununla birlikte, ruhun kimliğinin yanı sıra, fenomenin de sahte olmadığına dair iyi kanıtlar vardı ortada. Dale Owen, General Lippitt ve diğer birkaç gözlemci bu celselerin gerçekliğine kefil olmuşlardı ve dediklerine göre söz konusu varlık tarafından kendi özel hayatlarına dair kimsenin bilemeyeceği şeyler aktarılmıştı.

O sıralarda Philadelphia'da, daha sonra meydana gelecek olan bir takım müphem olaylarda rol oynayan bir Dr. Child vardı. Child da bu fenomenlerin gerçekliğine çok açık şekilde kefil olmuştu. 1874'te yayınladığı bir broşürde, celse oda-

sında gördüğü John ve Katie King'in kendisini özel ofisinde de ziyaret ettiklerini ve orada kendisine, dünya yaşamlarının ayrıntılarını anlattıklarını söyleyecek kadar ileri gitmişti. Böyle bir ifade, herhangi bir ruhsal araştırmacının bile aklında ciddi şüpheler uyandırmalıdır, çünkü bir ruh formu ancak bir medyumdan çıkarak tezahür edebilir ve Child'ın medyum olduğuna dair ortada hiçbir belirti yoktu. Her halükarda, böyle bir iddiadan sonra Child'ın söz konusu celselerin hileli olduğunu ilan edebilecek dünyadaki son adam olduğu düşünülebilir.

General Lippitt'in *Galaxy*'de Aralık 1874'te, Dale Owen'ın da *The Atlantic Monthly*'de Ocak 1875'te yayınlanan makaleleri sözü edilen celselere yönelik büyük bir kamuoyu ilgisi uyandırmıştı. Sonra aniden olanlar oldu. Dale Owen, 5 Ocak tarihli bir beyanında, kendisini Holmes'lara olan güvenini kaybetmeye zorlayan bir takım kanıtlar bulduğunu söylüyordu. Benzer bir beyan da Dr. Child'tan gelecekti. Dale Owen, Eddy araştırmasından sonra artık bir otorite olarak tanınan Olcott'a yazdığı mektupta şunları söylüyordu: "Son zamanlarda bazı sahtekarlıklar yaptıklarına inanıyorum; belki sadece gerçek olan fenomenleri sahte olanlarla tamamlıyor da olabilirler, ancak bu durum geçen yaz gözlemlediğimiz tezahürler hakkında bende bir şüphe uyandırıyor, bu yüzden bunları bir sonraki spiritüalizm kitabımda muhtemelen kullanmayacağım. Bu kötü oldu, ama sen ve Bay Crookes bunu fazlasıyla telafi ettiniz."

Dale Owen'ın duruşu yeterince açık, çünkü bir an için bile ortada bir sahtekarlık olduğunu hissetse bundan dehşete düşecek olan, hassas ve onurlu bir adamdı. Hatası ise, gerçekler netleşene kadar beklemek yerine, daha ilk şüphe anında harekete geçmiş olmasıydı. Bununla birlikte, Dr. Child'ın duruşu daha tartışmalıdır, çünkü eğer tezahürler

gerçekten hileli idiyse, nasıl olur da aynı ruhlarla kendi özel odasında tek başına röportaj yapmış olabilir?

Adı açıklanmayan bir kadının bu celselerde Katie King'i taklit ettiği, fotoğrafının çekilip Katie King olarak satılmasına izin verdiği, Katie King'in giydiği kıyafeti ve taktığı takıları da kendisinin hazırlamış olabileceği iddia edildi ve tam bir itirafta bulunmaya hazır olduğu söylendi. Bu büyük bir darbeydi ve durum son derece aşikar gibi görünüyordu. Olcott işte bu noktada soruşturmayı ele aldı ve anlaşılan o ki albay da kamuoyunda hakim olan genel kanı lehinde şeyler bulacağından son derece emindi.

Bununla birlikte, araştırması kısa sürede bazı gerçekleri ortaya çıkardı, ki bu da konuya yeni bir ışık tuttu; psişik bir araştırmanın doğru yürütülebilmesi için, "hilelerin ifşasının" da fenomenler gibi aynı eleştirel dikkatle incelemesi gerektiğini ortaya koydu. Katie King'i taklit ettiğini itiraf eden kişinin adının Eliza White olduğu ortaya çıktı. Konuyla ilgili olarak yayınladığı bir beyanda, ismini vermemiş ama 1851'de doğduğunu söylemiş, yani yirmi üç yaşında olduğu anlaşılmıştı. On beş yaşında evlenmişti ve sekiz yaşında bir çocuğu vardı. Kocası 1872'de ölmüştü ve kendisine ve çocuğuna bakmak zorundaydı. Holmes'lar 1874 Mart'ında onun yanına gelmişlerdi. Mayıs ayında, bir ruhu taklit etmesi için onunla anlaştılar. Kabinin arkasında, içinden rahatça kayıp girebileceği bir panel vardı ve burada bulunan müslin kumaştan yapılmış bir cübbe onu bekliyordu. Sonra Dale Owen celselere davet edildi ve tamamen aldatıldı. Bütün bunlar kadının vicdanını şiddetle rahatsız etmiş ama bu durum daha ileri gitmesini ve siyah kumaşların yardımıyla ortadan kaybolmayı veya yeniden ortaya çıkmayı öğrenmesini engellememişti. Son olarak da Katie King'miş gibi fotoğraflarının çekilmesine izin vermişti.

Anlattığına göre bir gün, demiryolu müteahhidi olan Leslie adında bir adam performansını izlemeye gelmişti. Bu kişi celse sonrası şüphelerini dile getirmiş ve müteakip bir görüşmelerinde kadını sahtekarlıkla itham ederek, eğer itiraf ederse ona maddi yardımda bulunmayı teklif etmişti. Kadın bunu kabul etmiş ve sonra Leslie'ye hilelerde kullandığı yöntemleri göstermişti. Bunun üzerine 5 Aralık'ta Dale Owen ve Dr. Child davet edilerek, huzurlarında kadının gerçek celselerde oynadığı rolü prova ettiği bir sahte celse düzenlendi ve Owen ve Child şaşkınlık içinde kaldılar. Böylece eski fikirlerinden vazgeçtiklerini belirten duyurular yayınladılar –bu geri adım, şimdi böyle bir beyanda bulunmadan önce daha kapsamlı bir araştırma yapması gerektiğini itiraf eden Dale Owen'ın önceki beyanatına tam bir güven duymuş insanlar için, gerçekten sarsıcı bir darbe olmuştu. Dale Owen yetmiş üç yaşında olduğundan ve yeni öğretinin tüm araştırmacıları içinde en etkili ve en özenlilerinden biri olduğu için, bu daha da acı verici bir durumdu.

Olcott'ın ilk işi, daha önce yapılmış olan kayıtları elemek ve söz konusu kadının kimliğini tespit etmek olmuştu. Kısa süre sonra, daha önce de belirtildiği gibi, kadının Eliza White olduğunu öğrendi ama Philadelphia'da olmasına rağmen kadın onu görmeyi reddetti. Holmes'lar ise ona karşı çok açık davrandılar ve fenomenlerini istediği her türlü makul test koşulları altında incelemesi için kendisine her türlü kolaylığı sundular. Eliza White'ın geçmiş yaşamının incelenmesi ise, ifadelerinin bir yığın yalandan ibaret olduğunu gösterdi. Söylediğinden çok daha yaşlıydı öncelikle -otuz beşten az değildi- ve White'la evli olup olmadığı da şüpheliydi. Yıllarca gezici bir şovda vokalistlik yapmıştı. White hâlâ hayattaydı, bu yüzden dul olması söz konusu değildi. Olcott, polis şefinin bu yöndeki belgesini de yayınladı.

Albay Olcott tarafından ibraz edilen diğer belgeler arasında New Jersey Sulh Hakimi Bay Allen'ın yeminli ifadesi de vardı. Bu tanığa göre Eliza White, "o kadar yalancıydı ki, konuştuğu kişiler ona ne zaman inanacaklarını asla bilemiyorlardı ve ahlaki itibarı da olabildiğince kötüydü." Yargıç Allen, tartışılan konuyla daha doğrudan ilgili bazı bilgiler de vermişti. Philadelphia'da Holmes'ları ziyaret ettiğini ve Dr. Child'a söz konusu kabini kurmasında yardım ettiğini, kabinin çok sağlam bir şekilde yapıldığını ve Bayan White'ın iddia ettiği gibi arkadan herhangi bir girişinin olması ihtimalinin bulunmadığını ifade etti. Ayrıca, Katie King'in göründüğü bir seansta hazır olduğunu ve Bayan White'ın bu sırada başka bir odada şarkı söylemesi nedeniyle celsenin yarıda kesildiğini, bu nedenle Bayan White'ın iddia ettiği gibi hareket etmiş ve ruhu taklit etmiş olmasının imkansız olduğunu söyledi. Bir sulh hakimi tarafından verilen yeminli ifade olması hasebiyle, bu gerçekten çok kıymetli bir kanıt olsa gerek.

Söz konusu kabin Haziran ayında yapılmış gibi görünüyor, çünkü mükemmel bir tanık olan General Lippitt, bazı testler yaptığı sırada oldukça farklı bir düzenlemeden bahsediyor. İki kapının birbirine değecek şekilde geriye doğru katlandığını ve kabinin, üstte bir tahta ile bu kapılar arasındaki bir girintiden ibaret olduğunu söylüyor. "İlk iki ya da üç akşam dikkatli bir inceleme yaptım ve bir keresinde de benimle birlikte profesyonel bir illüzyonist vardı ve o da herhangi bir hile şansı olmadığına tamamen kani olmuştu." Bunlar Mayıs ayındaydı, bu nedenle iki açıklama çelişkili değildir, tabii Eliza White'ın kabinin arkasına geçebildiği iddiası dışında.

Bir fikir oluştururken olabildiğince dikkatli olmak adına, bu nedenlere ek olarak, Holmes'ların 1874 Ağustos'unda

Bayan White'dan kendilerine yazılmış bazı mektuplar ibraz ettiklerini de eklememiz gerekiyor; mektuplar söz konusu şahıslar arasında herhangi bir gizli suç ortaklığı iddiasıyla bağdaşmayan nitelikteydiler. Öte yandan, bu mektuplardan birinde, Katie King'i taklit ettiğini itiraf etmesi için gerçekten White'a rüşvet verilmesi teşebbüsünde bulunulduğundan bahsediliyor. Yılın ilerleyen zamanlarında, Holmes'ların resmi yeminli ifadelerinde de belirtikleri gibi Bayan White daha tehditkar bir tavır almış gibidir. Holmes'ların dediğine göre White onlardan para istemeye başlamış ve alamadığında da bir takım tehditlerde bulunmuş, sonra da Hristiyan Gençler Derneği üyeleri de dahil olmak üzere, kendisine büyük miktarda para ödemeye hazır bir dizi varlıklı beyefendi olduğunu ve Holmes'leri rahatsız etmesine artık gerek kalmadığını söylemiş. Katie King'in kimliğine büründüğünü kabul etmeye razı olduğu takdirde Eliza White'ın alacağı miktar tam olarak bin dolardı. Kadının sicili ile birlikte ele alındığında, bu ifadenin, daha evvel öne sürdüğü her iddianın da doğrulanmasını zaruri hale getirdiği kabul edilmelidir.

Geriye tek bir gerçek kalıyor. Bayan White'ın Katie King'i nasıl taklit ettiğini gösterdiği sahte seansın düzenlendiği aynı saatte Holmes'lar da başka bir yerde, söz konusu ruhun her zamanki gibi göründüğü ve yirmi kişinin katıldığı gerçek bir seans düzenlemişlerdi. Albay Olcott, bu olayda hazır bulunanlardan birkaç yeminli ifade topladı. Dr. Adolphus Fellger'ın ifadesi kısadır: "Katie King olarak bilinen ruhu belki seksen kez gördük, tamamıyla onun özelliklerini taşıyordu, 5 Aralık akşamı ortaya çıkan Katie King'in kimliği konusunda yanılmış olmamıza imkan yok." Dediğine göre söz konusu ruh, birbirini izleyen iki akşamda belki tam olarak aynı boyda ve aynı özelliklerde görünmemişti, ama sesi hep aynıydı ve gözlerinin ifadesi ile konuşmak için seç-

tiği konular, onun aynı kişi olduğundan daha da emin olmalarını sağlamıştı." Fellger tanınmış ve çok saygı duyulan Philadelphia'lı bir doktordu ve muhaliflere "Olcott'ın tek bir sözü bile, şu sizin Eliza White'larınızın tamamının yeminli ifadesinden daha ağır basar" demişti.

Katie King'in, Bayan Holmes'un Blissfield'da ve Bayan White'ın da Philadelphia'da olduğu zamanlarda sürekli olarak ortaya çıktığı ve Bayan Holmes'un, Bayan White'a bu başarılı celseleri anlatan bir mektup yazdığı da açıkça ortaya koyulmuştur ve bu da White'ın suç ortağı olmadığını gösteren nihai kanıttır.

Bu zamana kadar Bayan White'ın isimsiz itirafı o kadar delik deşik olmuş durumdadır ki, artık batma durumunda geldiğini kabul etmek gerekir. Ancak bendenize göre hâlâ havada kalmış gibi görünen bir kısım var ki o da, fotoğraf meselesidir. Holmes'lar, General Lippitt ile yapılan bir röportajda –ki bu isim, sözünü ettiğimiz bataklığın içinde çok sağlam bir toprak parçası gibidir– Eliza White'ın Dr. Child tarafından, bir fotoğrafta Katie King olarak poz vermesi için tutulduğunu iddia etmişlerdi. Child tüm süreç boyunca şüpheli bir rol oynamış gibi görünüyor, farklı zamanlarda oldukça çelişkili beyanlarda bulundu ve görünüşe göre bu konuda maddi bir çıkarı vardı. Bu nedenle, söz konusu suçlamayı ciddiye almak ve Holmes'ların sahtekarlığa bulaşmış olduklarına inanmak çok zor değil. Katie King görüntüsünün gerçek olduğunu kabul edersek, fotoğrafının çekilip çekilemeyeceğini de merak etmiş olabilirler, çünkü bunun için loş ışık gerekliydi. Öte yandan, fotoğrafların her biri yarım dolar karşılığında celseye katılanlara satılabilseydi, önemli bir gelir kaynağı olurdu. Albay Olcott, kitabında Katie King olduğu düşünülen fotoğrafın yanında Bayan White'ın da bir fotoğrafını yayınlamış ve aralarında hiçbir benzerlik olma-

dığını iddia ediyor. Bununla birlikte, benzerliği gizlemek için fotoğrafçıdan rötuş yapması da istenmiş olabilir, aksi takdirde sahtekarlık zaten çok bariz olurdu. Biz de, kesin olmasa da, manipülasyonla elde edilebilecek ufak tefek değişikliklerle iki yüzün aynı olduğu izlenimini edindik. Bu nedenle fotoğrafın bir sahtekarlık olabileceğini düşünmekteyiz, ancak bunun, Bay ve Bayan Holmes ve Dr. Child'ın karakterlerine olan inancımızı sarssa da, Bayan White'ın anlatısının geri kalanını hiçbir şekilde desteklemediğini düşünüyoruz. Öte yandan bir fiziksel medyumun karakteri, psişik güçlerinin gerçekliği hususunda aslında yalnızca dolaylı bir etkiye sahiptir. Bireyin aziz mi yoksa günahkar mı olduğu meselesi tamamen ayrı bi konudur.

Albay Olcott'ın bu araştırmadan yola çıkarak ulaştığı çok akıllıca sonuç, –kanıtlar çok çelişkili olduğu için– bunların hepsini bir kenara koymak ve geçmişe atıfta bulunmadan medyumu kendi yöntemiyle test etmekti. Bunu da çok inandırıcı bir şekilde yaptı ve araştırmasını ("*Öteki Dünyadan İnsanlar*", s. 460 ve sonrası) okuyan birinin, onun sahtekarlığa karşı her türlü önlemi aldığını inkar etmesi mümkün değildir. Kabinin kenarları, Bayan White'ın iddia ettiği şekilde herhangi birinin girememesi için ağlarla kapatılmıştı. Bayan Holmes'un üzerine bir çuval geçirilmiş ve boyun kısmından bağlanmıştı, kocası ise uzağında oturuyordu. Bu koşullar altında, bazıları yarı-materyalize olmuş ve biraz da korkunç bir görünüm sunan çok sayıda kafa görüntüsü oluştu. Bu, ruhlar tarafında bir deneme olarak yapılmış veya uzun süren çekişmeler medyumun güçlerini zayıflatmış olabilir. Yüzler, medyumun elinin hiçbir şekilde erişemeyeceği bir yükseklikte oluşuyordu. Bu celsede Dale Owen da hazır bulunmuştu ve daha evvel yaptığı aceleci açıklamadan pişmanlık duymaya başlamış olmalıdır.

Olcott'ın kendi odalarında benzer sonuçların elde edildiği başka celseler de yapıldı, böylece medyumun kontrol edebileceği bir alet veya mekanizmanın mevcudiyeti olasılığı ortadan kaldırıldı. Bir keresinde, gelen ruhlara liderlik eden John King'in başı havada göründüğünde Olcott, Eliza White'ın bu yüzlerin aslında sadece on sentlik maskeler olduğu iddiasını hatırlayarak bastonunu eline aldı ve ruhtan bunu görüntünün her yanından geçirmek için izin istedi. İzin verildi ve görüntünün, etrafındaki herhangi bir şey tarafından desteklenmediğinden emin oldu. Bu deney o kadar kesin görünüyor ki, daha fazla kanıt isteyen okuyucu, çok şey bulacağı Olcott'ın kitabına müracaat edebilir. Eliza White'ın fotoğrafta oynadığı rol ne olursa olsun, Bayan Holmes'un maddi fenomenler bakımından gerçek ve güçlü bir medyum olduğuna dair en ufak bir şüphenin olmadığı çok açıktı. Katie King'in başının araştırmacılar tarafından defalarca görüldüğü, ancak tüm formun yalnızca bir kez materyalize olduğu da belirtilmelidir. General Lippitt bu deneylerde hazır bulundu ve Olcott'ın vardığı aynı sonuçlara ulaştığını alenen beyan etti (*Banner Of Light*, 6 Şubat 1875).

Halkın Spiritüalizm konusunda yanlış yönlendirilmesinin çok tipik bir örneği olduğundan, bu vaka üzerinde uzun uzadıya durduk. Gazeteler sürekli bir "ifşa"dan söz edip duruyordu. Oysa konu araştırılmış ve bunun ya oldukça yanlış ya da ancak kısmen doğru olduğu gösterilmiştir. Fakat işin bu yanı anlatılmaz ve kamuoyunda yaratılan ilk izlenim düzeltilmeden bırakılır. Şimdi bile, Katie King'den bahsedildiğinde, bazı eleştirmenlerin "Oh, onun Philadelphia'da bir sahtekar olduğu gösterildi" dediğini duyarsınız ve doğal bir düşünce karışıklığıyla bu durum, Crookes'un klasik deneylerine karşı bir argüman olarak bile gündeme getirilmiştir. Bu olay -özellikle Dale Owen'ın geçici olarak geri adım atması-

Amerika'da Spiritüalizm davasının ilerleyişini uzun yıllar duraklatmıştır.

Holmes celselerine liderlik eden John King'den bahsetmiştik. Bu garip varlık, hareketin ilk günlerinde tüm fiziksel fenomenlerin baş denetleyicisi olmuş gibi görünüyor ve halen de ara sıra görülüp duyulabiliyor. Adı, Koons'ların ruhlar odasıyla, Davenport kardeşlerle, Londra'daki Williams'la, Bayan Holmes'la ve daha pek çok kişiyle bağlantılıdır. Materyalize olduğunda asil bir yüzü, koyu siyah sakalı olan uzun boylu, esmer bir adam görünümünü sunar. Sesi yüksek ve derindir, çıkardığı vuruş sesleri ise kendine has belirleyici bir karaktere sahiptir. Gürcüce gibi en az bilinen dillerde test edilmiş ve hiçbir dilde cevap veremediği olamamıştır, tüm dilleri ustaca kullanmaktadır. Bu heybetli varlık, daha alt seviyeden ilkel ruhların, Kızılderililerin ve bu tür fenomenlere yardımcı olan diğer bazılarının kontrolünü yürütmektedir. İddia ettiğine göre Katie King onu kızıdır ve kendisi de dünyadayken Henry Morgan adıyla bir korsan olarak yaşamış, sonra II. Charles tarafından affedilip şövalye ilan edilerek, hayatını Jamaika Valisi olarak tamamlamıştır. Eğer öyleyse, çok zalim bir hayduttur ve dolayısıyla kefaretini ödeyeceği çok şey yapmış olmalıdır. Bununla birlikte elimizde Henry Morgan'ın bir resminin bulunduğunu (Howard Pyle'ın Buccaneers [Korsanlar] isimli kitabının 178. sayfasında) ve bu kişinin John King'e hiçbir benzerliğinin olmadığını da belirtmek durumundayız. Netice olarak bu varlığın dünyevi kimliğe ilişkin tüm bu soruların cevabı çok belirsizdir. Fakat John King'in Morgan olabileceği iddiasının aleyhine olan bu bilgiyi verdikten sonra, şimdi de bize güvenilir bir kaynaktan ve neredeyse ilk elden gelen ve leyhte gibi görünen bir bilgiyi de vermemiz adil olacak. Yakın bir zamanda Jamaika Valisi'nin kızı Londra'da katıldığı

bir celsede John King ile karşı karşıya geldi. King'in ruhu ona, "Benim olan bir şeyi Jamaika'dan geri getirdiniz" dedi. Hanımefendi "Neydi?" diye sorunca da "Vasiyetim" diye cevap verdi. Gerçekten de hanımefendinin babası olan vali bu belgeyi geri getirmişti ve o sırada bu bilgiye hazirundaki hiç kimse vakıf değildi.

Şimdi de Olcott'ın yaşamının bu aşamasındaki tecrübelerine dair anlatacaklarımızı tamamlamadan önce, Compton transfigürasyon vakası olarak bilinen olaya değineceğiz, zira bu olay, ruhsal araştırmalara teşebbüs eden kişilerin ne kadar derin sularda kulaç atmaya kalkıştıklarını göstermesi açısından önem arz ediyor. Bu derin sular, bırakın haritalarının çıkarılmasını, henüz iskandil bile edilmiş değildir. Hiçbir şey olgulardan daha açık veya kanıtlardan daha tatmin edici olamaz. Medyum Bayan Compton küçük kabinine kapatılır ve kulak memelerinde açılmış olan deliklerden birer iplik geçirilerek sandalyesinin arkasına sabitlenir. Biraz sonra kabinden ince beyaz bir figür çıkar. Sonra bu ruhsal figür, Olcott'ın tedarik etmiş olduğu bir tartı platformunun üzerine çıkarılır ve iki kez tartılarak ağırlığı önce 39, sonra 30 kilo olarak kaydedilir. Ardından Olcott, önceden planlandığı gibi figürü dışarıda bırakarak kabine girer. Medyum orada değildir. Sandalye oradadır ama medyumdan hiçbir iz yoktur. Olcott geri döner ve aparisyonu tekrar tartar; 26 kilo. Ardından aparisyon kabine döner, ama hemen arkasından kabinden iki başka figür çıkar. Son olarak, Olcott şunları diyor:

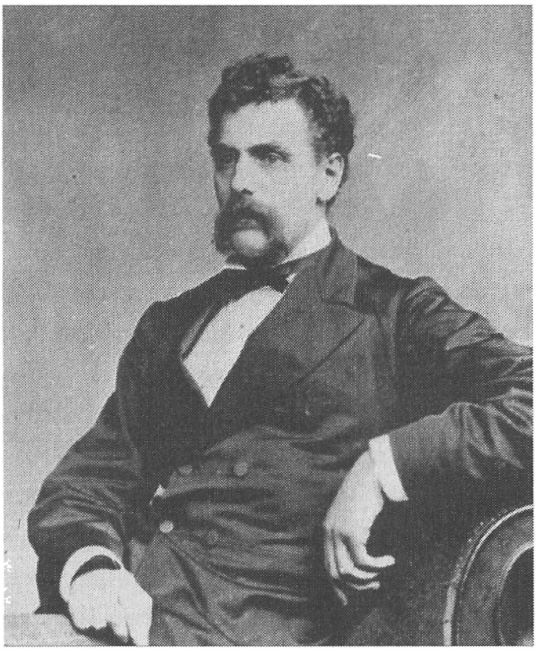
> Elimde bir lambayla içeri girdim ve medyumu, celsenin başında bıraktığım gibi, ipler kopmamış ve mühürler bozulmamış bir şekilde orada buldum! Başını duvara dayamış, teni mermer gibi solgun ve soğuktu, gözleri göz kapaklarının altında yukarı dönmüştü, alnı ağır hastaymış gibi nem-

> le kaplıydı, ciğerlerinden nefes gelmiyor, bileğinden nabzı duyulmuyor gibiydi. Herkes ipleri ve mühürleri inceledikten sonra, bir makasla bunları kestim ve sandalyeyi sırtından ve koltuğundan kaldırarak katalepsi durumundaki hanımefendiyi odanın içine, temiz havaya taşıdım. On sekiz dakika boyunca bu şekilde cansız gibi yattı; hayat yavaş yavaş vücuduna geri dönüyordu, nihayet solunum, nabız ve cilt ısısı normale döndü. Sonra onu tartıya çıkardım, altmış bir kiloydu!

Böyle bir sonuçtan ne anlamalıyız? Olcott'ın kendisi dışında orada on bir tanık vardı. Gerçekler tartışılmaz gibi görünüyor. Ama bu tür gerçeklerden ne çıkarmalıyız? Biz de amatör bir medyumun bulunduğu bir ortamda çekilmiş, odanın her detayının açıkça görüldüğü ama hazirunun ortadan kaybolduğu bir fotoğraf görmüştük. Söz konusu celsede medyumun ortadan kaybolması bir şekilde buna mı benziyor? Eğer ektoplazmik figür sadece 39, medyum ise 61 kilo ağırlığındaysa, o zaman aparisyon dışarıdayken medyumdan geriye sadece 22 kilo kalacağı açıktır. Eğer 22 kilo, yaşam süreçlerini sürdürmek için yeterli değilse, medyumun rehberleri onu demateryalize edip böylece aparisyonun geri dönüşüne kadar tüm tehlikelerden korumak için okült kimya bilgilerini mi kullanmışlardır? Garip bir varsayım, ancak olgulara uyuyor gibi görünüyor –ve olgulara uygun varsayımlar üretmek sadece boş, mantıksız bir inançsızlıkla yapılamaz.

BÖLÜM XIII

HENRY SLADE VE DR. MONCK

Resim 14. Henry Slade

Maddesel koşullar bu düzlemde tezahür etmelerini sağlayacak nitelikte olduğunda, ancak dış zekaların üretebileceği bir takım etkileri sergileyen çok sayıda medyumun yaptıklarını birer birer anlatmak mümkün değildir. Ayrıca bu medyumlar güçleri ve bazen de dürüstlükleri bakımından da birbirlerinden birçok farklılık arz ederler. Bununla birlikte, çok önde gelen ve kamusal polemiklere çok fazla dahil olan birkaç kişi var ki, kariyerleri her şekilde şüphenin ötesinde olmasa bile, Spiritüalizmin tarihi hakkında yazılan hiçbir kitap onları görmezden gelemez. Bu bölümde, her ikisi de zamanlarında önemli bir rol oynayan Slade ve Monck'un çalışmalarını ele alacağız.

Ünlü yazı tahtası medyumu Henry Slade, 13 Temmuz 1876'da Londra'ya gelmeden önce on beş yıl boyunca Amerika'da halkın önündeydi. Teosofi Cemiyeti'nin eski başkanı Albay H. S. Olcott, Slade'in İngiltere ziyaretini kendisinin ve Madam Blavatsky'nin ayarladığını ifade ediyor [eskiden kullanılan bu yazı tahtası, yazı taşı da denilen ve arduvaz taşından yapılan bir aletti]. Anlaşılan o ki Rusya Büyük Dükü Konstantin, Spiritüalizm hakkında bilimsel bir araştırma yapılmasını ister ve St. Petersburg İmparatorluk Üniversitesi profesörlerinden oluşan bir komite, Albay Olcott ve Madam Blavatsky'den testler için kendilerine önerebilecekleri en iyi Amerikan medyumlarından birinin kim olacağını sorarlar.

Onlar da Slade'i seçerler ve medyumu birkaç hafta boyunca bir şüpheciler komitesinin önünde zorlu testlere tabi tuttuktan sonra, raporlarında "mesajların iki taş arasına yazıldığını, taşların da bazen birbirine bağlanıp mühürlen-

diğini, ya masanın üzerine herkesin görebileceği bir şekilde yerleştirildiğini, ya komite üyelerinin başlarının üzerinde ya da masanın alt yüzeyinde yanlamasına tutulduğunu veya medyum dokunmaksızın bir komite üyesinin elinde muhafaza edildiğini" belirttiler. Slade İngiltere'ye, Rusya'ya giderken uğramıştı.

Slade geldikten kısa bir süre sonra bir celsesine katılan Londra'daki *World* gazetesinin bir temsilcisi onu şöyle tanımlıyor: "Son derece sert, gergin bir mizaç, hülyalı, mistik bir yüz, düzenli yüz hatları, derin ifadeli ışıldayan gözler, oldukça hüzünlü bir gülümseme ve belli bir melankolik zarafet; bana Dr. Slade olarak takdim edilen uzun boylu, esnek figürün bıraktığı ilk izlenimler işte bunlardı. Bir oda dolusu insan içinde hevesiyle kendisini derhal belli eden türden bir adam." Seybert Komisyonu Raporu da onu "yaklaşık bir seksen boyunda, son derece simetrik yüzlü biri" ve "her yerde dikkat çekecek, son derece yakışıklı bir yüz" olarak tasvir ediyor ve "her açıdan kayda değer bir adam" olarak tanımlıyor.

Londra'ya vardıktan hemen sonra Slade, Russell Square'de bulunan 8 Upper Bedford Place'deki pansiyonda oturmaya başladı ve elde ettiği başarılar derhal duyuldu. Test koşulları altında, sadece celseye katılanların kendi yanında getirdikleri yazı tahtaları üzerinde kanıt niteliğinde yazılar elde edilmekle kalmadı, aynı zamanda güçlü güneş ışığı altında nesnelerin levitasyonu ve ellerin materyalize olması da gözlemlendi. Zamanın spiritüalist süreli yayınlarının en ciddi ve en üst sınıfından olan *The Spiritual Magazine*'in editörü şöyle yazdı: "Dr. Slade'in modern zamanların en dikkat çekici medyumu olduğunu söylemekten çekinmiyoruz."

O günün tanınmış bir ruhsal araştırmacısı olan ve daha sonra *The Spiritual Magazine*'in editörlüğünü yapan Bay J. Enmore Jones, D. D. Home tarafından boşaltılan yeri

Slade'in aldığını söyledi. Öte yandan onun katıldığı ilk celseye dair anlatımı, Slade'in bu işe daha ticari bir yaklaşım sergilediğini de gösteriyor: "Bay Home ücret almayı her zaman reddederdi ve celselerini genellikle akşamları, ev yaşamının sessizliğinde gerçekleştirirdi, ama Bay Slade kaldığı pansiyonun odalarından birinde ve günün herhangi bir saatinde celse yapabiliyor. Ücret olarak yirmi şilin istiyor ve kullandığı geniş odada sadece bir kişinin bulunmasını tercih ediyor. Hiç zaman kaybetmiyor. Ziyaretçi oturur oturmaz olaylar başlıyor, devam ediyor ve diyelim ki on beş dakika sonra sona eriyor." Daha sonra Londra Spiritüalistler Birliği'nin ilk başkanı olan Stainton Moses da Slade için aynı fikirdeydi: "Koşullar ne olursa olsun onun huzurunda fenomenler belirli bir düzende ve kesin bir şekilde tezahür ediyor ve beni tamamen tatmin eden bir gözlem kolaylığı ile birlikte ortaya çıkıyordu. Bu celselerde şaşırtıcı bir hızla meydana gelen olaylara tanık oldum. Tereddüt yoktu, her şey kısa süreli, kesin ve belirleyiciydi. Görünmez operatörler tam olarak ne yapacaklarını biliyor ve bunu hızlı ve kesin bir şekilde yapıyorlardı" [*The Spiritualist*, Cilt IX, s. 2].

Slade'in İngiltere'deki ilk celsesi 15 Temmuz 1876'da, önde gelen bir spiritüalist olan Bay Charles Blackburn'ün ve *The Spiritualist*'in editörü Bay W. H. Harrison'ın huzurunda gerçekleşti. Güçlü güneş ışığında, medyum ve diğer iki kişi sıradan küçük bir masanın etrafında oturmuşlardı. Dördüncü kenara boş bir sandalye yerleştirilmişti. Slade, yaklaşık buğday tanesi büyüklüğünde küçük bir kalem parçasını bir arduvazın üzerine koydu ve arduvazı bir köşesinden bir eliyle masanın altına yaslayarak tuttu. Levhadan yazılma sesleri duyuldu ve inceleme sonrasında kısa bir mesaj yazıldığı tespit edildi. Bu olurken hazirunun dört eli ve Slade'in serbest kalan eli masanın ortasında kenetlenmiş haldeydi. Bay

Blackburn'ün sandalyesi, üzerinde otururken on beş santim hareket etti, kendisinden başka kimse sandalyeye temas etmiyordu. Masanın dördüncü yanındaki boş sandalye havaya sıçradı ve masanın alt kenarına çarptı. Slade'in her iki eli de gözlem altındayken iki kez gerçeğe çok benzeyen bir el Bay Blackburn'ün önünden geçti. Medyum masanın altında bir akordeon tuttu ve diğer eli masada net bir şekilde görünürken "Home, Sweet Home" şarkısı çalındı. Bay Blackburn daha sonra akordeonu aynı şekilde tuttu, enstrüman güçlü bir şekilde elinden çekildi ve bir nota duyuldu. Bu olurken Slade'in elleri masanın üzerindeydi. Son olarak, mevcut üç kişi ellerini masanın otuz santim üstüne kaldırdılar ve masa ellerine değene kadar yükseldi. Aynı gün başka bir oturumda kimsenin dokunmadığı bir sandalye yerden bir metre kadar yükseldi ve Slade bir elini Bay Blackburn'ün sandalyesinin üstüne koyduğunda, sandalye onunla birlikte yerden yaklaşık yarım metre yükseldi.

Bay Stainton Moses, Slade ile daha önceki bir celsesini şöyle anlatır:

> İnsanı pişirecek kadar sıcak bir öğle güneşi odaya dolmuştu; masanın üzeri açıldı, medyum tüm vücudu görünecek şekilde oturdu, odada benden ve ondan başka kimse yoktu. Hangi koşullar bundan daha iyi olabilir ki? Birden çok güçlü bir adamın sıkılmış yumruğundan gelene benzeyen yüksek sesler işittim. Önceden belirlediğim çeşitli koşullar altında arduvaz yazımı gerçekleşti. Taşı hem Slade hem de ben tutmaktaydım. Ayrıca yanımda getirdiğim ve masanın medyumdan en uzak köşesinde tek başıma tuttuğum arduvazda da yazılar belirdi. İkinci yazının tezahürü biraz zaman aldı ve kalemin her bir kelimeyi oluştururken çıkardığı gıcırdama sesi açıkça duyulabiliyordu. Karşımdaki sandalye yerden elli santim kadar yükseldi; arduvazım elimden alındı ve masanın karşı tarafına, ne Slade'in ne de benim

> ulaşabileceğimiz bir yere koyuldu; akordeon her yerde ve etrafımda çalıyordu, bu sırada Slade onu sadece alt kısmından tutuyordu ve son olarak, medyumun elini sandalyemin arkasına dokundurmasıyla birlikte havaya yükseldim; sandalyeyle birlikte birkaç santim yükselmiştim.

Bay Stainton Moses da güçlü bir medyumdu ve bu durum kuşkusuz koşullara yardımcı olmuştu. Şunları ekliyor:

> Tüm bu fenomenleri ve daha birçoklarını daha önce birkaç kez görmüştüm, ancak bunların güpegündüz ve art arda, hızlı bir şekilde gerçekleştiğini hiç görmedim. Celsenin tamamı yarım saatten fazla sürmedi ve ilk dakikadan itibaren olaylar hiç durmaksızın tezahür etti [*The Spiritualist*, Cilt IX, s. 2].

Altı hafta boyunca her şey yolunda gitmiş ve Londra halkı Slade'in güçlerine dair büyük bir merakla dolmuştu ki, çalışmaları kesintiye uğratan tuhaf bir olay meydana geldi.

1876 yılı Eylül başlarında Profesör Ray Lankester, Dr. Donkin'le birlikte Slade'in iki celsesine katıldı ve ikinci celsede tahtayı eline alarak, üzerinde henüz hiçbir şey olmaması gerekirken bir takım yazılar bulunduğunu gördü. Ruhsal araştırmalarda tamamen tecrübesizdi, yoksa böyle celseler söz konusu yazıların hangi anda gerçekleştiğini söylemenin zaten imkansız olduğunu bilirdi. Bazen bütün bir sayfa dolusu yazı bir anda belirirken, diğer zamanlarda kalemin satır satır yazarken çıkardığı sesler duyulur ve bendeniz de bu tür durumlara şahit olmuşumdur. Ancak Ray Lankester'a göre bu açık bir dolandırıcılık vakasıydı ve *The Times*'a Slade'i suçlayan bir mektup yazdı ve onu hile kullanarak para elde etmekle suçladı [*The Times*, 16 Eylül 1876]. Dr. Alfred Russel Wallace, Profesör Barrett ve diğerlerinden, Lankester'ın mektubuna karşılık Slade'i destekleyen cevaplar geldi. Dr. Wallace, Profesör Lankester'ın olanlarla

ilgili açıklamasının, kendisinin medyumu ziyareti sırasında meydana gelenlerle tamamen farklı olduğuna ve ayrıca Serjeant Cox, Dr. Carter Blake ve diğer pek çok kişinin zabıtlara geçen tecrübelerine dikkat çekti. Walles bunun sadece Dr. Carpenter'ın peşin hükümlü fikirler teorisinin bir diğer çarpıcı örneği olarak görülebileceğini söylüyor ve şöyle diyor: "Profesör Lankester, göreceği her şeyin sahtekarlık olacağına dair kesin bir inançla oraya gitti ve bu yüzden de orada sadece sahtekarlık gördüğüne inanıyor." Profesör Lankester ise *The Times*'a yazdığı mektubunda, Profesör Barrett tarafından yazılarak 12 Eylül'de British Association'da okunan, ruhsal fenomenlerin ele alındığı makaleye atıfta bulunarak, ön yargısını bir kere daha gösterdi: "British Association'da daha önce yapılmış olan bilimsel tartışmaların değeri, Spiritüalizm dahil edilmesiyle gölgelenmiştir."

Öte yandan Profesör Barrett, yazıların gerçekte ne zaman meydana geldiği konusunda Slade'in de hiçbir şey bilmediğini ve bunu kendisine zaten söylediğini belirtmişti. Katıldığı bir celsede levhanın masanın üzerinde durduğunu ve dirseğini levhaya dayadığını anlatıyor. Slade'in bir elini kendisi tutuyordu ve medyum diğer elinin parmaklarını arduvazın yüzeyine hafifçe yaslamıştı. Bu şekilde, arduvazın alt yüzeyinde yazılar meydana geldi. Profesör Barrett ayrıca, medyumun her iki eli de masanın üzerindeyken ve kendisi tarafından sıkıca tutulurken temiz bir sayfa üzerinde yazılar elde eden seçkin bilim insanı arkadaşından bahseder. Bu tür örnekler tarafsız okuyucu için kesinlikle yeterli olacaktır ve olumlu olanın kesin olarak tespit edilmesi halinde, ara sıra ortaya atılan olumsuz iddiaların genel netice bakımından hiçbir değeri olmadığı aşikardır.

Slade'in davası Ekim 1876'da Bow Street Polis Mahkemesinde sulh hakimi Bay Flowers'ın huzurunda görüldü. Dava-

yı Bay George Lewis açmıştı ve savunmayı Bay Munton yaptı. Slade'in medyumluğunun gerçekliği lehine ifadeler Dr. Alfred Russel Wallace, Serjeant Cox, Dr. George Wyld ve bir diğer kişi tarafından verildi, çünkü sadece dört tanığa izin vardı. Yargıç, ifadeleri, fenomenin gerçekliğine ilişkin olarak "ezici ağırlıkta" olarak nitelendirdi, ancak karar verirken Lankester ve arkadaşı Dr. Donkin'in ifadeleri haricindeki her şeyi dışladı ve kararını "tabiatın bilinen seyrine uygun olan çıkarımlara dayandırması gerektiğini" söyledi. Tanınmış illüzyonist Bay Maskelyne'in, Slade'in kullandığı masanın hileli olduğuna dair yaptığı açıklama, masayı imal eden işçinin tanıklığıyla çürütüldü. Bu masa halen Londra Spiritüalistler Birliğinin ofisinde görülebilir. İnsan, duruşmanın gidişatını büyük ölçüde etkileyen bu kadar yanlış bir ifadeye dayanarak bir insanın özgürlüğünü tehlikeye atabilen bir tanığın bu cüretkarlığına hayret ediyor doğrusu. Gerçekten biz de Ray Lankester, Donkin ve Maskelyne'in ifadeleri karşısında, Yargıç Flowers'ın nasıl olup da sanığı suçsuz bulabileceğini tahayyül edemiyoruz, zira bir yandan son derece doğru ve mantıklı bir şekilde gerçekleri tespit ederken, diğer yandan da bu gerçeklerden yola çıkarak son derece adaletsiz bir hükme varmayı becerebilmiştir; diyor ki: "Mahkemenin önüne getirilmiş bulunan olay –bu seçkin tanıklar ne kadar inandırıcı olurlarsa olsunlar– yaşanmış olan diğer olaylar değildir; bizim önümüzde sadece bu tek olay var ve bu olayda neler yaşandığına dair de bir tarafta iki tanık, diğer tarafta ise sadece sanık bulunmaktadır." Kısacası sorunu muhtemelen "hileli masa" ifadesi çözmüştü.

Slade, Serserilik Yasası uyarınca, ağır çalışmalı üç ay hapis cezasına çarptırıldı. Temyiz başvurusu yapıldı ve kefaletle serbest bırakıldı. Temyizin kabulü üzerine, mahkumiyet teknik açıdan bozuldu. Duruşmanın gerginliği yü-

zünden sağlığı ciddi şekilde etkilenen Slade, bir veya iki gün sonra İngiltere'den ayrılarak Kıta Avrupası'na geçti. Birkaç ay ara verdikten sonra Lahey'den yola çıkan Slade, Profesör Lankester'a bir mektup yazarak Londra'ya dönebileceğini söyledi. Tek istediği taciz edilmeden çalışabilmekti. Ayrıca profesöre kendisi üzerinde kapsamlı, özel testler yapabileceğini de söylüyordu. Fakat suçlu bir adamdan kesinlikle beklenmeyecek bu önerisine yanıt alamadı.

1877'de Londra Spiritüalistleri, Slade için övgü dolu bir beyanat yayınladılar:

> Henry Slade'in bu ülkeye yaptığı ziyaretin içler acısı bir şekilde sona ermesi karşısında, biz aşağıda imzası bulunanlar, onun medyumluğu hakkındaki olumlu kanaatimizi ve gördüğü muameleyi kınadığımızı kayıtlara geçirmek arzusundayız. Henry Slade'i halen yaşayan en değerli test medyumlarından biri olarak görüyoruz. Onun mevcudiyetinde meydana gelen fenomenler o kadar hızlı ve düzenli bir şekilde gerçekleşmiştir ki benzerine nadiren rastlanır. Kendisi ülkeyi terk etmekle, bizi burada, sadece mahkemelerimizde uygulanan hukuk bağlamında itibarımızda büyük bir lekeyle baş başa bırakmakla kalmamış, aynı zamanda kendi lehine muhtemelen başka hiçbir şekilde elde edilemeyecek bir yığın tanıklıkla da baş başa bırakmıştır.

Bu belge Bay Alexander Calder (İngiliz Ulusal Spiritüalistler Birliği Başkanı) ve bir dizi Spiritüalist temsilcisi tarafından imzalanmıştır. Ancak ne yazık ki basın sadece hayır'ları işitir, evet'leri değil. Elli yıl sonra, şimdi bile, bu adamın hakkını verecek kadar açık fikirli davranacak bir gazete bulmak zor olur.

Ancak ruhçular, Slade'i desteklemek için büyük bir enerji sarf ettiler. Duruşmadan önce bir savunma fonu oluşturulmuştu ve Amerika'daki spiritüalistler Londra'daki Ameri-

kan Elçisi'ne bir önerge sundular. Ayrıca Bow Street mahkumiyeti ile temyiz duruşması arasında, İçişleri Bakanı'na bir bildiri göndererek hükümetin temyiz üzerine kovuşturma yürütme eylemini protesto ettiler. Bunun kopyaları Yasama Meclisi'nin tüm üyelerine, tüm Middlesex yargıçlarına, Kraliyet Cemiyeti'nin çeşitli üyelerine ve diğer kamu kurumlarına gönderildi. Ulusal Spiritüalistler Cemiyeti'nin sekreteri Bayan Kislingbury, evrakın bir kopyasını Kraliçe'ye de iletti.

Lahey'de başarılı celseler düzenledikten sonra Slade, Kasım 1877'de Berlin'e gitti ve burada da büyük ilgi gördü. Almanca bilmediği söyleniyordu, ancak sayfalarda Almanca mesajlar alındı ve bunlar on beşinci yüzyılın karakterleriyle yazılmıştı. 10 Kasım 1877 tarihli *Berliner Fremdenblatt* şunları yazmaktaydı:

> "Bay Slade'in Kronprinz Oteli'ne gelişinden bu yana, Berlin'in entelektüel dünyasının büyük bir kısmı, spiritüalist humma olarak adlandırabileceğimiz bir salgından acı çekmekte." Berlin'deki tecrübelerini anlatan Slade, işe önce otelin sahibini spiritüalist yapmakla başladığını, sonra da onun evindeki arduvazları ve masaları kullanarak çalışmalarına devam ettiğini söylüyor. Otel sahibi, Polis Şefini ve Berlin'in önde gelen birçok vatandaşını tezahürlere tanık olmaya davet etmiş ve hepsi de gördüklerine kani olduklarını söylemişlerdi. Slade şöyle yazıyor: "Alman İmparatoru'nun saray illüzyonisti Samuel Bellachini bir hafta boyunca ücretsiz olarak celselerime katıldı. Ona günde iki ilâ üç celse yaptım ve birini de kendi evinde gerçekleştirdik. Eksiksiz şekilde yaptığı araştırmalarından sonra bir notere gitti ve fenomenlerin gerçek olduğuna ve hile yapmadığıma dair yeminli beyanatta bulundu."

Bellachini'nin yayımlanmış olan yeminli açıklaması da bu ifadeyi doğruluyor. En titiz şekilde yaptığı araştırmalarından sonra, tezahürlerin illüzyonla gerçekleştirildiğine

dair herhangi bir açıklamayı "kesinlikle imkansız" olarak gördüğünü söylüyor. İllüzyonistler bu konuda genellikle sanki bir medyumun yeteneği onların tekelindeki bir işin ihlaliymiş gibi tutum alırlar ve adeta ticari bir kıskançlıkla davranırlar, oysa bu Alman illüzyonist, Houdin, Kellar ve diğer birkaç kişi ile birlikte, daha açık fikirli olduklarını göstermişlerdir [buradaki Robert Houdin'dir, Spiritüalizme cephe alan ve kitapta birkaç yerde daha adı geçen Henry Houdini ile karıştırılmaması gerekir].

Bunu Danimarka ziyareti izledi ve Aralık ayında Leipzig'de Profesör Zöllner ile yapılan tarihi celseler başladı. Bunların eksiksiz bir açıklaması, Bay C. C. Massey tarafından tercüme edilen Zöllner'in "*Transandantal Fizik*"inde bulunabilir. Zöllner, Leipzig Üniversitesi'nde fizik ve astronomi profesörüydü ve Slade ile yaptığı deneylerde onunla birlikte, fizik profesörü William Edward Weber, seçkin bir matematikçi olan Profesör Scheibner ve fizik profesörü ve seçkin bir doğa filozofu olan Gustave Theodore Fechner de hazır bulunmuştu. Profesör Zöllner hepsinin de "gözlenen olguların gerçekliğine tamamen kani olduklarını, sahtekarlık veya el çabukluğu olasılığını tamamen bertaraf ettiklerini" ifade ediyor. Söz konusu fenomenler arasında, diğer bir çok şeyin yanı sıra "ucu bir türlü gelmeyen bir ipte gerçek düğümlerin meydana getirilmesi, Profesör Zöllner'in yatak perdesinin yırtılması, küçük bir masanın göz önünde kaybolması ve ardından tam ışıklandırılmış bir ortamda tavandan yere doğu inerken ortaya çıkması" sayılabilir ve tüm bu olaylar sırasında Slade bariz bir pasiflik içinde yerinde oturmaktadır.

Bazı eleştirmenler, bu deneylerdeki önlemleri yetersiz bulduklarını belirtmeye çalışmışlardır. Sert Fransız eleştirmen Dr. J. Maxwell, bu tür itirazlara mükemmel bir yanıt veriyor. Yetenekli ve vicdanlı ruhsal araştırmacıların, "olgu-

ların gerçekliğini kesin bir dille onaylamalarının kendileri için yeterli olduğuna" inanarak, raporlarında her bir sahtekarlık hipotezinin ayrı ayrı incelendiğini ve bertaraf edildiğini açıkça belirtmeyi bazen ihmal etmeleri nedeniyle, ayrıca raporlarının aşırı uzun ve kapsamlı olmasını önlemek için bu yolu seçtiklerini, tabii müşkülpesent eleştirmenlerin de bu fırsatı kaçırmayıp derhal onları kınadıklarını ve gözlemlenen koşullar altında aslında imkansız olan sahtekarlık olasılıklarını ileri sürmekten geri durmadıklarını belirtiyor [*Metapsychical Phenomena* (Tercüme, 1905), s. 405].

Zöllner, bu ip bağlama deneylerinde kandırıldığı varsayımına karşı ağırbaşlı bir yanıt verdi:

> "Yine de, eğer bu olgunun, benim tarafımdan genişlemiş bir uzay [mekan] kavramı temelinde yapılan açıklaması reddedilirse, geriye sadece tek bir açıklama türü kalır ki bu da, halen oldukça alışılmış olan bir ahlaki düşünce kuralından doğar. Bu açıklama şudur: ya, bu iplerin mühürlenmesi sırasında orada hazır bulunan ben ve Leipzig'in diğer onurlu yurttaşları adi birer sahtekarız, ya da duyularımız, Bay Slade'in mühürlenmeden önce bu iplere düğümler atmış olduğunu algılayamayacak kadar yetersizdi. Ancak böyle bir hipotezin tartışılması artık bilimin alanına değil, sosyal edep kategorisine girecektir" [Massey, ***Zöllner***, s. 20-21].

Spiritüalizm karşıtlarının pervasız açıklamalarına bir örnek olarak, yaptığı inanılmaz yanlış değerlendirmeler bakımından Amerikalı Houdini'den sonra ikinci sırada gelen Bay Joseph McCabe'in Zöllner'den "yaşlı ve yarı kör bir profesör" olarak bahsetmesini verebiliriz, oysa profesör 1882'de kırk sekiz yaşındayken ölmüştü ve Slade ile yaptığı deneyler 1877-78'de gerçekleştirilmişti, yani bu seçkin bilim insanı o dönemde entelektüel hayatının zirvesindeydi [*Spiritualism, A Popular History from 1847,* s. 161].

Bu muhalifler bugün bile Zöllner'in o zaman aklının karışmış olduğunu ve birkaç yıl sonra meydana gelen ölümüne beyin zayıflığının eşlik ettiğini söylemeye ve düşmanlıklarını dile getirmeye devam ediyorlar. Fakat bu tür iftiraları dolaşıma sokmak ne yazık ki çok kolay, çelişkileri ortaya çıkarmak ise çok zor olsa bile, Dr. Funk'ın yazdığı bir dilekçeye gönderilen cevap konuya bir nihayet vermiştir. İşte o belge:

> 20 Ekim 1903 tarihli, Üniversite Rektörüne hitaben yazılan mektubunuz alınmıştır. Bu Üniversitenin Rektörü, Zöllner'in ölümünden sonra işbaşına getirildi ve onunla hiçbir kişisel tanışıklığı yoktu; ancak Zöllner'in meslektaşlarından alınan bilgiye göre, burada eğitim verdiği tüm süreç boyunca ve ölümüne kadar aklı başındaydı; dahası son derece sağlıklıydı. Ölüm nedeni, 25 Nisan 1882 sabahı annesiyle kahvaltıdayken geçirdiği beyin kanamasıdır ve kısa bir süre sonra da ölmüştür. Profesör Zöllner'in Spiritüalizmin ateşli bir taraftarı olduğu ve bu nedenle Slade ile yakın ilişkiler içinde bulunduğu da doğrudur.
>
> Dr. Karl Bucher,
> Ulusal Ekonomi ve İstatistik Profesörü
> [*The Widow's Mite*, s. 276].

Koşullar uygun olduğunda ara sıra kendini gösteren muazzam güç, bir zamanlar Üniversitenin üç profesörü olan Zöllner, Weber ve Scheibner'in huzurunda da kendisini göstermişti. Odanın bir tarafında sağlam bir ahşap paravan vardı:

> Büyük bir Leyden kavanozu pilinin boşalması gibi aniden şiddetli bir çatırtı duyuldu. Şaşkınlık içinde sesin geldiği yöne döndüğümüz anda, yukarıda bahsedilen yatak perdesi iki parçaya ayrıldı. Bir buçuk santim kalınlığındaki güçlü tahta vidalar, Slade'in perdeyle görünür bir teması olmadan yukarıdan ve aşağıdan fırlamıştı. Fırlayıp yere düşen parçalar, sırtı perdeye dönük olan Slade'den en az bir metre uzak-

> taydı; akıllıca tasarlanmış bir yana doğru hareketle perdeyi yırtmayı amaçlamış olsaydı bile, perdeyi diğer tarafından da tutmak zorunda kalırdı. Perde şimdi yerde öylece duruyordu ve ahşap parçaları, silindirik ahşap bağlantıların eksenine paralel bir şekilde yere saçılmıştı, bağlantıların bükülme yönüne bakılınca bunun ancak söz konusu parçalara uzunlamasına etki eden bir kuvvetle gerçekleştirilebileceği anlaşılıyordu. Mekanik gücün bu beklenmedik ve şiddetli tezahürüne hepimiz çok şaşırdık ve Slade'e tüm bunların ne anlama geldiğini sorduk; ama sadece omuzlarını silkti ve nadiren de olsa celselerde bu tür olayların da meydana geldiğini söyledi. Konuşurken, henüz ayaktayken, masanın cilalı yüzeyine bir arduvaz-kalemi koyarak üzerine arduvaz levhası yerleştirdi –bu arduvazı kendim satın almış ve temizlemiştim. Sonra sağ elinin yayılmış beş parmağını iyice açarak levhanın üzerine bastırdı, bu arada sol eli de masanın ortasına dayanıyordu. Yazma işlemi levhanın iç yüzeyinde başladı ve Slade levhayı çevirdiğinde İngilizce olarak yazılmış şu cümleyle karşılaştık: "Niyetimiz zarar vermek değildi. Olanları bağışlayın." Yazının bu koşullar altında ortaya çıkmasına daha da şaşırdık, çünkü özellikle Slade'in her iki elinin de yazı oluşmaya devam ederken oldukça hareketsiz kaldığını gözlemlemiştik [*Transcendental Physics*, s. 34, 35].

Bay McCabe, bu olayı açıklamaya yönelik umutsuz girişiminde, şüphesiz perdenin daha önceden yırtıldığını ve daha sonra iplikle bağlandığını söylüyor. İnanmayanların her şeye inanırlıkları, gerçekten hiçbir sınır tanımıyor!

Petersburg'da çok başarılı geçen bir dizi celseden sonra Slade 1878'de birkaç günlüğüne Londra'ya döndü ve ardından Avustralya'ya gitti. Bay James Curtis'in *"Altın Şehirdeki Hışırtılar"* adlı kitabında onun çalışmalarının ilginç bir anlatımını bulabilirsiniz. Sonra Amerika'ya döndü. 1885'te Philadelphia'da Seybert Komisyonu'nun huzuruna çıktı ve

1887'de kim olduğu çok iyi bilinmesine rağmen "Dr. Wilson" adıyla tekrar İngiltere'yi ziyaret etti. Bu takma adı alması, muhtemelen, eski yargılamaların yenileneceği korkusundan kaynaklanıyordu.

Celselerin çoğunda Slade durugörü güçlerini sergiledi, materyalize olan eller zaten artık kanıksanmıştı. Psişik koşulların iyi olduğu Avustralya'da materyalizasyonlar gerçekleşti. Bay Curtis, medyumun bu tezahür biçimi için celse yapmaya itiraz ettiğini, çünkü bunun onu bir süreliğine zayıf düşürdüğünü ve ışık altında celse yapmayı tercih ettiğini söylüyor. Bununla birlikte Slade, Victoria'daki Ballarat'ta Bay Curtis ile bu tür bir celse denemeye razı oluyor ve Curtis yaşadıklarını söyle anlatıyor:

> Ruhların görünür hale gelmesine dair ilk denememiz Lester's otelinde gerçekleşti. Masayı odanın batı duvarından yaklaşık dört ya da beş metre uzağa yerleştirdim. Ben kuzey tarafında yerimi alırken, Bay Slade de masanın duvardan en uzak ucunda oturuyordu. Gaz lambası kısılmıştı, fakat odadaki herhangi bir nesneyi net bir şekilde göremeyecek kadar değil. Ellerimiz tek bir yığın halinde birbiri üzerine yerleştirildi. On dakika kadar hareketsiz oturduktan sonra kendimle duvar arasında küçük bir sis bulutu gibi bir şey gördüm. Bu fenomen ilk nazar-ı dikkatimi celp ettiğinde yüksek kenarlı, beyazımsı gri keçeden bir erkek şapkasına benziyordu, ebadı da o kadardı. Sonra bu bulutsu görünüm, önümüzde hızla büyüdü ve bir hanımefendinin görüntüsü halini aldı. Bu şekilde biçimlendirilen ve neredeyse mükemmel hale getirilen varlık, yerden masanın üstüne doğru yükseldi ve bu sayede biçimini en belirgin şekilde gözlemleyebildi. Kollar ve eller zarif bir tarzda şekillendirilmişti; alın, ağız, burun, yanaklar ve güzel kahverengi saçlar, her parça bütünle tam bir uyum içinde ortaya çıkmıştı. Sadece gözler tam olarak materyalize edilemediği için örtülüydü. Ayaklarında beyaz saten ayakkabılar vardı. Elbisesi ışıkta

> parlıyordu ve gördüğüm en güzel elbiseydi, rengi parlak, gümüş grisi veya grimsi parlak beyazdı. Bütün figür zarif ve kıyafet mükemmeldi. Maddeleşmiş ruh odada süzülerek gezindi ve masanın önemli ölçüde sallanmasına, titreşmesine, sarsılmasına ve eğilmesine neden oldu. Bu göksel ziyaretçi odada bir konumdan ya da bir yerden diğerine geçerken elbisenin hışırtısını da duyabiliyordum. Hâlâ bir arada duran ve hareket etmeyen ellerimizin altmış santim kadar yakınında bulunan bu ruh formu, daha sonra tekrar bir yığın halinde bir araya toplandı, sonra çözündü ve yavaş yavaş gözümüzün önünden kayboldu.

Bu güzel seanstaki koşullar –medyumun elleri baştan sona tutulmuş ve görünürlük için yeterli ışık temin edilmişti–, tanığın dürüstlüğünü de kabul etmemiz halinde tatmin edici görünüyor. Ayrıca bu anlatım Bay Curtis'in başlangıçtaki aşırı şüpheci ruh halinden de bahseden bir Avustralya Hükümeti yetkilisinin destekleyici ifadesini de içeriyor. Aynı celsede çeyrek saat sonra bu şekil tekrar ortaya çıkmıştı:

> Daha sonra aparisyon havada süzüldü ve masaya kondu, ardından güzel bedenini zarif bir şekilde üç kez eğerek her seferinde başı yüzüme on beş santim yaklaşacak şekilde durdu. Elbisesi her hareketinde hışırdıyordu (ipek hışırtıları gibiydi). Yüzü daha önce olduğu gibi kısmen örtülüydü. Aparisyon daha sonra görünmez hale geldi ve önceki maddeleşmede olduğu gibi yavaş yavaş ortadan kayboldu.

Buna benzer başka celseler de anlatılmıştır. Slade'in başarılı bir şekilde geçtiği pek çok ayrıntılı ve sıkı test göz önüne alındığında, 1886'da Amerika'da yaşanan "ifşa" hikayesi pek inandırıcı değildir, ancak tarihsel nedenlerle ve bu tür olayları da çalışmamızın dışında tutmadığımızı göstermek için bunlara atıfta bulunduk. 2 Şubat 1886 tarihli *The Boston Herald*'da şunlar yazıyor: "Ünlü medyum Slade, Batı Virginia'daki Weston'da suçüstü yakalandı; masanın altında

dizlerinin üzerinde duran arduvaz levhaları üzerine mesajlar yazıyor, masaları ve sandalyeleri ayak parmaklarıyla hareket ettiriyor." Gazeteye göre bitişik bir odadaki gözlemciler, kapının altındaki aralıktan baktıklarında, medyumun bu çevik ve başarılı hareketlerini görmüşlerdi, ancak onunla birlikte odada bulunanlar bunlardan habersizdiler. Bununla birlikte, diğer durumlarda olduğu gibi, bunda da sahtekarlık gibi görünen olaylar olmuşa benziyor ve Slade'i suçlayanlar arasına bazı spiritüalistler de katılıyor. Daha sonra Weston'daki Justice Hall'da "Doğrudan Ruhsal Yazı" için halka açık olarak sergilenen bir performansta spiritüalist olarak tanımlanan Bay E. S. Barrett öne çıktı ve Slade'in sahtekarlığının nasıl tespit edildiğini açıkladı. Konuşması istenen Slade şaşkın görünüyordu ve anlatılanlara göre, tek söyleyebildiği, eğer kendisini suçlayanlar aldatılmışsa kendisinin de aynı şekilde aldatılmış olabileceğiydi, çünkü eğer aldatma kendisi tarafından yapılmışsa, bu kendisinin farkında olmadığı bir şekilde yapılmış olmalıydı. Bunun üzerine Slade'in menajeri Bay J. Simmons, tıpkı yıllar sonra ünlü İtalyan medyumu Eusapia Palladino'da olduğu gibi ektoplazmik uzuvların hareket ediş tarzına işaret eden net bir açıklama yaptı. Şöyle diyor: "Bu beylerin gördüklerini iddia ettikleri şeyleri gördüklerinden şüphem yok; ama aynı zamanda Slade'in de sizin de (editörü kastediyor) benzer koşullar altında eşit derecede masum olduğunuza kanaat getirdim. Ayrıca açıklamamın mahkemede hiçbir ağırlığı olmayacağını da biliyorum. Fakat ben de bir el gördüm, ve eğer Slade'in elinin o pozisyonda olması mümkün olsaydı, bunun onun eli olduğuna yemin edebilirdim. Oysa bir eli masanın üzerinde, diğeri masanın köşesinin altındaki arduvazı tutmaktayken, bir elbise fırçası tutan üçüncü bir el ortaya çıktı (bir an dizimden yukarıya doğru pantalonumu fırçaladı) ve bu, bir metre uzunluğunda masa-

nın karşı kenarında oluyordu." Slade ve menajeri tutuklandı ve kefaletle serbest bırakıldılar, haklarında başka bir işlem yapılmamış gibi görünüyor. Truesdell de "*Spiritüalizm, Temel Gerçekler*" adlı kitabında, Slade'in ayaklarıyla nesnelerin hareketini etkilediğini gördüğünü belirtir ve okuyucularından, medyumun kendisine tüm tezahürleri nasıl gerçekleştirdiğine dair bir itirafta bulunduğuna inanmalarını ister. Eğer Slade bunu gerçekten yaptıysa, muhtemelen öfkeli bir anında, belirli bir araştırmacı tipini, tam olarak aradığı şeyi ona sunmak suretiyle kandırmak için zamansız bir ciddiyetsizlik anında yapmıştır. Bu tür örneklere, Profesör Zöllner'in Lankester olayıyla ilgili yargısını da uygulayabiliriz: "Onun yanında bu kadar şaşırtıcı çeşitlilikte gözlemlediğimiz bütün fiziksel olgular, tek bir olayda kasıtlı sahtekarlığa sığındığı varsayımına dayanılarak tamamen olumsuzlandı." Ayrıca bu olayda Slade'in, kendisini suçlayan kişinin ve yargıcının sınırlı bilgisinin kurbanı olduğunu da sözlerine ekliyor.

Öte yandan Slade'in genel karakterinin, yaşamının son dönemlerine doğru yozlaştığına dair çok sayıda kanıt var. Ticari amaçla, ayırım gözetmeden herkesle yapılan celseler, bunu takip eden yorgunluklar ve geçici bir rahatlama sağlayan alkol kullanımı; hepsi de çok hassas bir bünye üzerinde son derece zararlı etkilere sahip unsurlar. Karakterindeki bu zayıflama ve buna tekabül eden sağlık kaybı, ruhsal güçlerinin de azalmasına yol açmış ve hileye başvurmanın cazibesini arttırmış olabilir. Neyin sahtekarlık olduğunu ve neyin salt psişik kökenli olduğunu ayırt etmenin zorluğunu göz önünde bulundurarak şunu söyleyebiliriz ki, Seybert Komisyonu'na sunulan deliller ve spiritüalistlerin bir kesiminin de medyumu kınamış olmaları, zihinlerde pek de hoş olmayan bir izlenim bırakıyor. Bununla birlikte insanın zayıflığı bir şeydir, psişik güç başka bir şey. İkincisi için ka-

nıt arayanlar, şahsın karakterinin ve güçlerinin ikisinin de doruklarında olduğu yıllarda bunları bol bol bulacaklardır.

Slade, 1905'te Amerikan Spiritüalistleri tarafından gönderildiği Michigan sanatoryumunda öldü ve ölüm ilanın hemen ardından Londra basınında geleneksel hale gelmiş şu bilindik yorumlar geldi. Ruhsal konularda kötü bir geleneğe sahip olan *Star*, Bow Street'teki Lankester kovuşturmasının çarpıtılmış bir hesabını anlatan ve "Hortlak Dolandırıcılar" başlığını taşıyan sansasyonel bir makale yayınladı. Buna atıfta bulunan *Light* gazetesi diyor ki:

> Tabii ki tüm bunlar bir cehalet, adaletsizlik ve ön yargı karışımıdır. Bunu tartışmak ya da iddiaları çürütmekle ilgilenmiyoruz. Adaletsizler, cahiller ve ön yargılılar için bunu yapmak beyhudedir, bilenler için de zaten lüzum yoktur. *Star*'ın tüm gerçekleri kamuoyunun önüne çıkarmanın zorluğuna dair yalnızca iyi bir örnek daha sunduğunu söylemek yeterlidir; ama ön yargılı gazeteler, cehaletlerinden veya hatalarından dolayı sadece kendilerini suçlamalılar.

Bu, aslında Davenport Kardeşler ve Maskelyne hikayesinin bir tekrarıdır. Evet, Slade'in kariyerini değerlendirmek zordur ve ortada psişik sonuçların ezici bir üstünlüğü olmasına rağmen, medyumun zaman zaman gerçek olanı sahtesiyle ikmal etmiş olabileceği gibi hoş olmayan bir izlenim de bırakmış olduğunu kabul ediyoruz. Ve bu aynı kabul, yetmişlerde birkaç yıl boyunca önemli bir rol oynayan medyum Monck için de geçerlidir. Tüm medyumlar arasında değerlendirilmesi onun kadar zor olanı gelmemiştir, çünkü bir yandan elde ettiği sonuçların çoğu tartışma götürmezken, birkaçında mutlak bir sahtekârlık var gibi görünmektedir. Onun durumunda da, tıpkı Slade'in durumunda olduğu gibi, ahlaki ve psişik güçlerin bu dejenerasyonunu açıklayacak fiziksel nedenler vardı.

Resim 15. Francis Ward Monck

Monck, ünlü baptist rahibi Spurgeon'ın gözde öğrencisi olan, anglikan protestanı bir din adamıydı. Kendi anlatımına göre, çocukluğundan itibaren, büyümesiyle birlikte giderek artan psişik etkilere maruz kalmıştır. 1873'te Spiritüalizme bağlılığını ilan etti ve Cavendish Rooms'ta bir konuşma yaptı. Kısa bir süre sonra ışıklandırılmış ortamlarda celseler yapmaya başladı, bunlardan herhangi bir ücret de almadığı anlaşılıyor. 1875'te İngiltere ve İskoçya'da bir tur yaptı, performansları büyük ilgi ve tartışma yarattı ve 1876'da İrlanda'yı ziyaret etti, burada güçlerinin şifacılığa doğru kaydığı görüldü. Bu nedenle genellikle Doktor Monck olarak anılmaya başlandı ve bu durum doğal olarak tıp camiasında bazı itirazlara yol açtı.

Son derece yetkin ve dürüst bir gözlemci olan Dr. Alfred Russel Wallace, Monck'un materyalizasyon celselerinden birine iştirak ettikten sonra, burada fenomenin kesin kanıtına şahit olduğunu ifade etti. Daha sonraki hiçbir şüphe veya kanaat, böylesine inkar edilemez bir psişik güç olayının mevcudiyetini ortadan kaldıramazdı. Söz konusu celsede hazır bulunan Dr. Wallace'ın arkadaşları Bay Stainton Moses ve Bay Hensleigh Wedgwood'du. Dr. Wallace şöyle yazıyor:

> Aydınlık bir yaz öğleden sonrasıydı ve her şey gün ışığında gerçekleşti. Kısa bir sohbetten sonra, her zamanki gibi siyah giyinmiş olan Monck, transa girmiş gibiydi; sonra birkaç adım önümüzde durdu ve "Bakın" diyerek yan tarafını işaret etti. Ceketinin sol tarafında soluk beyaz bir leke gördük. Bu daha parlak hale geldi, sonra titredi ve hem yukarı hem de aşağı doğru uzanmaya başladı, derken çok yavaş bir şekilde omzundan ayaklarına kadar uzanan ve vücuduna yakın duran bulutlu bir sütun oluşturdu.

Dr. Wallace, bulutlu figürün nihayet nasıl kalın kumaştan elbiseli bir kadın şeklini aldığını ve kısa bir süre sonra da medyumun vücudu tarafından tekrar geri emildiğini anlatmaya devam ediyor. Ve ekliyor: "Gün ışığında üzeri örtülü bir figürün oluşum sürecinin tamamına şahit olduk."

Bay Wedgwood da medyum derin bir transta ve açıkça önlerinde dururken bu türden daha da dikkat çekici tezahürlere tanık olduğu konusunda güvence veriyor.

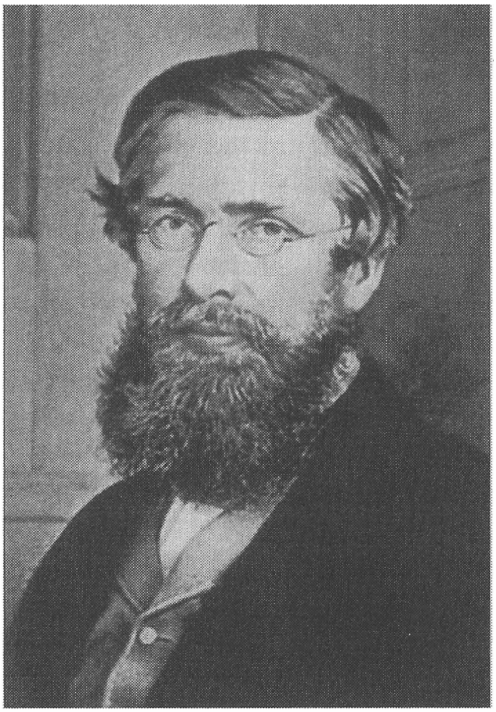
Böyle bir kanıttan sonra, söz konusu medyumun güçlerinden şüphe etmek imkansız görünüyor. Benzer celselere katılmış olan Başdiyakoz Colley, ünlü illüzyonist Bay J. N. Maskelyne'a, aynı performansı tekrarlayabilirse bin sterlinlik bir ödül vermeyi teklif etmişti. Bu meydan okuma Bay Maskelyne tarafından kabul edildi, ancak kanıtlar, taklidin orijinaliyle hiçbir ilgisi olmadığını gösterdi. Bunun üzerine

mahkemeden bir karar çıkarmaya çalıştı, ancak karar aleyhine çıktı.

Russel Wallace'ın bu anlatımıyla daha sonra ünlü olan Amerikalı Yargıç Dailey'nin tecrübesini karşılaştırmak ilginç olabilir. Bu beyefendi şöyle yazmıştı:

> Dr. Monck'ın yanına baktığımızda, sol tarafta kalbinin hemen altından çıkan yanardöner, yoğun bir buhar kütlesine benzeyen şeyi gözlemledik. Hacmi arttı, yukarı ve aşağı doğru uzandı, üst kısımları bir çocuk kafası şeklini aldı, yüzü şekillendi ve yirmi yıl kadar önce kaybettiğim küçük bir çocuğun yüzüyle aynı hale geldi. Sadece bir an için bu şekilde kaldı, sonra aniden ortadan kayboldu, sanki birden doktorun olduğu tarafa çekiliyormuş gibiydi. Bu dikkate değer fenomen dört ya da beş kez tekrarlandı, her durumda maddeleşme bir öncekinden daha belirgindi. Bunlar, odadaki her nesnenin açıkça görülebilmesini sağlayan yeterli ışık altında oldu ve odadaki herkes tarafından açıkça gözlemlendi. Nadiren görülen bir fenomendi ve onu gören herkesin, Dr. Monck'ın materyalizasyon medyumu olarak sahip olduğu olağanüstü güçten bütünüyle emin olmasını sağlamıştı [*Banner Of Light*, 15 Aralık 1881].

Böyle bir tanıklıktan sonra Monck'ın gerçekten de büyük psişik güçleri olduğunu inkar etmek elbette boşunadır.

Resim 16. Alfred Russell Wallace

Materyalizasyonun yanı sıra Dr. Monck kayda değer bir arduvazla yazma medyumuydu da. Dr. Russel Wallace, *The Spectator*'a yazdığı bir mektupta, Monck ile Richmond'daki bir evde yaptıkları çalışmadan bahseder. İki levhayı bizzat temizlemiş ve aralarına bir kurşun kalem parçası yerleştirdikten sonra güçlü bir kordonla, uzunlamasına ve çapraz olarak birbirine sıkıca bağlamış. Böyle bağlanan levhaların herhangi bir şekilde hareket etmesi mümkün değildi.

> Sonra onları bir an bile gözden kaybetmeden masanın üzerine koydum. Dr. Monck iki elinin parmaklarını üzerlerine yerleştirirken, ben ve karşıda oturan bir bayan da ellerimizi arduvazın köşelerine koyduk. Ben sonucu öğrenmek için

> tahtaları çözene kadar ellerimiz bu pozisyondan hiç kıpırdamadı [7 Ekim 1877].

Monck, Wallace'tan tahtaya yazılacak bir kelime söylemesini istemişti. Wallace "Tanrı" kelimesini seçti ve kelimenin arduvaz üzerinde boydan boya yazılmış olmasını istedi. Yazma sesi duyuldu, medyumun elleri geri çekildiğinde Dr. Wallace levhaları açtı ve alttaki levhada istediği şekilde yazılmış olan kelimeyi buldu.

Dr. Wallace devam ediyor:

> Bu deneyin temel özelliği şu; levhaları kendim temizlemiş ve bağlamıştım. Ellerimi sürekli üzerlerinde tutmuş, bir an olsun gözümün önünden ayırmamıştım ve yazılacak kelimeyi kendim seçmiştim. Hatta yazının şekline de ben karar vermiştim.

Ruhsal Araştırmalar Cemiyeti sekreter yardımcısı Bay Edward T. Bennett bu açıklamaya şunları ekliyor: "Bu celsede ben de oradaydım ve Bay Wallace'ın olanlarla ilgili açıklamasının doğru olduğunu onaylıyorum."

İyi bir şekilde gerçekleştirilen bir başka test de 18 Eylül 1876'da Derby'de düzenlenen bir celseydi. Tanınmış bir araştırmacı olan Belper'den Bay W. P. Adshead anlatıyor:

> Orada üç hanımefendi ve beş beyefendi olmak üzere sekiz kişi vardı. Dr. Monck'ın daha önce hiç görmediği bir bayana, yine hazirundan biri tarafından bir arduvaz verildi, bayan bunu iyice inceledi ve temiz olduğunu söyledi. Biz oturmadan birkaç dakika önce masanın üzerinde duran arduvaz kalem yerinde bulunamadı. Bir araştırmacı, kurşun kalem kullanılmasının daha iyi bir test olacağını öne sürdü. Bunun üzerine arduvazın üzerine bir kurşun kalem koyuldu ve bayan her ikisini de masanın altında tuttu. Anında yazma sesi duyuldu ve birkaç saniye içinde arduvazın bir tarafını tamamen dolduran bir yazı ortaya çıktı. Yazı kurşun kalemle yazılmıştı, çok küçük ve düzenliydi ve kesinlikle özel bir

meseleye değiniyordu. Burada aynı anda üç test yapılmıştı: (1) Yazı, medyum (ya da hanımefendi dışında herhangi bir kişi) arduvaza dokunmadan elde edildi. (2) Başka bir yabancının kendiliğinden önerisiyle kurşun kalemle yazılmıştı. (3) Kesinlikle özel olan bir konuyla ilgili önemli bir bilgi vermişti. Dr. Monck, baştan sona kadar hiç arduvaza dokunmamıştı.

Bay Adshead ayrıca, aynı medyumla yapılan bir başka çalışmada, kelepçeye benzeyen bir aparatla, ellerinin herhangi bir yönde bir santim bile hareket etmesine imkan olmayan koşullar altında meydana gelen fiziksel fenomenlerden bahsediyor.

1876 yılında Londra'da Slade davası daha önce de anlatıldığı gibi henüz sürüyor ve ifşalar havada uçuşuyordu. Şimdi aktaracağımız oldukça şaşırtıcı ve kesinlikle şüpheli vakayı göz önünde bulundurarak, o zamanlarda halka açık gösteriler yapan bir sanatçı, bir illüzyonist veya mesmeristin, her an bir medyumu ifşa etmiş gibi pozlar takınabildiğini de hatırlatmak isteriz. Böylece kendi reklamını yapar ve toplumun böyle bir teşhiri görmek isteyen önemlice bir bölümünü kendine çeker. Doalyısıyla kanıtların çelişkili olduğu durumlarda teraziyi dengede tutmaya çalışırken, insaflı davranmak için bunu da akılda tutmak gerekir.

Bu olayda söz konusu illüzyonist ve mesmerist Lodge adında biriydi ve celse 3 Kasım 1876'da Huddersfield'da düzenlenmişti. Bay Lodge aniden medyumun üstünün aranmasını talep etti. Monck belki saldırıya uğrayacağından korkarak, belki de ifşa olmamak için koşarak üst kata çıktı ve kendisini odasına kilitledi. Daha sonra kendisini penceresinden aşağı atarak polise gitti ve şikayette bulundu. Yatak odasının kapısı zorlanmış ve eşyaları aranmış, bunun sonucunda bir çift içi doldurulmuş eldiven bulunmuştu.

Monck, bu eldivenlerin illüzyonistlik ile medyumluk arasındaki farkı anlatmak için yaptığı bir konuşmada kullanmak üzere yapıldığını iddia etti. Yine de, o sırada bir spiritüalist gazetenin de belirttiği gibi:

> Monck'ın medyumsal fenomenlerinin, onun dürüstlüğü ile hiç alakası yoktur. Eğer dünyadaki en büyük haydut ve en başarılı illüzyonist bile olsaydı, bu onun celselerindeki tezahürleri açıklayamazdı.

Monck üç ay hapis cezasına çarptırıldı ve iddialara göre Bay Lodge'a da bir itirafta bulundu.

Hapisten çıktıktan sonra Monck, Stainton Moses ile olağanüstü fenomenlerin meydana geldiği bir dizi test celsesi düzenledi.

Light'ta şunlar yazıyor:

> Dr. Monck'ın medyumluğunun gerçekliğine tanıklık ettiğini belirttiğimiz kişiler, tecrübeli spiritüalistler tarafından bilgili ve titizlik derecesinde temkinli deneyciler olarak tanınırlar ve Charles Darwin'in kayınbiraderi olan Bay Hensleigh Wedgwood'un adı da, bir bilim insanı olarak kuşkusuz büyük bir ağırlık taşıyordu.

Huddersfield davası hakkında bir şüphe unsuru da var, zira suçlamada bulunan kişi hiçbir şekilde tarafsız biri değildi, öte yandan Sir William Barrett'in ifadesi, Monck'ın bazen kasıtlı ve soğukkanlı bir şekilde hileye başvurduğunu açıkça ortaya koyuyor. Sir William yazıyor:

> "Doktor"u hile yaparken suçüstü yakaladım; kısmen maddeleşmiş bir ruhu taklit etmek için bir parça beyaz muslin kumaşı kullanmış, bunu siyah bir ip takılı bir tel çerçeve üzerine yerleştirmişti [*S.P.R. Proceedings*, Cilt IV., s. 38 (dipnot)].

Bu kadar güvenilir bir kaynaktan gelen böyle bir ifşa, insanı bu adamla ilgili diğer tüm delilleri çöp sepetine atmaya iten bir tiksinti duygusu uyandırıyor. Ancak bu tür konular-

da sabırlı ve makul olmak gerekir. Monck'ın daha önceki seansları, açıkça gösterildiği gibi, iyi ışık altındaydı ve böylesine acemi bir mekanizmanın kullanılmış olması söz konusu bile olamaz. Bir adam bir kez sahtecilik yaptığı için, hayatında asla dürüst bir çek imzalamadığını iddia etmemeliyiz. Ancak Monck'ın dolandırıcılık yapabildiğini, işler zorlaştığında daha kolay yolu seçebileceğini ve tezahürlerinin her birinin dikkatlice kontrol edilmesi gerektiğini açıkça kabul etmeliyiz.

BÖLÜM XIV

KOLEKTİF SPİRİTÜALİZM ARAŞTIRMALARI

Birçok komite farklı zamanlarda Spiritüalizm konusu üzerinde durmuştur. Bunlardan en önemli ikisi, 1869-70'te İngiltere'deki Diyalektik Cemiyeti ve 1884'te Amerika'daki Seybert Komisyonudur. Bunlara 1905-8'de Fransa'daki Institut General Psychologique (Genel Psikoloji Enstitüsü) de eklenebilir. Bu çeşitli araştırmalar arasındaki zaman aralıklarına rağmen, her biri için ortak olan bazı açıklamalar geçerli olduğundan, bunları tek bir bölümde ele almak uygun olacaktır.

Kolektif araştırmalar alanında bariz zorluklar söz konusudur –neredeyse aşılamayacak kadar ciddi zorluklar. Bir Crookes veya bir Lombroso konuyu araştırdıklarına, celseyi medyumla ya yalnız başına ya da psişik koşullar ve yasalar hakkındaki bilgisi bu konuda yeterli olan diğer bazı kişilerle birlikte yaparlar.

Oysa durum bu komitelerde genellikle böyle değildir. Buradakilerin hepsi kendilerinin de deneyin bir parçası olduklarını anlayamıyorlar. Bazı kişilerin yaydıkları dayanılmaz titreşimler ve kendilerini saran aşırı olumsuz atmosfer, çok kesin yasalara tabi olan dış kuvvetlerin bunlara nüfuz edememelerine yol açabilmektedir. Yani "uyum" kavramının celselerde bu kadar önem arz etmesi boşuna değildir. Küçük bir metal parçası nasıl bütün bir manyetik tesisatı alt üst edebilirse, güçlü bir ters psişik akım da bir psişik celseyi mahvedebilir. İşte tecrübeli spiritüalistlerin, basit araştırmacıların asla elde edemeyeceği sonuçlara sürekli olarak ulaşmalarının nedeni bundan başka bir şey değildir. Aynı şekilde, spiritüalistlerin iyi bir oranda temsil edildiği bir komitenin olumlu sonuçlar elde etmesinin nedeni de bu

olabilir. Nitekim Londra Diyalektik Cemiyeti tarafından tayin edilen, araştırmalarına 1869'da başlayan ve raporunu 1871'de sunan komite bunlardan biri olmuştu. Eğer bu raporun kabulünde sağduyuya biraz daha fazla itibar edilse ve olağan kanıt yasalarına uyulsaydı, ruhsal gerçeğin ilerlemesi bir elli yıl kadar hızlandırılmış olurdu.

Bu komitede görev yapmak üzere otuz dört beyefendi görevlendirildi ve görev tanımı "ruhsal tezahürler olduğu iddia edilen fenomenleri araştırmak" idi. Üyelerin çoğunluğu kesinlikle bir sahtekarlığın maskesini düşürme havasındaydı, ancak göz ardı edilemeyecek sayıda kanıtla karşı karşıya kaldılar ve sonunda "konunun şimdiye kadar olduğundan daha ciddi, titiz ve dikkatli bir araştırmaya değer olduğunu" beyan ettiler. Bu sonuç, temsil ettikleri camiayı o kadar şaşırttı ki, bulguların yayınlanmasını sağlayamadılar, bunun üzerine komite, coşkulu bir şekilde harekete geçerek bütün maliyeti kendisi karşılamak suretiyle raporu yayınladı ve böylece çok ilginç bir araştırmaya dair kalıcı bir kayıt oluşturmuş oldular.

Komite üyeleri çok çeşitli mesleklerden seçilmişti; bir ilahiyat doktoru, iki doktor, iki cerrah, iki inşaat mühendisi, iki bilim derneği üyesi, iki avukat ve diğer bazı ünlü kişilerden oluşuyordu. Rasyonalist Charles Bradlaugh da üyelerden biriydi. Profesör Huxley ve G. H. Lewes de komiteye iştirak etmeye davet edildiler, ancak ikisi de reddetti, Huxley yanıtında "olguların gerçek olduğunu varsaysak bile, beni ilgilendirmiyor" demişti –bu büyük ve berrak kafalı adamın sınırlamaları vardı demek ki.

Altı alt-komite, genellikle profesyonel bir medyumun yardımı olmaksızın, test koşulları altında kırk celse düzenledi ve tam bir sorumluluk duygusuyla, aşağıdaki noktaların tespit edildiğine karar verdiler:

1. Anlaşıldığı kadarıyla mobilyalardan, odanın zemininden ve duvarlarından gelen seslere eşlik eden –ve oraya dokunulduğunda belirgin bir şekilde algılanabilen titreşimler– genellikle çok çeşitli karakterlere sahiptiler ve kas hareketiyle veya mekanik bir alet ile çıkarılmaları mümkün değildi.

2. Ağır cisimlerin hareketleri, mevcut kişiler tarafından herhangi bir mekanik alet kullanımı veya yeterli kas kuvveti uygulaması olmaksızın ve çoğu zaman herhangi bir kişiyle temas veya bağlantı olmadan gerçekleşmişti.

3. Bu sesler ve hareketler genellikle hazır bulunan kişilerin istediği zaman ve tarzda meydana gelmekte ve basit bir sinyal kodu aracılığıyla soruları yanıtlamakta ve tutarlı cümleler meydana getirmekteydi.

4. Bu şekilde elde edilen yanıtların ve iletişimlerin çoğunlukla sıradan bir karaktere sahip olduğu, ancak bazen hazirundan sadece birinin bildiği gerçeklerden söz ettiği tespit edilmişti.

5. Olguların meydana geldiği koşullar değişkendi. Çok belirgin bir gerçek şuydu ki, belirli kişilerin mevcudiyeti, olguların tezahürü için gerekliydi ve diğer bazı kişilerin mevcudiyeti ise olguların ortaya çıkışına genel olarak olumsuz tesir etmekteydi. Ancak bu farkın fenomenlere dair herhangi bir inanca veya inançsızlığa bağlı olmadığı görülüyor.

6. Bununla birlikte bu tür kişilerin mevcudiyeti veya yokluğu sırasıyla denendiği halde, fenomenlerin meydana gelmesinde bir garanti elde edilememişti.

Rapor, yalnızca alt-komiteler tarafından tanık olunanlarla aynı nitelikteki olaylara değil, daha farklı ve olağanüstü nitelikteki diğer olaylara da tanıklık eden şahısların sözlü ve yazılı ifadelerini şöyle özetlemektedir:

1. On üç tanık, ağır cisimlerin –bazı durumlarda insanların– havada yavaşça yükseldiğini ve görünür veya somut

bir destek olmadan bir süre orada kaldıklarını gördüklerini belirtiyor.

2. On dört tanık, herhangi bir insana ait olmayan, ancak bazen dokundukları veya hatta kavradıkları ve bu nedenle sahte veya yanılsama sonucu olmadığına inandıkları, görünüm ve hareketlilik açısından gerçeğine çok benzeyen eller veya şekiller gördüklerini ifade ediyor.

3. Beş tanık, görünmeyen bir uzvun, vücutlarının çeşitli yerlerine, genellikle kendilerinin talep ettikleri anda ve hazirundaki diğer herkesin elleri görünür yerlerdeyken dokunduğunu belirtiyor.

4. On üç tanık, herhangi bir tespit edilebilir amil tarafından manipüle edilmeyen enstrümanlarla güzel bir şekilde çalınan müzik parçaları duyduklarını beyan ediyorlar.

5. Beş tanık, birkaç kişinin ellerine ya da başlarına acı veya yanmaya neden olmayan kızgın kömürler koyulduğunu gördüklerini, üç tanık da benzer şekilde hiçbir acı duymadan bunun kendi üzerlerinde yapıldığını ifade ediyor.

6. Sekiz tanık vuruş sesleri, yazılar ve diğer yollarla, doğruluğu o sırada kendileri veya orada bulunan herhangi bir kişi tarafından bilinmeyen, ancak daha sonra yapılan araştırmalar sonucunda doğrulukları kesin olarak tespit edilen bilgiler aldıklarını belirtiyor.

7. Tanıklardan biri kesin ve ayrıntılı bir ifade aldığını, ancak daha sonra bunun tamamen hatalı olduğunun ortaya çıktığını belirtiyor.

8. Üç tanık, hem kurşun kalemle hem de renkli kalemle yapılan bazı çizimlerin, aşırı kısa bir süre içinde ve bir insanın asla yapamayacağı koşullar altında tezahür ettiklerini söylüyor.

9. Altı tanık, gelecekteki olaylar hakkında bilgi aldıklarını ve bazı durumlarda bunların meydana gelecekleri saat ve

> dakikanın, olaydan günler ve hatta haftalar öncesinden doğru bir şekilde önceden bildirildiğini beyan ediyorlar.

Yukarıdakilere ek olarak, transta konuşma, şifa, otomatik yazı, çiçek ve meyvelerin kapalı odalar içinde yoktan ortaya çıkması, havada iştilen sesler, kristal ve cam vizyonları ve insan bedeninin uzaması gibi fenomenler için de kanıtlar rapor edilmiştir. Rapor aşağıdaki değerlendirmelerle sona eriyor:

> Komite, raporunu sunarken, bunlardan daha olağanüstü fenomenlere tanık olan çok sayıda kişinin yüksek karakterini ve büyük zekalarını ve onların tanıklıklarının, alt-komitelerin raporlarıyla da büyük ölçüde desteklendiğini ve fenomenlerin büyük bir kısmı ile ilgili olarak sahtekarlık veya göz aldanmasına dair elde herhangi bir delil bulunmadığını; ayrıca, fenomenlerin istisnai karakterini ve toplumun her kademesinde ve tüm uygar dünyada, az çok doğaüstü kökenli bir inançtan etkilenen çok sayıda insanın mevcudiyetini; ve bunların felsefi bir açıklamasına henüz ulaşılamadığı gerçeğini de dikkate alarak, konunun şimdiye kadar olduğundan daha ciddi, daha titiz ve dikkatli araştırmalara değer olduğuna dair kanaatini beyan eder.

Komite huzurunda ifade veren veya belgeleri okuyanlar arasında şu isimler vardı: Dr. Alfred Russel Wallace, Bayan Emma Hardinge, Bay H. D. Jencken, Bay Benjamin Coleman, Bay Cromwell F. Varley ve Bay D. D. Home. Ayrıca Lord Lytton, Bay Robert Chambers, Dr. Garth Wilkinson, Bay William Howitt, M. Camille Flammarion ve diğer bazı kişiler de komiteye yazılar yazdılar.

Komite, fenomenlere inananların ifadelerini başarıyla almış, ancak raporda da belirtildiği gibi, bunları sahtekarlık veya aldanmaya bağlayanlardan net ifadeler almakta neredeyse tamamen başarısız olmuştu.

Elliden fazla tanığın ifade tutanaklarında iyi gözlem yapabilecek koşullar altında olan erkek ve kadınlardan alınan ve olguların mevcudiyetini doğrulayan ciltler dolusu tanıklık vardır. Tanıklardan biri komitenin çalışmalarının gün ışığına çıkardığı en dikkate değer olgunun, spiritüel hipoteze güçlü bir inanç besledikleri ortaya çıkan olağanüstü sayıda seçkin insan olduğunu düşünüyor [Grattan Geary]. Ve bir başkası, bu tezahürlerin arkasındaki amil ne olursa olsun, bunların bir yanda sahtekarlığa ya da diğer yanda halüsinasyona atıfta bulunularak asla açıklanmayacağını ifade etti [E. L. Blanchard].

Bayan Emma Hardinge'in o sıralarda (1869) Londra'da sadece iki profesyonel medyum tanıdığı, ancak birkaç profesyonel olmayan medyumla da tanışmış olduğu şeklindeki ifadesi de bize, hareketin büyümesine dair ilginç bir bilgi veriyor. Kendisi de bir medyum olduğu için muhtemelen söylediklerinde haklıydı. Bay Cromwell Varley, tüm ülkede muhtemelen yüzden fazla tanınmış medyum olmadığını belirtmiş ve bunlardan ancak pek azının gerçekten gelişmiş medyumlar olduklarını eklemişti. Bu noktada D. D. Home'un İngiltere'de gerçekleştirmiş olduğu işin değerini takdir etmek gerekiyor, zira öğretiye katılanların büyük kısmı bunu onun medyumluğuna borçludur. Önemli bir rol oynayan bir diğer medyum da Bayan Marshall'dı. Pek çok tanık, evinde katıldıkları kesin kanıt niteliğindeki celselerden bahseder. Tanınmış yazar Bay William Howitt Spiritüalizme dair kişisel incelemelerinin ardından, tüm ülkelerde yaklaşık yirmi milyon insanın bu öğretinin yolunda yürüdüğü kanaatine ulaşmıştı.

Muhalif tarafın kanıtı olarak adlandırılabilecek şeyler ise pek de büyük bir önem arz etmiyor. Lord Lytton kendi tecrübelerine dayanarak, fenomenlerin kaynağının yine bir takım maddesel etkiler olduğunu, ancak bu maddesel etki-

lerin doğası hakkında malumat sahibi olmadığımızı söylemiş, Dr. Carpenter ise "bilinçdışı beyin faaliyeti" teorisini ortaya atmıştı. Dr. Kidd bu olayların çoğunun açıkça öznel fenomenler olduğunu düşündü ve üç tanık ise olayların gerçekliğine ikna olmalarına rağmen bunları bir takım şeytani amillere atfettiler. Bu itirazlar, "*Gerçeği Arayan Bir Adamın İtirafları*"nın yazarı ve Working Men's College'ın sekreteri Bay Thomas Shorter tarafından *Spiritual Magazine*'de yayınlanan raporun takdire şayan bir incelemesinde iyi bir şekilde yanıtlandı [1872, s. 3-15].

Bu önemli ve iyice gözden geçirilmiş raporun, yayınlanır yayınlanmaz Londra basınının büyük bir bölümü tarafından alay konusu edildiğini belirtmekte fayda var. Onurlu bir istisna *The Spectator* idi.

The Times yorumcusu raporu, "İnceleme zahmetine katlanmamız bile bize zul gelen, en muazzam saçmalıklarla süslenmiş bir yetersiz sonuçlar karmaşasından başka bir şey değil" sözleriyle değerlendiriyordu.

The Morning Post, "Yayınlanan rapor tamamen değersiz" diyordu.

The Saturday Review, raporun istemeden de olsa "Makul insanlar arasında şimdiye kadar görülen en aşağılayıcı hurafelerden birini biraz daha gözden düşürmeye" yol açacağını umuyordu.

The Standart, hatırlanmayı hak eden sağlam bir eleştiri yaptı. Spiritüalizme inanmayan, ancak "onda bir şey" olabileceğini söyleyenlerin sözlerine karşı çıkan gazete, bilgece bir tavırla şunları söylüyor: "Eğer onda sahtekarlık ve ahmaklığın ötesinde bir şey varsa, o zaman bambaşka bir dünya olmalıdır bu."

The Daily News raporu, "Er ya da geç bir gün, takipçilerinin sayısının çokluğu yüzünden daha fazla araştırma yapıl-

masını zaruri hale getirecek olan bir konunun literatürüne önemli bir katkı" olarak değerlendirdi.

The Spectator ise raporu son derece merak uyandıran bir metin olarak tanımladıktan sonra şunları ekliyordu: "Ancak, çok az kişi bu zabıtlarda toplanan kanıt yığınının tamamını okuyabilir. Bu zabıtlarda onurlu ve sağlam karakterli birçok ismin, mevcudiyeti iddia edilen ruhsal fenomenlerin gerçekliğine olan kesin inançları ifade edilmektedir. Dolayısıyla Bay Jeffrey'in, bazıları sahtekarlık veya göz yanılgısıyla açıklanamayan bu olağanüstü fenomenlerin ve saygın tanıkların bir araya toplanmış ifadelerinin, 'konunun daha dikkatli ve titiz bir şekilde araştırılmasını zaruri kıldığı' yönündeki görüşüne de katılmamak mümkün değildir."

Bunlar, birkaç Londra gazetesinde yer alan ve asılları daha uzun olan beyanlardan yaptığımız kısa alıntılar sadece. Elbette bundan başkaları da vardı ve ne kadar olumsuz olsalar da, yine de basının konuyu tamamen görmezden gelmek şeklindeki, alışkanlık haline gelen tutumunda bir değişikliği işaret ediyorlar.

Bu arada raporun Spiritüalizmin yalnızca fenomenal yönü ile ilgili olduğu ve önde gelen spiritüalistlerin görüşüne göre, bunun kesinlikle daha az önemli olan taraf olduğu da unutulmamalıdır. Yalnızca bir alt-komitenin raporunda, alınan mesajların genel özünü, fiziksel ölümün önemsiz bir mesele olduğu, ölüm denilen şeyin aslında ruh için yeni varoluş tecrübelerine bir yeniden doğuş olduğu, öte alemde de dostane ilişkinin bu hayattaki kadar yaygın ve zevk veren bir şey olduğu, ruhların dünyevi işlere büyük ilgi duymalarına rağmen, eski varoluş durumlarına geri dönmek istemedikleri, dünyada bıraktıkları dostları ile iletişimin zevkli ve ruhlar tarafından arzu edilen bir şey olduğu, bu iletişimin, bedensel çözülmeye rağmen yaşamın devam ettiğinin bir

kanıtı olarak gerçekleştirildiği ve ruhların herhangi bir kehanetsel güce sahip olduklarını iddia etmedikleri gibi bilgilerin teşkil ettiği belirtilmişti. Alınan bilgilerin ana başlıkları bunlardı.

Diyalektik Cemiyeti Komitesinin kendi zamanında ve jenerasyonunda mükemmel bir iş çıkardığı gelecekte genel olarak kabul edilecektir. Üyelerin büyük çoğunluğu psişik iddialara karşı çıkan insanlardı, ancak kanıtlar karşısında, Dr. Edmunds gibi birkaç istisna dışında, kendi duyularının tanıklığını kabul ettiler. Huxley'in talihsiz sözü ve Charles Bradlaugh'nun bazı şeyleri zaten imkansız oldukları için incelemeyeceğine dair beyanı gibi birkaç hoşgörüsüzlük örneği vardı tabii, ancak genel olarak alt-komitelerin ekip çalışması mükemmeldi.

Diyalektik Cemiyeti Komitesinin raporunda, Spiritüalizme ve meslektaşlarının bulgularına karşı olan Dr. Edmunds'ın uzun bir makalesi yer almaktadır. Belli bir zihin sınıfının tipik örneği olarak okunmaya değer. Değerli doktor, kendisini tarafsız biri olarak hayal ederken, aslında o kadar kesin bir şekilde ön yargılıdır ki, fenomenlerin kaynağının olağanüstü olma olasılığının bile aklına girmesine asla izin vermez. Bir fenomeni kendi gözleriyle gördüğünde de tek sorusu "Hile nasıl yapıldı?" olur. Eğer soruya cevap veremezse, bu sefer de bunun başka bir açıklaması olabileceği ihtimaline asla yer vermez, sadece hileyi keşfedemediğini kaydeder. Bu yüzden mesela Bayan Guppy tarafından birçok kez sergilenen bir apor fenomeninde, hâlâ ıslak haldeki bir dizi taze çiçek ve meyve, birdenbire masanın üzerine düştüğünde doktor bunu dürüstlükle kaydeder, fakat tek yorumu, bu çiçek ve meyvelerin, büfenin üzerindeki büyük bir meyve sepetinden alınmış olmaları gerektiği şeklindedir, oysa eğer odada böyle bir büfe olsaydı bu mutlaka oradaki diğer herke-

sin de dikkatini çekerdi ve doktorumuz de zaten odada böyle bir eşya gördüğünü söyleyecek kadar ileri gitmemiştir. Aynı şekilde Davenport'ların kabinine girdiğinde de bundan hiçbir şey sonuç elde edememiş ve elbette ortada bir el çabukluğu olması gerektiği sonucuna varmıştır. Daha sonra, yani bu zihinsel tutumunun tam bir umutsuz vaka olduğunu anlayan medyumların onunla celse yapmayı reddettiğini gördüğünde de, bunu suçluluklarının bir kanıtı olarak ortaya koyar. Kendi uzmanlık alanı içinde oldukça zeki olan, ama onun dışında dünyanın en ahmak ve en mantıksız şeyi olan belirli bir bilimsel akıl türü vardır.

İşte şimdi ele alacağımız Seybert Komisyonu'nun talihsizliği de, tek bir spiritüalist haricinde tamamen bu tür insanlardan oluşuyor olmasındandı. Gerçi spiritüalist olan Bay Hazard da onlar tarafından seçilmişti ama geçerli olan engelleyici atmosfer içinde bu bir kişinin sonuçları etkileme şansı çok azdı. Komisyon işte bu koşullar altında teşkil edilmişti. Philadelphia vatandaşı olan Henry Seybert adında biri, Pensilvanya Üniversitesinde bir Felsefe Kürsüsü kurmak amacıyla okula altmış bin dolarlık bir bütçe bağışlamıştı ve tek şartı da üniversite bünyesinde "Gerçeği temsil ettiğini iddia eden tüm ahlak, din veya felsefe sistemlerini, özellikle de modern Spiritüalizmi araştırmak üzere tam ve tarafsız bir çalışma yapacak bir komisyon kurulması" idi. Seçilen komisyonu oluşturan isimler, hepsinin üniversite ile bağlantılı olması dışında önemsizdir; başkan olarak üniversite Dekanı Dr. Pepper, başkan vekili olarak Dr. Furness ve sekreter olarak da Profesör Fullerton seçilmişti. Komisyonun görevi modern Spiritüalizm hakkında "kapsamlı ve tarafsız bir araştırma yapmak" şeklinde belirtilmiş olmasına rağmen, ön raporda gevşeklik izlenimi bırakan bir ifadeyle şunlar söyleniyordu:

> Komisyon, günlük mesaileri zaten pek ehemmiyetli görevlerle dolu olan ve dolayısıyla zamanlarının ancak küçük bir bölümünü bu araştırmalara ayırabilecek durumda bulunan kişilerden müteşekkildir.

Üyelerin işe koyulurken bu zorluğu önceden tespit etmiş olmaları ve buna bir çare düşünmemeleri, önlerindeki işin niteliğini ne kadar az anladıklarını gösteriyor. Başarısızlıkları, bu koşullar altında kaçınılmazdı. Çalışmalar Mart 1884'te başladı ve 1887'de sözüm ona bir "ön" rapor yayınlandı. Aslında bu rapor, daha sonra ortaya çıkacağı gibi, son rapordu, çünkü 1920'de yeniden yayınlanmış olmasına rağmen, içinde eski başkanın bir akrabası tarafından yazılan üç paragraftan oluşan renksiz bir önsöz dışında hiçbir ilave yoktu. Bu raporun öz olarak söylediği şey, Spiritüalizmin bir yanda sahtekarlık diğer yanda da safdillikten ibaret olduğu ve ortada komitenin rapor edebileceği ciddi bir şey bulunmadığıdır. Yine de bu uzun belge, ruhsal konulara meraklı olan herkes tarafından okunmaya değer. Okuduktan sonra insanın aklında kalan intiba şu oluyor; komisyonun bazı üyeleri kendi sınırlı imkanlarıyla gerçeklere dürüst bir şekilde ulaşmaya çalıştılar, ancak zihinleri tıpkı Dr. Edmunds gibi önceden belirli bir tarzda şekillenmiş olduğu için, bütün bu inkarcı ve uzlaşmaz tutumlarına rağmen bazı ruhsal fenomenler onların bu bariyerlerini aşmayı başardığında bile bunların gerçek olma olasılığını bir an için de olsa hesaba katmadılar ve sanki bunlar hiç olmamış gibi geçip gittiler. Bayan Fox-Kane'le yapılan celselerde vuruş seslerini işittiler ama bunların Kane'in kendi vücudunun içinden geldiğine dair, sonradan binlerce kez çürütülmüş olan varsayımlar üretmekle yetindiler ve aynı medyumun yazılı olarak ve büyük bir hızla aldığı uzun mesajların sağdan sola doğru yazıldığını ve ancak aynaya tutulduğunda okunabildiğini

gördüklerinde de bu olguyu hiçbir yorum yapmadan geçiştirdiler. Üstelik büyük bir hızla yazılan bu yazılar medyumun kapasitesinin çok üzerinde görünen, anlaşılması güç bir Latince cümle de içeriyordu. Bütün bunlar açıklanamadı ve görmezden gelindi.

Yine, Bayan Lord hakkında rapor verirken komisyon Doğrudan Ses fenomenine ve ayrıca medyum iyice arandıktan sonra da fosforlu ışıkların tezahürüne şahit oldu. Rapordan öğreniyoruz ki medyum, ellerini kontrol altında tutmak için "neredeyse sürekli el çırpmak" durumunda bırakıldığı halde, ondan uzakta bulunan insanlar kendilerine temas edildiğini söylemişlerdi. Araştırmalarda nasıl bir tavır takınıldığına dair iyi bir misal, başkan vekilinin, bir ruh fotoğrafçısı olduğu söylenen W. M. Keeler'e yönelik ifadeleridir. Vekil "Eğer başımın tepesine bir, omzuma bir, göğsüme de bir melek gelip otursaydı bile bundan daha az ikna edilirdim" demişti. Bu kadar ciddiyetsiz bir tavır içindeki bir araştırmacı olguları ciddiye alsaydı eğer, spiritüalistler gerçekten çok şaşırırdı. Rapor baştan sona, medyumların aslında sadece bir illüzyonistin yaptığı şeyleri yaptıkları yanılgısı ile dolu. Bu çalışmalarda görünmez operatörlerin –mütevazı insanlara tenezzül edip, kibirli alaycılardan uzaklaşan, hatta bazen onlara oyun eden ruhların– lütfunun ve onayının gerekli olabileceğini bir an için bile fark etmiyorlar.

Gerçek olabilecek, ancak rapor tarafından bir kenara atılan bazı sonuçlar mevcut olsa da, bir spiritüalist için acı verici olan, ancak yine de yüz yüze gelinmesi gereken bazı bölümler de vardı. Komisyon, yazı tahtası medyumu Bayan Patterson olayında bariz bir sahtekarlığı ortaya çıkardı. Nitekim Slade aleyhindeki davanın da önemli olduğunu inkar etmek imkansızdır. Slade'in sonraki günleri kuşkusuz bir sis perdesi altındaydı ve bir zamanlar çok göze çarpan güç-

lerini, hileyle ikame etmiş olabilir. Dr. Furness, bu tür bir aldatmacanın gerçekten kabul edildiğini iddia ediyor, ancak raporda aktarılan anekdot, medyumun daha ziyade zaman zaman şakalar yaptığını ima ediyor. Slade'in pencereyi açarak doktora neşeyle seslendiği ve hemen alaycı bir söze yanıt olarak tüm yaşamının bir dolandırıcılık olduğunu kabul ettiği hikayesi, kolayca inanılabilecek bir şey değil.

Komisyonun veya bazı üyelerinin gerçekten samimiyetsiz göründüğü bazı durumlar var. Başlangıçta raporlarını tamamen kendi çalışmalarına dayandıracaklarını ve mevcut malzeme yığınını göz ardı edeceklerini belirtiyorlar. Buna rağmen Zöllner'ın Slade lehine olan delilleri hakkında uzun ve olumsuz bir rapor sunuyorlar. Slade'in Leipzig'deki tecrübelerini inceleyen bölümde, Zöllner'in anlatımıyla ilgili yorumlar bağlamında bu rapor, kendi içinde oldukça yanlıştır. Zira rapor, Almanya'daki ünlü illüzyonistin, sıkı bir araştırmadan sonra Slade'in fenomenlerinin hileli olmadığına dair bir sertifika verdiği gerçeğini dikkatli bir şekilde örtüyor. Öte yandan, bir illüzyonistin tanıklığı, Kellar'ın yorumlarında olduğu gibi, ruhsal bir açıklamanın aleyhinde olduğunda, bu yorumlar hiçbir kesintiye uğratılmadan bütün detayları ile veriliyor. Oysa bu aynı Kellar, diğer bir medyum olan Eglinton'dan bahsederken, sergilediği fenomenlerin kendi illüzyon sanatının ötesinde olduğunu beyan etmişti.

Raporun açılışında komisyon şunları söylüyor: "Başlangıçta, Bay Seybert'in yakın bir arkadaşı olan ve ülke genelinde uzlaşmaz bir spiritüalist olarak tanınan merhum Bay Thomas R. Hazard'ın danışman olarak komisyonda yer almasının bizim için bir şans olduğunu düşündük." Bay Hazard, böyle deneysel bir araştırma için doğru koşulların ve doğru hazirunun temin edilmesinin önemini açıkça biliyordu. Bay Seybert'in ölümünden birkaç gün önce, onun

temsilcisi olarak hareket etmeyi kabul ettiğinde yaptığı bir röportajda Bay Hazard bunu yalnızca "Soruşturmada izlenecek yöntemleri kendisinin belirlemesine izin verilmesi gerektiğine dair tam ve net bir anlayışla" yaptığını söylüyor ve şöyle devam ediyor; "Çalışacağımız medyumları belirleyecek ve oradaki varlığının hazirunun uyumu ve düzeniyle çelişebileceğini düşündüğüm kişi veya kişilerin katılımını reddedecektim." Ancak Bay Seybert'in bu temsilcisi Üniversite tarafından sessizce görmezden gelinmiş görünüyor. Komisyon bir süre çalıştıktan sonra Bay Hazard, bazı üyelerden ve yöntemlerinden memnun kalmadı. Muhtemelen Üniversite yetkililerine boş yere epeyce müracaat ettikten sonra, Philadelphia'da yayınlanan *North American*'da [18 Mayıs 1885] şöyle yazdığını görüyoruz:

> Komisyon da dahil olmak üzere Fakülte'nin her bir bireyine kamuoyunda atfedilen kusursuz ahlaki karakteri ya da toplumda işgal ettikleri yüksek sosyal ve edebi itibarı en ufak derecede zedelemek gibi bir gaye gütmeksizin şunu söylemeliyim ki; garip bir hırs veya muhakemede ve akıldaki tuhaf bir sapma sebebiyle, Üniversite Mütevelli Heyeti, modern Spiritüalizmin araştırılması için Komisyon'a, üyelerinin çoğunluğu, eğitimleri, düşünce alışkanlıkları ve ön yargıları, Üniversite Mütevelli Heyeti'nin hem sözleşmeyle hem de onurları sebebiyle yapmakla yükümlü oldukları konuyu kapsamlı ve tarafsız bir şekilde araştırmaktan kendilerini alıkoyacak nitelikte olan kişileri seçmiş bulunmaktadır. Başka türlü ifade edecek olursak; eğer amaç, merhum Henry Seybert'in bütün kalbiyle inandığı ve dünyadaki her şeyden daha aziz tuttuğu bu davayı küçümsemek ve itibarsızlaştırmak, toplum tarafından nefret edilmesini ve hor görülmesini sağlamak olsaydı; Mütevelli Heyeti bu amaç için Philadelphia'nın tüm sakinleri içinde Seybert Komisyonunun çoğunluğunu teşkil eden bu baylardan daha uygun araçları asla seçemezdi. Ve bunu, söz konusu şahısların

> toplumdaki ahlaki, sosyal veya edebi konumlarını belirleyen herhangi bir nedenden dolayı değil, sadece Spiritüalizm davasına karşı mevcut ön yargılarından dolayı söylediğimi tekrar ediyorum.

Hazard ayrıca Mütevelli Heyetine, Bay Fullerton, Thompson ve Koenig'i Komisyon'dan çıkarmalarını tavsiye ederek Profesör Fullerton'ın 3 Mart 1885'te Harvard Üniversitesi Kulübünde verdiği bir konferansta şunları söylediğini hatırlattı:

> Medyumların bir kişinin geçmişini anlatmalarının, düşünce-aktarım süreci ile olması mümkündür, çünkü bu şekilde şeylerin anlatıldığı duran bir kişi bir medyuma gittiğinde zaten medyumların genelde konuştukları konuları düşünmektedir. Nezlesi olan biri kulaklarında uğuldayan bir ses duyar, bir deli de sürekli aslında hiç mevcut olmayan sesler duyar. O halde, çok sayıda ruhsal fenomenin nedeni akıl veya kulak hastalığı ya da bazı güçlü duygular olabilir.

Bu sözler, profesör tarafından Komisyonda on iki aydan fazla görev yaptıktan sonra söylenmişti.

Bay Hazard ayrıca Dr. George A. Koenig'in, Komisyona atanmasından yaklaşık bir yıl sonra *Philadelphia Press*'te yayınlanan görüşlerini de aktarıyor:

> Açıkça itiraf etmeliyim ki, günümüzde popüler olarak anlaşıldığı şekliyle Spiritüalizm gerçeğini inkar etmeye hazırım. Benim inancım, sözde medyumların hepsinin istisnasız birer şarlatan olduğudur. Slade'in şu numaralarından herhangi birini ben hiç görmedim, ama yayınlanan açıklamalardan onun bir sahtekar, çok zeki bir sahtekar olduğunu anladım. Komisyonun da sözde medyumların incelenmesine pek olumlu baktığını düşünmüyorum. En bilge adamlar bile aldatılmaya meyillidir. Akıllı bir adamın bir yılda çözebileceğinden daha fazla numarayı, bir adam bir saatte icat edebilir.

Bay Hazard, güvenilir olduğunu düşündüğü bir kaynaktan, *Aylık Penn*'in Şubat 1880'de yayınlanan şu görüşünün arkasında da Profesör Robert E. Thompson'ın olduğunu öğrenmişti:

> Spiritüalizm tam olarak savunucularının iddia ettiği şey bile olsa, Hristiyan inancına sahip biri için hiçbir önemi yoktur. Konunun ele alınması ve tartışılması, kavramları kurcalamakta ve hiçbir Hristiyan müminin ilgilenmediği yeni tartışmalara tenezzül edilmesi sonucunu doğurmaktadır.

Bu görüşler, Komisyon üyelerinin Bay Seybert'in istediği şeyi –konuyla ilgili "kapsamlı ve tarafsız" bir araştırmayı– yürütmek için ne kadar donanımsız olduklarının çok açık bir göstergesidir.

Bir Amerikan Spiritüalist dergisi olan *Banner Of Light*, Bay Hazard'ın beyanı hakkında şu yorumda bulunmuştu:

> Elimizdeki bilgilere göre, Bay Hazard'ın başvurusu hakkında hiçbir işlem yapılmamış ve kesinlikle herhangi bir şekilde harekete geçilmemiştir. Nitekim yukarıda adı geçen üyeler bugüne kadar Komisyonda kaldılar ve isimleri bu ön rapora eklendi. Profesör Fullerton o zaman da sekreterdi, şimdi de öyle; şu an önümüzde duran zabıtların yüz elli sayfasının yüz yirmisi onun tarafından yazılmıştır ve kendisi bu sayfalarda ruhsal algılama ve okült bilgi konularındaki büyük bilgi eksikliğini sergilemektedir. Buna doğa kanunları hakkındaki bilgi eksikliğini de ekleyebiliriz. Nitekim bu eksiklik onu, Harvard öğrencilerinden oluşan bir dinleyici kitlesine "Bir adam üşüttüğünde kulaklarında uğuldayan bir ses duyar" şeklinde hitap etmeye yöneltti; ayrıca "Bir delinin sürekli olarak hiç var olmayan sesleri işittiğini" söylemekte ve ruhsal fenomenlerin bu tür nedenlerden kaynaklanabileceğini öne sürmekte.

*Banner Of Light*şöyle devam ediyor:

Seybert Komisyonunun müteakip çabalarının tümündeki başarısızlığının anahtarının, en açık görevleri olan şeyi yapmamaları, yani Bay Hazard'ın tavsiyesine uymamaları olduğunu düşünüyoruz. Bu raporda kaydedilen fenomenal sonuçların azlığı, elbette dikkate değerdir. Bu adeta yapılanların değil, yapılmayanların raporu olmuştur. Profesör Fullerton tarafından sunulan celse tutanaklarında, yüzeysel bir zihnin derhal hilenin kanıtı olarak kabul edebileceği her şeye büyük önem vermek ve iddiaların doğruluğunun kanıtı olabilecek her şeyi ise olabildiğinde gizlemek üzere kasıtlı bir çaba harcandığı açıkça görülüyor. Komisyonun belirli üyeleri celselerde hazır bulunduğunda tüm fenomenlerin durduğundan bahsediliyor. Bizce bu, Bay Hazard'ın yaklaşımının doğruluğunu kanıtlıyor; ve medyumlarla ilgili gerçek bir fikir edinecek kadar tecrübeye sahip olan hiç kimse, bu yaklaşımı onaylamaz. Ruhlar ne gibi unsurlarla uğraşmaları gerektiğini biliyorlardı; bu yüzden de deneylerini geçersiz kılmaya çalışanları gruptan uzaklaştırmaya çabaladılar ama komisyonun cehaleti, inatçılığı veya ön yargısı sebebiyle bunu başaramadılar ve deneyler başarısız oldu. Netice itibarıyla Komisyon, "Bilgelik pozları takınan büyük bir kibir içinde" her şeyin sahtekarlık olduğuna karar verdi.

Light da raporla alakalı olarak 1887'de, şimdi de söylenmesi gereken şeylerin çoğunu söylüyor:

Kötü araştırma yöntemlerinin izlenmiş olması yüzünden, zaten bundan daha ciddi sonuçların elde edilebileceğine dair belirgin bir beklentimiz olmamasına rağmen, Komisyonun, araştırmalarını "Önceki kadar samimi, dürüst ve açık fikirli araştırmacılarla" sürdürmeyi teklif ettiğini duymak, bizi az da olsa memnun etmiştir. Hal böyleyken, biz de kapsamlı tecrübelerimize dayanan birkaç tavsiye vermeyi düşünüyoruz. Bu belirsiz fenomenlerin araştırılması bir takım güçlüklerle çevrilidir ve verilebilecek herhangi bir talimat, büyük ölçüde ampirik olan bir bilgiden çıkarılmış olmak zorundadır. Ancak, uygun şekilde oluşturulmuş bir

> hazirunun, uzun süreli ve sabırlı deneylerin ***sine qua non***'u olduğunu [olmazsa olmazını teşkil ettiğini] çok iyi biliyoruz. Elbette her şeyin medyuma bağlı olmadığını da biliyoruz, ancak uygun kurucu unsurlar elde edilene kadar, bir hazirunun belirli süreler için deneysel olarak oluşturulması ve gerektiğinde değiştirilmesi gerekir. Bu unsurların neler olabileceğini ise Seybert Komisyonuna söyleyemeyiz. Bunu kendileri keşfetmeliler. Ama önerimiz şudur ki, komisyon üyeleri kişisel tecrübelere geçmeden önce medyumluğun çeşitli özellikleri hakkında Spiritüalizm literatürü kapsamında etütler yapsınlar. Bunu yaptıklarında ve belki de kasıtlı bir şekilde olumsuz sonuçlara varmak için bu türden bir inceleme yapmanın da aslında ne kadar kolay olduğunu anladıklarında; işte ancak o zaman, bilimsel anlamda başka hiçbir şekilde yürütülemeyecek ciddi bir çalışma için zaruri olan sabırlı özeni ve aklın adanmasını takdir etmek bakımından daha iyi bir konumda olacaklardır [1887, s. 391].

Seybert Komisyonu raporunun, ruhsal hakikat davasının yürüyüşünü o dönem için duraksattığına şüphe yok. Ancak asıl zararı, bu beylerin temsil ettiği kurum görmüştü. Ruhsal fenomenlerin fiziksel temeli olan ektoplazmanın, eldeki kanıtları inceleyen herkes için hiçbir şüpheye yer bırakmayacak şekilde ortaya koyulduğu günümüzde, incelenecek hiçbir şey yokmuş gibi davranmak için artık çok geç. Artık dünyada Ruhsal Araştırmalar Cemiyetine sahip olmayan bir başkent neredeyse yok –Komisyonun artık araştırılacak bir şey olmadığı şeklindeki çıkarımına indirilmiş son darbedir bu. Eğer Seybert Komisyonu, Pennsylvania Üniversitesinin bu harekete öncülük etmiş olmasının değerini takdir edebilseydi ve Profesör Hare'in bize bıraktığı büyük geleneğe uygun bir tutum takınabilseydi, şimdiki konumu ne kadar gurur verici olurdu! Newton'ın Cambridge'i yer çekimi yasasıyla ilişkilendirdiği gibi, Pennsylvania da bugün insan bilgisinin çok daha

önemli bir keşfi ile ilişkilendirilmiş olabilirdi. Oysa bu onuru aralarında paylaşmak, Avrupa'daki birkaç merkeze kaldı.

Diğer bir kolektif araştırma ise yalnızca belirli bir medyumla sınırlı olarak yapıldığı için daha az önem arz ediyor. Bu araştırma Paris'teki Institut General Psychologique tarafından yürütülmüştür. 1905, 1906 ve 1907 yıllarında ünlü Eusapia Palladino ile üç dizi celse yapıldı, toplam celse sayısı kırk üçtü. Hazirunun tam bir listesi mevcut değildir ve uygun bir şekilde yazılmış kolektif bir rapor da yoktur; tek kayıt, sekreter M. Courtier'den gelen çok kusurlu ve karar vermek için yetersiz bir tutanaktır. Araştırmacılar arasında Charles Richet, Mösyö ve Madam Curie, Bergson, Perrin, cemiyetin başkanı olan College de France'dan Profesör d'Arsonal, Kont de Gramont, Profesör Charpentier ve Sorbonne'dan Müdür Debierne gibi çok seçkin kişiler vardı. Çalışmanın sonucu söz konusu medyum için olumsuz olamazdı aslında, zira Profesör Richet onun psişik güçlerinin gerçekliğini onayladığını daha önce belirtmişti, fakat kariyerinin sonraki döneminde Eusapia'nın garip yüzeysel hileleri tespit edilecekti ve bu tür şeylerin, söz konusu araştırma alanında yeni olan kişiler üzerinde yarattığı rahatsız edici etkiyi çok iyi tahmin edebiliyoruz.

Raporda, hazirunun konuyu kendi aralarında konuştukları bir kısım yer alıyor; araştırmacıların çoğunun çok belirsiz ve kaçamaklı bir zihin durumu içinde oldukları görülüyor. Medyumun durumuna dair eldeki bilgilere yeni bir ışık tutulduğu ya da şüpheci veya destekleyici yönde ortaya yeni bir argüman koyulduğu iddia edilemez. Bununla birlikte, psişik bilime muhtemelen hazirundaki diğer herkes kadar derinden girmiş olan Dr. Geley, deneylerin –rapor demiyor– konuya değerli bir katkı oluşturduğunu iddia ediyor ve bunu da başkanı olduğu Institut Métapsychique'de [Metapsişik Ensti-

tüsü] Kluski, Guzik ve diğer medyumlarla yaptığı çalışmalardan elde edilen sonuçların, buradaki sonuçları genel olarak çarpıcı bir şekilde doğrulaması olgusuna dayandırıyor. Farklılıkların ayrıntılarda olduğunu, asla esaslarda olmadığını söylüyor. Ellerin kontrolü her iki durumda da aynı şekilde yapılmıştı; medyumun iki eli de her zaman tutulmuş haldeydi. Diğer medyumlar söz konusu olduğunda, özellikle Kluski trans halindeyken, bunu yapmak daha kolaydı, fakat Eusapia genellikle çok huzursuz bir yapıya sahipti. Eusapia'nın karakteristiği olan bu yarı-trans durumuna biz de Frau Silbert, Evan Powell ve diğer bazı medyumlarda rastladık; kişi normal görünmekte, yine de telkinlere veya başka zihinsel izlenimlere özellikle duyarlı olmaktadır. Bu durumda bir sahtekarlık şüphesi insanda kolayca uyanabiliyor, çünkü hazirunun bir şeylerin olması gerektiğine dair genel arzusu, medyumun şuursuz zihni üzerine büyük bir kuvvetle etki eder. Psişik güce sahip bir amatör bize, bu tür dürtüleri kontrol altında tutmanın ve dışarıdan gelecek gerçek gücü beklemenin önemli ölçüde bir ket vurma çabası gerektirdiğini söylemişti. Bu raporda şunları okuyoruz: "Eusapia'nın iki eli, ayakları ve dizleri kontrol altında tutulurken masa aniden dört ayağı da yerden kesilecek şekilde havaya kalktı. Eusapia yumruklarını kapatıp masaya doğru tuttuğu zaman masa arka arkaya beş kez yerden tamamen yükseldi, aynı anda beş kere vuruş sesi işitildi. Yine Eusapia'nın elleri bir gözlemcinin başının üzerindeyken masa yerden otuz santim yükseldi ve yedi saniye boyunca havada asılı kaldı. Yine Eusapia elini masanın üzerinde tutarken masanın altına yanan bir mum yerleştirildi" vb. Rapor başka masa deneyleri ve diğer fenomenler ile devam ediyor [*L'Ectoplasmie et la Clairvoyance*, 1924, s. 402].

Rapordaki ürkek üslup büyük Fransız spiritüalisti Gabriel Delanne tarafından hicvedildi. Diyor ki:

> Raporu yazan, ne anlattığından emin olmayan bir adam gibi sürekli bir şekilde "şöyle görünüyor, böyle görünüyor" deyip duruyor. Sağlam gözlere ve gördüklerini doğrulayacak vasıtalara sahip olan bu kişiler tam kırk üç celse yaptılar; o halde sağlam bir fikre varmış olmalıdırlar –ya da en azından, eğer belirli bir fenomende hile yapıldığını düşünüyorlarsa, yani belirli bir celsede medyumu hileli bir eylem yaparken gördülerse bunu da söyleyebilmeleri gerekir. Ama raporda bu türden hiçbir şey yok. Okuyucu belirsizlik içinde kalıyor –bu durumda da, ciddi bir gerekçeyle desteklenmese bile, her şeyin üzerinde belirsiz bir şüphe bulutu kalıyor.

Bunu yorumlayan *Light* şunları söylüyor:

> Delanne rapordan yaptığı alıntılarla, Eusapia'nın hareket eden nesnelere gerçekten dokunup dokunmadığını keşfetmek için ***karbon karası*** kullanmak gibi en kapsamlı test önlemleri alındığında bile, bazı deneylerin başarılı olduğunu gösteriyor. Yine de Rapor, Eusapia'nın fenomenleri gereğinden fazla etkilediğine ***inanılan*** veya ***öyle söylenen, diğer zamanlarda ve yerlerde meydana gelen*** vakaları örnek göstererek, bu doğrudan ve olumlu gözlemleri kasıtlı olarak dikkate almamak yolunu seçiyor. Bütün bunlar Courier Raporu'nun, daha önce de dediğimiz gibi, bir "beceriksizlik anıtı" olduğunu gitgide daha açık bir şekilde kanıtlamaktadır. Eusapia'nın sergilediği fenomenlerin gerçekliği, raporu cömertçe süsleyen anlamsız ifadelerle ciddi bir biçimde sorgulanamaz [1909, s. 356].

Boston'da bir doktorun eşi olan Bayan Crandon'ın medyumluğu hakkında yapılan ve kolektif araştırma olarak adlandırılabilecek bir diğer çalışma da 1923-1925 yılları arasında *The Scientific American* tarafından seçilen küçük bir komite yürütülmüştü. Daha sonra başlarında Astronom Doktor Shapley'nin bulunduğu bir grup Harvard'lı bilim insanı bunu devam ettirdiler. Bu araştırmalara ilişkin tartışmalar hâlâ devam etmektedir ve konuya, günümüzün büyük medyum-

larını ele aldığımız bölümde değinilmiştir. Şimdilik kısaca şunu söyleyelim ki, çalışmalar sonucunda, The Scientific American araştırmacılarından sekreter Bay Malcolm Bird ve Dr. Hereward Carrington olguların mevcudiyetini kesinlikle kabul etmişlerdi. Diğerleri ise, tamamen kendi empoze ettikleri koşullar altında yapılan ve sürekli fenomenlerin meydana geldiği sayısız celseden sonra bile, aldatılıp aldatılmadıklarını anlayamadıklarına dair net bir karar veremedikleri şeklinde küçük düşürücü bir itirafta bulundular. Komitenin asıl kusuru, psişik koşullara aşina olan hiçbir deneyimli spiritüalistin çalışmalarda hazır bulunmamasıydı. Dr. Prince aşırı derecede sağırdı, Dr. McDougall ise popüler olmayan bir açıklamayı kabul etmesi durumunda tüm akademik kariyerinin açıkça tehlikeye gireceği bir makamdaydı. Aynı durum Dr. Shapley'in, hepsi mesleğinde yeni yeni ilerlemeye başlayan bilim insanlarından oluşan komitesi için de geçerlidir. Her celsenin koşullarına dair imzalı rızaları mevcut olmasına rağmen, nihai karar olarak sahtekarlıktan söz eden bu beylerin raporlarını okuyan bir kişi, bu sonuca nasıl olup da vardıklarını mümkün değil anlayamaz. Öte yandan, aşırı dikkatli olmak için hiçbir kişisel nedeni olmayan sıradan insanlar tarafından verilen ve medyumluk fenomenlerini destekleyen coşkulu beyanların sayısı çoktur. Boston'dan Dr. Mark Richardson, 300'den fazla celseye katıldığını ve sonuçlar hakkında hiçbir şüphesi olmadığını bildirmiştir.

Bendeniz de medyum "Margery"den çıkan ektoplazmik akışkanın sayısız fotoğrafını gördüm ve bunları Avrupa'da çekilmiş benzer fotoğraflarla karşılaştırdığımda, fenomenin tartışmasız bir şekilde gerçek olduğu sonucuna vardım. Gelecekte yapılacak çalışmalar, söz konusu medyuma yöneltilen mantıksız eleştirileri de mutlaka çürütecektir.

Unutulmaz Sherlock Holmes ve Doktor Watson karakterlerinin yaratıcısı olan Sir Arthur Ignatius Conan Doyle, aynı zamanda döneminin en şöhretli ve itibarlı spiritüalistlerinden biriydi. Tıp doktorluğunun yanı sıra botanik uzmanı olarak da çalıştı. Tıp dergilerinde makaleleri yayınlandı. Yirmili yaşlarında dergilerde bir yandan da öyküleri yayınlanmaya başlamıştı bile. Zamanında Dedektif Holmes karakteri halk tarafından o kadar tutulmuştu ki, pek çok kişi onun bir kurgu kişilik değil de gerçek olduğuna inanmıştı. Sherlok Holmes'ün yaratıcısının aynı zamanda çok önemli bir spiritüalist olduğunu ise kamuoyu pek bilmez. Sir Arthur Conan Doyle'un dünyada bir klasik haline gelen Spiritüalizmin Tarihi isimli iki ciltlik eseri, çok itibarlı bazı bilim insanlarının yaptıkları çalışmalara dair detaylı bilgi vermektedir.

ISBN 978-605-9423-45-8

Mavi Kalem
yayınevi